

Sahibi

Umran Yayıncılık
Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti. Adına
Abdullah Yıldız

Genel Yayın Yönetmeni
Cevat Özkaya

Yazı İşleri Müdürü
Veli Kahraman

Yayın Kurulu
Cevat Özkaya, Abdullah Yıldız,
Veli Kahraman, Uğur Altun,
Metin Çıgırıkçı, Ertuğrul Bayramoğlu,
Caner Doğan, M. Ş. Ayyavzoğlu

İdare Merkezi
Kızıtaşı Cad. No: 56/1 Fatih-İst.
Tel: (0212) 533 72 02-631 13 85
Fax: 534 88 88

www.umrandergisi.com
www.umran.org
e-mail: umrandergisi@umrandergisi.com

Abone Şartları
Yıllık (12 sayı): 12.000.000 TL
Öğrenci (12 sayı): 10.000.000 TL
Yurtdışı Yıllık: 80 DM- 40 \$
Posta Çeki No:
Veli Kahraman 1605072
Avrupa İçin Hesap No
Sedat Yıldız
Commerz Bank BLZ: 10040000
Konto No: 8082596
Fiyatı: 1.000.000 TL

Dizgi, İcduzen, Kapak Umran
Baskı: Yıldızlar Matbaacılık A.Ş.
Tel: 576 29 89 -544 17 47

Umran'dan

Türkiye son yıllarında bir "korkular ve kaygılar ülkesi" haline geldi. 28 Şubat süreci, sistem açısından "korkuları", halk açısından da "kaygıları" doruk noktasına çıkardı. Kur'an'daki ifadeyle (9/56) adeta "korkunun yönlendirildiği bir toplum" (M. Esed, Kur'an Mesajı, 1/365) olup çıktık.

Esasen bu topraklarda yöneticilerin halkından "korkması", halkın ise sürekli bir tedirginlik içinde "kaygılı" yaşaması yeni bir durum değildir. Sistem sürekli "korku" ve "tehdit" üretmekte, adeta sanal korkularla ayakta durmayı temel politika haline getirmiş gözükmektedir. Toplumunu mevhum ve mürettep korkularla yönlendirmeye ve yönetmeye çalışmak şeklinde özellenilecek bu politika, bumerang gibi sahiplerinin helakına yol açacak bir süreci de beraberinde getirmektedir. İdeolojik ve fikri hiçbir iddiaları kalmayanların, kaba kuvvetlerinin ezici üstünlüğüne güvenerek despotlaştıkça despotlaşanların, korku ve kaygıları daha da tırmandırarak ayakta kalmaları mümkün değildir.

Son yıllarda üretilen "irticâ umacısı" ile, sistemin pisliklerini örtmeye çalışanlar; "kirli eller" in ortaya çıkmasını engelleyemediler; ama korku ve kaygı kıskacında dengesini kaybeden hastalıklı bir toplum inşa etme yolunda hayli mesafe katettiler. İnançlarının gereğini yerine getirmekten başka hiçbir dünyevi çıkar hesabı yapmayan insanları "kendi iç dünyalarında dehşetli bir korku" (59/13) haline getirenlerin, ülkeyi her alanda felakete sürüklediklerinin farkına vararak nedamet duymaları ve akıllarını başlarına toplamaları gerekmiyor mu? Onlara karşı bizim görevimiz "hakki tavsiye" etmek.

Birileri tarafından "korku" ve "tehdit" olarak algılanan ve hedef tahtasının tam orta yerine yerleştirilen dindar çoğunluğa gelince; siz zulme karşı adaleti, fahşâ ve münkere karşı ma'rûfu, kötülüğe karşı iyiliği, yalana karşı gerçeği, talana karşı dürüstlüğü, çirkeflığe karşı güzel ahlâkı... savunup yaşamaya çalıştığınız sürece, geçici sıkıntılara, eza ve cefalara uğrasanız da sonunda kazanacak olan sizlersiniz. Size karşı görevimiz ise "sabrı tavsiye" etmek.

Umran yazarları "hakki ve sabrı" tavsiye görevlerini sürdürüyorlar. Bu sayıdaki yazılarında Abdullah Yıldız, Yıldırım Canoğlu, M. Emin Göksu, M. Akif Ak, Ekrem Özkaya, Tarık Tufan, "korku" ve "kaygılar" arasında sıkışıp kalan ülke ve toplumumuz için çıkış yolları arıyorlar.

Dr. Süleyman Gündüz'ün, Umran adına gazeteci Cengiz Çandar'la yaptığı röportaj, "korkusuzluğun" destanını yazan bir halkın, Filistinlilerin intifadasını okuyucularımızın gönüllerine taşıyor.

Umran'ın bir başka dosyası Türkiye'nin bitmeyen sancısı "çarpık eğitim." Eğitim sorununu bizzat yaşayan sendikacılarla yapılan röportaj, eğitim keşmekeşine ilişkin haber-yorum yazıları ve Umran Ek'te yer alan belge ile Türkiye'nin en ciddi sorunlarından biri irdelenmeye çalışılıyor.

Umran, tanıdık imzalar, tiryakisi olduğunuz sayfalar ve bölümlerle sürüyor.

Selam ve dua ile.

KAPAK**3**

Kur'an'la Korkuları Yenmek
Abdullah Yıldız

8

Korku ve "Kaygı" Arasına Sıkışıp
Kalmış Bir Toplum
Muzaffer Emin Gökso

13

Kaygılı Ülke
Ekrem Özkaya

15

Allah Korkusuyla
Yaşayıp
Korkular'dan Arınmak
Yıldırım Canoğlu

25

Korku'nun İktidarı
Tarık Tufan

27

Korku ve Titreme
Mehmet Akif Ak

ALINTI**30**

İnanç Sıçraması
Metin Müinir

ÇEVİRİ**31**

Tağuta Karşı Barışçı
Kıyamlar
Cevdet Said

RÖPORTAJ**35**

"Ortadoğu Vadisi ve
Süresi Belli Olmayan
Bir Çıkamaz İklimine
Girdi"
Cengiz Çandar

GÜNDEM**41**

Filistin'de Yine Kan ve Gözyaşı
Kani Torun

DENEME**46**

Taş mı Bir Yanın Senin
Ahmet Mercan

DÜŞÜNCE**47**

İlkel Ahlakî Medenî -II
Haluk Burhan

RÖPORTAJ**57**

Eğitim, Eğitim
Sorunları ve Çözüm
Yolları Üzerine...
Ahmet Gündoğdu
Şevket Sezer

ARAŞTIRMA**63**

Memleketimden Eğitim Manzaraları
M. Ali Kaynak

DENEME**67**

Oku Oku Adam Ol
Caner Doğan

GÖKKUBBE**68**

Topkapı Sarayı
İlknur Özşen

ETKİNLİKLER**70**

Kriz Dönemlerinde
Bürokrasi Siyaset İlişkileri
Hasan Celal Güzel

73

Ramazan'da Dur'an'la Dirilnek
Ömer Miraç Yaman

EKONOMİ ÇARKI**74**

Welcome To IMF, Başbuğ Cottarelli...
M. Şevket Ayvazoğlu

ARAŞTIRMA**79**

Yolsuzluk Ekonomisi
Bir Sistem ve Devlet Geleneği
Mustafa Ertekin

AYIN GÜNDEMİ/TÜRKİYE**83**

Abdullah Yaşar

AYIN GÜNDEMİ/DÜNYA**89**

Abdülhamit
Şakir

90**YANSIMALAR**

Ertuğrul Bayramoğlu

92**KİTAP DÜNYASI**

Zafer Özdemir-Ömer Miraç Yaman

Kur'an'la Korkuları Aşmak

Abdullah Yıldız

Temel Dinamik: Hak-Batıl Kavgası

Kur'an'ın bize öğrettiği insanlığın ilk atası Hz. Adem'le İblis arasında başlayan Hak-Batıl mücadelesi, Habil ile Kabil, mümin ile kafir, Hizbullah'la Hizbüşşeytan, Allah yolunda savaşımlarla Tağut yolunda savaşımlar... arasında sürüp gitmektedir. Yeryüzünde fitne, zulüm, haksızlık, bozgunculuk kalmayınca, "din" de yalnız Allah'ın oluncaya dek (2/193) bu mücadele devam edecektir. Bir başka ifadeyle; zulmün yerini adalet, şiddetin yerini barış, batılın yerini hakkın egemenliği alıncaya kadar sözkonusu kavga sona ermeyecektir.

Kuşku yok ki, bu dünya bir "imtihan dünyası"dır; dolayısıyla "Rabbim Allah'tır" diyerek kutlu bir tercihte bulunan her mü'min, nefsiyle, şeytan ve taraftarlarıyla çetin bir mücadeleyi de göze almış demektir. Bu, gerçekten zorlu bir sınavdır; zira nefsin arzuları sınırsız, şeytan ve hizbinin tuzakları, planları sayısızdır. Atlıları ve yayaları (17/64), can yoldaşları (43/36) ve dostları (4/76), kardeşleri (17/27) ve emirleri (26/221-223) ile Şeytanın Partisi (58/19) gerçekten de güçlüdür. İns ve cin şeytanları (116/6), Allah'ın mümin kulları için "apaçık bir düşman" (7/22; 36/60) ve "apaçık bir saptırıcı" (28/15) olup yeryüzünde fahşa ve münkeri yaygınlaştıran (2/169), insanlar ve toplumlar ara-

sına kin ve düşmanlık tohumları saçan (5/90-91) korkunç propaganda mekanizması (17/64) ile onlara olumsuz düşünce ve davranış kalıplarını empoze eden (114/5) etkin bir güç merkezidir. Dahası, şeytan ve taraftarlarının, müminleri asli kimlik ve gayelerinden, İslami ve insani ilkelerinden saptırmak için hazırladıkları gizli plan ve projeleri oldukça sinsi ve hainânedir:

"Şeytan ve avanesi, sizin onları göremediğiniz yönden sizi gözetlemektedir." (7/27)

"Gerçekten şeytanlar, sizinle mücadele etmeleri için kendi dostlarına gizli çağrılarda bulunurlar." (6/121)

Unutulmamalıdır ki, Şeytan ve taraftarlarının batıl yoldaki mücadeleleri kıyamete kadar devam edecektir; zira Allah Şeytan'a, insanların tekrar dirileceği güne kadar "mühlet" vermiştir. (7/14-17)

Batıl Taraftarları Şiddet; Hak Taraftarları Barış Yanlısıdır

Tarih boyunca, batıl taraftarları, hep yanlış, fitrata ters olanı savunduklarından şiddet yanlısı olmuş; bu haksızlıklarını zulüm, baskı, saldırganlık ve dayatma ile perdelemeye çalışmışlardır. Hak taraftarları ise, hep barış yanlısı olmuş; haklılıklarının kendilerine kazandırdığı güven duygusu (emn) ve iç barışın (itminan) etkisiyle adalet, hilm, rüşd, vakar, af, hoşgörü, kötülüğe iyilikle karşılık verme gi-

bi davranış ilkelerini şiar edinmişlerdir.

Hız. Adem'in iman, ihlas ve takvâ sahibi oğlu

Firavun'un "Bizim onların üzerinde ezici bir gücümüz vardır." sözü, kaba kuvvetin mantığını özetlemeye yetmektedir. Kendi fikirlerine güvenmeyen, inançlarından emin olmayan, ideolojik ve teorik hiçbir iddiaları bulunmayan zümrelerin kaba güce başvurmaktan başka alternatifleri yoktur. Bu yüzden de yasakçı, dayatmacı, otoriter ve totaliter olmak zorundadırlar.

(Habil), kendisini öldürmek üzere harekete geçen zalim kardeşi (Kabil) karşısında elini dahi kaldırmamıştı. (5/27)

Hız. İbrahim, "İşitmeyen, görmeyen ve hiçbir işe yaramayan şeylere/putlara" (9/42) tapan babasına, bu yaptığı işin yanlış olduğunu, yumuşak bir üslupla ve her cümlesinde "yâ ebeti" (*ey baba-cığım!*) diyerek hatırlatınca, kavminin önde gelenlerinden biri olan batıl taraftarı babası (Âzer) ona çok sert tepki göstermişti:

"İbrahim! Sen benim ilahlarımdan yüz mü çevirmektensin?! Eğer bu tutumuna bir son vermeyecek olursan, andolsun seni linç ederim! Benden uzak dur/defol git!" (19/46)

Saltanatlarını batıl putperest ideoloji sayesinde sürdüren Âzer ve şürekasının endişe ve telaşa kapılarak tehditler savurmasına karşı Hız. İbrahim'in cevabı ise şöyle olmuştu:

"Sana selam olsun (sana barış ve esenlik dilerim)! Rabbinden seni bağışlamasını dileyeceğim; çünkü o, bana karşı hep lütfekar olmuştur. Sizden ve sizin Allah'tan başka tapıklarınızdan uzak duracak ve yalnızca Rabbime yakaracağım. Unulur ki, yakarışım, Rabbim tarafından cevapsız bırakılmayacaktır." (19/47-48)

Haksız ve batıl inançları savunanların, hakk ve hakikat karşısında söyleyecek sözleri, ileri sürecek fikirleri kalmayınca, paniğe kapılıp şiddet ve kaba kuvvete başvurmaları kaçınılmaz olur. Bu yüzden ki ilahi gerçekleri insanlara duyurmakla görevli bulunan davetçiler hep aynı türden tepkilerle (41/43) karşılaşmışlardır:

"Dediler ki: Ey Nuh, davandan vazgeçmezsen, seni öldürseye taşlarız!" (26/116)

"Kavmin inkarcı elebaşları dediler ki: Eğer Şuayb'a tabi olursanız, o takdirde siz kaybedenlerden olacaksınız!" (7/90)

(Ashab-ı Kehf) 'Onlar sizi ele geçirirlerse, ya taşlayarak öldürürler yahut da kendi dinlerine geri döndürürler'..." (18/20)

"(Firavun); 'Onların (Musa'ya inananların) çocuklarından çoğunu öldürecek ve yalnız kadınlarını serbest bırakacağız. Şüphesiz bizim onların üzerinde ezici bir gücümüz vardır.' (7/127)

Hak davetin temsilcilerine yönelik tehdit, şiddet, baskı, zulüm ve işkencenin tipik örnekleri çoğaltılabilir. Ancak, Firavun'un "Bizim onların üzerinde ezici bir gücümüz vardır." sözü, kaba kuvvetin mantığını özetlemeye yetmektedir. Kendi fikirlerine güvenmeyen, inançlarından emin olmayan, ideolojik ve teorik hiçbir iddiaları bulunmayan zümrelerin kaba güce başvurmaktan başka alternatifleri yoktur. Bu yüzden de yasakçı, dayatmacı, otoriter ve totaliter olmak zorundadırlar.

Ahlâken tefessüh etmiş, ideolojik olarak tıkanmış, ayakta durmak için hiçbir haklı gerekçesi kalmamış bir sistemin önde gelenlerinin, Peygamber Lût'u engellemek için "konuşma yasağı" koymaları, fikri acizyetlerinin çarpıcı bir ifadesi değil midir?

"Biz sana insanlarla görüşmeyi (ve onlara kol-kanat germe) yasaklamamış mıydık?" (15/70)

Ancak, tarihin kaydettiği hakikat şudur ki; zulüm, baskı, haksızlık, adaletsizlik, yasakçılık, dayatmacılık temeline dayalı beşeri düzenler insanlara mutsuzluktan başka birşey verememiş ve bu nedenle de uzun ömürlü olamamışlardır. Bu tür batıl sistemler tarihin çöplüğünü doldururken; insanlara iç huzuru, barış ve saadet bahşeden ilahi temele dayalı hak ve adalet sistemi "Din" itibarını ve sürekliliğini korumaktadır.

Köpük Yasası: Hak Kalıcı, Batıl Gidicidir

"O, gökten su indirdiğinde... akıntı yüzeydeki çerçöpü, tortuyu alır götürür... Allah, hak ile batılı işte böyle bir

benzetmeyle göz önüne koyuyor: Çünkü, gerçekten de, tortuysa, çerçöpse sözkonusu olan, bu (bütün) köpüksü şeyler gibi akar gider; ama insanlara yararlı olan şeye gelince, o her (zaman, olduğu) yerde, sapaşğlam ayakta kalır..." (13/17)

İşte burada, çağdaş İslam mütefekkiri Cevdet Said'in yukarıdaki ayetten hareketle çerçevesini çizdiği "Köpük Yasası"na' gelmekteyiz.

Kuşku yok ki, değişmez doğru ve gerçeğe (hak) dayalı düşünce sistemi apaçık ortaya konulunca batıl, yalan ve yanlış olanın tutarsızlığı, saçmalığı da ayan-beyan görülecek ve anlaşılacaktır. (7/18; 17/81). Rüşd ile ğayy, yani doğru ile yanlış birbirinden ayırdedilebilir hale geldiğinde, din konusunda herhangi bir ikraha/zorlamaya ihtiyaç kalmadan (2/256) batılın/yanlışın egemenliği kendiliğinden sarsılacak ve kısa zamanda geçerliliğini yitirecektir. Zira, ilahi değişmez gerçekliğin öğrenilip kavranılmasına paralel olarak bir yanılsama ve illüzyondan ibaret olduğu anlaşılacak olan "batıl", kendisini yeniden üretemeyecek, yenilemeyecek, kaybetmeye başladığı saltanatını da yeniden inşa edemeyecektir. (34/49) Yalan-dolan üzerine kurulu bir düzenin kesinlikle ayakta kalamayacağıının bilincinde olan ve hak nizamı da -çıkartları ve gururları nedeniyle- kabule yanaşmayan batılın elebaşları, asılsız iddialar ve tezgahlarla hakk'ı mahkum etmeye, güya onu çürütmeye (18/56; 40/5) ilahi mesajı ve ona katıksız inananları psikolojik ve fiili baskıya maruz bırakarak kendi yıkılışlarını geciktirmeye uğraşsalar da sonuç değişmeyecektir.

Batılın egemenliğini umutsuzca sürdürmeye çalışanlar, gerçeğin ortaya çıkmasından hep tedirgin olurlar. Haksız ve temelsiz olduklarının farkında olduklarından bir güven bunalımı; sürekli bir telaş ve panik hali yaşarlar. İnançlarına ve sistemlerine olan güvensizlikleri, davranışlarına ve ilişki biçimlerine yansır. Hakk'ın ve hakikatin karşısına koyabilecekleri tutarlı ve mantıklı bir düşünce sistemleri olmadığından saldırganlaşıp, hırçınlaşıp, baskıya yönelirler. Tarih boyunca hakkı temsil ve tebliğ edenlerin, yanışta ısrar eden mütref ve müstekebirlere tarafından alaya alınmalarının (43/7,47;

15/10-12, 94-95; 83/30-32), hakarete uğramalarının (43/52; 38/4; 40/24; 10/2; 11/27, 54; 54/9,25; 51/52; 34/8; 7/60), tehdit edilmelerinin (26/166; 15/70, 14/13; 7/90), sürgün edilmelerinin (22/40), katliam ve işkenceye tabi tutulmalarının (7/125-128; 85/8; 14/12; 6/34)... nedeni de budur.

Batıl taraftarlarının, kaygan zemin üzerine kurulu saltanatlarını devam ettirme endişe ve telaşıyla sürekli "korku" ve "tehlike" üretmeleri de bundandır. Onlar açısından zulme karşı adaleti, yalana karşı gerçeği, fahşâ ve münkere karşı ahlâkı, inkara karşı imanı, sahtekarlığa karşı dürüstlüğü... savunmak en büyük "tehlike" ve "tehdit"tir.

"Siz onların iç dünyalarında, Allah (korkusun)dan daha şiddetli dehşet verici bir tehdit/korkusunuz. Bu böyledir; çünkü onlar gerçeği derinlemesine kavramaktan aciz bir topluluktur." (59/13)

"Rabbim Allah'tır" Demenin Bedeli ve Geçici Korkular

"Rabbim Allah'tır" diyerek mutlak gerçeği kabul etmek; yegane ilah ve rab olan Allah'ın insanlar için vaz'ettiği ilkeler doğrultusunda bir hayat yaşamaya karar vermek yani "mü'min" olmak, sanıldığı gibi basit bir tercih değildir. Eğer bu tercihinizde samimimi iseniz, yani "gerçek mü'min" (8/2-4) iseniz ve inancınızın gereklerini yerine getirmeye

çalışıyorsunuz; batıl cephesini, şeytan ve taraftarlarını karşınıza almışsınız demektir.

Mü'minler topluluğu olarak cahili toplum düzeninin temellerini sorguluyor; köklü eleştirileriniz ve alternatif yaşam biçiminizle sistemi sarsmaya başlıyorsunuz, artık "siz onların gönüllerinde dehşetli bir korkusunuz" (59/13) demektir. Bundan sonra mevcut düzenin elebaşları tarafından taciz edilmeniz, şiddet ve baskıya maruz bırakılmamız, horlanıp alaya alınmanız, haklarınızın gasbedilmesi... hiç de sürpriz olmamalıdır.

Elbette, böylesi bir psikolojik ve fiili baskı ortamı, çok yönlü gerilim, korku ve endişe üretir: Cahili düzen savunucuları için muhalif (güncel dilde "iç düşman") korkusu, değişim/devrim korkusu, çıkarlarını kaybetme korkusu... Muhalifler için takip ve taciz korkusu, baskın, hapis, sürgün korkusu, haklarının elinden alınması, işkence ve ölüm korkusu... Herkes için, gelecek korkusu, yarın endişesi, kaygı ve belirsizlik...

Haksızlık, zulüm, adaletsizlik ve batıl temeli üzerine kurulu bir toplumsal düzenin bekçileri için "korku", "tehdit", "tehlike", "düşman" her zaman vardır ve onların korkularından kurtulup iç huzura kavuşmaları mümkün değildir. Hakka ve fitrata karşı inatla ve inkarla direnenlerin "her gü-rültüyü kendi aleyhlerine sanmaları" (63/4), her an endişe ve telaş içinde olmaları, "korkunun yönlendirdiği bir topluluk" (9/56) haline gelmeleri doğaldır; ta ki, hakkı/mutlak gerçeği kabulleninceye kadar.

Hakka teslim olanlara gelince; "insan" olmak itibarıyla dünyevi tehlike ve endişeler onları korkutabilir:

İnsanların şerrinden korkabilirler:

"Onlardan korkuyor musunuz?" (9/13)

"Eğer Allah onları sana çok gösterseydi, elbette korkacaktınız..." (8/43)

Hz. Musa gibi yılan/büyüden ya da öldürülmekten korkabilirler:

"Musa, asayı yılan gibi deprenir görünce, dönüp arkasına bakmadan kaçtı." (28/31) "Musa dedi ki: Rab-bim!... Beni öldürmelerinden korkuyorum." (28/33)

Hz. Davud gibi, ani bir karşılaşmadan korkabilirler:

"(Dâvâlılar) Mabe'din duvarına tır-manıp Davud'un yanına girmişlerdi de, Davud onlardan ürkmüş/korkmuştu." (38/22)

Bazıları savaşmaktan korkabilir (4/77); dünyevi imkanlarını, mal ve mülkünü, ticaretini evladü-iyalini kaybetmekten korkabilir. Ve bunlar insani korkulardır. Ancak "geçici" olan bu dünya hayatına ait korkulardır.

Gerçek Korkuyu Tanıyarak Geçici Korkuları Aşmak

Mü'min için "korku" kavramı, iman'la ters orantılı olarak içerik ve anlam değiştirir. Mü'min, "gerçek korku"yu kalbine yerleştirdiği oranda, dünyevi ve geçici korkulardan sıyrılır. Kur'an, inananlara ısrarla "gerçek korku"yu tanıtır:

Öncelikle bilinmesi gereken husus şudur ki; bu dünya bir "imtihan dünyası"dır ve bu dünyada gelip-geçici korkular, sıkıntılar, kayıplar yaşanacaktır; mümin de bunlara sabredecektir:

"Muhakkak ki, sizi biraz korku ve açlıkla, biraz da mallar, canlar ve ürünlerin kaybı ile sınavacağız; zorluklara karşı sabırlı olanları müjdele!" (2/155)

Evet, işte bunlar geçici korku ve sıkıntılardır; oysa asıl korkulması gereken Allah'tır, yani Allah'ın rızasını kazanamama ve cehennem azabına uğrama tehlikesidir, Kıyamet Günü'nün dehşetidir,

ebedi azaba vesile olacak günahlardır, haramlardır, kötülüklerdir.

Bu nedenle Kur'an, sık sık asıl korkulması gerekenlere dikkat çeker ve inananları bu konuda uyanık olmaya çağırır. Kur'an, muhataplarının "gerçek korku"yu bütün nüansları ve boyutlarıyla tanımaları için,

Arapça'da "korku" anlamını içeren veya hatırlatan yaklaşık bir düzine kavramı (haşyet, işfak, huşû, havf, vecil, ittikâ, hazer, rehbet, fezâ, ru'b...) mütahiş bir semantik ilişki içinde tekrarlayarak etkili bir üslûp kullanır:

"Ey insanlar! Rabbinizden sakınıp/korkun (*ittegû*) ve babanın çocuğuna, çocuğun da babasına bir fayda sağlayamayacağı gündün çekinip/korkun (*aşsev*)."¹ (31/33)

"Onlar, algı ve tasavvurlarının ötesinde (gayb) olsa da Rablerine saygı duyarak/korkarlar (*yahşevne*) ve kıyamet saati'nden korkarak/titrerler (*müşfigûn*)."² (21/49)

"Onlar.. Rablerinden saygıyla/korkarlar (*yahşevne*) ve o pek kötü hesaptan endişe duyarak/korkarlar (*yehâfûne*)."³ (13/21)

"Onlar, bakışları korkudan/perişan (*huşşan'an*), dağılmış çekirge sürüleri gibi mezarlarından kalkacaklar. O esnada inkarcılar; 'bu ne felaket bir gündür!' diye haykıracaklar."⁴ (54/7-8)

"O gün amel defter/sicilleri önlerine konulduğunda, suçluların orada yazılı olanlardan korkup/irkildiklerini (*müşfigûn*) görürsün. 'Vay bize! Nasıl bir sicilmiş bu! Küçük büyük hiç birşey bırakmamış, herşeyi hesaba geçirmiş.' derler. Ve yapıp-ettikleri herşeyi önlerinde bulurlar ve Rabbinin hiç kimseye haksızlık yapmadığını (anlarlar)."⁵ (18/49)

"Rablerine karşı saygı dolu bir korku (*haşyet*) duymaları nedeniyle (günahlardan) ürperek/sakınanlar (*müşfigûn*), Rablerinin ayetlerine inananlar, Rablerine ortak tanımayanlar ve Rablerinin huzuruna çıkacakları düşüncesiyle kalpleri titreyerek (*veciletûn*) vermeleri gerekeni verenler; işte hayırlarda yarışan ve (bu konuda) herkesi geçecek olanlar bunlardır."⁶ (23/57-60)

"Şeytan sizi kendi dostlarıyla korkutur (*yuhavvifu*). Onlardan korkmayın (*lâ tehâfûhüm*), Ben'den korkun (*hâfîmî*)."⁷ (3/175)

"... Zalimleri mutlaka helak edeceğiz; onlardan sonra sizi mutlaka o yere yerleştireceğiz; işte bu, makamımdan korkan (*hâfe*) ve tehdidimden korkan (*hâfe*) kimseler içindir."⁸ (14/14)

Batıl taraftarları, kaygan zemin üzerine kurulu saltanatlarını devam ettirme endişe ve telaşıyla sürekli "korku" ve "tehlike" üretirler. Onlar açısından zulme karşı adaleti, yalana karşı gerçeği, fahşâ ve münkere karşı ahlâkı, inkara karşı imanı, sahtekarlığa karşı dürüstlüğü... savunmak, en büyük tehlike ve "tehdit"tir.

"...Onlar Rablerinin yakınlığını kazanmaya çalışırlar; hem de O'nun rahmetini umup azabından korkarlar (*yehâfûne*); çünkü O'nun azabı cidden korkulup/sakınılması gereken (*mahzûrâ*) bir şeydir."⁹ (17/56-57)

"(Allah'ın azabından) korkup/sakınanlar (*ittegav*); kendilerine şeytandan bir vesvese dokunduğunda (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gerçeği görürler."¹⁰ (7/201)

"İçlerinden bir topluluk: 'Allah'ın helak edeceği yahut şiddetli bir şekilde azab edeceği kavme artık ne diye öğüt veriyorsunuz?' dedi. Dediler ki: 'Rabbimize mazeret beyanı için! Bir de belki korkup/sakınırlar (*yettegûn*).'¹¹ (21/164)

"Allah buyurdu ki: İki tanrı edinmeyin! O ancak bir Tanrı'dır. O halde yalnızca Ben'den şiddetle korkup/çekinin (*ferhebûni*). Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur; Din de yalnız O'nundur. Yoksa Allah'tan başkasından mı korkup/sakınıyorsunuz (*tettegûn*)?"¹² (16/51-52)

"Sûr'a üfürüldüğü gün, -Allah'ın diledikleri müstesna- göklerde ve yerde bulunanlar hep dehşete kapılır (*fezi'a*). Hepsî boyunları bükük olarak O'na gelirler."¹³ (27/87)

"... Allah, kendisine kaşı gelmekten sizi sakındırıyor (*yühazzirukûm*)."¹⁴ (3/28-30)

"Allah'tan başka varlıklara -O'nun hiçbir zaman yetki tanımadığı şeylere ilahlık yakıştırdıklarından dolayı hakikati inkara şartlanmış olanların kalplerine korku (*ru'b*) salacağız; onların son durağı ateştir; ne kötüdür zalimlerin meskeni!"¹⁵ (3/151)

Kur'an'da yer alan bu konuyla ilgili yüzlerce ayetten seçtiğimiz bir-kaç ayet bile, "hakiki korku"nun boyutlarını kavramamıza ve gecici korkuların esiri olmaktan kurtulup özgürlüğe kavuşmamıza yetecektir. Tıpkı Allah'a gerçekten iman edip özgüvene kavuşan Hz. Musa gibi:

Ey Musa! Yaklaş ve korkma (*lâ-tahaş*)! Çünkü sen, gerçek bir iman sayesinde özgüvene sahip olanlardansın. (...) Ve bütün korkularından (*rehb*) sıyrılmış olarak artık kolunu kanadını indir (kendini toparla)!"¹⁶ (28/31-32) ■

1- Bkz. C. Said, Aden'in Oğlu Habil Gibi Ol, Pınar y., İst./ 2000, s. 133, 185, 221-223

“Korku” ve “Kaygı” Arasına Sıkışıp Kalmış Bir Toplum

Muzaffer Emin Göksu

Geçen sayıdaki yazımızda bir dönemlerin siyasal oluşumunun artık topluma dar geldiğini, ülkemizde yeniden bir siyasal yapılanma zorunluluğuyla karşı karşıya bulunduğumuzu dile getirmiştik. Ne var ki vesayetçi seçkin yapı bu gerçeği göz ardı ediyor ve mevcut olanı mutlaklaştırmanın çabası içinde bulunuyor. Ancak toplumsal gerçekliğin gözardı edilmesi topyekün toplumda yöneteniyle yönetileniyle çelişkiler, problemler doğuruyor.

Türkiye'nin sosyal politik gerçeğini bize göre iki kavram gayet iyi özetliyor. *Korku ve Kaygı. Yönetende korku, yönetilende kaygı* var. Esasen başından beri, seçkinlerce ortaya konan bir devlet- halk ikilemi bir potansiyeli oluşturuyordu. Seçkinler yapısının seçkincileşip vesayetçiliği had seviyeye çıkardığı, medeni dünya ile yarış imkanlarının kaybolduğu bir noktada totaliterleşmesi, bunun da bir korku ve kaygı ortamı doğurması kaçınılmazdı.

Türkiye toplumu, sosyal/politik müdahalelerle, kendine özgü haliyle dünya sisteminde yer alabilmenin imkanlarını kaybetmiştir. Ekonomik, sosyal ve politik, hemen hiç birisinde Türkiye olmazsa olmaz ülke konumunda değildir. Oturmayan bir kimlik, gittikçe gerileyen bir ekonomik ha-

yat, bunalımlı ve kaygılı bir sosyal yapı bu tablonun ana çizgileridir.

“İç tehdit” üzerine projeler geliştirilip geniş bir toplum kesimine karşı yürütülen savaş sürecine bakıldığında seçkin yapıya göre ciddi bir gerekçesi bulunmasa da ne denli bir korku yaşadığını ve bunun uzantısı olarak da totaliter bir yapı oluşturulduğunu görmekteyiz. Seçkincimiz, korkusunu gidermek için mezarlıkta şarkı söyleyen adama benziyor. Bu durum toplum katlarında ise korkudan da öte geleceğine hiç bir biçimde umutla bakmayan bir kaygı ortamı yaratacağı ve öyle de oldu.

Son dört yıldır gelişen olaylara bakınca toplumun uzunca bir zamandır, terörize bir ortama hazırlandığını, güvenlik sorunları üretilip, buna mukabil bir güvenlik sisteminin oluşturulduğunu anlıyoruz. PKK'dan Hizbullah'a kadar pek çok illegal örgütün, söz konusu sistemin doğrudan olmasa bile dolaylı yoldan bir parçası olduğunu anlıyoruz. Artık bir zorunluluk olarak gözüken anti terör yasalarıyla donatılan ülkemizde ekonomik, sosyal ve kültürel pek çok oluşum ve değişimi bu kapsamda değerlendirmek zor olmayacaktır. Uzun zaman PKK üzerinden sürdürülen harekete bir de halk çoğunluğunun hiçbir zaman inanmadığı irtica

tehdidi eklenecekti. Kısacası toplumun baskı altına alınması, üstte duyulan korkunun aşağıda halk katlarında kaygıya dönüşmesini getiriyordu.

Bilindiği gibi bölücülüğe ve yıkıcılığa karşı savaş açtığı iddia edilen 28 Şubat sürecinde

toplum ikiye bölünmüş, iş çevrelerinden memur kesimine, bakkal ve marketlere kadar iki kampa ayrılmış, listeler ilan edilmişti. Vatandaş önce bu durumu bir hayli komik bulup kayıtsız kalmayı düşünmüştü. Kayıtsız kalmasının en önemli nedenlerinden birisi, bu hareketin, bir parti ve yandaş kurumlarla partalaşıyor olduğunu sanmasıydı. Ama sonra gördü ki hedef bir parti ve onun potansiyel gücü değil, topyekün toplumun dini, değerleriydi. Üstelik bu, kimi ve ne zaman vuracağı belli olmayan bir hareketti. Esasen geniş bir halk kesimi en ücra köşelere kadar sokulan müdahaleyi, toplumsal çözüme ve çözülmeyi gördüğü zaman, olayın boyutlarını anladı, gülüp geçmenin yerini derin bir kaygı kapladı.

Genelde Refah Partisi'ne hiçbir zaman sıcak bakmamış olan ve 28 Şubatçılığı "onu terbiye etmek" için ortaya çıkmış bir hareket sayan ve bir kaç dönem milletvekilliği yapmış olan bir eski parlamenter, daha sonra, yüzyüze geldiği gerçeği şöyle anlatıyordu: "Üç yıl önce çocuğumu başarılı bir özel liseye kayıt yaptırmıştım. Çocuk kısa bir devam süresinden sonra patladı: "Baba beni buradan al, her Allah'ın günü askeri ve sivil ekiplerce gözetim ve baskı altında tutulan başarılı bir özel okul yerine beni, başarısız da olsa rahat edebileceğim bir devlet okuluna ver. Ben bu psikolojik baskıya üç yıl dayanacak durumda değilim." Çocuğu oradan alıp bir genel liseye verdim, orta öğretimini orada tamamladı, üniversite sınavlarına girdi. Tercihlerimiz arasında bir özel üniversite de vardı.

Üniversitenin daha özerk ve özgür bir ortamda eğitim yapacağını, bir grup yetkilinin oraya oturup bir baskı ortamı yaratmayacağını düşünmüştüm. Ama bu arada durumu bilen birileri bana özel üniversite öğrencilerinin nasıl özel fişlendiğini

anlattı. Yine içime bir kaygı düştü. Hele şükür sonunda yine bir devlet üniversitesine kayıt yaptırarak şimdilik zevahiri kurtardım. Tabii mezuniyetten sonra onu hangi sorunlar bekliyor bilemiyorum...."

Burada dikkat çekmek istediğimiz önemli noktalardan birisi, bir babanın değil, lise birinci sınıfa ayak basmış bir çocuğun, söz konusu baskı ve kaygıyı hissedip yaşamış olmasıdır.

Kaygı Yaygınlaşıyor

Korku ve özellikle de nerede, kimden ve nasıllığına korkulduğu bilinmeyen bir duygu olan kaygı, toplumun en ücra köşelerine kadar yayılmış bulunuyor. Özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında herkes birbirleriyle görüşüp konuşmada güçlük çekiyor. Komünist ve faşist sistemlerde gördüğümüz kimin kiminle görüşebileceği, kimin kiminle görünmemesi gerektiğine ilişkin garip hesaplar yapılmaktadır. Aleniyette ve kapalı yerlerde görüşmeler farklılık arzeder hale gelmiştir. Cami cemaatı namaz sonrası hal hatır sormayı bile bırakmış, birileri takip ediyorcasına sessizce evlerini bulmaktadırlar. Fikri ve kültürel ilişkiler büyük çapta bitirilmiş gözüküyor, pek çok sivil gönüllü kuruluşun bu etkinlikleri yok artık. Hangi yayınların alınması gerektiği, hangi gazete ve dergi okuyucusu olmanın rizikosuz olduğu hesabı yapılıyor. Ziyaretler azalmış, insanlar, sosyal -politik olduğunu düşündükleri konuları konuşurken sesini alçaltıp

elini ağzının yanına dayama ihtiyacını duyar hale gelmiştir. Çünkü bir ispiyonculuk dönemi kapıda beklemektedir.

İşin gerçeği bu ortam tekin olmayan bir ortamdır. Kendisine pirim verilen mantık insani değildir. Basit duygulara, çıkar ve kaprislere, mesnetsiz aferinlere, daha da ötede istismarlara açıktır. Genel geçer bir mantığa, orada durmakta olan bir etiğe dayanmamaktadır. Boru gibi dümdüz bir mantık, üzerine basılmış bir ahlak, onun mümeyiz vasfıdır. Bu ortam aynı zamanda basit ruh yapılarını ortaya çıkaran faşizan eğilimleri alabilmişince güçlendiren bir ortamdır. Sözkonusu noktayı açıklayabilmek için birkaç anekdot vermek istiyorum:

Bir kaç yıl önce bir Anadolu üniversitesinde başörtüsünün yasaklanıp kız öğrencilerin içeriye alınmadığı bir gündü. İçeriye alınmayan 200 civarında öğrenci kapının önünde durumu protesto ediyordu. Yanımda bulunan bir öğretim üyesi olayı heyecanla seyrediyordu. Bir ara parladı: "Bakın, dedi, bu bir PKK hareketidir." Bir grup mazlumun en doğal tepkisinin nasıllığına bir PKK eylemi olduğunu hayretle sordum. "Bakın, dedi, şu kırmızı bluzlu kız Cihanbeyli'dendir..." Anlatmak istediğim mantık herhalde anlaşılmalıdır: Cihanbeylili olan Kürt'tür, Kürt olan PKK'lıdır, içinde PKK taraftarı olan hareket de bir PKK hareketidir". Bu boru gibi dümdüz mantık sahibine üniversite kürsüsü teslim edilmiş olmasının utancını yaşadım. Daha sonra anla-

dım ki bu tavır, vurmada kullanılacak suç tipini üretmeye yönelik bir faaliyettir.

28 Şubat sürecinde bir hayli etkili olan ve toplumu fişleme ve ihbar görevini yerine getiren resmi görünümlü illegal bir örgütün görevlisi olduğunu ima eden bir emekli vatandaş şöyle konuşuyordu:

"Tahtasakal Ahmet'i Hizbullahçı diye ihbar ettim, orada gözleri açıldı ve sahtekar arkadaşına borcunu tıkr tıkr ödedi". Söze karıştım; "beyefendi, bu tahtasakal, borcunu ödemeyen sıradan bir sahtekar mı, yoksa yasa dışı sayılan bir ideolojinin mensubu, bir illegal örgütün üyesi mi, bu adam orada hangi suçtan hesap verdi?" "Sahtekarlıktan, böylelerini bu yollarla terbiye etmek lazım" dedi. Yani ticari kusuru bulunan ve açık bir mahkemede yargılanması gereken kişi, bir etiketleme ile, rejimi kollamak için oluşturulan bir mekanizmada hesap veriyordu. Tabii iddia sahibi doğru söylüyor ve blöf yapmıyorsa.

Bir üniversite kampüsünün kapısında içeri alınmayan ve bir köşede kırgın ve üzgün beklemekte olan bir grup başörtülü öğrenciye bir polis şefinin (buraya okuyucudan özür dileyerek kaydediyorum) "erkek öğrenciler sizin başörtünüzle değil, kış örtünüzle ilgilenir" dediği anlatıldı. Bu olay faşizan bir ortamında basit ruhlu insanları nasıl ortaya çıkarıp geliştirdiğinin çarpıcı bir örneğidir.

Yine henüz kamuoyunun hafızalarından silinmemiş bir olayı hatırlatalım. Eğitimden sorumlu Bakan bir

okulun açılış töreninde bulunmaktadır. Yakındaki apartmanlardan birisinin penceresinden başörtüsü mağduru iki genç kız kardeş, protesto etmek için pankart açmışlardır. Demokratik bir ortamda her vatandaşın başvurabileceği, hukuki bir pürüz varsa insanca bir soruşturmanın açılacağı bir olay için ağzını bir karış açan Bakan ilginç cümleler sarfediyor: "Bunlar vatan hainidir, rejimi alaşağı etmek için çalışıyorlar. Ama onları adım adım takip edeceğim ve rejimi yıktırmayacağım." Sanki bu embesil görünümlü insanın biryerlerine basılmış ve patlatılmış. Tabi ülkenin bir numaralı sorununun hangi kapasitedeki insanlara tevdi edildiğini görüyor ve kahroluyorsunuz.

Nihayet bu ortam, görev yapıp gelen memurunu bir gün, sızmış ajan olarak gören ve onu temizlemek için çıkarılacak olan skandal bir kararname için "önemli olan yasa, kararname değil, ne pahasına olursa olsun bir memur temizliği yapmak ve sonuç almaktır..." diyebilen bürokrat ve yazarlar; "bu konuda normal bir hukuk yolu izlenmemelidir" görüşünü dillendiren ve en yüksek bir yargı organının başına kadar yükselebilmemiş hukukçular üretmiştir.

Korku Ortamı ve Bölünmüş Kişilikler

Bütün bunların bileşkesinde mevcut sosyal/politik yapı iki boyutlu bir insan tipi ortaya çıkarmıştır. Bu güvensizlik ortamı kaygı ve korku getirmiş, bu da sağlıklı bir toplumun ihtiyaç duyduğu kişilikli insan tipini ortadan kaldırmış, olduğu hal ile kendine dikte edilen arasında derin çelişkiler yaşayan bir insan tipi ortaya çıkarmıştır.

Buradaki iki boyutluluk, iki yüzlülükten daha farklı bir şeydir. Her türlü toplumda iki yüzlülere rastlanır. Bunlar farklı yerlerde farklı tavırlar sergilerler. Çıkarının gerektirdiği şekilde hareket eder, orada sabit duran bir kimlik ve kişiliğe sahip değildir. Bilindiği gibi dinimiz de bunu münafıklık olarak nitelendirir ve reddeder. Ancak iki yüzlülük kişinin kendi doğal ortamında, bir baskı görmeden, iradesiyle hayatı kendi çıkarları doğrultusunda kurma sürecinde ortaya çıkar. Halbuki şu anda toplumumuzdaki kişilik sorunu iki yüzlülük değil,

iki boyutluluk ile açıklanabilir.

İki boyutlu kişilik ile anlatmak istediğimiz şey, baskı ortamında, zorlanarak bölünmüş bir kişiliktir. Görünürde sergilediği davranışlar anormaldir, ama ruhunun ve bilincinin derinliklerinde onu onaylamayan bir duygu yatmaktadır. Basitleştirilmiş anekdot bir anlatımla, hem namaz kılmakta ve hem de (birilerinin zorlamasıyla) camisini taşlamaktadır.

Şimdilik arka plandaki kişilik varlığını korumakta, rizikosuz bir kanaat belirtme imkânını bulduğu yerlerde bütün asliyetiyle ortaya çıkmaktadır. Skandal kararname konusunda gösterilen o büyük tepki bunun tipik bir örneğidir. Yine irtica konusunda tepedeki bir yapının üç

yıldır çabalamasına rağmen toplumun böyle bir tehlikeye inanmamış olması, konunun en güncel tutulduğu dönemlerde bu oranın yüzde yirmiyi geçmemiş olması bir başka örnektir.

Ancak burada önemli sorun, bu arka plandaki ikinci boyut kişiliğin sürekli olup olmayacağıdır. Toplum mühendislerinin hesaplarını, bunun erozyona uğrayacağı varsayımına dayandırdıkları düşünülebilir. Gerçekten de bir kesim insanın, özellikle icra makamındaki görevlilerin başından inanmadığı bazı şeyleri içselleştirerek zamanla savunur duruma geldikleri gözlenmektedir. Çünkü inanılanın yaşanmadığı durumlarda yaşananların kendine özgü inanlar ve kanaatler oluşturduğunda şüphe yoktur. Ancak benim kanaatimca baskıya dayalı toplumsal projelerin beklenen biçimiyle tutmadığı, eskisi gibi kalmasa bile tepkisel olarak daha başka mecralarda geliştiği noktasında-

Böylesi ortamlarda daha bir öne çıkan korku ve kaygı alanında beşeri bir olgudur ve potansiyel olarak her ortamda bulunur. Onu hayatın yönlendirici faktörü haline getirmek veya dünyasından sürüp çıkarmak müminin elindedir. İlke olarak denebilir ki, Allah'tan korkmayan, her şeyden korkar.

dır. Çünkü baskı ve korku ortamı, bir şeyi içselleştirmeye imkan vermez ve dolayısıyla yapılmak istenenler kalıcı olamaz.

Totaliterizm Korku Üretir

Ünlü hukuk ve siyaset filozofu Montesquieu, dört siyasal sistemin olduğunu söyler: Demokrasi, aristokrasi, monarşi ve istibdat. Bunların her birinde belli bir karakterin taşıyıcı öge olarak bulunması

Cumhuriyetin başlangıçlarında hedef olarak seçtiği "vicdanı hür, irfanı hür" neslin yerine vicdanı da irfanı da köreltilmiş bir nesil ikame edilmeye çalışılıyor. Halkıyla ve değerleriyle partallaşan siyaset bizzat sistemin dibini oyuyor, toplumsal gücü anlamsız bir didişmede hoyratça harcıyor. Bazı gözlemciler göre 12 Eylül Atatürkçülüğü bitirmişti, 28 Şubat Cumhuriyeti erozyona uğrattıyor.

gerekir: Demokrasi, bütünü iyiliğini kollayan erdemler olmaksızın yaşayamaz. Yöneten sınıfın geniş görüşlü bir ölçülüğü olmadan aristokrasi olamaz. Monarşinin başlıca dayanağı olan şeref d u y g u s u n u uyandırıp başlaması gerekir. Nihayet istibdat (çağdaş adıyla totalitarizm) için korku salmadan başka bir temel yoktur. Sözün kı-

sası anormal bulsak da baskı ve korku bir yönetim biçiminin gereğidir.

Böylesi ortamlarda daha bir öne çıkan korku ve kaygı aslında beşeri bir olgudur ve potansiyel olarak her ortamda bulunur. Onu hayatın yönlendirici faktörü haline getirmek veya dünyasından sürüp çıkarmak müminin elindedir. Bu da tabiat, toplum ve siyaset üstü bir varlığa, nihai hesabın ona verileceğine iman, bu mekanizmanın alt yapısını oluşturur. İlke olarak denebilir ki, Allah'tan korkmayan, her şeyden korkar. Yani korku ve kaygılar, nesnel güç birikimlerine, fani otoritelere indirgenirse insan için korku ve kaygı verecek pek çok şey ortaya çıkar. Ama sakinmanın kaynağı ve

hedefi müteal hale geldikçe bir yığın sahte korku kaynağı kaybolur, çekinilmesi gerekenin Allah olduğu anlaşılır. Adalet ve hakkaniyet de ancak burada temellendirilebilir. Mesela genel olarak içinde buldukları siyasal yapıdan ekstra bir beklentisi olmayanlar doğal olarak daha nesnel bir görüş ve tavır sergileyebilirler.

Sistemin doğrudan rantına konmuş, ya da bir yerlerde bulunan ve bir yerlere mesaj sunarak yükselme ve parsa toplama çabasında olan sınırlı bir kesimin dışındaki toplum çoğunluğu geleceğe umutla bakmıyor, en azından kısa vadede olumlu bir gelişme beklemiyor. Konuşan sıradan insan, problemi yakalayabiliyor, yaşatılan gerilimin sebebini sorguluyor, sonuçları noktasında kaygılanıyor.

Sonuç

Gerçekten ülke insanı, işleyen bir düzen görüntüsüne rağmen kaygılarla korkularla dolu bir ortamda yaşıyor. Bir açıdan bazılarının, Ortadoğu'da en iyi konumda olduğumuzu söylemelerine rağmen bu, coğrafi tarihsel birikime, mevcut sosyal ekonomik potansiyele tekabül etmiyor. Hatta yeryer bir sömürge toplumu özelliği bile gösteriyor. Cumhuriyetin başlangıçlarında hedef olarak seçtiği "vicdanı hür, irfanı hür" neslin yerine vicdanı da irfanı da köreltilmiş bir nesil ikame edilmeye çalışılıyor. Hatta işleyen süreç sistemce ortaya konan değerleri izole ediyor. Halkıyla ve değerleriyle partallaşan siyaset bizzat sistemin dibini oyuyor, toplumsal gücü anlamsız bir didişmede hoyratça harcıyor. Bazı gözlemciler göre 12 Eylül Atatürkçülüğü bitirmişti, 28 Şubat Cumhuriyeti erozyona uğrattıyor. Son zamanlarda sosyal bilimcilerin kavramlaştırması bir deyimle ifade etmek gerekirse bir toplum için ekonomik sermayeden daha önemli olan "toplumsal sermaye" heba ediliyor. Sosyal bir gerçekliktir ki toplum gerilip aşağılanarak bir sistem yüceltilemez.

Böylesi ortam ve zamanlarda müminin yapacağı şey sakinmasını ve arınmasını Allah'a has kılmak, hayatın gayesini bir kere daha yeterince sorgulamak, yukarıda belirtmeye çalıştığımız ortamın böldüğü kişiliğinin derinlikte olanını korumak ve geliştirmektir. ■

Kaygılı Ülke

Ekrem Özkaya

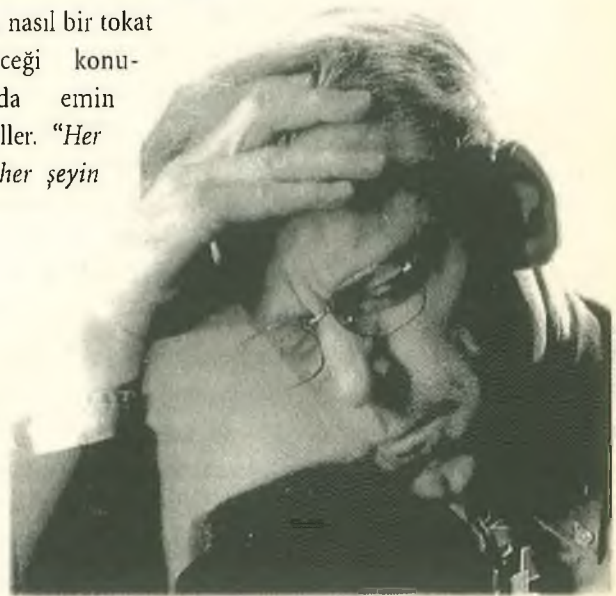
Korku; tanımlanmış, belirlenmiş bir şeye karşı duyulan psikolojik durumdur. Kaygıda ise tanımlama ve belirleme yok, aksine belirsizlik hakimdir. Bu belirsizlik beraberinde sürekli endişe ve bir paranoya halini de getirir. Bu durum kişinin hem atılım gücünü kesmekte hem de içten içe onu kemirip bitirmektedir. Belirlenmiş bir hedefte, kendisini o hedefe göre ayarlama durumunuz vardır. Ama paranoyak bir durumda "her an her şey olabilir" psikolojisi hakimdir; ön-arka, sağ-sol, yukarı-aşağı her taraf size karşı cephe almış, sinsi bir tuzakla zayıf anınızı kollamakta ve sizi faka bastırmaya çalışmaktadır. Bu düşünce beyninizi işgal ettiğinde artık mefluçsunuz demektir ve asla iflah olamazsınız. Ta ki tanımlamalarınızı yeniden yapıp özbenliğinize olan güveninizi yeniden koyana kadar. Yani sizi kaygıya sevkeden düşünceleri, bu düşüncelerin değerlerini gerçek boyutuna oturtana kadar. Bir anlamda Weber'in söylediği "zihinsel transformasyonu" sağlama olayıdır bu. İnsan önce zihninde kendine olan güveni sağlamalı, tanımlamalarını yerli yerine oturtmalıdır; eylem doğal uzantı olarak gelecektir arkadan.

Bireysel alanın bu gerçeği toplumsal açıdan da aynıyla geçerlidir. Hiçbir toplum belirsizlikler için-

de atılım yapamaz. Hiçbir toplum tanım boşlukları içinde yürürken bütünlüğünü sağlayamaz ve yönetimle yönetilen arasındaki bağı sağlıklı işletemez.

"Korku dağları bekliyor" diyen 9. Cumhurbaşkanı devletle halk arasındaki durumu en açık şekilde ortaya koyuyordu. Ama yanıldığı şey dağları bekleyen korku olduğu yargısıydı. Eğer bu açıdan bakarsanız, devletle halk ilişkileri çok farklı bir tanımlama alanına kayar. Onun için, aslında dağları bekleyen korku değil kaygıdır. Çünkü insanlar ülkemizde ne zaman nere-

den, nasıl bir tokat yiyeceği konusunda emin değiller. "Her an her şeyin

olabileceği" endişesi herkesi bir belirsizlik kışkacında tutmakta, bu ise hem bireysel hem de toplumsal dinamizmi öldürüp silikleştirmektedir. Ülke sorunları üzerine farklı tezler ileri sürenler dönem dönem bu kaygıyı iliklerinde hissetmekte ve hangi gece, hangi yerde, hangi nedenle birileri tarafından nasıl derdest edilebilecekleri endişesini sürekli yüreklerinde hissetmektedirler. Bir başka açıdan bakıldığında, belki de bu durumun nedeni olan güç sahiplerinin tam da yapmak istedikleri, yaşatmak istedikleri psikoloji budur: "*Şeytan azapta gerek*"; çünkü siz kendi belirsizlik labirentinizde kıvranırsanız bu kıvranının müsebbipleri ellerini ovuşturup kendi gemilerini yüzdürmektedirler.

Ancak sorun da burada ortakça çıkmaktadır. Aynı ülkenin insanlarından bazıları ellerini ovuştururken, kıvrananlar artık "*öteki Türkiye*" olarak nitelenmektedir. Bu tanımlama ve ayrışma noktasına dikkat etmek gerekir. Eğer bu içselleşirse o zaman ülke kaygı paranoyasından çıkar ve korku psikolojisine girer. Bu ise gardların alınması demektir. Şu an belki çok az insanın bilincinde yer ettiği sanılan bu durum, kanırta kanırta hakları gaspedilen insanların zorunlu olarak sığınacakları durumdur. Ve ne gariptir ki ülke yönetmeyi aşiret

yönetmekle karıştıran ve kendi becerisizliklerini dışta veya içte birilerine plase etmeyi marifet sayanlar, bu durumu kendi elleriyle yaratmakta, her gün biraz daha kaygıdan korkuya doğru ülkeyi itmektedirler. Bu itiliş belki bireysel psikolojilerin rahatlamasını sağlayacak, flûluk ortadan kalkacak, herkes muhatabına göre kendisini belirleyebilecektir. Ancak kamplara bölünen ülkenin yaşayacağı kaosun faturası çok ağır olacaktır. Siz eğer siyasetin S'sini bilmeyen çocukları "senin başın örtülü" diye

okula almaz, son sınıfa gelmiş bir öğrencinin elinden okuma hakkını (en önemlisi hayallerini) alır, görevlerini yeterlilikle yerine getirdiği halde sadece bazı konularda sizinle örtüşmüyor diye kişilerin özlük haklarını gaspederek rüzgar ekerseniz, hangi toplum olursa olsun buna karşılığı er veya geç fırtına olacaktır.

Unutulmamalıdır ki her baskı aynı zamanda bir bilinçlenme, bilinçlendirme sürecidir. Siz farklılığı vurgular veya farklılığı mahkum ederseniz; o farklılık, kendini koruma içgüdüleriyle davranacak ve korumanın, yaşamanın yollarını arayıp bulacaktır. Hem de eskisinden daha güçlü bir şekilde bastırılmış duygular daha büyük enerjilerle dışa vururlar.

Hem unutulmamalıdır ki, asıl güçsüz olan zulme uğrayanlar değil, zulmedenlerdir. Çünkü güç tolerans ve güven demektir. Eleştiriye tahammülü olmayan fert veya yönetim, kendine güveni tam olmayan yönetimdir. Çünkü her baskı güvensizlik eseridir. Türkiye'nin sorunu aykırı görüş ileri sürenler değil ya da dışarıda değil ülkeyi yönetenlerin kendilerine olan güvensizliklerinde ve yetersizliklerindedir. ■

Allah Korkusuyla Yaşayıp Korkulardan Arınmak

Yıldırım Canoğlu

Giriş

Insanoğlunun yaratılışından günümüze değin insana refakat eden korku, nedir? Tüm insanlarda var olan bir duygu mudur, yoksa yalnızca bazı fertlere özgü bir davranış, bir ruh hali ve bir zihni fenomen midir? İnsanın yanı sıra tüm canlılarda varolan bir özellik midir?

Bilimsel araştırmalar, bunun tüm canlılara ait bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm canlı türlerinde, tüm zamanlarda ve tüm coğrafyada ve de tüm sistemlerde vardır korku. Dünyaya gelişle başlar, öldükten sonra da varolmaya devam eder.

Niçin vardır? Faydalı mıdır, yoksa zararlı mıdır? Hangi durumlarda faydalı, hangi durumlarda zararlıdır? Ondan kurtulabilir miyiz? Ya da hangi şartlarda onu gerek fert gerekse toplum için daha fonksiyonel hale getirebiliriz? 'Korku korkuyu kovalar' deyişi doğruysa, hangi korkularımızı hangi korku veya korkularla kovabiliriz?

Konunun karmaşıklığı, bütün canlıları, tüm zaman ve mekanları kuşatmasından gelmektedir. Canlıların maddî ve zihni yapılarını aynı anda ve bir bütün olarak etkilemesi konuyu daha da girift hale getirmektedir. Bireylerin korkuları, dar anlamdaki çevre olarak aileyi, geniş anlamdaki çevre olarak toplumu ve daha da geniş çevre olarak da

gelecek nesilleri etkiler. Bu, karmaşıklığı daha da artırır. Bir de buna, toplumun korkuları ile sistemin korkularını eklersek konu bir kördüğüm olur. Tam bir korku imparatorluğu oluşur. Korku imparatorluğu, kime ne yarar sağlar? Korku ülkelerinin sonu, tarihi süreçte ne olmuştur? Diktatörler, rahmetle mi, yoksa lanetle mi anılmaktadır? Bunlar da, ister istemez tartışmanın birer parçası olmaktadır.

Ölüm nedir? Ölüm ve ölümlülük gerçeğinin korkunun anlam alanında (semantik) ne tür bir rolü vardır? Daha da önemlisi, korku ölüm sonrasında da devam edecek mi? Korku orada da var olacak mı? Var olacaksa korku, algımızın dışındaki bir alemde ne tür bir şekilde var olacak ve de herkese şamil mi olacaktır?wj

İşte bu çalışmada, korkuya ilişkin bütün bu soruların cevaplarını aramaya çalışacağız. Korkunun gerek nedenlerinin, gerekse tezahür şekillerinin çeşitli oluşu; ayrıca hem bu dünyayı hem de öteki dünyayı ilgilendirmesi açısından sorunu bu çalışma çerçevesinde bütün boyutları ile açıklamak mümkün olmayabilir. Bir fareden duyulan korkudan cehennem ateşi karşısında duyulan korkuya kadar geniş bir spektrumla karşı karşıyayız. Bu olgu, yol boyu gözden kaçırılmamalıdır.

Konunun bu karmaşıklığını göz önüne alarak

ve konunun ölüm sonrasını kuşatması açısından Alemlerin Rabbi ve yaratıcısı olan Allah'ın insanlığa gönderdiği kaynağa başvuracağız. Böylelikle kendi duygularımızın anaforuna yakalanmadan gerçeğe ulaşmaya çalışacağız.

Korkunun Anlam Alanı Nedir?

Korku; sevinç, keder, öfke, acı, tiksinti ve aşk gibi heyecan dünyamıza ait bir olgudur. Gerek zihinsel, gerekse biyolojik yapıyı etkileyen duygusal bir karmaşa ve fizyolojik bir altüst oluşturmaktır. Canlının varlığına yönelen bir tehlikeye karşı canlının, refleks olarak gösterdiği zihinsel ve fizyolojik bir karşı koyma, bir tepkidir. Bu açıdan bakıldığında korkuda, canlı için tehlikenin kaynağı olan nesne bellidir. Korku, belli bir şeye, bir nesneye yöneltilen özel bir tepki olmaktadır.¹ Nitekim Gazali,

“Korku, kalbin acıması ve yanmasından ibarettir. Bu acıma müstakbelde beklenilen bir mekruhun (istenilmeyen bir hadisenin) vukuu sebebiyle meydana gelir”²

şeklindeki tanımlaması ile korkuda nesnenin varlığına işaret etmektedir.

Ey biz de Müslümanız diyenler; gelin yalnızca Allah'tan korkarak yalnızca ondan ümit ederek ve yalnızca ona kulluk ve ibadet ederek bütün korkularımızdan arınalım. Böylelikle imanımıza zulüm katmayarak güvenlik içinde olalım.

Korku ile aynı semantik alan içinde bulunan ve birbirini etkileyen başka kavramlar da vardır. Kaygı kavramı ise bunlardan birisidir. Kaygıda belirsizlik vardır. Nesnesi belli değildir. İki kavram arasındaki temel ayırım nesnenin var olup olmamasıdır. J.Favez-Boutonier, bu iki kavram arasındaki ilişkiyi;

“Korku, tehlikenin varlığını ve tanınmasını gerektirirken, kaygı, bizzat ve özellikle bilinmeyen tehlikenin olasılığından ve beklentisinden doğar.”³

şeklinde kurmaktadır. Kaygıda, tehdit unsuru ger-

çek boyutuyla ruh dünyasında tanımlanamaz ve de ona hükmedilemez. Bir belirsizlik söz konusudur, kaygıda. Tehlike nedeni olan nesne, zamanında tespit edilemezse insan veya canlı için tehlikeli durumlar ortaya çıkabilir. Mevcut durum, hastalığa dönüşebilir. Tehlikenin nesnesi ortaya çıktığında ise kaygı, korkuya dönüşür. Bu bakımdan kaygı bozucu, korku adaptasyoncudur.¹ Belirsizlik ortadan kalktığı için birey, tehlikeye karşı tavır alabilmekte, ona karşı konumlanabilmektedir. Kavga başlamadan önceki ruh hali kaygı, kavga başladıktan sonraki ise korkudur. Kavgadan önceki belirsiz ortam ortadan kalkmıştır. Fert ne tavır alacağına, kavga içinde bir biçimde karar verebilmektedir. Karşılaştığı tehlikenin büyüklüğüne bağlı olarak ya kendini savunacak ya saldırıya geçecek ya da kaçacaktır.

Endişe, dehşet, ürküntü ve panik de, korku ve kaygının oluşturduğu semantik alanla ilgili kavramlardır. Kaygı ve korkunun değişik şiddette tezahür şekilleridirler.^{1,3} Burada korkunun fizyolojik ve de psikolojik tezahür şekilleri üzerinde durmayacağız. Bunların muhataba ve tehlikenin durumuna bağlı olarak çok çeşitlilik gösterdiğini ifade etmekle yetineceğiz.

Kur'an-ı Kerim'de korkunun bu geniş alanına ilişkin bir çok kelime vardır: Ru'b, Feza, Vecil, Vecf, Hazer, Şefkat, Feşel, Rehbet, Havf, Haşyet, Huşu ve Takva. Bu kavramları ayrı ayrı ele alıp inceleyecek değiliz. Hepsini korku-kaygı kelimelerinin oluşturduğu semantik alanda değerlendirecek, anlamlar arasındaki farkı ayırt etmeyi, ayet meallerine bakarak okuyucuya bırakacağız. Bu kadar farklı kavramın var oluşu, korkunun örttüğü alanın genişliği ile karmaşıklığından olmuş olabilir. Eğer öyle ise karşı karşıya olduğumuz sorun, gerçekten büyüktür.

Korku Fitri Bir Özelliştir

Korkunun yukarıdaki tanımından insan veya canlı için zararlı bir vasıf olduğu anlamı da çıkarılabilir. Bu nedenle de korkunun olmadığı bir dünya hayal edilebilir. Böyle düşünmekle de kendimizi haklı da görebiliriz. Bu noktada dikkat edilmesi

gereken nokta, arzu etmiş olmamız insan yapısını görmezlikten gelme gibi bir hataya bizi düşürmemelidir. Eğer korku, insan yapısına yaratılıştan konulmuş bir özellik ise onu tamamen ortadan kaldırmaya hakkımız olup olmadığını ve buna gücümüzün yetip yetmeyeceğini düşünmeliyiz. Cam fanus içinde hayal kurmamamız için öncelikle insan yapısına dönüp bakmalıyız. Sorunun cevabı, insan yapısında gizlidir. Ve insan yapısı gerçekten de çok giriftir. Zıtlıkların akllara durgunluk verecek birlikteliğini bünyesinde barındırmaktadır:

“Biz insanı en güzel bir biçimde yarattık. Sonra da aşağıların aşağısına çevirdik.”(95 Tin 1-5) “Sonra ona fücürünü (sunır tanımaz günah ve kötülüğünü) ve ondan sakınmayı ilham edene anadolsun. Onu arındırıp temizleyen gerçekten felah bulmuştur. Ve onu (isyanla, günahla, bozulmalarla) örtüp saran da elbette yıkıma uğramıştır.”(91 Şems 9-10).

Belki de korku kavramının gizemi, birbirine zıt bu iki farklı yapının aynı bedende bulunmasında yatmaktadır.

Bu yapı içerisinde korku kavramı, yalnız değildir. Bu ikili yapıya uygun olarak korkuya ümit kavramı eşlik etmektedir. Ümit ve korku, ekmek ve su gibidir. Bunlar şartlara bağlı olarak biri diğerine tercih edilebilir. Her halükârda ümit ve korku birlikte insanı dengede tutmaktadır. Bu, kendisi ile barışık, arzu edilen dengeli insandır. Nitekim Allah bu insanı şöyle tanımlar:

“Onlar, Rablerinin azabından korkarak ve rahmetinden ümitvar olarak dua ederler.” (32 Secde 16) “Bütün bu peygamberler hayırlara koşarlar. Umarak ve korkarak bize dua ederler.” (21 Enbiya 90)

Hz. Ömer, ümit ile korku arasında var olması gereken dengelyi veciz bir şekilde dile getirmektedir:

“Eğer bütün insanlar -bir kişi müstesna- ateşe girsinler diye Allah tarafından çağrılırsa o kişinin ben olmasından ümidimi kesmem. Ve yine bütün insanlar, bir kişi müstesna, cennete girsin diye çağrılırsa, muhakkak ki o kişi olmaktan korkarım!..”⁴

Ümit ve korku arasında olması gereken dengeden dolayı alimler, “Eğer müminin korkusu ile

ümidini tartılırsa muhakkak eşit çıkacaklardır” demişlerdir. Bu nedendir ki tarihin en karanlık, en korkunç ve en korkulu dönemlerinde müminler, ümitlerini muhafaza ederek dimdik ayakta durmuş, zulme boyun eğmemiş ve etraflarını ışık yaparak aydınlatmışlardır. Bugün kararlı dünyayı aydınlatacak olanlar da onlar olacaktır.

Demek ki korku, insanın yaratılışı ile insan bünyesine yerleştirilen önemli bir özelliktir. İnsan için elzemdir. İnsanın doğal bir arkadaşı olarak onu korur. Tabii bir savuma mekanizmasıdır. Korku, ümitle birlikte var olduğu sürece kontrol edilebilir ve insanı iyiye, güzele doğru sevk edebilir. Ümit yok olur ve insan, aşırı bir korku baskısı altına girerse hastalanır. Bundan dolayı korku altında olup da ümidini kaybetmiş toplumlar, hastadır.

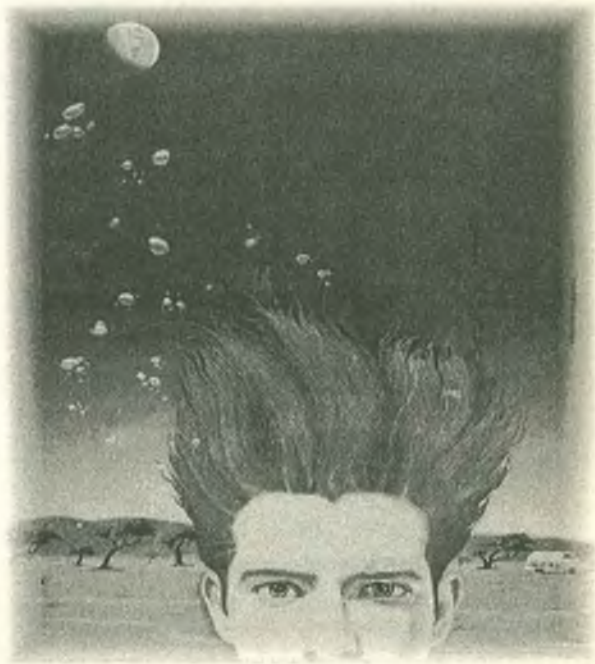
Korku insanda yaratılışla birlikte var kılındığı için Allah ona;

“Ondan korkup sakının diye emrolunduk”. (6 Enam 72)

“Biz ayetleri ancak korkutmak için göndeririz.”(17 İsrâ 59)

“ Onlara korkup ‘sakınmayacak mısınız?’ deyin.” (23 Mümin-un 87)

“Siz ve sizden önce kitap verilenlere: ‘Allah’tan korkup sakın’ diye tavsiye ettik.”⁴ (4 Nisa 131)

diye hitap etmektedir. Eğer insan yapısında korkuyu algılayıp değerlendirecek mekanizmalar bulunmasaydı, kendisine korkup sakınmanın sorumluluğu yüklenemezdi.

Yapılan araştırmalar, 'tetikte olma ve doğuştan uyanıklılık', 'güvenlik ihtiyacı', 'tehdit etme', 'tanınmayan düşman-tehlikeli, tanınan dost-tehlikesiz' gibi mekanizmaların insanda yaratılışla beraber var olduğunu göstermektedir. Bu mekanizmalar sayesinde insan, kendisi için tehlikesiz ortamları arayarak veya oluşturarak varlığını ve de neslini devam ettirebilmektedir. Gerek insan gerekse hayvan topluluklarında bu dört temel mekanizmanın birlikte nasıl çalıştığını müşahade edebilmekteyiz. Çita karşısında antilopun kaçışı, yakalandığı anda da mücadeleye karar verip karşı saldırıya geçişi veya kaçış yolları kesilen bir kedinin insana saldırması bu mekanizmaların, hem nasıl devreye girdiğini, hem de ne kadar karmaşık bir ilişki ağı oluşturduklarını göstermektedir. Kendini tehlikede hisseden canlı varlık, ya tehlikeli bölgeden uzaklaşmakta, buna fırsat bulabilirse, ya da tehlikeli varlığa karşı saldırıya geçerek onu bertaraf etmeye uğraşmaktadır.

İnsanlarda da benzer mekanizmalar var olduğu için benzer tavırları, daha karmaşık ve daha sistematik bir şekilde sergilerler. Göçler veya ayaklanmalar bu mekanizmaların harekete geçmesinin doğal sonuçlarıdır. Devletlerin iç ve dış tehdit kavramlarını öne sürmesi, ya gerçekten tehlike vardır ve de tedbir almak istemektedirler; ya da etrafa korku salarak toplumu baskı ile kontrol altında tutmayı hedeflemektedirler.

Ülkemizde 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül ve 28 Şubat (postmodern) darbe sürecinde olan nedir? Bir ülkenin halkı, içindeki bazı güçler için veya uluslararası arenada bazı süper güçler için tehlike olarak görülmüştür. Ve bu ülkenin halkı bu darbelerin bedelini; daha yoğun baskı ortamında ve sürekli korku içinde yaşamaya mahkum edilerek, gençleri kıyıma uğratarak ve de seçtikleri insanlar idam, mahkum veya iktidardan uzaklaştırılarak ödemiştir. Suyun yolunu bulması gibi bu ülkenin halkı da, kendi yolunu bulacak; ayçiçeklerinin güneş ışığını arayıp bulması gibi o da güneşi yakalayacaktır.

Korku Kaynakları

Korku psikolojisinin genel yapısı nedir? Çok çeşitlilik arz eden korku kaynaklarında dominant olan hangisi veya hangileridir? İnsanı tehdit eden tehlike kaynakları nelerdir ve kendini tehdit altında hisseden insanın tepkileri nelerdir?

Bir çok korku aynı anda vuku bulduğunda hangisi için öncelikli olarak tedbir alır? Tehdit kaynaklarının çeşitliliği ile insanın sergilediği korunma tarzları arasındaki ilişkiyi, genel anlamda tek bir unsura indirgeyebilir miyiz?

Bu soruların cevaplarını bulabilmek için muhtemel korku kaynaklarını sınıflandırmalıyız. Bu sınıflandırmayı yaparken başlangıçta ifade ettiğimiz korku, kaygı, tasa, endişe, panik, dehşet, ürküntü vb. kavramların oluşturduğu semantik alanı yalnızca korku kelimesini kullanarak ifade edeceğiz. Bazı ortak özelliğe sahip korku kaynaklarını tek bir ortak başlık altında toplayacağız. Bu aşamada yeni korku kaynaklarının her an ortaya çıkabileceğini de daima düşünmemiz gerektiğini belirtmeliyiz.

Korkunun temel nedeni, kendi varlığını veya neslini tehlikede hissetme duygusudur. Çok çeşitlilik arzeden korku kaynaklarının her biri, şu veya bu şekilde, doğrudan veya dolaylı olarak bu duygu ile alakalıdır. Korkuların sürekliliğine bağlı olarak kaynakları tasnif edebiliriz. Kaynakların meydana getirdiği korkunun şiddetine, fizik veya metafizik oluşuna, bilinebilme, tekrarlanabilme, aklın kavrayabilme derecesine bağlı olarak tasnif yapabilmemiz sözkonusudur. Ancak burada böyle bir ayrıntılı şema sunmayacağız. Korku kaynaklarından bazılarını ele alıp inceleyeceğiz.

İnsan Yapısının Anlaşılmazlığı Korkunun Kaynağıdır

Bilim ve teknolojinin gelişimine paralel olarak insan yapısının pek çok özelliği keşfedilmektedir. İnsan yapısının gizemlerini keşfetme, fert veya toplumların değer sistemlerine göre korku veya ümitte sebebiyet vermektedir. İnsanda keşfedilen özelliklerin, gelecek için nasıl değerlendirilip kullanılacağı konusunda ciddi kaygılar bulunmaktadır. Ge-

netik mühendisliği insan yapısının bilinmezliğini çözmek konusunda çok ciddi imkanlar sunmaktadır. Bununla beraber bulguların, silaha dönüşüp dönüşmeyeceği veya sonucu önceden kestirilemeyen uygulamalar yapıp yapılmayacağı belli değildir. İnsan veya diğer canlıların genetik yapılarında yapılabilecek değişiklik girişimlerinin neler getireceği bilinemediğinden bu alan ciddi bir korku kaynağı olarak her geçen gün varlığını daha yoğun bir şekilde hissettirecektir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi insanda birbirinin karşısı özelliklere sahip iki farklı yapı ve bunlara ilişkin

iki ayrı karar mekanizması mevcuttur. İnsanın iyilik ve kötülük cephesi olarak isimlendirilen bu yapılar aynı çatı altında birlikte varlar. Zıtların birlikteliğini oluşturan böylesi bir yapının kötülük yanı baskın olursa, insan canavarlaşacak, vahşileşecektir. Çünkü bu yapının temel özelliklerini, insanı var eden ve onu şekillendiren Allah; zalim,⁶ kıskanç,⁷ azgın,⁸ nifakçı,⁹ inkarcı, gaflet içinde,¹⁰ fücür sahibi,¹¹ acelecî,¹² şüpheci, vesveseci,¹³ tartışmacı,¹⁴ zan ile karar verici,¹⁵ şükürsüz, nankör, şımarık, böbürlenmiş,¹⁶ cimri, bencil¹⁷ ve mala aşırı tutkulu¹⁸ olarak belirtmektedir. Dolayısıyla bu vasıflara sahip bir varlık, insan, başkaları için tehlikeli olurken kendisi de tehlikededir. Bunu tüm canlılar için genelleştirebiliriz: Canlı varlıklar başkaları için tehlike oluştururken, kendileri de tehlikede bulunurlar. Bu nedenle her canlı varlık, hem korkan hemen de korkutandır. Bu nedenle Allah,

“De ki: Sabahın Rabbine sığınırım, yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman, gecenin şerrinden, düğümlere üfleyen kadınların şerrinden ve haset ettiği zaman, hasetçinin şerrinden.” (113 Felâk 1-5)

“De ki: İnsanların Rabbine sığınırım, insanların malikine, insanların gerçek ilâhına; sinsice kalplere vesvese ve kuş-

Korkutma, vadetme, aldatma, vesvese verme, kışkırtma şeytan ve şeytanın yolunda gidenlerin temel mücadele vasıtalarıdır. Yargısız infaz yapan, gerçeği tersyüz eden, karalayarak, tehdit ederek, hakaret ederek insanların üzerine giden bir medya veya organizasyonlar şeytanın sesi, şeytanın atlıları, şeytanın yayaları değil midir?

elinde tam bir vesvese, şüphe ve korku kaynağıdır.

Kimi ne zaman, nasıl, nerede itham ederek karalayacakları, yargısız infazda bulunacakları belli değildir. Allah, bu korku kaynaklarına karşı alınacak tedbirin öncelikle kendisine sığınmak olduğunu söyleyerek bizlere yol göstermektedir.

Fakirlik Korkusu

İnsanın olumsuzluk cephesinin en dikkat çekici yanı, mal, mülk ve makama olan aşırı tutkudur. Hz. Adem ve eşinin cennetten çıkmasına neden, şeytanın vadettiği daha üst makam ve imkanlardır.¹⁹ Karşı cins, çocuk, para, hayvanlar, toprak insanlar için çekici kılmıştır.²⁰ İnsan, bunlara şehvet tutkusuyla bağlılık göstermektedir. Mal ve mülk konusunda karşı son derece katıdır:

“Malı da bir yığına tutkusu ve hırsıyla seviyorsunuz”(89 Fecr 20).

“Muhakkak o, mal sevgisinden dolayı da çok katıdır”(100 Adiyat 8).

“Mal mülk ve sevetle, çoklukla övünme, sizi tutkuyla oyalayıp kendinizden geçirdi”(102 Tekasür 1).”

“Malı yığıp biriktiren ve onu saydıka sayandır. Gerçek-

ku düşürüp duran vesvesecinin şerrinden. Ki o, insanların göğüslerine vesvese verir; gerek cinlerden, gerekse insanlardan olan her hannah'tan Allah'a sığınırım” (114 Nahl 1-6)

diyerek insanları uyarmaktadır.

Yukarıdaki ayetlerde yaratılmışlar, karanlık, gece, büyücüler, hasetçiler, vesveseciler ayrı ayrı korku kaynağı olarak zikredilmektedir. Tarihin her aşamasında, her coğrafyada bunlar korku kaynağı olarak var olmuşlardır. Bugün de büyücüler, sihirbazlar, hasetçiler, vesveseciler yeni teknik imkanlarla donanarak daha tehlikeli ve daha kaygı verici hale gelmişlerdir. Medya bunların

ten malının kendisini ebedi kulacağını sanmaktadır”(104 Hümeze 1-3).

“Eğer Allah, kulları için rızkı sınırsızca geniş tutup yaysaydı, gerçekte yeryüzünde azarlardı” (42 Şura 27).

Eğer insanın kötülük cephesi bu tür olumsuzluklarla sürekli beslenip geliştirilirse, bunun doğal sonucu olarak insan azacaktır. Duyguları, arzuları kontrol altına alınmayan ve fakat güçle donatılmış bir insan mutlaka azacak, canavarlaşacak kendisi ve çevresi için gerçek bir korku ve kaygı kaynağı olacaktır:

“Gerçekten insan mutlaka azar. Kendini müstağni gördüğünden” (96 Alak 6,7).

Türkiye'nin yalnızca son on yılını incelediğimizde işlenen birçok cinayetin arkasında Türkiye'nin yağmalanmasının kavgası yok mudur? İktidar erkini ele geçirenlerin bu gücü nasıl ve kimin yararına kullandıkları içi boşaltılan bankalardan, işgal edilen sahillerden ve yapılan hayali ihracatlardan belli değil midir? Bunun nedeni, ‘az kâr korkusudur’.²¹

Bazılarının ‘az kâr korkusu’; bu ülke halkının,

tüyü bitmemiş yetimlerin, yoksulların hakkını gasp ederek geleceğimizi karartıp bu ülke halkı için bir tehdit, dolayısıyla bir korku kaynağı oluşturmuyor mu? Belki de bu nedenle ‘insan insanın kurdudur’ denmiştir.

Böylesi müstağnileşmiş insanlarda ellerindeki imkanları kaybetme korkusu vardır:

Eğer siz Rabbimin rahmet hazinelerine malik olsaydınız, bu durumda biter endişesiyle gerçekten cimrilik edip tutardınız”(17 İsrâ 100).

İnsan varlığını ve neslini devam ettirebilmek için ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. İhtiyaçları karşılamadaki ölçsüzlük veya zorluklar, yoksulluk korkusu dediğimiz bir başka korkuyu ortaya çıkarır. O nedenle Allah, insanı bu korkunun yanlış uygulamalarına karşı uyarmakta ve de yol göstermektedir:

“Yoksulluk endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin. Sizin de onların da rızkını biz vermekteyiz” (6 Enâm 151).

“Eğer ihtiyaç içinde kalmaktan korkarsanız, Allah dilerse sizi kendi fazlından zengin kılar” (9 Tevbe 28).

Doğadaki Büyük Olaylar

Korkunun önemli kaynaklarından biri de doğal afet denilen sel, deprem, yanardağ patlaması, kasırga, gök gürlemesi, şimşek ve meteor düşmesi gibi olaylardır(1,3). Doğadaki bu olaylar tahribatlarının fazla olması ve kendilerine müdahale yapılamaması bakımından insanı acizlik içerisine sokarak büyük korkulara neden olmaktadır. Gerek olayın oluş şekilleri, gerekse tahribatın büyüklüğünden dolayı insan, panik dediğimiz bir ruh hali içine girmektedir. Gerçekte buradaki asıl korku, insanın ölümü ensesinde, çok ama çok yakın hissetmiş olmasıdır:

“Bunların örneği karanlıklar, gök gürültüsü ve şimşeklerle yüklü, gökten şiddetli yağmur fırtınasına tutulmuş bir adamın örneği gibidir ki, yıldırımların saldırdığı dehşetle ölüm korkusundan parmaklarıyla kulaklarını tıkar”(2 Bakara 19).

Burada sıralanan olaylar, doğanın ihtiyacı olanlardır. Korkutucu oluşları vuku bulma ve tahrip etme şiddetlerinin yüksek olduğu anlardır. İn-

sanın, yerin ve diğer canlıların bunlara, belli ölçüler içerisinde kalmak şartıyla, yaşamak için ihtiyaçları vardır. Onun için bunlar hem korku hem de ümit kaynağıdır:

“Size bir korku ve ümit olarak şimşegi göstermesi ile gökten su indirmek suretiyle ölümünden sonra yeri onunla diriltmesi de, onun ayetlerindedir”(30 Rum 24).

Kainatta süper bir dengenin insan için, insanın yararlanması için var olduğunu kabul ettiğimizde bu doğa olaylarını insanlar için birer mesaj olarak da yorumlayabiliriz. İnsana tehlikelere karşı verilen bir uyarı mesajı; acizliğini ve de ölümlü oluşunu hatırlatma mesajı. Mütevazı oluştan çağırıcı bir uyarı. İnsan olmaya, insanlığını unutmamaya bir çağrı. İşte bunun için bunlar, bir ümit ve bir korku kaynağıdır tüm canlılar için.

Şeytan Korku Kaynağıdır

Şeytan, tarih boyu hep karanlığı ve karanlık güçleri temsil etmiştir. Hep vahşi, dehşete düşürücü şekil ve sembollerle temsil edilmiştir. Her türlü tuzağın hazırlayıcısı veya teşvik edicisi O olmuştur. Görünmez oluşu, mahiyetinin bilinmemesi, esrarengizliği ondan korkulmasının ana nedenlerinden biridir. Ancak şeytana karşı duyulan korku ve nefretin şiddeti; insanların dünya görüşlerine, değerlerine, inançlarına bağlı olarak değişmektedir. Üç dinin müntesipleri şeytanı, Hz. Adem’le eşini cennetten çıkardığı, kıyamete kadar yaşama izni alıp insana şavaşı açtığı için düşman olarak benimsemişlerdir:

“Madem öyle, beni azdırdığından dolayı onları saptırmak için mutlaka senin dosdoğru yolunda pusu kurup oturacağım. Sonra da muhakkak onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım. Onların çoğunu şükrediciler bulmayacaksınız” (7 Araf 16-17).

İnsanlık; göremediği ve mahiyetini bilemediği bir düşmana karşı olmanın korkusunu her zaman bilinç altında hissetmiştir. Ama her zaman zafer kazandığını, bir bütün olarak, söylemek mümkün olmamıştır. Nitekim şeytan da yemininde “hepsini” dememiş, “çoğunu” demiştir. Acaba şeytan, in-

san üzerinde niçin etkili olabilmektedir? Şeytanın etkili oluşunun nedeni, insanın nefesine sürekli olarak hitabetmiş olması ve kullandığı vasıtaların çeşitliliği olabilir:

“Onlardan güç yetirdiklerini sesinle sarsıntıya uğrat, atlıların ve yayalarınla onların üstüne yaygarayı kopar, mallarda ve çocuklarda onlara ortak ol ve onlara vaizlerde bulun. Şeytan, onlara aldatmadan başka bir şey vazetmez. Benim kullarım; senin onlar üzerinde hiçbir zorlayıcı gücün yoktur. Vekil olarak Rabbin yeter.”(17 isra 64-65)

Korkutma, vadetme, aldatma, vesvese verme, kışkırtma şeytan ve şeytanın yolunda gidenlerin temel mücadele vasıtalarıdır. Yargısız infaz yapan, gerçeği tersyüz eden, karalayarak, tehdit ederek, hakaret ederek insanların üzerine giden bir medya veya organizasyonlar şeytanın sesi, şeytanın atlıları, şeytanın yayaları değil midir?

Asıl tehlike insan nefsinin aşırı bir şekilde tahrik edilerek insanın azgınlaşması, nefsinin hoş gördüğü her şeyi ne pahasına olursa elde etmeye kalkmasıdır. İşte insanın insanlıktan çıktığı an bu andır. Toplumun değişik kesimleri arasındaki dayanışmanın bozulması, zengin ve fakirler arasında uçurumun oluşması ile çatışmanın kaçınılmaz olarak vuku bulması şeytanın hedefidir. Onun için yandaşlarını fakirlikle korkutur:

“Şeytan, sizi fakirlikle korkutuyor ve size çirkin hayasızlığı emrediyor. Allah ise, size kendisinden başlama ve bol ihsan vadediyor”(2 Bakara 268)

İnsanın kötülük cephesini sürekli baskı altında tutarak onu yönlendiren şeytana karşı korkularımızı nasıl yenebiliriz? Şeytanın yolundan gidenleri, şeytanın verdiği korkulardan kurtararak kurtluşa hangi yolla kavuşturabiliriz. Evet şeytanın yolundan gidenleri bile kurtaracak, herkesi korkularından arındıracak bir yol,

“İşte bu şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur. Siz onlardan korkmayın, eğer müminlerseniz, Ben’den korkun”(3 Al-i İmran 175).

âyetinin işaret ettiği Allah’tan korkup müminlerden olmaktır. Şeytanın verdiği korkulardan azade olanlar, yalnız ve yalnızca müminlerdir.

Ölüm Korkusu

Buraya kadar incelediğimiz korkuların bir kısmı geçici, bir kısmı ise kalıcı özelliكتedir. Vahşi bir hayvanla karşılaştığımız zamanki korkumuz, kavgada, savaşta, mal ve makamı kaybetmede karşı karşıya kaldığımız zamanki korkularımız hep geçici, süreli korkulardır. Ancak bu korkuların temelinde saklı olan ve de korkularımızı sürekli kılan, her zaman bizimle olan ve bir gün gerçekleşeceği için kaçınılmaz olarak var olan bir korku ölüm korkusu. Bütün buraya kadar zikredilen korkularımızın temelinde; ya acı, ızdırap-tan kurtulma ya da varlığımızın devamını sağlama, yani ölmeme duygusu yatar. Tehlike geçtiğinde rahata kavuşma dediğimiz normal yaşam başlar. Bununla beraber, açıktan itiraf etsek de etmesek de insan, ölümü hep düşünür ve de ondan korkar. Özellikle insan, gençliği geride bıraktıkça, yaşlılığa doğru adım adım ilerledikçe, güç ve kuvvetinden kaybetikçe, zayıfladığını kavradıkça ölümü hep hatırlar ve düşünür.

Ölümlü oluş insanı hep korkutmuştur. Ancak ölüm insanın doğal, kaçınılmaz bir arkadaşısıdır. Ölüme bakış, insanın değer sistemine göre değişir ve insanlar bu bakış açısına göre ölüme hazırlanırlar. Kimisi içki ile kendini avuturken, kimisi ibadete başlar, kimisi de ibadetine ibadet katar. Kimisi de baştan beri ölüme hazırdır. Kimileri de ona karşı kendini aldatmakla meşguldür:

“Sanayi toplumlarında ölüm isimsiz bir şey haline geldi. Konfordan sarhoş olan bir toplumun tavrı. Geçmişte hiçbir dönemde insan bu kadar çok teknik olanaktan yararlanamamış ve bu kadar çok tüketim malına sahip olamamıştı. Yine insan ölüm karşısında hiçbir zaman bu kadar donanımsız

olmamış ve çağdaş Batı toplumlarında gözlemlendiği gibi ona karşı hile yapmakiçin hiçbir zaman bu kadar uğraşmamıştır... Gözlemciler aranan hedef üzerinde hem fikirler; ölümü gizlemek, acı ve gizem üstünde ısrar etmemek, törenleri ortadan kaldırmak, her şeye masum ve sevimli bir nitelik vermek, kısacası ölüme rağmen, kayıplara rağmen hayattakilerin mutlu kalmasına yardımcı olmak.

“Fakat ölüm karşısında davranışların çeşitliliğinin ötesinde, gözle görülür değişikliğinin ardında değişmeyen bir şey vardır: her zaman aranan fakat hiçbir zaman ulaşılamayan bir yatışma isteği. Sonuçta, hiç kimse ölüm korkusundan bağımsız değildir, en üstün kafalar bile.”²²

İlahi programda;

“Her nefis ölümü tadıcıdır” (3 Ali İmran 185).

“Senden önce de hiçbir beşere ölümsüzlüğü vermedik; şimdi sen ölürsen onlar ölümsüz mü kalacaklar? “Hiç kimse de hangi yerde öleceğini bilmez” (31

Lokman 34).

“Her nerede olursanız ölüm sizi bulur; yüksekçe yerlerde tahkim edilmiş şatolarda olsanız bile” (4 Nisa 78).

yazılmış, her yerde ve her zaman ölüm insanı yakalamış olmasına rağmen insan, gene de ölümden sürekli kaçır:

“O ölüm sarhoşluğu, bir gerçek olarak gelip de insana, işte bu, senin yan çizip-kaçmakta olduğun şeydir denildiği zaman da.” (50 Kaf 19).

İşte bunun için insan kendisinin ölümlü, Allah’ın ise ölümsüz olduğunun bilinç ve teslimiyeti şuuruna varması gerekir.

Ölümü korkutucu kılan faktörlerden biri, her an vuku bulabilmiş olması ve de bilinemezliğidir.

“Dediler ki: Bütün olup biten bu dünya hayatımızdan

başkası değildir, ölüyoruz ve diriliriz; bizi kesintisi olmayan zamandan başkası yıkıma uğratmıyor. Oysa onların bununla ilgili hiçbir bilgileri yoktur; onlar yalnızca zannediyorlar.

De ki: Allah sizi diriltiyor, sonra sizi öldürüyor, sonra da kendisinde hiçbir kuşku olmayan kıyamet günü o sizi bir araya getirip topluyor. Ancak insanların çoğu bilmezler.” (45 Casiye 24,26)

Bütün güçlülerin aciz kaldığı bir alan olmuş olmasına karşılık, şeytan faktöründen dolayı insanların çoğu, ölümün işaret ettiği gerçeği maalesef idrak edemiyorlar. O nedenle insanların dünya görüşlerine bağlı olarak ölüm karşısında aldıkları tavır değişmektedir. Ölümü görmezlikten gelmenin batı toplumlarını uyuşturucu ve sefahatin girdabına nasıl soktuğu ve de insanı nasıl canavarlaştırdığı ortadadır. Hiçbir zaman ulaşılamayacak olan bir yatışma isteği; alkol, kumar, uyuşturucu, seks ve şiddetle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Gerçekte yapılması gereken, ölüme, ölümün amacına uygun ve ölüm sonrasını düşünerek dünyadaki yaşam tarzımızla hazırlanmaktır:

“O, amel (davranış ve eylem) bakımından hanginizin daha iyi ve güzel olacağını denemek için ölümü ve hayatı yarattı.” (67 Mülk 2)

İşte insanın yapması gereken, bu amaca uygun yaşayıp hesap vermeye hazır olmaktır.

Bu yaratılış amacına uygun yaşamayanlar, hesap verememe korkusuyla ölümden sürekli olarak kaçacaklardır:

“Oysa onlar, önceden ellerinin takdim ettiklerinden dolayı ölümü hiçbir zaman kesin olarak dilemeyeceklerdir. Allah zalimleri bilir” (2 Bakara 95).

Ölümü korkutucu kılan, ölümün mahiyetinin bilinmemesi olduğu gibi ölüm ötesi hayatın ne olduğunun tam olarak bilinmemesidir de. İki dünya arasındaki ilişki nedir, sorusu belki de sorunun can damarıdır.

“Her nefis ölümü tadıcıdır. Biz sizi, şerle de hayırla da deneyerek imtihan etmekteyiz ve siz bize döndürüleceksiniz.” (21 Enbiya 34-35)

İki dünya arasında ölümle kurulan irtibat; bu dünyanın, öteki dünyanın tarlası olarak kabul edil-

mesi, ölüm korkusuna ümidin eklenmesi ile insan- da daha üst bir korku başlar: Kaçınılmaz olarak gelecek olan ölümle gidilecek alemde dirilip hesap verilecekse buna hazır olmama, dolayısıyla azaba uğrama korkusu.

Azap Korkusu

Allah’a iman etmiş bir insanda ölüm korkusu da dahil yukarıda zikredilen tüm korkulardan belli bir boyutta arınmış olarak bir tek korku ve düşünce hakim olur: Öldükten sonra dirilmek ve bu dünyada yaptıklarından dolayı hesap verebilmek; acaba bu hesap, gereğince verilebilecek midir? Böyle bir şura ulaşabilme asıl sorundur. Şeytanın tuzakları ile dolu bir dünyada bu düzeyde bir düşünce ufkuna ulaşmak, üstelik de bir geçim kavgasının kıran kırana geçtiği bir ortamda herkese nasip bir olgu olarak görülmüyor. Onun için Allah, hesap vermektен gerçek anlamıyla korkanların akıl sahipleri ile muttakiler olduğunu beyan etmektedir:

“Ancak temiz akıl sahipleri öğüt alıp düşünebilirler. Onlar Allah’ın ahdini yerine getirirler ve verdikleri kesin sözü bozmazlar. Ve onlar Allah’ın ulaştırılmasını emrettiği şeyi ulaştırırlar, Rablerinden içleri saygı ile titrer ve sorgulamanın kötü olanından korkarlar.” (13 Ra’d 19-21)

Ayette aklın temizliğine önemli bir vurgu yapılmaktadır. İnsanın böyle bir seviyeye gelebilmesi, kendi gayretinin yanısıra içinde yaşadığı ortamın da ona yardımcı olacak bir özelliğe sahip olmasıdır. Eğer ortam her türlü kirliliği besliyor ve destekliyorsa öncelikle yapılması gereken ortamın ıslah edilmesidir. Demek ki hesaptan kurtulmanın yolu, ortamın ıslahından geçmektedir.

Allah Korkusu

Bu aşamada ıslah edicilerde bir tek korku vardır: Allah’ın rızasını kazanamama korkusu, kısaca Allah korkusu:

“Onlar, Rablerine karşı gayb ile (O’nu görmedikleri halde) bir haşyet içindedirler ve onlar, kıyamet saatinden içleri titremekte olanlardır” (21 Enbiya 49).

Allah korkusu, şeytanın veya vahşi bir hayvanın karşısında duyulan korku gibi değildir. Bu, hata yapan bir çocuğun anne ve babasından korkması gibidir. İçinde sevgi, saygı mahcubiyet, pişmanlıkla beraber sığınma ve affedilme isteği vardır. Üstün, yüce, adil, affeden, bağışlayan bir otoriteyi kabullenmiş vardır. Ümitle karışık bir korkudur karşılaşılan. Annesi tarafından cezalandırılan, dolayısıyla ondan korkan bir çocuğun, annesine sığınmasındaki korku neyi içeriyorsa, bundan çok daha şiddetli bir af ve merhamet isteği içeren, ümidi, sığınmayı içinde barındıran bir korkudur bu. Bunun anlatılması zordur, ancak yaşanarak duyulur, anlaşılır ve tadına varılır. Öncelikle, bunu idrak edip yaşayabilecek olanlar inanan akıl sahipleri, alimler, müminler ve muttakilerdir:

“Ey iman etmekte olan temiz akıl sahipleri, Allah’tan korkup sakının”. (65 Talak10)

“Ey temiz akıl sahipleri, Allah’tan korkup sakının. Umurlur ki kurtuluşa erersiniz.”(5 Maide 100)

“Kulları içinde ise, Allah’tan ancak alim olanlar içleri titreyerek-korkar.”(35 Fاطر 28)

“Eğer müminlerseniz Allah’tan korkup sakının, aranızı düzeltin.”(8 Enfal 1)

Yalnızca Allah’tan Korkmak

Allah korkusunun lezzetine varanlar, imanlarını o görkemli seviyeye vardıranlar, bütün sevgileri Allah sevgisi ve korkusu içinde harmanlayanlar, diğer tüm korkulardan arınmış olarak hayata bakar ve hayatı yaşarlar.

İşte onlar yalnızca Allah’tan korkar, başkalarından korkmazlar:

“Öyleyse benden, yalnızca benden korkun. Göklerde ve yerde ne varsa O’nundur, itaat-kulluk da O’nundur. Böyleyken Allah’tan başkasından mı korkup-sakınıyorsunuz?”(16 Nahl 51,52)

“Öyleyse insanlardan korkmayın, benden korkun ve ayetlerimi az bir değere karşılık satmayın”. (5 Maide 44)

“İşte onlar, Şeytan ve onun yolundan gidenlerden korkmazlar: “İşte bu şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur. Siz onlardan korkmayın, eğer müminlerseniz, Ben’den korkun.” (83 Al-i İmran 175).

“İşte Onlar, kafirlerden korkmazlar:

“Bugün küfre sapanlar, sizin dininizden umut kesmişlerdir. Artık onlardan korkmayın, Ben’den korkun”. (5 Maide 3)

İşte onlar, kınayıcının kınamasından korkmazlar:

“Ey iman edenler, içinizden kim dininden geri dönerse, Allah da yerine, kendisinin onları sevdiği, onların da kendisini sevdiği, müminlere karşı alçak gönüllü, kafirlere karşı ise güçlü ve onurlu, Allah yolunda cihad eden ve kınayıcının kınamasından korkmayan bir topluluk getirir. Bu, Allah’ın bir fazlıdır, onu dilediğine verir. Allah rahmeti geniş olandır, bilendir.”(5 Maide 54)

Ve işte onlar, müşriklerin ilahlarından korkmayanlardır:

“Hem siz, O’nun kendileri hakkında hiçbir ispatlayıcı delil indirmedeği şeyleri Allah’a ortak koşmaktan korkmuyorken, ben nasıl sizin şirk koştuğunuzdan korkarım? Şu halde güvenlik içinde olmak bakımından iki taraftan hangisi daha hak sahibidir? Eğer bilebilerseniz.

“İman edenler ve imanlarına zulüm katmayanlar, işte güvenlik onlar içindir ve onlar hidayete ermişlerdir.” (6 Enam 81,82)

Ey biz de Müslümanız diyenler; gelin yalnızca Allah’tan korkarak yalnızca ondan ümit ederek ve yalnızca ona kulluk ve ibadet ederek bütün korkularımızdan arınalım. Böylelikle imanımıza zulüm katmayarak güvenlik içinde olalım. ■

Kaynaklar

- 1- Mannoni, P. *Korku*, İletişim Yayınları, İstanbul, S. 7
- 2- Gazalî *İhya-i Ulumi'd-Din*, Arslan Yayınları, C. 9 İstanbul, s. 5
- 3- Dittfurth, H.V. *Korku ve Kaygı*, Metis yayınları, İstanbul, s. 37
- 4- Gazalî *İhya-i Ulumi'd-Din*, Arslan Yayınları, C. 9 İstanbul, s. 36
- 5- Mannoni, P. *Age* s. 52
- 6- 14 İbrahim 34, 16 Nahl 61,
- 7- 4 Nisa 128, 42 Şura 13-15
- 8- 2 Bakara 213, 10 Yunus 23
- 9- 5 Maide 49
- 10- 30 Rum 8
- 11- 75 Kıyamet 5
- 12- 17 İsrâ 11
- 13- 114 Nas 1-6
- 14- 18 Kehf 54
- 15- 7 Araf 10
- 16- 11 Hud 9-10
- 17- 17 İsrâ 100
- 18- 70 Mearic 18, 3 Ali İmran 14
- 19- 3 Ali İmran 14
- 20- 42 Şura 27
- 21- 9 Tevbe 24
- 22- Mannoni, P. *Age* s. 25

Korkunun İktidarı

Tarık Tufan

Oldukça uzun bir süredir korku üzerine yazıma uğraşımdayım ve konuyu zihnimde açmaya çalıştıkça yeni zorluklar ve çıkmazlarla karşı karşıya geldiğimi fark ediyorum. Öncelikle kendi korkularımıyla yüzleşmeyi denedim. Açıkçası idealize edilmiş ve insani korkuların sınırlarını zorlayan bir vurdumduymazlık içinde yazmak istemiyorum ve ne yazık ki tüm ideolojik argümanlı yazılar bu tarz bir vurdumduymazlık içinde. Her ne pahasına olursa olsun korkuyu yok saymak ve aşağılamak (çığ ifadeleriyle) ideolojilerin en ürkütücü yüzlerinden biridir bana kalırsa. Bu yüzen önce kendi korkularımı sınıyorum ve bayağılaşmadan, ahkam kesmeden korkuyu yazmaya çalışıyorum.

Bu esnada televizyonda Kudüs'ten akan kanın görüntüleri doluyor odama ve sadece ellerindeki taşlarla ve haykırışlarıyla meydanı cesur bir inatla dolaşan Filistinlileri izliyorum. İsrail yapımı ölümler kol geziyor ortalıkta ve İntifada'nın generalleri dirençli vücutlarını Kudüs'e ve tüm İslam alemine siper ediyorlar. Çeçenlerle birlikte korkularımızı gizliyorlar sanki. Bu koşullarda korkmak kavramı her zamankinden daha zavallı geliyor. Sanırım yazımın seyrini değiştirebilecek kadar güçlü duygular içindeyim.

Korkuyu psiko-sosyal bir olgu olarak ele almak

düşüncesindeyim. Bunun için başka kavramlara ihtiyacım olacak ve bazı önermelerden hareket edeceğim. Bunlardan ilki ve sanırım en temeli "*insan korkar!*" Fizyolojik bir güdü olarak korku insani bir duygu ve üzerimizde taşıyoruz. Yemek, içmek, uyumak gibi. Ancak sorun şu ki, tüm fizyolojik güdüler belli oranda kontrol edilmeli ve koşullara oranla yaşanmalı, tatmin edilmeli. Dolayısıyla bireysel olarak her fizyolojik güdünün bitimsiz tatmini mümkün olmayacağı gibi doğru da değildir. Örneğin çatlayacak kadar yemek, günlerce uyumak ya da kuralsız cinsellik yanlış, ayıp, günah (hangisini seçerseniz olur) sayılacaktır. Öyleyse korkunun da yersiz kullanımı ve yaşanması durumu aynı tanımlamaya girebilir. Öyleyse korkunun da yetersiz kullanımı ve yaşanması durumu aynı tanımlamaya girebilir. "Her koşulda korkarım arkadaş!" ifadesi çok masumane değil. Canınızı sıkmadan bir vurguya daha değinmek isterim. En önemli güdü yaşamak güdüsüdür, ki kimi sosyal güdüler bunun da üzerine çıkabilir. İntihar eylemleri ya da ölüm oruçları gibi. Bu da sözkonusu sosyal güdünün, inancın birey üzerindeki etkisiyle ilgilidir. Bunu burada keselim ve biraz daha sosyal düzleme geçelim.

Korkuyu anlamlandırmaya çalışırken iktidar ve otorite kavramlarının üzerinde durmak gerekir.

Zira otorite ontolojik olarak içinde korku payesi barındırır. Otorite kurma çabasında olanlar bunun boyutları, şiddeti ne olursa olsun, korkuyu bir araç olarak kullanırlar. Burada insan-Tanrı ilişkisinin korku ve ümit arasında olduğunu belirtelim ve bu ilişkinin dünyevi otoritelere oranla farklı bir yerde olduğunu ifade edelim. Aileler ve eğitimciler çocuk üzerinde otorite kurmaya çalışırken hayaletlerden, iğnecilerden, filan amcadan, sopadan, müdürden, disiplin cezasından ve daha benzeri birçok şeyden oluşan geniş bir yelpazeyle korkuyu pekiştirip denetimi sağlarlar. Bu toplumun genel karakteri ikna ile değil tehdit ile öğretme çabasında olmasıdır bence. Bu iknaya göre daha kısa ve kesin bir yöntemdir. Ancak bu yöntem genel bir karakter olarak tüm sosyal kurumlarda kendini göstererek bireye geri dönmektedir. Herkes sahip olduğu otorite gücü kadar diğerlerini korkuyla eğitmektedir. Bu toplumda devlet, din, aile, eğitim, ekonomi ve tüm kurumlar korkular manzumesiyle varlığını hissettirir. Korkutan Tanrı, korkutan baba, korkutan amir, korkutan devlet, korkutan eğitimci...

Bu kurumlar bir takım kurallarının yanına uygun bir korku iliştiyerek bireyin önüne sunarlar. Cehennem sürekli yanışımızdadır. Bazen bu süreç bazı reel uygulamalarla desteklenir, işkence, darp vb. şiddet olayları gibi. Ve bu uygulamalar gerçekten de korkuyu meşru kılabilecek niteliktedir. Otoriter devlet yapılanmalarında devlet meşru şiddet kullanım hakkına sahip olduğundan bu durumu iktidarını pekiştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla kullanır.

Korkuyu tanımlamak için kullanabileceğimiz diğer bir kavram mülkiyet. Daha açık bir biçimde şöyle söylenebilir, bireyin sahip oldukları arttıkça

Mehmet Altan'ın bir röportajında kullandığı bir ifadeyi hiç unutmuyorum; "korkularımız sömürülüyor!" Korkularımız sömürüldükçe biraz daha ehlileşiyor, edilgenleşiyor ve kullanıma açık hale geliyoruz. Korkularımız sömürüldükçe yaşamımızı adadığımız onurlu söylemlere ve özbenliğimize yabancılaşıyoruz.

yeni korkulara da sahip olacaktır. Mülkiyet kaybetme korkusunu da beraberinde getiren bir olgudur. Bu yüzden salt sahip olunan onca varlığı bir çırpıda yok etmek için sürekli taviz verme duygusu buradan gelir. Sözgelimi bir toplum muhalifleri şirketlere, holdinglere, güçlü sermayelere sahip oluyorsa, buradaki muhalif söylem devrimci karakterini zamanla ıslahatçı bir çizgiye çekecek ve daha sonra küçük düzenlemelerle yetinebilecektir. Bu tip korku fizyolojik olmakla birlikte biraz da sosyal karakterlidir. Devrimlerin altına atılan

imzalarda bir nitelik dikkat çeker, *zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi olmayanların hareketleri*. Sermaye yapıları kurumların geleceği adına bir çok onursuz işleyiş ve insanların yaşamlarının tüketilişine kirli bir uzlaşmayla sessiz kalacaklardır.

Mehmet Altan'ın bir röportajında kullandığı bir ifadeyi hiç unutmuyorum; "korkularımız sömürülüyor!" Korkularımız sömürüldükçe biraz daha ehlileşiyor, edilgenleşiyor ve kullanıma açık hale geliyoruz. Korkularımız sömürüldükçe yaşamımızı adadığımız onurlu söylemlere ve özbenliğimize yabancılaşıyoruz. Paranoyak bir yaşamın tedirginliğine saplanıyoruz ve gözlerimiz arkaya bakmaktan yorgun düşüyor. Bir doğuma şahit olmayalı ve bir çiçeğin açışını görmeyeli çok uzun zaman oldu. Zor günlerin sıkıntı veren ve geçmek bilmez zamanlarına takıldı yüreğimiz. Bir peygamber duasının huzur veren serinliğine uzanmayalı çok zaman oldu.

Haydi Baylar!

Hayalet hikayelerine inanmayacak kadar büyüdünüz hepimiz.

Bırakın bu korkuyu.

Bütün bunlar yalan....

“Korku ve Titreme”

Mehmet Akif Ak

Mü'min Bir Filozof: Kierkegaard

Soren A. Kierkegaard (1813 – 1855)... “*Korku ve Titreme*” adlı ünlü eserinde kullandığı müstearıyla Johannes DE SILENTO... Johannes Sessiz... Ama o ne muhteşem sessizlik.. Çağında ve zamanımıza gelene kadar, felsefe ve ilahiyat alanlarında yapılmış tüm konuşmalara baskın çıkan ve haykırış dalgalarıyla yüklü bir sessizlik... Hazreti İbrahim’e adanan “Korku ve Titreme” adlı destansı metinden hareketle Kierkegaard’ı anlatmak isterdim. Fakat bu büyük filozof-ilahiyatçının, rahminden bütün bir varoluşçu felsefeyi çıkarmış eserlerinin ne doğru dürüst bir Türkçe tercümesi mevcut, ne de O’nun hakkında yayınlanmış herhangi bir inceleme bulunmakta. Türk aydınları, bu kitabında kendine “Sessiz”liği (DE SILENTO) müstear soyad olarak almış Kierkegaard’a karşı bir ölüm sessizliğine bürünmüş vaziyette.

Martin Heidegger’in, J.P. Sartre’m, Karl Jaspers’in ülkemizdeki tanınmışlığına ve ciddi etkilerine bakıp da, bunların ve benzeri pek çok ünlünün ustası olmuş Kierkegaard’ın neden bir kenara itilmiş bulunduğunu anlamak kolay bir şey değil. Oysa Varoluşçu felsefenin kurucusunun kim olduğu sorusunun Kierkegaard’dan başka cevabı yoktur. Sartre’ı, Heidegger’i izleyen ya da bir şekilde 20. yüzyılın diğer varoluşçularının etkisinde kalanlar, varoluşçuluğun ilk ilhamlarının O’ndan alındığını çok iyi bilirler, ama sonu Nietzsche’de nok-

talanan bir başka yolda yürümeyi de ihmal etmezler.

Peki Kierkegaard’ın ne cürmü vardı ki, kurucusu olduğu felsefi okulun sonraki öğrencileri, O’ndan çok uzak noktalara savruldu? Galiba O, pek çok filozof ve düşünür tarafından açık ya da gizli biçimde, felsefe ve ilahiyata yepyeni ufuklar açan bir üstad olarak okunurken, işaret ettiği yolların dönüp dolaşp “iman” a çıktığı anlaşıldığı anda derhal terk edilmekte ya da hiç değilse etkileri gizlenmektedir. Öyle ya 19. ve 20. yüzyıl ideoloji-filozofleri için “imana çağrı”dan daha büyük bir cürüm mü olabilirdi?

Bireysel ve evrensel varoluş promlematiğini ilahi eksende ele almak ve “iman”ı düşüncesine temel yapmak, çok önemli felsefi-dini tahlillerin arasında ikide bir “iman” diye tutturmak, kilise dışına itilmiş biri olmakla birlikte kutsal metinlere ve bu arada peygamberlere özel atıflarda bulunmak türünden “idamlık” suçlar... Bütün bu cürümler, Kierkegaard’ın kendi zamanında ve daha sonra uğradığı fikri-felsefi aforozun en önde gelen sebepleri olmuştur.

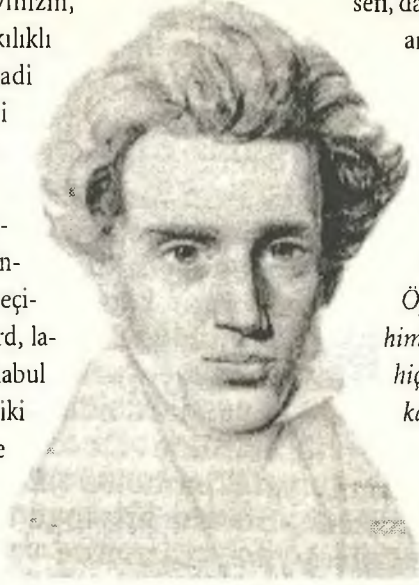
O’nun yaşadığı çağda pozitivizm ve scientism (bilimcilik) ideoloji-felsefeleri, tam bir salgın halinde etrafa yayılıyordu. Salgın, Batının güç merkezlerince evrensel ölçekte yaygınlaştırılıyor, hatta eğitim sistemleri aracılığıyla bütün dünyaya “çağdaştırma” adı altında dayatılıyordu. Öldürücü bir kampanya eşliğinde bilim, felsefe ve teknoloji alanları, “ilahi olan”dan süratle ve tamamen arın-

dırılıyordu. Marksizm, Darwinizm, Freudizm gibi felsefe-bilim kılıklı ideolojiler, hakim siyasi-iktisadi güçlerin vandalca yöntemleri desteğinde dünyayı ele geçiriyordu.

19. yüzyıl bilim-felsefelerinin tanrıtanımazlık yüklü serpintilerinin ciddi etkileri altında geçirilen 20. yüzyılda da Kierkegaard, layık olduğu biçimde izlenmedi, kabul görmedi. Yaşadığımız bu son iki asrın hükümferma olmuş sahte ilahları, bu "iman adamı" garip Danimarkalıyı, örttükçe örttüler. O'ndan hem yararlandılar, sofrasında yediler, içtiler, hem de gerçeğe kattığı büyük tefekkür sıçramasını ustaca gizlediler. Gelecek, neleri gösterir bilinmez. Ama öyle görünüyor ki, ilerleyen zamanlarda Kierkegaard'ın geniş çevrelerce yeniden hüsn ü kabul görmesi pek alamümkündür. Tabii olarak bu kabul görüş ölçüsünde materyalist-ateist varoluşçu felsefi çizgi ve onun incelenmiş bir versiyonundan başka bir şey olmayan postmodernizm de, ters orantılı olarak gerileyecektir. Bizce doğru bir modernlik eleştirisi, ancak Kierkegaard'a dayandırılarak yapılabilirdi. Hegel ve Nietzsche'ye yaslanıldığında ise bütün yapılanlar, insanlığa ve dünyaya ağır bedellere mal olmuş bir sistemin rehabilite edilmesinden ya da restorasyonundan öteye geçmemektedir, geçmeyecektir.

Kierkegaard'ın resmi Danimarka kilisesi nezdinde saygı görmediği de biliniyor. Hayatının sonlarına doğru kiliseye ve piskoposlara savaşı açmıştı. Besbelli ki, Kierkegaard'ın "imanı" ve "dini", kilisenin din ve imanından bütünüyle değilse de bir hayli farklıydı. "Korku" meselesi ile "Korku ve Titreme" bağlantısına gelecek olursak... "Korku" olgusu ve kavramını, Üstad'ın

"Korku ve Titreme"siyle doğrudan ilişkilendirerek ele almak mümkün değil. Çünkü Kierkegaard, kitabında yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Hz. İbrahim'in, oğlu İshak'ı (Tevrat'a göre) Allah'a kurban sunma teşebbüsünün metafizik, fel-

Kierkegaard

sefi, daha öznelde psikolojik ve varoluşsal anlamlarını araştırır. Der ki;

"İman, bir insandaki en yüce tutkudur. İman, bir paradokstur aynı zamanda... Müthiş bir paradoks. Öyle bir paradoks ki bir cinayeti, Tanrı'yı memnun eden kutsal bir eyleme dönüştürebiliyor. Öyle bir paradoks ki, İshak'ı İbrahim'e geri veriyor. Öyle bir paradoks ki, hiçbir düşünce onu alt edemiyor. Bu, kaçınılmaz olarak böyledir. Çünkü imanın başladığı yer, düşünmenin bıraktığı yerdir."

"Korku ve Titreme"de "Korku"nun iman bağlamını somut ifadeler halinde bulamayabiliriz. Ama yukarıdaki müthiş pasaj

gibi pek çok ifade, "korku" gibi metafizik boyutta ortaya çıkan psikolojik bir durumun diğer pek çok bireysel durum gibi doğrudan imanla ilişkili bulunduğunu anlatır. Kierkegaard'ın temel düşünce-sinde iman, bireysel varoluşun özüdür. Bu durumda şunları söyleyebiliriz:

"İman ve Korku"

Basit bir sözlük taraması, karşımıza ilginç bir durum çıkardı. Çince den İngilizce başta olmak üzere bütün Batı dillerine kadar "iman"ı karşılayan tüm kelimeler, "inanma" ile birlikte "emniyet, güvenlik" anlamını da birlikte ihtiva etmektedir. Daha doğrusu, sözlükte "güvenme, güvenlik içinde bulunma" gibi karşılıkları olan "iman" ıstılahta ya da dini ifadelendirmede "inanma" olarak anlaşılıyor. Arapça, bu durumun en açık ortaya çıktığı lisandır. Türkçe'ye de geçmiş bulunan, "emin", "emniyet", "eman" gibi kelimeler, "iman" kökünden türemiş ve "güvenlik" anlamı da yüklenmiş kelimelerdir.

Buna göre kelimenin -imanın- sözlük ve ıstılah anlamlarının bir arada kullanılması ve idrak edilmesinin zaruri olduğu açıktır.

İman; hem inanmayı, hem de güvenmeyi, güvenlik içinde olmayı anlatır. İman ile birlikte evrenin mutlak yönetimini elinde bulunduran Yüce

Kudret, inanan bireye "eman" verir. Ve mü'minin bu "iman" ve "eman"dan sonra Tanrı'dan gayrı hiçbir şeyden teorik olarak korkmaması icap eder.

Güvenmek ve güven içinde bulunmak, korkuyu siler.

O halde "korku" imanın zıddıdır. İmanın bulunduğu yürekte, korkunun kendine yer edinemesi gerekir, teorik olarak... Ancak.

Korku'nun Anası "Masiva" Sevgisi

İnsan türünün yeryüzündeki hayatını, nefesine olan sevgisi kadar, yine bu sevgiden kaynaklanan "korkular"ı da belirler. "Masiva"ya -Allah'tan gayrısına- meyil ve mahabbetin şiddeti, korkularımızın şiddeti ile aynıdır. Nefsimize ve dünyaya bağlandığımız kadar korkularımız vardır. Ne kadar bağlılık ve sevgi, o kadar korku; ne kadar bağımsızlık, istig-na ve fakr, o kadar da korkusuzluk ve emniyet. Ve bu bağımsızlığı, korkusuzluğu ve istig-nayı bireye sadece ve yalnızca "iman" sağlar.

Kabil, elinde geçici olarak bulunmakta olduğunu bilmediği malının, bir iman sınanması olarak iyisini seçip kurban olarak Tanrı'ya sunduğu takdirde, fakirleşeceği, güvensiz kalacağı korkusuna kapılmıştı. Eşyanın ve malın daha kavi, iyi, güzel ve sağlam olanını, kendine sevgili gelenini kurban etmekten sakınarak, bunları kendine bir zırh, bir emniyet sistemi, sigorta olarak nezdinde, mülkiyetinde alıkoymak istemişti. Bir başka deyişle "iman" ve "eman"ın kaynağını, doğru adresini kaybetmişti Kabil. İşte bu atamız Kabil'den beri bu emniyet ve korunma ihtiyacı, dünyaya sımsıkı sarılmanın başlıca sebebidir ve tabii ki sonucudur da. Dünya meyli ve muhabbetinin kıskırttığı korkularımızı servet birikimi ve iktidarla yenip nefsimizi emniyet altına almak isteriz. Çünkü iktidara sahip olmanın ve daha fazla mülkü mülkiyetimize geçirmenin, servetimizi ve nefsimizi korumakta olduğuna inanmışızdır. Ancak "el mülkü lillah" (Mülk Allahındır) virdini dilimizden düşürmemeye de itina gösteririz.

Sahibi olduğumuz nesnelere, servet ve iktidarın, nefsimizi koruduğuna olan bu inancımız,

bunların kaybedilme ihtimalini bitmeyen kabusumuz ve korkumuz haline getirir. Bu kaybetme korkusu, aslında nesnelere olan sevgimiz ve bağlılığımızdan değil, hakikatte nefsimize olan aşkımdan ileri gelir.

Sonunda korkularımız, bizi saldırganlaştırır. Malın daha fazlasını ele geçirmek, daha geniş alanlara hükmetmek üzere saldırırız. Beklenmedik bir anda aslan kesilen, "uysal" bir ev kedisi gibiyizdir. Fakat bir an gelir ki, hiçbir şeyin daha fazlasının bize yeterli emniyeti

sağlamadığını derin bir üzüntü ve ümitsizlikle fark ederiz. Bel bağladığımız "sigorta şirketleri"nden de şüphe etmeye başlamışızdır. Sigorta şirketleri, korkularımıza şifa olabilecek "güven"i bize vermez; kesemizi, kasamızı, masamızı, çelikten güvenlik sistemleri ile tahkim devam ederiz. Ancak ne kadar çok sahip olursak, korkularımızın da o kadar artmakta olduğunu çaresizlik içinde idrak ederiz. Acı bir şekilde, azadı imkansız-

laşmış bir köle haline geldiğimiz farkına varırız. Her köle gibi, en ufak bir gürültüden ödümüz patlar. Daha "çok"un daha fazla emniyet anlamına gelmediğini anlama şansımız ya olur ya olmaz. Ama bizden sonrakiler, bunu apaçık görür, bir birlerine anlatır, bir ders çıkarmak gerektiğini itiraf eder, fakat az zaman sonra bizim bıraktığımız yerden bir hayal alemindeki aldanişlarla dolu yolculuğa devam ederler.

Sözün özü, Kierkegaard'ın da tanıklığı ile diyebiliriz ki, korkulardan kurtulmanın, tam bir "eman" içinde bulunmanın, gerçek anlamda bağımsızlığın "iman" etmekten başka ilacı ve çaresi yoktur. ■

Nefsimize ve dünyaya bağlandığımız kadar korkularımız vardır. Ne kadar bağlılık ve sevgi, o kadar korku; ne kadar bağımsızlık, istig-na ve fakr, o kadar da korkusuzluk ve emniyet. Ve bu bağımsızlığı, korkusuzluğu ve istig-nayı bireye sadece ve yalnızca "iman" sağlar.

İnanç Sıçraması

Metin Münir

Türkiye'nin bir inanç sıçramasına ihtiyacı var. Anglo Saksonların "a leap of faith" dediği inanç sıçraması, korkuların üzerinden yapılan bir sıçramadır. Korkuların üzerinden aşip onları geride bırakan bir sıçrama. Korkuların olmadığı bir ortamda yaşama devam etmek için yapılan bir sıçrama.

Milli gelirleri bizimkinden dört-beş misli yüksek olan Portekiz, İspanya, İrlanda gibi ülkeler bu inanç sıçramasını yaptıktan sonra ilerleme lokomotifleri harekete geçti. Rejimlerini ve mantalitetlerini değiştirdiler, geçmişini değil geleceği düşünmeye başladılar. Şimdi Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya gibi ülkelerin yaptığı sıçramalardan sonra onların tozlarını yutma devrini yaşıyoruz.

Türkiye bir korkular ülkesidir.

Askerlerin 1980 darbesinden sonra hazırlattığı Anayasa bir *korkular kataloğudur*. Kürt korkusu, Alevi korkusu, Sevr korkusu, Ermeni korkusu, Yunan korkusu, yobaz korkusu, düşünceden koruma korkusu.

Türkiye'nin ekonomik politikalarında da başıbozuk korku orduları dolaşmaktadır. Özel sektör korkusu. Yabancı sermaye korkusu. Madenlerimizi sömürürler korkusu. Stratejik endüstrilerimizi ele geçirirler korkusu.

Türkiye bir inanç sıçraması yapamazsa marjinal bir ülke olarak kalmaya devam edecek. "Türkiye büyük devlettir tamtamlarını çalanlar hem kendilerini hem de Türkiye'yi gülünç duruma düşürmekten başka birşey yapmıyorlar. Türkiye'nin özelliklerinin bir listesini yaparsanız karşınıza ileri bir ülke çıkmaz, bir üçüncü dünya ülkesi çıkar. Türki-

ye büyük devlet olabilir ama değildir; bir üçüncü dünya devletidir. Türkiye'yi yönetenler önce bu gerçeği kabul etmelidir. Çünkü yola çıkış noktası, sıçramanın başladığı nokta budur.

Türkiye bir inanç sıçraması yapmazsa uyguladığı ekonomik program başarıya ulaşmayacak. Ekonomik program sadece bir enflasyonu indirme ve bütçeyi denkleştirme egzersizi değildir. Bu programın, sayıların dışında, ama onun kadar önemli olan bir de felsefi boyutu vardır. Türkiye'yi izleyen yabancılar (onlardan da çok korkuyoruz) bu felsefi boyutta bir gelişme görmek istiyorlar ama göremiyorlar.

Türk Telekom'un satılmaması veya devlet bankalarının özerkleştirilmemesi için yapılan ayak oyunları Türkiye'nin bir inanç sıçraması yapmaktan çok uzak olduğunu kanıtıyor. Kıbrıs'ın çözümsüzlüğe tutsak edilmesi, Ermeni soykırımını tasarısı konusunda yükseltile acıklı sesler korkuların tutsağı olmaya devam ettiğimizi gösteriyor.

Bizi bizden daha iyi izleyen yabancılar hiçbir şeyin değişmediğinin farkındadırlar. Hiç kimse kendini kandırmasın: yabancı sermaye gelmezse ve yabancı banka kredileri artmazsa Türkiye kalkınamaz.

Ne yazık ki Cumhurbaşkanı'nın ve hukukun üstünlüğünü savunan bir avuç yargıcın dışında devlet hayatının -sivil asker- hiçbir sahasında bir pırlıltı gözlenmiyor. Ankara'da mediokrite hüküm sürüyor. Mediokrite ve Osmanlı'lık. Mediokrite, Osmanlı'lık ve talan.

(Y. Binyıl, 28.9.2000)

Tâğûta Karşı Barışçı Kiyamlar

Cevdet Said

Bu yazıyı, Yugoslavya devlet başkanının ailesi ile birlikte Moskova'ya kaçtığı haberini dinledikten sonra yazıyorum. Yugoslavya halkı diktatör Slobodan Miloşeviç'i, seçim sonuçlarını kendi çıkarına değiştirme girişiminde bulunmasından sonra, barışçı bir devrim hareketi sonucunda devirdi. Muhalefetin lideri (Kostunitza) halkı sivil isyana çağırdı. Bu çağrı üzerine öncelikle maden işçileri greve giderek direniş hareketini başlattılar. Ardından ülkede yaşayan diğer halk kitleleri de onlara katıldı. İşyerleri kapatıldı kapılarına 'hırsızlık nedeniyle kapalıdır' levhaları asıldı. Halk bu levhalarla seçimlerde, oylarının çalındığını anlatmak istiyordu.

Ben burada Belgrat sokakları ile İran ve Ceza-yir sokaklarını karşılaştırmak istiyorum. Böylelikle bu sokakların, caddelerin hepsini harekete geçiren evren kanununu keşfedelim. Biz bu olaylara sanki onları birtakım kanunlar düzenlememiş gibi bakıyor, öylece değerlendiriyoruz. Sanki onları koyu karanlıklar kuşatmış, gündüzleri bile koyu karanlık gece gibidir. Doğrusu asla değişmeyen ve dönüşüme uğramayan Allah'ın sünnetini (yasalarını) anlayacak kudretimiz yoktur. Zira Allah'ın gece ve gündüzle ilgili asla değişmeyen bir uygulaması (sünneti) ve bir kanunu vardır. Bunun gibi insanların bilinçlerinin, vicdanlarının ve nefislerinde

olanın değiştirilmesinin de değişmez bir sünneti ve bir kanunu vardır.

Daha önce (ki birkaç yazıda) örnek kişilikler olarak Hz. Bilal, Hz. Ebuzer el-Gıfâri ve Hz. Ali bin Ebû Talib isimleri üzerinde birtakım duygu ve düşünceleri terennüm etmiştim. Bütün bunları yaparken hedefim uzay aleminin birtakım değişmez kanunlara boyun eğdiği gibi, toplumsal düzenleri de birtakım değişmez kanunlara boyun eğdiren bu tür kanunları ortaya koymaktı.

Mıknatıs demir talaşları üzerinde dolaştırıldığı zaman, bu talaşları muntazam bir biçimde bir araya getirip düzenler. Mesela pusulanın mıknatıslı iğnesinin kuzeye doğru yönelmesi de bunun gibidir. Mıknatıs kanununun bu derece açık seçik olduğu gibi, ben de nebevi kavramlarla ilgili ilkelere, o derecede açık seçik olduğunu algılayabiliyorum. Bu son derece açık olan ilkeleri, afâki ve enfûsi ayetler bu şekilde aydınlık hale getirirler.

Öyle inanıyorum ki, bütün olayları, bütün peygamberleri, beraberlerinde getirdikleri kanunlar ışığında görebiliyorum ve duyabiliyorum. Sözcüleri Yugoslavya örneğini ele alalım. Yugoslavya'da seçimlere hile karıştırıldığına dair muhalefetin ortaya koyduğu deliller, halkın bu olayı peygamberlerin getirdikleri kanunun, eşitlik ilkesinin, Allah'ın kelimesinin, takva kavramının ve 'birbirlerinin

rabler edinmeyin” ilkesinin temeli üzerine anlamlarını mümkün kılmıştır; çünkü toplumların ve kavimlerin kanunu, tamamen kâinatta egemen olan doğal kanunlar gibidir, asla değişmezler. Oysa kimbilir uzay cisimlerinin seyir biçimleri başlangıçta insanları ne kadar aldatmıştı; örneğin güneşin hareketi onlara ne kadar belirsiz, ne kadar karmaşık gelmişti.

Sözgelisi şimdi insanlarca keşfedildiği gibi, güneş bizim çevremizde dönmemektedir. Zira ben kâinatın, uzayın kanunu toplumların kanunu gibidir, derken Allah’ın şu temel kanuna dayanıyorum: *‘Bir toplum kendilerinde olamı değiştirmedikçe Allah onları kesinlikle değiştirmez.’* (13/11) Buna göre düzeni değişen kâinat, uzay değildir; o, ancak insanlığın nefislerinde olanın değişmesi sonucunda değişir. Doğrusu ben Hz. İbrahim ile Nemrud ve Hz. İbrahim ile babası arasındaki diyalogu, başlangıçta anlamamıştım. Mesela Hz. İbrahim Allah’ın kendisine iktidar (mülk) verdiği kimse (Nemrud) ile konuşurken ona şöyle demişti: *‘Benim Rabb’im yaşatır (diriltir) ve öldürür.’* Nemrud da: *‘Ben de yaşatır (diriltir) ve öldürürüm’* karşılığını vermişti. Bunun üzerine İbrahim: *‘Allah güneşi doğudan getirir; sen de onu batıdan getir* deyin, küfreden o adam şaşırıp kalmış ve susmak zorunda kalmıştı.

(2/258)

Bu diyalogu okuyunca şunu kesin olarak kavradım ki, biz ister kabul edelim, ister etmeyelim, uzaydaki cisimlerin hareketi ile ilgili, mesela güneş ve yerin hareketi konusunda Allah’ın koyduğu tabii kanun ile toplumsal düzenlerde egemen olan kânun aynıdır, aralarında hiçbir fark yoktur. Şimdi ey insan, eğer sen uzay alemine egemen olan kanunu kabul etmiyorsan, gücün yetiyorsa var güneşi batıdan getir. Bunun gibi eğer, toplumsal düzenlerde egemen olan kanunu kabul etmiyorsan, beşeri vakı’ayı (insanlığın içinde yaşadığı gerçeklik ortamını, gerçeklik şartlarını) insanlığın nefislerinde olan tasavvurları, inanma ve düşünme biçimlerini değiştirmeden, değiştir. Uzayı anlama konusunda içine düşülen karmaşıklık, toplumsal düzenleri anlama konusunda çağdaş dünyanın içine düştüğü karmaşıklıklara ve belirsizliklere benzer.

Sözgelisi Miloseviç kendi gönül rızasıyla iktidardan vazgeçmediği gibi, Amerika da hiçbir zaman kendi rızası ile (BM Güvenlik Konseyi’ndeki) veto hakkından vazgeçmeyecektir. Nitekim Clinton Kudüs İntifadasından dolayı BM Güvenlik Konseyi’nin işi sona erdirmek için bu konuda bir karar almamasını emretmiş. (Yani Clinton şunu demek istiyor: ‘Benim onayım olmadan, sizin hiç-

bir şeye karar vermemeniz gerekir. Böyle benim onaylamadığım olur olmaz türden kararlar alıp da, dünya kamuoyunun görüşünü ilga etme konusunda yetkimi kullanmaya beni zorlamayın. Şu zamanda Clinton, geçmişte Bruno ve Galilei'nin yoldan çıkmışlığına hükmederek onları idama mahkum eden kilisenin konumundadır.

Miloseviç, Yugoslavya sokakları değişmedikçe, kendi başına, kendi isteğiyle değişmemiştir. Bunun gibi yerkürenin bütün sokakları değişinceye kadar, kesinlikle Clinton da değişmeyecektir. İnsanlar nefislerinde olan düşünceleri, duyguları değiştirmeye kadar veto hakkı tüm insanlığın bir utancı olmayı sürdürecektir. Nitekim (bir süre öncesine kadar) Miloseviç de bütün Yugoslavya'nın utancı, yüzkarası idi. Bunun gibi İran sokakları kendi şartlarını değiştirmeye dek, İran Şahı da İran milletinin ayıbı, yüzkarası idi.

1978 yılının birinci ayında İran Şahı bir beyanat yayımladı. O beyanatta özellikle İslam uleması küçümseniyor, alçak görülüyordu. Sözkonusu beyanatın başlığı şöyle konmuştu: İran, Kızıl ve Kara Emperyalizm. Bu deyimlerle Şah komünizmi ve İslam'ı anlatmak istemişti.

Bu beyanatın yayımlandığı gün, İran'ın Kum kentinde büyük bir gösteri düzenlendi. Bu gösteri sırasında 2000 kişi öldürüldü. Bu tarihten kırk gün sonra, Kum şehitlerinin şehadetinin kırkıncı gününü anma törenleri nedeniyle, İran'ın diğer şe-

hirlerinde de gösteriler düzenlendi. Mesela bu gösteriler sırasında sırf Tebriz'de 500 kişi öldürüldü. Ancak alınan bütün sert önlemlere rağmen gösteriler bir türlü durdurulamadı; gün geçtikçe katılımcıların sayısı arttı ve gösteriler aynı minval üzere devam etti. Mesela 8.9.1978 günü Tahran'da büyük bir gösteri düzenlendi. Orada 4000'den fazla insan öldürüldü. Ramazan sonrası bu olayın meydana geldiği toplanma alanına, Şehitler Alanı' adı verildi. Ramazan ayından sonra Muharrem ayı gelinceye kadar Tahran sokakları ve ülkenin diğer şehirlerinin sokakları şehadeti bütün içtenlikleriyle isteyen, yüzbinlerle ifade edilen halk yığınlarıyla dolup taşıdı. Çünkü onlar Hak uğruna şehit oluyorlardı. Şehadetin gereklerini yerine getirirken kınamacıların kınamalarından asla korkmuyorlardı. Bu gösteri sırasında insanlar kefenlere bürünmüş olarak sokaklara çıkmıştı; çünkü her birisi hak ile, hak uğruna şehit olma yolunda ölüme hazırды. İnsanlar kadın ve erkeklerden oluşan binlerce metre uzunluğunda safklar oluşturmuş, kendilerine çevrilen ağır makineli tüfeklerin karşısında göğüslerini siper etmiş vaziyette ilerliyorlardı. Bundan dolayı orası tam bir mezbahaya dönmüştü.

Kum'da gerçekleştirilen gösterilerin üzerinden tam bir yıl geçmişti. Şah 1979 yılının birinci ayının yarısında, şimdi Miloseviç'in kaçmak zorunda kaldığı gibi, ülkeden kaçmak zorunda kalmıştı. Tağuta karşı gerçekleştirilen bu kıyımlar, Fir'avn'a başkaldıran büyücülerin hikayesini hatırlatıyor. Fir'avn, izni olmadan Hak'ka iman etmeye karar vermelerinden ötürü, sözkonusu büyücülerin ellerini ve ayaklarını çapraz bir şekilde kesip hurma dallarına asmakla onları tehdit etmişti. "Ben size izin vermeden mi ona iman ettiniz?" Onlar: 'zararı yok dediler, biz zaten Rabb'imize döndürüleceğiz. Biz ilk

inananlar olduğumuz için, Rabb'imizin, hatalarımızı bağışlayacağını umarız.” (26/49-51)

Bir süre önce Yugoslavya'da meydana gelen olaylar Allah'ın afâki ve enfûsi ayetlerinden bir ayet olduğu gibi, ayrıca antişiddetçi mücadelenin, şiddete karşı zafere ulaşmasında, Allah'ın ayetlerinden bir ayettir. Nitekim Yugoslavya muhalefet lideri Kostunitza, halkı Miloseviç yönetimine karşı direnişe çağırırken, şiddete başvurmadan, uygarca, tamamen meşru yöntemlerle demokratik bir devrimi gerçekleştirebileceğini, Yugoslavya halkına söylüyordu.

Tek taraflı olsa bile, sisteme yöneltilen barışçı bir başkaldırı, bütün işlerin altını üstüne getirir. Böyle bir hareket çok geçmeden, bütün dünyanın saygısını kazanır. Mesela NATO ülkeleri, şu anda, Yugoslavya'ya destek ve yardım sözü vermektedir. Oysa bu ülkeler, iki yıldan beri bu ülke başkentini tam bir ekonomik abluka altına almış, ona ekonomik ambargo uygulamışlardır. Öte yandan Amerika, millet iradesine dayalı idare ile ilişkiye girmek zorunda olduğuna kesin kanaat getirdikten sonra, Şah'ı desteklediği için, yirmi yıl sonra İran halkından özür dilemek zorunda kalmıştı.

Ben burada, bu olaylar ile, her iki taraftan yüzbinin üzerinde insanın öldüğü, hala kanayan yara olma durumunu sürdüren Cezayir örneğini karşılaştırmak istiyorum. Cezayir'in bu bunalımdan kurtulacağına dair hâlâ ufukta bir alamet belirmiş değildir. Oysa İran'da yirmi yıllık mücadele boyunca, 60 bin insan şiddete şiddetle karşılık verme yöntemine başvurmadan, Hak uğruna şehit olmuştu. Yugoslavya'da meydana gelen bu son devrim hareketi ise, bundan çok çok az sayıda insanın ölmesi ile başarıya ulaşmıştır.

Zorbalığa kulluk etme zilletinden vazgeçip kurtuluşa erme hususunda barışçı kıyamın en başta gelen dinamiği, şiddete, antişiddetçilikle başkaldırmak, meydan okumaktır. Mücadele eden iki taraftan birisi, kitleler arasında sürekli değiş tokuş edilen şiddet oyunundan vazgeçip o oyunun dışına çıkmasıyla, yönetimde, rejimde meşruiyetin doğuşunu hazırlar. Meşru bir yönetim, tarafların hepsinin şiddete başvurmayı kabul etmeleri ve insanları ikrah etmekle değil ancak ikna yöntemini

benimsemeleri ile yerleşir, kökleşir. Zira yüce Allah, şiddet karşılığında vermediğini, yumuşaklık karşılığında verir. İnsani hayatta birinci dereceden evrensel kanun şudur: *İnsanlık ikrah esası üzere insanlığa veremediğini, ikna üzere verir.* Bunu anlamayan kimsenin insan istihdamına ve insan yetiştiriciliğine soyunması, soyunsa bile olumlu sonuç alması mümkün değildir.

Ey Arap alemi! Dünyada meydana gelen olayları dikkate alın. Örneğin savaşız olarak özgürlüğünü elde eden Japonya örneğine dikkat edin, anlamaya çalışın! Nitekim Japonya savaşız ve silahlı bir mücadele vermeden, işgalci emperyalistleri kovup bağımsızlığını elde etmeyi başarmış, böylelikle gözlerimizin ve kulaklarımızın önünde, tüm dünyada en büyük ekonomik güç haline gelmiştir. Benim kuşağımdan olan herkes Japonya'nın, işgalci güçler tarafından teslim alındığını, ama daha sonra onun, dünyanın süper güçlerinden birisi haline geldiğini çok iyi hatırlar. Kuşkusuz bu başarılar ikrah gücü ile değildir.

Öte yandan Avrupa Birliği hadisesinden de alınacak büyük ibretler vardır ey Araplar! Tarihsel sürecin, (insani müdahalelerle) kısaltılması mümkündür. Sözgelisi Avrupa ülkeleri, hiç kimse, hiçbir ziyana uğramadan, aksine herkesin kârlı çıktığı bir birliği gerçekleştirdiler. Bizim de (Arap ülkeleri olarak) bunu yapmamız mümkündür. İnsanlardan kurbanlar vermemizin ve malları, mülkleri zıyan etmemizin zorunlu olmadığını kavradığımız; bunun mümkün olduğunu ve aynı hadisenin gözlerimizin önünde, üzerinde yaşadığımız şu yeryüzünde, barışçı yöntemlerle bireysel ve toplumsal değişimlerin mümkün olduğunu kavradığımız zaman ancak bunu gerçekleştirebileceğiz. Ayrıca o zaman Arap milletini güç, ikrah ve sindirme yoluyla birleştirmek isteyen kimselerle de övünmeyeceğiz, sevinmeyeceğiz. Nitekim Miloseviç de tüm Balkan ülkelerini, şiddetle ve beşeri kurbanlar vererek birleştirmek istiyordu.

Kesin olan şudur: *Çözüm beyindedir; kaslarda değil.* ■

El-Mecelle, 29 Ekim, 4 Kasım 2000 s. 1081

Çev: Abdi Keskinsoy

Cengiz Çandar: “Ortadoğu Vadesi ve Süresi Belli Olmayan Bir Çıkmaz İklimine Girdi”

*Filistin’de yaşanan son olayları ve tarihi arkaplanını gazeteci-yazar Cengiz Çandar’la
Umran adına Dr. Süleyman Gündüz konuştu.*

Süleyman Gündüz: 28 Eylül 2000’de Ariel Şaron’un 1000 kişilik bir askeri birlik eşliğinde Mescid-i Aksa’yı ziyareti, bize 2 Nisan’daki bir başka provakasyonu hatırlatıyor. Bu bunalımda Filistinliler; Nablus, El-Halil ve diğer kentlerden olmak üzere 25 bin civarında bir kalabalık oluşturarak, Harimi Şerif’te bir gösteri yapıyorlar. Bu sıra terör ve şiddet ekolünün teşvikçisi olan yahudi lider Vilademir Cabutenski’nin beraberindeki ekip Filistinlilere ateş açıyor. Ve ilk kanlı gösteri de bu tarihtir. Şimdi bu kıyasla salt barış sürecini bitiren olay Şaron’un ziyareti midir sizce?

Cengiz Çandar: Bir kere ben bu tarihi anolojilerin çok önemli olduğu kanısında değilim. Malum Cabutenski siyonist hareketin iki kanadından birinin lideridir. Bu Likut partisine yol açan bir akımdır diyor ve Şaron’la bir bağlantı kuruyor. İlk önce Cabutenski ile arasında bir bağ kurmanın pek gereği yok. Çünkü, bu ihtilafın tarihinde illa bir anoloji yapılacaksa daha anlamlı bir çok olay bulunabilir. Bence bu gelinen noktayı daha kısa bir zaman dilimi içerisinde anlamakta yarar var. Şimdi 20’lerin, 30’ların şartları ile 2000 çok farklı. Aşılmış çok mesafe var. Buradan hareketle 28 Eylül 2000 ile ilgili söylenmesi gereken şey, barış süreci’nin kurdelaşı Madrit’te kesilmişti. Ama Filistin-İsrail boyutu, ki Ortadoğu’nun mihenk taşı odur, Oslo’da hareketlendi ve üç unsurlu devam etti: Filistin, İsrail ve ABD. Bu barış süreci Oslo ilkelerinin esas olarak İsraililer tarafından yerine getirilmesi gerektiği sebebiyle, 90’lı yılların

ortalarında yeni barış treninin, yola çıkmasından kısa bir süre sonra raydan çıkmaya başlamış bir tren gibidir. Bu zaman diliminde ise Filistin halkında müthiş bir öfke birikimi belirmeye başladı. Bu bir yerde infilak edecekti. Camp David bir anlamda fünyesini çekti bu işin. Nihai antlaşmaya çok yakın olunan bir noktada koptu. Burada önemli olan Camp David’te Arrafat’ın masadan kalkmasıdır. O zaman barış süreci fiilen yürüyemez hale gelmişti ve bir kibrit çakmasına bakıyordu herşey, sonunda Şaron’un Harimi Şerif’e gitmesi kibriti çaktı.

S. Gündüz: Şimdi Temmuz ayında yapılan Camp David barış görüşmelerinde, Arafat’ın masadan kalkması ile ilgili bir kısım Filistinli entelektüeller ve halk tarafından, Arafat’ın bu sorunu çözemeyecek kadar ileri yaşa gelmesi, ve hatta kurduğu hükümette bir takım tüccarları ve işbirlikçileri etrafına alması gibi bir takım eleştiriler

Yaser Arafat

ler yöneltiyor. Peki Arafat sert tavrını bir anlamda onlara bir karşılık olarak mı vermiş oluyor?

C. Çandar: Hayır, bence her toplumun iç politikasında karşılıklı ithamlar ve itirazlar sayısızdır. Fakat Arafat'ın Camp David'te masadan kalkmasının bence asıl nedeni bunlar değil. Çok karmaşık da değil. Sürekli; Arafat'ın Filistin Kurtuluş Hareketi'nin lideri olduğunu gözardı eden bir yaklaşım tarzı mevcut, ki unutulmuş şü; Arafat aynı zamanda bir diplomattır, esnektir, kıvraktır, kabul; fakat Arafat'a tarihi meşruiyet kazandırıp onu Arafat yapan Filistin bağımsızlık davasının bayraktarı olmasıdır. Mücadele adamıdır ve hedefi de geri dönemeyeceği sınır olan Doğu Kudüs'ün Haremî Şerif dahil olmak üzere İsrail işgalinden

Ehud Barak

kurtarılması, orada bir Filistin devleti kurulmasıdır. Şimdi bu olamayacaktır. Arafat'ı bir yere götüremezsiniz. Eğer siz Doğu Kudüs ve Haremî Şerif üzerinde işgal statüsünün devamı şartıyla Arafat'ı uzlaşmaya oturup imza attıracağınızı sanıyorsanız hayal kurarsınız. Arafat'ın asla aşmayacağı bir sınır varsa işte o da bu sınırdır.

Bundan 40 yıl öncesinde yola çıktığı ilk günden itibaren hedefi Kudüs'ün başkent olacağı Filistin devletidir. İlk başta Filistin mücadelesi, İngiliz mandası altındaki Filistin topraklarının tümünden İsrail devletini sökmek hedefliydi. 1967 savaşı sonrasında 90'lı yıllara geldiği zaman, hatta seksenli yılların sonuna geldiğinde Filistinliler en büyük tarihi tavizi verdiler ve Batı Şeria, Gazze ve Kudüs'ün doğu kesimindeki İsrail işgalinin ortadan kalkması halinde boşalacak topraklar üzerinde bir devlet oluşturdular. Yani İsrail devletinin ortadan kaldırılması ve tüm Filistin toprakları üzerinde bir Filistin devleti kurulması hedefini terkettiler. 1967'de başlayan süreçten Filistin'in bu noktaya gelmesi 1988 yılına rastlar. Yani bu tarihten itibaren Filistinliler resmen değilse de fiilen işgal edilen topraklarda Filistin devletini kurmaya yöneldi. Barış süreci toprağa karşı harekete geçmiş bir süreçtir. Bunun ilkesi İsrail 1967'de işgal ettiği yerleri boşaltacak, onun karşısında barış elde edecek. Filistinler onu tanıyacak ve boşalttığı yerlerde de Filistin devleti kurulacak. Şimdi bu Doğu Kudüs'ü ve Haremî Şerif'i de kapsayan birşey. Buradan taviz vermek demek Arafat için intihar demektir.

Nitekim Camp David'te Clinton'a söylediği söz "benim cenazeme mi gelmek istiyorsunuz?" olmuştur. Kendisiyle Gazze'de görüşen Türk heyetine de "sizin bu dediğiniz şeyleri ben yaparsam, halkım beni asar" olmuştur. Camp David'te masadan kalkarken söylediği bir söz var: "Bu benim yükümlülüğüm değildir. Haremî Şerif kutsal mekandır; benle çözemeyiz bu meseleyi, salt bana ait bir mesele değildir, ki ben versem bile olmaz." olmuştur. Çünkü bu bir Arap meselesidir, bu bir İslam meselesidir ve hatta bu bir Hıristiyan meselesidir.

S. Gündüz: Camp David'te yapılan görüşmede Ehud Barak'ın Doğu Kudüs'ü Filistinlilere vermesi ama bunun karşılığında Haremî Şerif'in temellerinin İsrail'e bırakılması ve Batı yakasında Jerusalem diye nitelendirilmesiyle ilgili bir kısım esnek ve politik şeylerin ortaya konması ne anlama gelir?

C. Çandar: Ehud Barak'ın burada verdiği taviz Doğu Kudüs'ün birtakım banliyölerine kadar olan alanı, yani varoşlarını Filistin tarafına vermek. Ve onlara da 'siz buraya Kudüs deyin' demiştir. Yani İstanbul nasıl sur içinden müteşekkil ise ve de Beylikdüzü, Avcılar İstanbul sayılmayacaksa; böyle bir durumda birisi 'al kardeşim Beylikdüzü vs. senin, sen burayı başkent yap, zaten burası İstanbul sayılır' derse ve bununla yetinmesini isterse, bu ne kadar anlamlı? Arafat'a da Barak'ın sunduğu teklif 'Doğu Kudüs'ün bir takım varoşlarına Kudüs adı vererek, burayı başkent yapabilirsin' demesidir. Yalnız bir nokta daha var ki, 'eski

şehrin içinde kalan Kudüs'ün içinde bir binayı sana tahsis edelim, orası Filistin Cumhurbaşkanlığı makamı olsun, hatta bir de üstüne Filistin bayrağı çekelim'. Peki bu eski şehir kimin olacak? Tabii ki İsrail'in. Şimdi bu bir İsrail lideri için muazzam bir taviz. Düne kadar Kudüs; İsrail'in, yahudilerin birleşik, ebedi başkentidir ve bu tartışılmaz, konuşulamazdır. Barak şimdiye kadar hiçbir İsrail yöneticisinin gitmediği bir noktaya vardı ki; bir kere İsrail'i tartışmaya açtı. İkincisi, Kudüs'ün varoşlarına Filistin Devleti Başkenti kurduracak kadar taviz verdi. Üçüncüsü, eski şehir içinde Filistin bayrağının dalgalanmasını dahi kabul etti. Arafat bunu kabul etmiyor. Çünkü 67'de işgal oluyor, eski şehrin tümünü kapsıyor. Bütün bunlarda müslüman semtleri var ve Harem-i Şerif bunların içinde. Şimdi deniyor ki, kim yaptı bugüne kadar bu tavizleri. Doğru, kimse yapmadı, ama yetmiyor. İşte yine son durumda iş yine Harem-i Şerif'te hakimiyet statüsü üzerinde takıldı kaldı.

Yani Arafat da eski şehrin içinde kalan bir kısım İsrail yerleşim yerini koz olarak tutuyordu ve hatta vermeyi de kabullenebiliyordu. Yani 67 işgalindeki Kudüs'ün bir bölümünü, İsrail'e vermeye razıydı. Ve hatta Yahudi yerleşimcilerin meşruiyetini kabul edecek bir anlaşmaya bile yaklaşmıştı. O anlamda da Arafat da muazzam tavizler verdi.

S. Gündüz: Cengiz Bey, burda şöyle birşey sorabilir miyiz acaba? Eğer Arafat Barak'ın ileri sürmüş olduğu teklifi kabul etseydi, Hıristiyan dünyanın buna tepkisi ne olurdu? Çünkü o zaman Kudüs'te Hıristiyan dünyanın da bir sözü olmayacaktı. Yahudilerin ve İsrail'in yönetiminde bir Kudüs olmuş olacaktı.

C. Çandar: Yani, Hıristiyan dünyası bundan mutlu olmazdı. Ama bu durumu değiştirecek gücü de elinde bulunduramazdı. Hıristiyan Filistinlilerin gücü Arafat'ın vereceği kararı bozacak kadar değil. Belki de istemeyerek ve kalbine taş basarak kabullenecekti Hıristiyan dünyası. Hıristiyan dünyasından ziyade Müslüman dünya bunu kabul edemezdi. Ama bu muhal bir soru; şöyle ki, Arafat bunu asla kabul edemezdi, etmezdi. Çünkü Arafat öyle salonlardan yetişmiş, parti kongrelerinden çıkmış bir lider değil. Arafat savaş meydanlarından geldi buralara; mülteci bir halkın lideri olarak zilletten geldi. Ürdün'de, Lübnan'da savaştı, Tunus'a sürüldü, o bombardıman, bu suikast teşebbüsü, Arap rejimiyle didiş, bununla iliş... yani Arafat bir savaşçıdır anlayacağınız. Dolayısıyla imzala-

mazdı. Beğenilmeyen yanları, eksik tarafları olabilir, ama Arafat'ı Arafat kılan, O'na tarihi kimliğini veren özellikleri var ve bu onun Harem-i Şerif'i terketmesini meneder. Ayrıca Hıristiyan Filistinliler de direnişin bizzat içerisinde. Mesela; Kudüs'ün Latin patriği Micheal Sabah kalktı demeyi verdi ve dedi ki: "İsrail sadece güçten anlar". Bu bir anlamda "güç kullanın" şeklindeki bir Katolik fetvasıdır. Filistinli Hıristiyanlar mücadelenin içinde. Mesela Filistin Halk Cephesi lideri, Demokratik Cephesi lideri hep bunlar Hıristiyan. Dolayısıyla Hıristiyanlar da işin içinde.

S. Gündüz: Şimdi özellikle bu Aksa intifadasından sonra İslam dünyasının Filistin-İsrail yakınlaşması ve Batı'ya yönelik olan tavrında ciddi bir değişiklik var. Mesela Suudi Arabistan bu olaylardan sorumlu olarak ABD'yi tuttu. Bu atmosferde Kudüs'ün bölünmezliği, Arafat'ın Kudüs'e sahip çıkışı İslam dünyasında da bir yeni bütünleşme sürecine girildiğine mi bir işaret?

C. Çandar: Kitlesele düzeyde evet, fakat rejimler düzeyinde ise yok. Bu dönem çok enteresan. Küreselleşmenin belki en önemli özelliği iletişim televizyon, internet... Bundan önce 1987'de patlak veren Filistin intifadası bu etkiyi yapmamıştı. Bugün Ramallah'da, Gazze'de, El-Halil'de ve Nablus'taki her görüntü milyonlarca Arap'ın evine giriyor. Ve müthiş bir öfke ve hınç birikiyor İsrail'e karşı. Birden bire kendi rejimlerine dönüyorlar ve soruyorlar "ne yapıyorsunuz siz?" Filistin halkının yüklediği bu miyon şu anda bütün Arap rejimlerinin meşruiyet temellerini sarsan bir ivme kazanmaya başladı. Şimdi Arap rejimleri, kendi halklarını yalayıp geçmekte olan bu rüzgar karşısında, İsrail'e yakınlaşma politikası isteseler de güdemezlerdi, ki içerdeki hareketi dindirebilirler. Ve bu minvalde Batı'ya karşı, mesela petrol fiyatları tehdidiyle bir takım diplomatik koz-

ları kullanarak İsrail'i yalnız bırakma yoluna gidiyorlar. Şu an İsrail'e karşı ortak bir üst siyasal yapı tepkisi gözükse de asıl tabanda toplumların ruhi-manevi bütünleşmesi söz konusudur.

S. Gündüz: Peki bunun üzerinde Fas, Ürdün ve Suriye'deki yeni genç liderlerin etkisi var mı sizce?

C. Çandar: Dolaylı olarak şöyle bir etkisi var ki, yeni liderler yeni bir politik açılımı ifade ettikleri, babalarından farklı davrandıkları için değil de, toplum için, bu dümensuyunda strateji belirliyorlar. Çünkü henüz kendilerini ispat edemeden böyle karmaşık bir duruma karşı karşıya kaldılar. Dolayısıyla alttan gelen bu dalgaya uygun mesaj vermek durumunda kaldılar. Belki babaları olsaydı daha farklı bir tablo ortaya çıkabilirdi.

S. Gündüz: Barak'ın Camp David sırasında iç politikadaki desteği %20'lerde iken şimdi % 50'lere varmış durumda. Bunu nasıl değerlendirebiliriz?

C. Çandar: Şimdi Ehud Barak Camp David'e giderken uçakta azınlık hükümetine düştü zaten. Ona rağmen fotoğrafı doğru okumak gerekirse, inanılmaz bir mesafe katetti Barak. Yani bir İsrailiden beklenmeyecek tavizler verdi; fakat gene de yetmiyor. Ve barışı getireceği mesafeye gidemedi, çünkü o kadarına izin yok. Burası İsrail, kabul edecek hiç kimse yok.

S. Gündüz: Bu İntifada'dan sonra görülen birşey daha var. Avrupa'nın İsrail'e olan destek politikalarında kısmen de olsa bir azalmanın olduğu ve daha çok Filistinlileri ön plana çıkartan yayınların yapıldığını gözlemliyoruz.

Yoksa Avrupa-İsrail ekseninde bir uzaklaşma mı mevcut?

C. Çandar: Avrupa ile İsrail ilişkileri hep iyidir. Çünkü Avrupa'nın II. Dünya Savaşı'ndaki Yahudi soykırımını ile ilgili utancı vardır. İkincisi bütün Avrupa ülkelerinde güçlü Yahudi kesimleri var. Ama 67'den beri Avrupa her zaman İsrail-Filistin ve İsrail-Arap dünyasına karşı denge politikası gütmüştür. Filistin üzerinde Hıristiyanlık'tan gelen bir takım tarihi, kültürel bağları ve geleceğe yönelik hedefleri vardır. Yani Kudüs'ün bir Yahudi devletinin işgali ve kontrolü altında kalmasını benimsememiştir. Dolayısıyla ABD-İsrail ilişkisinden farklı bir formata sahiptir Avrupa-İsrail ilişkileri. Barış süreci üçlü yürüyen bir süreçtir. ABD, İsrail ve

Filistin. Fakat barış süreci tıkandı şu anda, gitmiyor artık. Bizzat Filistinliler bu durum karşısında Avrupa da girsin için içine artık diyorlar. Mesela soruşturma komisyonlarında BM ve Avrupalıların da olmasını istiyor. Filistin konusu Avrupa'ya, Ortadoğu için bir kapı açıyor, tabii Avrupa da girmek istiyor içeriye. Dolayısıyla münhasıran ABD'li bir Ortadoğu denklemine meydanı bırakmak da istemiyorlar.

Avrupa Birliği'nin bir de Akdeniz boyutu var. Dolayısıyla Batı da bunları kollayan bir politika gütmeyi yeğliyor.

S. Gündüz: Camp David'ten önceye kadarki süreçte Amerika'nın hem İsrail, hem de Filistin üzerinde belirleyici bir rolü vardı. Fakat Camp David'te bir çok baskıya rağmen ABD istediğine ulaşamıyor. Bu da bize acaba İsrail-Filistin üzerindeki ABD gücünün kırılmaya başladığının bir göstergesi mi?' sorusunu sorduruyor. Ayrıca ABD'nin İslam dünyasıyla ilişkilerinde de İsrail lobisinin güçlü bir etkisi söz konusu. Peki bu ABD İsrail-Filistin üçlüsünün ilişkilerini sizce nasıl etkiliyor?

C. Çandar: Bir kere Clinton'ı bir özelliğiyle kaydetmek lazım ki, Gazze'ye ayak basıp Filistin parlamentosunda konuşma yapan tek Amerikan lideri. Ve bugüne kadar Filistin-İsrail arasında en dengeli siyaseti güden ABD lideriydi. Şimdi artık eskiden Filistin'in adını bile duymak istemeyen Amerikan politikasının yerine, daha dengeli ve hakem rolü oynamaya müsait bir politika var. Bu rol şu anda her iki taraf tarafından da benimsenmiş gözüküyor. Fakat yine de Amerika 2+2 =4 şeklinde İsrail'in tek güvencesidir. Tabii olaylar başladığı zaman Amerikan'ın esas politikaları Fi-

listin'in reflekslerini kontrol etmek üzerine oluşuyor. Fakat herşeye rağmen kamuoyu yoklamalarında on sene önceki sonuçlarla şimdiki sonuçlar arasında ciddi farklılıklar gözleniyor. Gene İsrail çok çıkıyor; yani 'İsrail haklı, Filistinliler haksızdır' şeklinde. Fakat verilen oy yüzdeleri her geçen gün birbirine daha çok yaklaşıyor. İkincisi 'Amerika bu işte bir taraf olmalı mıdır' sorusuna çoğunluk, ABD bir taraf olmaktan ziyade hakem olarak ilişkisini sürdürmelidir, gibi bir cevap veriyor. Şimdi hele seçimlerin olduğu bir dönemde -buraya dikkat edin- beklenileceği ölçüde bir İsrail yanlısı politika gütmüyor.

S. Gündüz: Son İSEDAK toplantısından önce sayın Ahmet Necdet Sezer'in Filistin'e destek mesajları göndermesi, 500.000 dolar ve buna bağlı olarak bir de sağlık yardımının Filistin'e yapılmış olması, Türkiye-İsrail politikalarında bir değişikliğin sinyalleri midir acaba? Yani daha çok İslam dünyasına yönelik bir siyaset mi izlenmeye çalışılıyor?

C. Çandar: 28 Şubat'ın o "altın günleri"nde olduğu kadar kaba ve açık İsrail yanlısı ve Araplara karşı hasmane sinyaller veren bir politikayı gütmüyoruz, bu doğru. Şimdi politikayı daha dengeli hale getirdik. Filistinlileri dikkate almak, Arap dünyasının duyarlılıklarını da hesaba katmak, Türkiye'yi kayıtsız şartsız İsrail'in müttefiki konumunda göstermemek -mesela BM oylamasında alınan tavır- gibi yöntemlerle dengelediler politikayı. Ama tabii Türkiye, İsrail ilişkilerinin bozulmasını istemiyor, çünkü İsrail yüksek teknoloji üreten bir devlet olduğu için ve özellikle güvenlik alanında, ister askeri olsun ister emniyet olsun, Amerikalılardan sağlanmayan araç-gereç bilgisi İsrail'den sağlandığı için ve Türkiye'de de bu kurumlar ve mekanizmalar siyasette çok ağırlıklı olduklarından İsrail, Resmi Türkiye için değerini koruyor. Sonuç olarak Türkiye bu ihtilafın çatışma boyutuna bürünmesini hiç istemiyor. Çünkü İhtilaf büyür ve yayılırsa, o zaman Türkiye bir kavşakta yol seçimine zorlanacak gibi hissedecek kendini ki bunu da istemiyor. O yüzden her türlü barış çabasına son derece teşne, Mısırlılarla yakın bir temas halindeler, keza İsrail'le de öyle ve Arafat'la da Filistin tarafında görüşmekte. Ama Türkiye bence hâlâ şunu anlamış değil, bu olay çok kuvvetli bir dip dalgayla Filistin halkının içinden geliyor. Dolayısıyla basit bir mesele değil.

S. Gündüz: Artık Arafat'ın ABD'nin istediği gibi zayıf bir liderden ziyade İnti-

fada'yla birlikte Filistin halkından aldığı destekle güçlendiğini görüyoruz ve Doğu Kudüs'ün de bu güçle alınabileceğinin tartışıldığı bir durumu izliyoruz. Artık bu İntifada'nın çok daha farklı olduğunu başında belirtmişsiniz. Peki bunun böyle oluşunda Lübnan'da kazanılan zaferle İsrail'in yenilmezlik sembolünün yıkılışının bir etkisi mi sözkonusu? Bu şekilde İslam dünyasının kazandığı bu morali nasıl değerlendirebiliriz? Yani İsrail yenilmeye mi başladı?

C. Çandar: En başta ben Ortadoğu'da ak-kara kavramlarıyla konuşmaktan uzak durmayı yeğliyorum. Ben birkaç şey söyleyerek bu soruya cevap vermiş olayım. Öncelikle ABD ve İsrail'in ben zayıf bir Arafat istediklerinden emin değilim. Tam tersine güçlü bir Arafat istiyorlar, çünkü Arafat'tan başka barış sürecinde partner olarak bulabilecekleri kimse yok. Güçlü olabilsin ki taahhütlerini yerine getirebilsin. Tabii kendileri de Arafat'tan daha güçlü olmak koşuluyla. Sonuçta o da kendi toplumu üzerinde güçlü bir lider olarak dikte edilen şartları onaylatabilsin. Fakat güçlü bir Arafat da aslında onların istediğini verecek bir Arafat değil. Gücsüz Arafat hiç değil, çünkü o zaman hiçbir şeyi kontrol edemiyor demektir. Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık hadisesi gibi derin bir hadise ki, ideolojik boyutu, dini, kültürel, ekonomik, beşeri, askeri, jeopolitik ve stratejik boyutu olan bir girift hadise sözkonusu. İntifada Arafat'ın güçlendiğini mi gösterdi? Bence hayır. Arafat'ın tam tersine kendi halkı üzerinde güçsüzleştiğini gösterdi. Fakat Ortadoğu dinamiklerini iyi anlamak lazım, Arafat lider kalmak ve halkının önünde yürüyebilmek için bu yürüyüşün içinde yer almak zorunda. Yani Arafat İsrail'in Jandarması değil. Arafat Filistin özgürlük hareketinin lideri. Dolayısıyla bu hareket kendisinin kontrolünden

çıkan bir enerjile patlak verdiği zaman bastıracaktır, çünkü bastırın istiyorlar. Benim jandarmam ol diyor İsrail. Yoksa kendisini güçlü kılabilmek için onun önüne mi geçecek? Arafat elbette ikinci yolu seçiyor. Çünkü Şarm el-Şeyh'de yazılı anlaşma yapmadılar. Sözlü olarak tamam, peki, dendi. Daha Arafat geriye dönmeden Ramallah'ta gösteriler patlak verdi ve en önde Arafat'ın Batı Şeria'daki temsilcisi Marwan Bergutti yürüdü. Ve bağıra çağıra yürüyordu. CNN'e demeç veriyordu: "Bu Şarm el-Şeyh'te toplananlar halkın ne istediğinin farkında değiller." Şimdi Arafat hangisi? İki de Arafat. Hem uluslararası diplomatik arenada, ABD bastırarak, hem Kofi Annan bastırarak, hem Solana AB adına bastırarak... Gazze havaalanı kapalı, dışarı giriş-çıkış herşey abluka altında, hem Hüsnü Mübarek bastırarak, hem de Arap hinterlandı bastırarak, e mecbur Şarm el-Şeyh'e gidiyor. Peki diyor, falan. Aynı anda ordaki adamı "ne pekisi, biz bildiğimizi okuruz," diyor. El altından, o da biliyor olacakları ve bildiğinizi yapın, yürüyün diyor. Şimdi Arafat birkaç oyunu bir arada oynuyor. Dolayısıyla Arafat kendini güçlü kılmak için halkının içinden gelen gücün üstüne oturmak zorunda.

İntifada Arafat'ın güçsüz olduğunu ortaya çıkardı, ama İntifada'yla Arafat güçlü olabilir aslında. Ve bu İntifada'nın önünde o yürümezse, HAMAS yürüyecek, İslami Cihad yürüyecek bu hareketin önünde. Lübnan olayı ise bütün Filistin halkı üzerinde bir moral oldu. Barış sürecinin gideceği bir yer yok. İsrail'e güç kulanırsın kazanırsın, gibi bir durum ortaya çıktı.

Şimdi İsrail'in yenilmezliği konusuna gelince, burada da net konuşmamak lazım. İsrail modern ve çok güçlü bir devlet. Askeri mekanizmasıyla, yönetim usûlleriyle, modern ve yüksek teknoloji devleti İsrail, bunlar şaka falan değil. Üçüncüsü Rusyahudiler aktı buraya ve Sovyetlerin

bütün birikimlerini taşıdılar İsrail'e. Fakat İsrail klasik bir savaşta 67 ve 73'e de benzeemez, bütün Arap dünyasını iki günde darmadağın eder. Fakat şu andaki mücadele İsrail'in kazanması mümkün olmayan bir mücadele. Çünkü bu klasik bir savaş değil. İç

işe, yanyana yaşadığı halk, hergün çocuk çocuk sokakta, ekonomi allak bullak oluyor, ulaşım duruyor, diplomasisi kilitleniyor. Ve sevimsiz görüntüler ortaya çıkıyor ki, çoluk çocuğa ateş açan zalim bir devlet görüntüsü. Bu İsrail'in alışmadığı ve sevmediği bir savaş tarzı. Şimdi de nasıl kazanılır, bunu İsrail de bilmiyor. O yüzden İsrail'in yenilmezliğinin ortadan kalktığına dair çıkarımlarda daha ihtiyatlı olmalıyız.

S. Gündüz: Barak bu savaşın kazanılmayacağı ile ilgili olarak İsrailileri ikna edebilir mi ve 1967'deki işgal edilen sınırların gerisine çekilme kararı alabilir mi? Bağlantılı olarak Ortadoğu'da bir çıkmaz sokak sahnesi mi var yoksa işler çözülmeye mi başlıyor?

C. Çandar: Şimdi birinci kesime karşılık şunu söyleyeyim, bu dediğinizin olabilmesi için maalesef çok kan dökülmesi ve çok yol gidilmesi lazım. Oraya varmadan yapılacak şeyler var. Yani İsrail'in bu iş böyle gitmiyor, en iyisi 67'deki sınırların gerisine çekilelim gibi bir tutum sergilemesi çok yakın ve kolay bir nokta değil. Bir de unutmamalıyız ki İsrail'de muazzam ideolojik bir yön var. Muazzam bir fanatizm var ve Harem-i Şerif müslümanlar için ne anlam taşıyorsa, onlar için de aynı anlama geliyor. Buraya kadar öncelikle İsrail'in yapacağı şeyler var. Örneğin; Batı Yaka ve Gazze'deki kuvvetlerini çekebilir ve 'kur devletini' diyebilir. Fakat Kudüs'ü bırakmadan. Bu dediğinizin gerçekleşmesi için İsrail'in içindeki dengelerin çok ciddi değişikliklere uğraması lazım. Şu anda maalesef İsrail'de Filistinlilerle barış yanlı güçlerin bile önemli bir kısmı Filistinlilere karşı mesafeli duruyorlar. O yüzden bu uzak gözükmüyor. Buradan sorunun ikinci bölümüne geçsek, evet Ortadoğu'da vadesi ve süresi belli olmayan bir çıkmaz iklimine girmiş bulunmaktayız.

S. Gündüz: Çok teşekkür ediyorum. ■

Filistin'de Yine Kan ve Gözyaşı

Kani Torun

Her şey 28 Eylül'de İsrail'in muhalefetteki Likud Partisi Lideri ve 1982'deki Sabra ve Şatilla katliamlarının sorumlusu "Beyrut kasabı" Ariel Sharon'un Mescidi Aksa'yı ziyaretiyle başladı. Bu ziyareti fanatik Yahudilerin Mescidi Aksa'yı yıkma planlarının bir parçası olarak gören müslümanlar Sharon'un etrafındaki askerlere taş atmaya başladılar ve böylece Filistin'de son elli yıldan beri belirli aralıklarla tekrarlanan olaylar dizisinden biri başladı ve bunun sonucu bir kısmı çocuk 100'den fazla insan öldü. Son olayları anlatmadan önce olayların arka planını bilmekte yarar var.

Bilindiği üzere 1993'te Oslo'da İsrail'le Filistinliler arasında imzalanan anlaşmayla başlayan barış süreci ne Filistinlileri memnun etmiş ne de fanatik Yahudileri. Özellikle İsrail'in yeni Yahudi yerleşim yerleri açmaya devam etmesi, sürecin başarıya ulaşmasını sürekli engelledi. Son olarak İsrail'deki yeni yönetimin barış getirme vaadi ve Clinton'ın da dönemi bitmeden bu anlaşmazlığı sona erdirerek tarihe geçme isteği tarafları Camp David'de buluşturdu. Burada yapılan görüşmelerde anlaşmazlık Kudüs'ün statüsü üzerinde yoğunlaştı. Filistinliler İsrail'in Kudüs'ü ebedi başkent yapma isteğini, İsrail de Filistinlilerin Doğu Kudüs üzerindeki egemenlik hakkını kabul etmediler. Amerika'nın bütün baskılarına rağmen bunu halkına kabul ettiremeyeceğini bilen Arafat "Kudüs'ü verecek Arap lider daha anasından doğmadı" dedi. Taraflar buradan anlaşmadan döndüler. Ancak Amerika'nın İsrail'e baskıları sonucu Doğu Kudüs'ün statüsü üzerinde tavize zorlanacaklarını

anlayan Yahudiler sonuçlarını önceden kestirdikleri bir provokasyona kalkıştılar. Sharon'un Mescidi Aksa'ya Ehud Barak'ın bilgisi dahilinde ve devletin korumasında gitmesi bu ihtimali güçlendirmektedir.

Tekrar son olaylara dönersek Sharon'un ziyaretinden bir gün sonra 29 Eylül cuma günü Kudüs'te çıkan olaylarda 6 kişi can verdi. Türkiye İsrail'i kınayan bir bildiri yayımladı. 30 Eylül'de çıkan olaylarda ise 9 kişi can verdi. Bu ölümlerden biri özellikle kamuoyunda büyük infial uyandırdı. Gazze'de 12 yaşındaki Muhammed El-Durah babasının arkasına saklanıp kurşunlardan korunmaya çalışırken İsrail askerlerinin açtığı ateş sonucu can verdi. Onu almaya gelen ambulans şoförü de kurşunlardan kaçamadı ve can verdi. Bu olayın kamera tarafından görüntülenmesi infiali artırdı. Bu olay Filistin'de mücadeleyi daha da ateşledi. Hamas

lideri Ahmet Yasin bütün Filistinlileri İsrail'e karşı silahlı mücadeleye çağırdı. 1 Ekim'de ateşkes yapıldığı söylense de bu uzun sürmedi olaylar devam etti. 12 Filistinli daha can verdi. 2 ve 3 Ekim'de en az 26 Filistinli öldürüldü. 4 Ekim'de Paris'te İsrail ve Filistinli liderler ABD Dışişleri Bakanı Albrihgt ve Fransa Cumhurbaşkanı Chirac'la ayrı ayrı görüştüler. Ancak bir netice çıkmadı. Filistin'de kan akmaya devam etti. 7 Ekim'de Nablus'ta Hz. Yusuf türbesinin etrafındaki binalar Filistinliler tarafından yakıldı. Barak 48 saat içinde şiddet durmazsa barış süreci çöker diye tehdit etti. Bu arada Türkiye'ye bir ziyaret yapacak olan İsrail Genelkurmay Başkanı ziyaretini iptal etti. Nişantaşı'nda İsrail havayolları bürosu önünde protesto gösterisi yapmak isteyen yaklaşık 15 kişi gözaltına alındı.

8 Ekim'de Birleşmiş Milletler Filistinlilere karşı aşırı güç kullanılmasını kınayan bir tasarımı 14 oyla kabul etti. ABD çekimser kaldı. Hayli sulandırılmasına rağmen Amerikan yönetimi İsrail'i kınayan bir karara katılmayı göze alamadı. Barak'ın 48 saat süre vermesi ve Suriye ve Lübnan'ı tehdit etmesi bölgede

tansiyonu gitgide artırdı. Bu son olayların bir önemli tarafı da ilk kez Filistin polisinin de halkla birlikte İsrail askerlerine saldırmasıydı. Bu da olası bir İsrail-Filistin savaşını tetikleyebilirdi.

10 Ekim'de Barak süreyi uzattı. Ancak bu arada İsrail ayrım gözetmeden bütün Araplara saldırıyordu. İsrail'in vatandaşı olan ve pasaportunu taşıyan Araplar da düşman muamelesi görüyorlardı. Fanatik yahudiler Arap işyerlerini tahrip ediyor ve tek yakaladıkları Araplara intikam saldırısı yapıyorlardı. İshak ve İsmail'in torunları birbirini boğazlıyorlardı. Uzatma süresi içinde meydana gelen bir olay bir anda tansiyonu artırdı. 12 Ekim'de Ramallah'da sivil giyimli iki İsrail askeri Filistinli polisler tarafından karakola götürüldü. Bunu öğrenen kalabalık karakolu bastı ve iki İsrail askerini linç etti. Bu olayın hemen ardından İsrail helikopterleri Ramallah'a karakolun olduğu bölgeye füze saldırısında bulundular. Saldırı ile karakol ve çevresi yerle bir oldu. Yine aynı saatlerde Gazze'de CIA başkanı ile görüşen Arafat'ın olduğu bölgeye füzelerle saldırdılar. Olayda Arafat'a bir şey olmadı, ancak gerilim çok arttı. Filistin yönetimi

Hüsnü Mahli İntifadayı Anlatıyor

Ankara Pınar Kitap ve Kültür Merkezi'nde haftalık olarak yapılan kültür etkinliklerine konuşmacı olarak katılan BBC Ortadoğu temsilcisi Hüsnü Mahli, Ortadoğu'daki son gelişmeleri değerlendirdi.

Mahli barış görüşmelerinin çıkmaza girdiğini, Arafat'ın da artık bu kadar taviz vermeye dayanacak gücünün kalmadığını belirterek görüşmelerden çekildiğini belirtti.

Oslo anlaşmasına da değinen Hüsnü Mahli konuşmasını şöyle sürdürdü: "Oslo'da yapılan anlaşmaya göre İsrail işgal ettiği toprakların bir kısmından 4 Mart 1999'da

çekileceğini belirtmesine rağmen ancak % 33'ünden çekildi. Bunun üzeri ABD devreye girerek bir yıl daha ertelemesini istedi. Bu arada ABD tarafından Arafat'a baskılar yapıldı ve 13 Eylül 2000'e gelindi. Batılılar merak ediyor acaba Arafat bağımsız Filistin devleti ilan edecek mi, etmeyecek mi?"

13 Eylül'den sonra Amerika'nın baskısıyla "Arafat'ın yine masaya oturduğunu belirten Mahli sözlerine şöyle devam etti: "Arafat'tan çok tavizler istendi; Kudüs'ün şu sokağını, dağın yarısını, vs. ver... diyerek baskılar yapıldı.

Batılı ülkelerin o kadar baskısına rağmen kabul etmedi, çünkü Filistin halkının canına tak etmişti artık. 67'de doğan çocuk 33 yaşına geldi. İşkencenin artık bu kadarına dayanamazdı ve patlamak üzereydi."

Mahli, tarafsız olması gereken Amerika'nın açık ve net olarak tavrını İsrail'den tarafa koyduğunu ve Arafat'ı barış görüşmelerinden çekilmekle suçladığını söyledi.

Bu cesareti gören İsrail'in daha da sertleştiğini belirterek "Bu sertleşme en dorukta Şaron'un Haremî Şerifi' gezmesiyle patlak verdi.

tutuklu bulunan Hamas ve İslami Cihad mensuplarını serbest bıraktı. Daha önce çocukları öldüren İsrail askerlerini kınayan Clinton iki askerini linç edilmesini de kınadı. Çocuk katillerinin görüntülerini yayınlamayan Amerikan televizyonları linç görüntülerini yayınlayarak İsrail'in davranışını meşrulaştırmaya çalıştılar. Gerçekten de bu tür olaylar batı basınının çifte standardını ortaya çıkarmada turnusol kağıdı işlevi görmektedir. Olaylar boyunca Amerika ve İngiltere'nin önde gelen gazetelerini takip ettik; özellikle Amerikan basınında İsrail aleyhtarı olmasından vazgeçtik, Filistinlileri birazcık haklı gösterecek bir yayın yoktu. Sadece İngiliz The Guardian gazetesi Edward Said'in bir makalesini yayımladı ve yine İngiliz The Independent gazetesinin Ortaadoğu muhabiri Robert Fisk gerçekten namuslu yorumlarda bulundu. (Her iki yazının çevirisini sonraki sonraki sayfalarımızda okuyabilirsiniz)

Olayların bu derece tırmanması Amerika'yı harekete geçirdi ve Birleşmiş Milletler'le beraber bir barış konferansı hazırladı. 16 Ekim'de Mısır'ın Şarm el Şeyh kentinde toplanan taraflar görüşme masasın-

dayken bile Filistin'de kan akmaya devam ediyordu. Nihayet 17 Ekim'de Amerika'nın baskısı ile bir ateşkes imzalandı. Ancak antlaşma kağıt üzerinde kaldı ve olaylar bütün hızıyla sürdü. İsrail, sivil Filistinlileri katletmeye devam ederken intifada giderek yükseliyor ve genişliyor.

Son olaylar Ortadoğu'daki barış sürecinin ne kadar kırılğan olduğunu göstermektedir. Yine Filistin'de asıl sorunun Kudüs olduğunu da göstermiştir. Masa başında yapılan anlaşmalar halkın isteklerini yansıtmazsa uzun ömürlü olmayacaktır. Nitekim daha şimdiden Hamas İsrail hedeflerine saldıracağını açıklamıştır. Son olaylar yine bu bölgeyi 400 yıl barış içinde idare etmiş olan Osmanlı'yı hatırlatmıştır. Maalesef Osmanlı'nın boşalttığı alan ne Türkiye ne de bir başka İslam ülkesi tarafından doldurulmadığı için, bu güç boşluğu bölge dışı güçlerin müdahalesini davet etmektedir. Son zamanlarda basında çokça sözü edilen Osmanlı modeli arayışları bile Türkiye'nin tarihsel misyonunun önemini ve İsrail'in kuyruğuna takılmış bir Türkiye'nin etkisizliğini gözler önüne sermiştir. ■

Çünkü 33 yıllık işgale rağmen hiçbir yahudi oraya girememiştir. Sharon 300 asker ile geldi ve kutsal toprakları kirletti ve bundan sonra 28 Eylül'de intifada başladı" dedi.

Türkiye'nin İsrail için önemli bir ülke olduğunu belirten Hüsnü Mahli, bir İsraili gazetecinin kendisine, "Biz devlet olduktan bu yana en büyük zaferi Enver Sedat'ın Tel Aviv'e gelmesiyle elde ettik. Ondan daha önemli bir zaferi 1996-97'de Türkiye ile yaptığımız anlaşmalarla elde ettik." dediğini aktardı. Mahli İsrail devletini tanıyan ilk ve tek İslam ülkesinin Türkiye olduğunu, aşağı yukarı İsrail devleti kurduktan 6-7 ay sonra tanıdığını belirtti. "Gerçekten bizce ciddi bir ilişki var Türkiye ve İsrail arasında. En önemli şey de 1957 veya 1955 (tam tarih, gizli olduğu için bilinmi-

yor) İsrail Başbakanı Begin Ankara'ya geliyor, burada zamanın başbakanı Menderes'le gizli bir toplantı yapıyor. Orada Türkiye, Amerika, İsrail, İngiltere, İran gibi ülkelerin Ortadoğu'da dengeleri nasıl kendilerinden yana geliştirecekleri konuşuluyor.

Mahli diğer bir gelişme olarak da 1991'in sonlarında kurulan 500. Yıl Vakfı'nı değerlendirdi. Bu gelişmeden sonra ilk defa bir Türk başbakanı'nın gittiğini İsrail'e gidiyor ve sürecin bundan sonra daha hızlı bir şekilde geliştiğini belirtti. Halkın çoğunun Filistinlilerden yana olmasına rağmen İsrail'e karşı bir tavır anladığını söyledi.

Araplar açısından Türkiye'nin şu anki konumunu değerlendiren Mahli şunları söyledi: "Araplar ve Türkler arasında maalesef soğuk rüz-

garlar esiyor. Özellikle 96'dan bu yana İsrail'den dolayı çok ciddi soğukluk var. Biliyorsunuz önceki senelerde yapılan İslam ülkeleri zirvesinde sayın Cumhurbaşkanı Demirel çekilmek zorunda kaldı konferanstan. Çünkü çok ciddi baskı vardı. "Siz ne yapıyorsunuz hem İsrail'le işbirliği yapıyorsunuz, İsrail uçakları Ankara'nın semalarında eğitim uçuşu yapıyor, öbür taraftan İsraililer gelip Filistinlileri kesiyor... Siz buna nasıl göz yumarsınız" eleştirisi yapılırca dayanamadı ve konferanstan bir gün önce çekilip geldi. Türkiye'nin Arap ülkeleriyle homojen bir ilişkisi yok. Arap ülkelerine gittiğimizde bize sorulan ilk soru Türkiye neden İsrail'le işbirliği yapıyor?' olmaktadır."

Yayına Hazırlayan:
Musa Çağlar

BARIŞ SÜRECİ ÇİFTE STANDARTTAN İBARET

Edward Said

Baştan beri yanlış aktarılan, defolu Oslo barış süreci son aşamasına girdi; şiddetli çatışmalar, İsrail'in oranatsız yıkımı, geniş çaplı Filistin ayaklanması ve büyük bölümü Filistinli olmak üzere önemli can kayıpları... Ariel Şaron'un 28 Eylül'de Harem-üş Şerif'e yaptığı ziyaret Ehud Barak'ın onayı dışında gerçekleşemez. Başka türlü göbekli, yaşlı savaş suçlusunu binlerce asker eşliğinde oraya nasıl gidebilir? Ziyaretin ardından Barak'a destek yüzde 20'lerden 50'lere fırlarken, sahne daha sert davranacak ulusal birlik hükümeti kurmak için hazır hale geldi.

Bu karışıklığın belirtileri 1993'deki başlangıçtan beri mevcuttu. İşçi ve Likud partili liderler Oslo'nun, Filistinlileri, İsrail tarafından çevrelenen, birbiriyile temasız bölgelere ayırma amacıyla olduğunu açıkça dile getirdi. Rabin, Peres, Netanyahu, Barak hükümetleri döneminde istismlıklar, yıkımlar sürerken, Yahudi yerleşimlerinin sayısı katlandı. (Batı Şeria ve Gazze'ye 200 bin Yahudi geldi. Kudüs'te bu rakama tek başına ulaştı). İşgal sürerken, Filistin egemenliğine dair en küçük adımlar İsrail'in istekleri doğrultusunda ertelendi, iptal edildi. İşgal altındaki Doğu Kudüs saldırgan bir İsrail kampanyasına hedef oldu. Filistinliler görmezden gelinerek şehrin İsrail'in ebedi ve bölünmez başkenti olduğu iddia ediliyor. 4 Milyon Filistinli mülteciye dünyanın en eski ve en kalabalık sürgün kitlesi geri dönüşü ve tazminatı unutulmaları söylendi.

İsrail hâlâ kurban rolü oynuyor

Mossad ve CIA tarafından desteklenen yolsuz ve baskıcı bir rejimin tepesindeki Yaser Arafat, ABD barış ekibi İsrail lobisinin eski çalışanlarıyla doluyken, Washington yönetiminin arabuluculuğuna dayanmaya devam etti. Uysal, fakat halk tarafından sevilmeyen, yalıtılmış Arap şefler (özellikle Mısır lideri Mübarek) aşçıyılayıcı bir şekilde Amerikan çizgisinde yer almaya zorlandı; böylece ülkelerinde, kalan inandırıcılıklarını da yitirdi. İsrail'in temelsiz güvenlik sorunu, abes istekleri ve öncelikleri hep ilk sırada yer aldı. Barış sürecinin ardında gerçeğin yanlış anlaşılmasından kaynaklanan iki İsrail/Amerikan öngörüsü bulunuyor.

İlk olarak 1948'den beri yeterince ceza ve kavgaya uğru ve Filistinlilerin pes edip, Arafat'ın yapmış ol-

YALANLAR NEFRET VE

Bu bir yalan, nefret ve ölüm hikayesi. Bizim Ortadoğu'daki 50 yıllık adaletsizliği anlayamamamızın hikayesi. Dünyanın bir köşesindeki, hemen her gün 11-12 yaşında başından vurulup öldürülmüş çocuklarının cenazesini kaldıran bir grup insanın, kılık değiştirmiş iki İsrail ajanını linç etmesini anlayıp anlayamamakla ilgili bir hikaye bu. Düzeni sağlamak için silahsız sivillerin evlerini bombalayan İsrail'in ve yüze yakın Filistinli öldükten sonra, iki askerin ölesiyle İsrail'den yana net tavır koyan ABD'nin de hikayesi aynı zamanda.

Dün Gazze'de gezerken, 7'den 70'e Filistinlilerin yüzünde gülcükler gördüm. Televizyondan ABD'nin Cole gemisine düzenlenen intihar saldırısını izliyorlar ve gülüyorlardı. Bir çocuk, "Duydumu mu ABD gemisini batırmışlar? Ölen Amerikalılar varmış" diye haber veriyordu arkadaşlarına.

Bundan yedi yıl önce Arafat'la Rabin'in, Clinton'un önünde sıkışmalarını izlemiştik televizyonlarda. Şimdi İsrail helikopterleri Arafat'ın karargahını bombalıyor. Televizyonlarda Filistinlilerin askerleri nasıl öldürdüğünü uzun uzun görüntüler eşliğinde izliyorsunuz. Kim öldürdü, kimi öldürdü, nasıl öldürdü? Sonra ABD gemisi Cole'ü kimin batırmış olabileceği, nasıl battığı, ne şekilde intihar saldırısı düzenlendiği...

Evet, terörizm. Ama niye?

Pentagon yetkilileriyle yapılan röportajlarda sürekli terörizm kınanıyor. Ama bir kelime olsun, 'niye' yok. Filistinliler niye linç etti? Bir Arap niye lastik bir bota bombaları doldurup ABD gemisine çarptı? Arap siyasi eliti ve işin içinde örgütlü bir saldırının, Usama bin Ladin'in, şunun bunun olup olmadığı bir yana dursun, gençlerin öfkesine hakim olunamaması gibi bir gerçek duruyor. Yedi yıl önce Arafat Rabin'le Oslo barışını imzalarken, bunun sonunur şiddet olacağını söyleyen pek az insan vardı. Amerika, Filistin', devletsiz, başkentsiz ve Yahudi yerleşimlerinin olduğu gibi durduğu bir anlaşmaya zorluyordu çünkü. Arafat'ın nasıl 'süper teröristten' süper devlet adamına dönüştüğünü yazarken, bir kez daha teröriste dönüşmesinin o kadar da zor olmadığını söylemişim. İşte şimdi Arafat bir kez daha terörist. En azından yedi yıldır Arafat'la defalarca el sıkışmış İsraili politikacılar öyle diyor artık. Yaşananlar sürpriz falan değil.

Bir Pentagon yetkilisi, Yemen saldırısının Ortadoğu'da parlayan şiddetle ilgisi olup olmadığını araştırdıklarını söylüyor. İlgisi mi?

KABA KUVVETİN DİLİ

Robert Fisk

Şiddet mi? Cole'a intihar saldırısının, yüze yakın Filistinli'nin ölümlüyle ilgisi olup olmadığını sormak mı? Madeleine Albright istediği kadar dürüst arabuluculukla övünsün. ABD'nin İsrail'in müttefiki olduğu gün gibi ortada. Ne iki askerin linç edilmesi, ne de Hazreti Yusuf'un mezarının yerle bir edilmesi temize çıkarılabilir olaylar. Fakat Filistinlilerin vahşeti de, ancak İsraililerin vahşetiyle açıklanabilir. Şu ana kadarki ölü sayısı 1996'da İsrail'in Kana'da bombalayıp öldürdüğü 106 Lübnanlı sivilin sayısına yakın. Biz ona katliam, İsrail yanlışlık demişti. İsrail Sabra ve Şatila'da 2 bin Filistinli sivil öldürdüğünde biz yine katliam demiştik. İsrail yine yanlışlık. Şimdi yüzden fazla Filistinli ve İsraili Arap öldü. Biz artık katliam demiyoruz, ama İsrail için bu yine yanlışlık. Öldürülen 25 Filistinli çocuğun her biri, kameralar önünde öldürülen 12 yaşındaki Muhammed Durra da, okulundan dönerken bashedan vurulup ölen 11 yaşındaki Sami Ebu Cezir de yanlışlık. Ve dün İsraili yetkililer Gazze'de, sadece sivil nüfusa boşaltılması söylenen askeri hedeflerin vurulduğu yönünde olağanüstü bir açıklama yaptı.

İsrail yaptığında adı yanlışlık oluyor

1982'de Lübnan'daki 'askeri hedeflerin' bombalanması sonucu 17 bin sivilin öldüğünü hatırlar mısınız? 1996'da boşaltılması söylenen bölgelerde füze atılan (tabii ki ABD'nin Boeing firması tarafından üretilmiş bir füze) bir ambulansın arkasındaki dört çocuğun ve üç kadının öldüğünü hatırlar mısınız? İsrail için onlar da birer yanlışlık. Peki ya Pentagon'un 'terörist' dediği Filistin polislerini CIA eğitmemiş miydi? Peki ya ABD Oslo barışının garantörü ve arabulucusu değil miydi? Peki, şimdi Filistinlilerin ve diğer Arapların ABD'yi lanetlemesinde şaşılacak bir şey görebilir misiniz? İşte bakın ABD Başkanlık seçimlerinin iki adayı Gore ve Bush, İsrail'e bağlılık bildirme yarışını içinde. ABD olan bitenle ilgisiz sayılabilir mi?

Bütün bu yaşananların aynı eski hikaye olduğunu düşünüyorum. Barış isteyen İsraililer bir yanda ve ele avuca gelmez, isyancı, cani Filistinliler, yüzden fazla ölümlerinden sorumlu olan, olsa olsa kaba kuvvetten anlayan Filistinliler öbür yanda. İşte bir İsraili askeri sözcüsünün geçen akşam söyledikleri: "Onların anlayacakları dilden konuşacağız." Yani kaba kuvvetin dilinden. Buna isterseniz bir savaş ilanı da diyebilirsiniz.

The Independent, 13 Ekim 2000

(Radikal, 15.10.2000)

duğu gibi tavizin tavizine razı olacağı yolunda. Böylece Filistinliler davaları bırakacak ve İsrail affedilecek. Bu yüzdendir ki 'barış süreci' Filistinlilerin geçmişteki kayıplarına, sürülmelerine ve devletsizliklerine önem vermezken, en gelişmiş ordulardan birine sahip nükleer güç İsrail hâlâ kurban rolü oynuyor. ABD, Irak ve Kosova'da mülteciler yüzünden savaşa tutuşurken, 1948 trajedisi hakkında hâlâ resmi bir tanımlama yok. Ancak Araplar için gerçek, temeldeki adaletsizliğin yansımaları görüldüğü sürece kimse halkın unutmalarını bekleyemez.

İkinci olarak yedi yıl boyunca Filistinlilerin ekonomik ve sosyal durumu kötüleşirken İsraili ve ABD'li siyasetçiler borazan çalarak başarılarını ilan etti. BM'yi ve diğer kurumları dışlayarak, yanlarına taraflı medyayı alarak gerçeği değiştirip 'barışın' zaferlerinden dem vurdular. Şimdi İsrail'in helikopterlerine karşı Arap dünyası ayağa kalkarken, İsraili Araplar üçüncü sınıf vatandaş muamelesine karşı başkaldırırken statüko yıkılıyor. BM'de yalıtılan, İsrail'in hamisi olduğu için Arap dünyasında sevilmeyen ABD'nin artık yapacak katkısı kalmadı. Bundan sonra geçiş anlaşması olamaz. En ilginçiyse ABD, Avrupa ve İsrail'deki barış aşklarının insanlar boğazlanırken ya şiddeti desteklemesi ya da Filistinlilere yönelik hayal kırıklıklarını belirtmesi. En kötüsü de İsrail lobisinin etkisindeki Amerikan medyasının olayları çarpıtarak vermesi İsrail'in kuşatıldığından bahsetmesi. ABD yönetimi Sırbistan'da halkın adaletsizliğe karşı ayaklanmasına alkış tutarken, Filistinlilerin aynı gerekçeyle sokaklara döküldüğünü görmezden geliyor.

Bence yeni İntifada bir ölçüde Arafat'a da yönelik. Yıllarca halka vaatler dağıtan Arafat yolsuz bir rejim kurdu. Bütçenin yüzde 60'ı bürokrasi ve güvenliğe aktarılırken, altyapının payı yüzde 2 oldu. Kendi muhasebecisi bile 400 milyon doların kayıp olduğunu kabullendi. Uluslararası patronları bunu 'barış süreci' adına kabullenebilir, ancak bu kelime artık Filistinlilerin en nefret ettiği sözcük haline geldi. Artık kutsal topraklarda alternatif bir barış planı belirliyor. Oslo sürecine geri dönmeyen, BM kararlarından ödün vermeyen, İsrail işgalinin tamamıyla bitmesini öngören, İsrail malları ve hizmetlerinin boykotunu içeren... Ayrıca İsrail-Filistin barışı artık ancak işgal bittiğinde eşitler arasında olabilir. Arafat dahil hiçbir Filistinli daha aşağısını kabul edemez.

The Guardian 12 Ekim 2000

(Radikal, 14.10.2000)

TAS MI BİR YANIN SENİN

Dünyanın başkenti Kudüs'tür. Vahyin atar damarı oradadır. Ebabiller orda üstlenir. Ve İsrail, Sur'a üflenecek anı orda beklemektedir. Yıllardır, yüzyıllardır, bilinmez bir zamandır... Ve uzun bir zamandır çocuklar taş yontmadedir. Yeryüzünün aynalardan sakladığı gerçek surati oradadır.

Filistin'i yerden havalanmış bir taş simgeler. Filistin'i mürşarlarla büyüyen çocuklar, evlere şehid dönen kocalara tekbirler getiren kadınlar simgeler. Filistin sürekliliktir. Acıda, coşkuda ve direnişin bayrak oluşunda sürekliliktir. Uzaktan Filistin'e bakmak kolaydır. Uzaktan Filistin'e bakarak dünyayı anlamak kolay değildir. Dünya, en kılcal damarına kadar, imbikte düğümlü niyetine kadar, Kudüs'ten bakınca anlaşılır.

Kan yürür, petrol akar, taş havalanır; burası Ortadoğu. Burda alev namlulardan çıkmaz; yüreklerden kabzalara okar.

Kudüs pırıl pırıl. Ve suya ses katarak uzuyor. Endülü's'e. Kudüs ve Endülü's alabildiğine tezat, alabildiğine benzerlik. Bir imtihan haritasıdır tarih; Ortadoğu tarihin kalbi...

Endülü's'e Kudüs'ten geçilerek varılır. Denize yayılan ay ışığı Cebeli Tarık'tan Gırnata'ya uzanır. Kolları en geniş açılan müslümanlardır. Kilise ezgilerini, Havra dualarını caminin yanı başında, hilalli bayrağın serinliğinde okudu. Konukluk uzun yıllar devam etti. Yüzyıllar ve üç kita şehadet eder buna.

Ve tarih, kara sayfalarına Gırnata'yı da kaydetti. Kufi bir hat'ın kazınışına, hüznüyle şahit oldu yeryüzü. Hoş görülmedi gökkuşağı.

Demiri kavradığında ve zırhı kuşandığında konuk, celada dönüştü. Oysa metinler ne kadar parıltılı ve gerçek ne kadar ürkütücü. Diğer konuk, Siyon tepesine tırmanmak için Washington'dan geçerek geldi. Kararlı, silahlı ve gözü dönmüş. Dostlar vardı bir de akrabalar... Ayaklarını kırmızı halıdan başka yere basmayan... Petrol vanalarını uzak diyarlara akıtarak, "serinlik" elde eden, riyalin ve doların dostları vardı. Onlar Filistin'e sırtı dönük yaşarlar.

Huznünü saklamak için kara gözlük takması bu yüzden Kudüs'ün.

Bir çocuk kurşuna koşar. Bir ebabil taş yetiştirir. Bir anne ibadet gibi her gün çığığını daha dik tutar. Gozze'dir burası, Ramallah'tır, El-Halil'dir. Halimimizdir. Resmimizdir. Darmadağın gücümüzün, güçsüzlüğe dönüşüdür çocuğa koşan kurşun. O kurşun ki, dönüp dönüp içimizde devinmedikçe, kim şehadet edebilir yaşadığımızı. Kim inandırabilir bizi, yıldız baskılı insan hakları metinlerine.

Seyre duran bir dünya taşla kıyaslanır: ancak, taşlaşmamak için havalanır. Ebabiller. İşgalci çeliği ince işlemiş. Hedef seçmeden yak ediyor, canlanan ne varsa. Formüller elde etmiş öldürmek için. Laboratuvarlarda terkipler denemiş yok etmek için, dönüm dönüm araziye insan ve tüm canlısıyla.

Ancak, erişememiş hiçbirisi taşlamanın ibadete dönüşen bilincine. Kalmışlar taşlamanın, lanetlenmenin zelil uçurumunda.

Ellerinde en gelişmiş bombaları, yıllardır taş yağıyor üzerlerine. Minik, sıkı avuçlardan üzerlerine yağın taşlar konuşuyor.

Attıkça büyüyor çocuklar. Attıkça hakir görünüyor karanlık. Attıkça daha mavi gökyüzü.

Mahşer günü soruların yanibaşında kocaman bir soru bulacak bizi: Attığın kaç taşın var? Niçin, nereye ve ne zamana kadar?

Bombadan uzağız. Taşla bitişiktir bizim yazgımız. Ya sırtı dönük yaşayıp taşlaşacağız. Ya kötülüğü taşılayıp hayat bulacağız.

Kanıkamak taşınmaz bir mirastır. Kanıkansamak nefesi yanlış almak, ekmeği israf etmektir.

Biz konuşmayı Tih çölünden, eylemi Kızıldeniz'den öğrendik.

Neden açılan ve ne zaman kapanacağını bilen Kızıldeniz'dir öğretmenimiz. Tur dağına kenetli gözlerimiz. Musa önümüzde, İsa önderimiz, Davut'u bilir, Süleyman'ı anlarız. Haksızlığa sessiz kalmayan İbrahim'in; Muhammed'in ümmeti... Orda kurşuna koşuyor çocuklar. Taşlar rüyalarımıza da girmiyorsa...

İlkel, Ahlakî, Medeni -II

Haluk Burhan

Toyntbee, "Uygarlık manevi düzeydeki gelişmeler sonucunda doğdu. Uygarlığın doğuşu, kendi başına ele alındığında, teknolojik olmayan bir düzeyde yer alan bir olaydı." (Toynbee, 1975, c: 1/54) derken bilimtekniği bir inanç olarak disipline etmeye çalışıyor. O'nun örnekleme Sümer-Mısır uygarlıklarının ihtiyacı olan besin fazlasını üretip, denetlenmesi, depolanması işleminde hem dehşetli yetenekli ve hem de dehşetli otoriter bir azınlığın mevcut işgücünü imanla ve zorla çalıştırdığı kanaatine dayanıyor: "Gerek Sümer, gerekse Mısır uygarlıklarında toprakların bir tanrıya ait olarak düşünülmesi anlamıdır; bu tanrı da, egemen azınlığın yönettiği etkili iktisadi ve politik kurumlarca temsil edilirdi" (age). Bu cümleleriyle Toynbee, medeniyet sistemlerinin inanç sistemleri olduğunu kabul eder. Böylece bilginin/bilimin medeniyet kurucu etkisini ıskat edecek düşünme ameliyesi içine girilebilir. Kural olarak bilgi eski toplumlarda 'hakikat' düzleminde değil, doküman ya da işlevsel değeri itibarıyla önemli idi. Örneğin Mısır krallarının Tanrı-insan olarak Tanrı Ra'nın oğulları ve inkarnasyonları şeklinde düşünülmesi, bilimin (ki Mısır bilgisi çok gelişmiş, dünyayı fizik anlamda çerçevelemişti) 'hakikat'le irtibatının zayıflığına delil olarak çıkarılabilir. Aslında buradan bilginin ilahi/kutsal nüzzellerle insana verili olduğu inancına destek verecek pekçok çıkarım yapmak mümkün olabilir. Biz bu konuya başka bir makalede (Kutsal Bilginin Kavramsallaştırılması, Umran, s.: 67) ele aldığımız için kısaca şunu kaydedebiliriz: Bilgi beşeri nitelik-

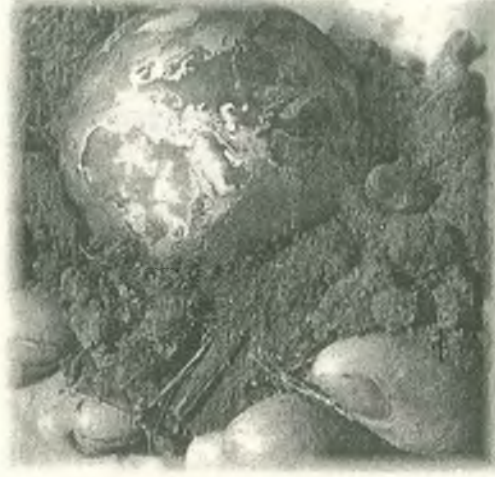

te değil ilahi/kutsal verilidir. Bu hem ontolojik olarak böyledir, çünkü Adem (as)'e isimler öğretilmişti; hem de tarihsel olarak böyledir, çünkü Kabil Habil'i öldürdüğünde cesedi ne yapacağı hakkında Allah O'na karganın öldürdüğü kargayı toprağa gömmesi örneğini gönderdi. Dolayısıyla bilgi, kullanıcının imanî seçmesi-tercihi bahis konusu edilmeksizin kutsal/ilahi verilidir. Ancak bilginin paradigmatic yapı kazanması, bilim haline gelmesi, eşya dizimi kurması,... işte bu husus artık bir inanç sistemidir. Bu çerçevede ilkel kültür-uygar kültür ayrımına girmek tutarlı bir analiz enstrüman olmayabilir. Bütün toplulukların dünyayı-kozmosu açıklayan bir bilgisi mutlaka bulunmaktadır. Ancak Mısır, Aztek-Maya, Sümer, Çin, Roma gibi sistemleri 'uygar' kavramı altında inceleyen tarih, antropoloji gibi ilimler ilkel toplumlar ile gelişmiş toplumlar arasındaki farkı tanımlarken yanılmaktadırlar. Gelişmiş toplumların ilkel topluluklardan farkı büyük bilgi/teknik donanımlara sahip bulunmaları değil bu toplulukların çevreyi (ulaşabildikleri kozmosu) ve insanı 'elegeçirme' saiki ile hareket etmeleridir. Aksi halde Çinliler gemileri için mekanikle yaygın sulama kanalları için hidrostikle, madenleri için pompalarla, akapunktur için kan ve vücut sıvıları dolaşımı teorileriyle ilgili iken, üstelik barutu Avrupa'dan en az üç yüzyıl önce kullanmaktayken niçin emperyalist endüstri medeniyetine geçmemişlerdi? (Needham, 1983) Aynı soru Kızılderililerin altın madenlerinin üstünde otururken niçin capital'i sanayi-bilgi transferi için kullanmadıkları dolayımında yenilenebilir. Dolayısıyla sorular bilimin tarihsel süreç içinde gelişerek ilerlediğine değil, bilginin her kültür sisteminde bir paradigma içinde kullanıldığına dair şüpheleri büyütür görünüyor. Bilgi Çin'de tarımsal-bürokratik bir sistemin işlevselleşmesi adına üretilirken, Avrupa'ya geçerken endüstriyel-emperyal bir zihniyetin enstrümanına dönüşmüştür. Her iki sistemin kozmosu, takvimi, imanî seçmesi farklıydı. Bu, medeniyetleri inanç sistemleri olarak gören az sayıda aydını haklı çıkarmaktadır. Prof Dr. Yılmaz Özakpınar, 'Medeniyet inanç ve ahlak nizamıdır' diyen az sayıda aydından biridir. O'nun görüşleri yer yer eleştirel ikazlara ve tashihe muhtaç olsa bile 19. yüzyıl aydınlarının duruşundan farklı, nev-i şahsına

münhasır özellikler taşır. Akpınar, medeniyet teorisini şöyle tanımlar: "Teori, Ziya Gökalp'in kültür ve medeniyet ayrımındaki nitelermeleri ya geçersizleştirir ya da kayıtlandırır" (Özakpınar, 1999:55). Gökalp'in yaklaşımlarının İslamcı aydınlar tarafından benimsenmiş olduğunu gözönüne alırsak Özakpınar'ın eleştirel tavrının 19. yüzyıl aydınlarının bütününü konu edinmesi kaçınılmaz olmuştur. Özakpınar'ın teorisini ve teoriye yönelebilecek eleştirileri şöyle sunabiliriz:

Teori: Kültür ve medeniyet, doğada kendiliğinden yoktur; insan ürünüdür. İnsan bu ürünleri, bir imkanlar alanı içinde kendi tercihleriyle oluşturur. İster 'medenî' diye nitelensin, ister 'ilkel' diye nitelensin, bütün insan toplumlarının kültürü vardır; kültürsüz insan topluluğu olamaz. İnsan her yerde ve her şartta, sırf biyolojik ihtiyaçlarını karşılama düzeyinde bile, kültür meydana getirir (1999:42). İnanç ve ahlak nizamı 'medeniyet'tir. İnsan ürünü her türlü oluşum, doğa ve toplum hayatı içinde meydana getirilen her türlü eser, maddi yapısı olan oluşumlar, örf ve adetler, alışkanlıklar, kanaatler, fikir ve tutumlar, ideolojiler, yemek tarifleri, bilimsel teoriler, şiir ve destanlar gibi nisbeten soyut oluşumlar da 'kültür'dür (1999:51-52). Teorideki kavramlaştırmaya göre kültür ve medeniyet, aynı mantıksal konumdaki olaylar değildir. Kültür, eserler ve ürünlerdir; medeniyet, onların arkasındaki inanç ve ahlak nizamıdır (1999: 51). İlkel denilen toplumlar, biyolojik ihtiyaçlar düzeyinde kalan ve inançlarını rasyonelleştiremediği için onu bilinçli bir kültür kaynağı haline getiremeyen insan topluluklarıdır. Biyolojik ihtiyaçlardan bağımsız kendi başına ilgi odağı olan zihni alanlarda faaliyet gösteremez (s: 49). İlkel toplumun inancı, rasyonel bir tasarım değil, bir reaksiyondur, onlar sınırlı basit kültür ürünleri meydana getirirler. Çünkü inançları, biyolojik düzeyden bağımsız, rasyonel düzeyde kendi başına kültür doğurucu bir kaynak haline gelmemiştir. Oysa medeniyet, fertlerin benimsediği rasyonel bir inanç ve ahlak nizamı olarak kendi gereklerine göre kültür ürünleri doğurtur. Medeniyetlerin temelinde soyut ve rasyonel bir inanç vardır; o inanç kendi başına bir zihni tasarımdır. Fiiller reaksiyon olarak yapılmaz; inancın rasyonel mantığına göre yapılır (s.50). İlkel kültürlerin ço-

zülmesi, direnci sağlayacak bilinçli ve rasyonel bir medeniyet çerçevesinin olmamasına bağlıdır. Medeniyetlerin sarsılması ise, kendi medeniyetinin değeri hususunda şüpheye düşen toplumun, seçicilik kabiliyetini ve yabancı kültür öğelerini reddetme gücünü kaybetmesine bağlıdır (s.54). Bilinçli ve kendinden emin bir medeniyetin kültür bütünü, kendi inanç ve ahlak nizamına aykırı olmayan her kültür öğesini, ihtiyaç duyuluyor ya da hoşta gidiyorsa alır ve kendi bütünlüğüne kaynaştırır. Mensup olduğu medeniyetin bilincinde olan ve bütünlüğünü, o medeniyeti var eden inanç ve ahlak nizamına borçlu olan kültür, seçicidir (s. 56). Medeniyetler iktisadi yapının gelişeceği coğrafyalarda kurulmuştur. İslam me-

deniyetinin siyasi üstünlüğünü ve büyük kültür eserleri meydana getirmedeki parlaklığını kaybetmesinde, kara ve deniz ticaret yollarının, medeniyetin kurulu olduğu coğrafya dışına kaymasının büyük rolü olmuştur (s. 59). Medeniyet kuramayan bir inancın, kültürü ilkel bırakmasının nedeni, biyolojik ihtiyaçlar düzeyinde doğaya direkt duygusal reaksiyon tarzında tatmin aramaktır. Kültürü kalıplaştıran bu inancın aksine bilinçli ve rasyonel inanç, meydana getirdiği bilinçli teşkilat ve toplum yapısı içinde ilhamını verdiği kültür eserlerinin büyüklüğü ile, kendi yüceliğinin kanıtlarını elde eder ve başka inanç ve ahlak nizamlarından ayrı kimliğini kuvvetlendirir (s. 58). Kültür değişmesi toplumların tarihinde kaçınılmaz olgulardır. Var olan öğeler ile yeni alınanlar arasındaki ahengi kendi inanç ve ahlak nizamına göre sağlayamayan toplumlarda uyumsuzluklar, aksaklıklar, sürtüşmeler başgösterir. Bu süreç devam ettikçe medeniyet çöker (s. 57).

Teorinin eleştirisi: Özakpınar'ın teorisini iki noktada tashih etmesini bekleyebiliriz. Bunlardan

ilki kültür kavramını her tür eser, insan ürünü oluşum, örf-adet, kanaat, somut ve/veya soyut insan faaliyetleri şeklinde anlamlandırmasıyla ilgilidir. Bizce Özakpınar'ın kültür tarifinin içeriği vahyi bilgilerle uyusmamaktadır. Şöyle bir soru sorulabilir. Din bizatihi kültür de getirebilir mi? Bu soruyu sormaktan maksadımız insanlığın kültür ürünlerini

ni kutsal/ilahi verili olarak aldıkları yolunda kanaatımızdır: Adem örtünmeyi (Taha, 121), Nuh gemi yapmayı (Hud, 36), İbrahim bina inşaatını (Bakara, 127), Zu'l-Karneyn çelik üretimini (Kehf, 96), Davud zırh örmesini (Sebe,11), İsa tebabet ilmini (Al-i İmran, 49), Yusuf rüya tabirini (Yusuf, 37) insanlığa öğretmiştir. Kültürün vahyi temeli ol-

duğu düşüncesinin doğruluk ihtimali kabul edilirse o zaman kültür inancın değil dinin ürünü/varisi haline gelir ki; bu bilginin keşfedilmediği ama insanlık ihtiyaç duydukça indirildiğine, ilahi olanın beşeri olana sürekli müdahil bulunduğu, nurdan istifade etmedikçe beşeriyetin karanlıkta çakılıp kaldığına (Bakara, 20) delil olur.

İkinci tashih, hiçbir topluluğun parlak kültür ürünleri meydana getirmeye yükümlü olmamasıdır. İlkel toplumların basit kültür ürünleri meydana getirdiği söylemi bir kategorizasyondur. İnanç temel yapısı itibariyle rasyonel değil irrasyonel bir tavır olarak da kabul edilebilir. "Onlar ki gaybe inanırlar." (Bakara, 3) diyor. Bilmediği şeye iman etmek, iman edilen şeyi deneyden geçirememek irrasyonel bir tavidir. Yine "Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe asla iyiliğe eremezsiniz." (Al-i İmran, 92) emri gereğince davranmak akılcı tutum sayılmaz. Bu imanın akılla değil kalp ile olmasından kaynaklanmaktadır: "Ancak Allah'ı anmakla kalpler yatıştır" (Ra'd, 28). Böylece ilkel toplumlardan medeni toplumlara geçildiği görüşünün temeli kal-

maz. İlkel kültür irrasyonel inancın ürünü olmayabilir. Adem (as) ağacın meyvesini tadınca çirkin yerleri kendisine göründü. “Cennet yapraklarını üst üste yamayıp üzerlerine örtmeye başladılar” (A’raf, 22). Daha sonraki ayet şöyledir: “Ey Adem oğulları, size çirkin yerlerinizi örtecek giysi, süsnecek elbise indirdik. Takva elbisesi daha hayırlıdır” (A’raf, 26). Ayetlerdeki vurgu kültüre değil takvaya doğru olduğu gibi, kültür ürünlerinin de ilahi/kutsal verili olduğu yönündedir. Kültür ile takva arasında bir kırılma yaşanabileceği de söylenebilir. Ömer (ra), Kudüs’ün fethi için hareket ettiğinde yanında bir çadır bile götürmez, kendisini muhacir ve ensardan birkaç kişi uğurlar. Şehir teslim alındığında, ahalinin halifeyi görmek isteyeceği mülhazasıyla yeni elbiseler ve yeni bir at ile süslenmesi teklif edildiğinde, hem süslü-sırmalı elbiseler giyen kumandanlarını eleştirir ve hem de “Allah, müslümanlıkla bize şeref bahşetmiştir. Bu şeref bize yeter. Kendi şahsımız içinse, sadeliği seçtik” (Algül, c: 2/298) der. Özakpınar’ın yüksek kültür ürünlerine verdiği önem ilkel toplum yapısından ileri toplum yapısına geçiş tarih felsefesi haline getiren ilerleme mitinin, teorisinden temizlenmesiyle ilgili olabilir. Ömer’in vurgusu insanlığın emek-servet-bilgi birikiminin yansıması olan ürünlerin/nimetlerin talan edilmesi, onların tecessümüne son verilmesi anlamını taşımıyordu. Ancak kültür ürünü denilen şeylerin bir kısmının insanlığın ortak menfaatine kullanılmaz olması, belli zümrelerin nefsinin tatminine yaraması itici etki oluşturuyor olmalıydı. Basit, sade, israfın minimize edildiği toplum yapıları; ihtiyaçları komplike eşya-dizimi içinde karşılayan toplum yapılarıncı ‘ilkel’ olarak tanımlanmaktan kurtulamamıştır. Nitekim İslam ordularının “bedevi’ olarak tanımlanmasının ardında da benzeri mantık yürütmeleri bulunuyordu.

Müslümanlar, Batılı toplumların (önce Avrupa, sonra ABD) dünya üzerinde kurdukları hegemonya nedeniyle fetret/buhrana girdiklerini düşündüler. Keza 19. yüzyıl ümmetçiliği, 20. yüzyıl islamcılığı “müslümanların toplumsal kurtuluşu” ya da “medeniyet atılımı” için fonksiyonel bir enstrüman gibi tasarlandı. Her iki saptama da Batılı toplumların karşısına “teknolojiyi denetleyen” ya da “teknosisteme fişlerini takarak eklemiş” hegemonya

kutsayıcı kitlenin inşasına hizmet ediyor. Müslüman düşünce, ahlakî tevarüslerinin, insanlığın ortak mirası olan tekno-medeniyeti Batı’da ortaya çıkmış ifsadi görüngülerinden kurtaracağını umdediyor. Sürdürülebilir Medeniyet Durumu için müslümanlardan katkı beklemek, aletin nötr/kullanıcının kusurlu olduğu teorisini entellektüel temellere kavuşturmakla mümkün. Ancak müslüman düşünce medeniyet verileri ile teknolojiyi kullanan toplum ve akılsallıklardan ne derece farklı yönelimler geliştireceğinin emarelerini sunmuş değil. Örneğin üretim tekniklerini doğanın verimlerini toplamak, stoklamak, çürümek/bozulmaktan korumak, işleyerek yüksek katma değerli mamüle çevirmek, suni ortamlarda yeniden üretmek, insanlığın ihtiyaçlarını tabii olarak değil endüstriyel zincirlerden karşılamasını sağlayacak toplum sistemleri kurmak... yöpünde geliştiren akılsallıklara karşı; müslüman aklının insanlığın acil ihtiyaçları için (açlık-fakirlik-toplumsal dengesizlik-sağlık problemleri-evsizlik..) üretim işletimini problematik kıldığını söylemek henüz pek güç görünüyor. Oysa İslam’ın tarihsel pratiği üretimin bu anlamda denetlendiği örneklemelere haiz zenginlikte. Yusuf (as) yedi bolluk yılında üretimi denetleyerek stoklamış, ama sonraki yedi kıtlık yılında stoklarını insanlığın acil besin ihtiyacına adil/hikemî bir yardım olarak sunmuştu. Yusuf (as)’un üretim-stok işletmesi insanlığın hegemonya kutsayıcı kitlelere dönüşmesi ya da kapitalist birikimin sağlanması amacına hizmet etmemişti. Bugün müslüman düşüncenin medeniyet atılımı fikrinin altında böylesi bir ahlakî niyetin çırpındığına şahadet edecek söylemler gelişmemiştir. Dolayısıyla müslüman düşüncenin Nebevi-hikemî yol/sünnetten kırıldığını söylemek yanlışlanmayabilecektir. Gerçekte ümmetçilik (yeryüzünün bütün müslümanlarının birliği) ve İslamcılık (İslam Devletçiliği) bu kırılışın doktrini olarak bir kaos teorisi şeklinde geldi. Osmanlılar ümmetçi ya da islamcı değillerdi; İslam’a hayatlarında yer verdikleri oranda, din onlara hayat (medeniyet) verdi. Ancak zikrettiğimiz husus müslümanların tek kırılmanın tehdidi altında olduklarını göstermez. Müslümanlar ikinci ve önemli bir kırılmanın daha etkisi altında davranıyorlar. Müslümanların ‘medeniyet’ konusunda tu-

tumları Hıristiyanların Kilise (devlet) din, siz, Yahudilerin Millet (ulus) din, siz varolamamalarının benzeri bir etkiye sahip durumda. Günümüz medeniyetinin Yahudi-Hıristiyan karakteri gözönünde bulundurulursa 'medeniyet' isteminin nasıl kırılabilir taşıdığı anlaşılabilir. Müslüman olmak ve inandığını yaşamak için İslam, yeryüzündeki tüm diğer dinlerin hilafına hiçbir şart ileri sürmüyor. Müslümanlar, teknolojiye/medeniyet/modernizme gerçekten eleştirel yaklaşıldığında ortaya çıkacak politik süreçlerden korkuyorlar. Hem hikemi/vahyi bilginin ağırlığını üstlenmek ve hem de tekbaşınalık (İbrahim), mahrumiyet (Yusuf), zalime merhametle karşılık verme (Habil), medeniyetten kaçma (Musa), göç-kovgun (Muhammed) ile gözgöze gelmek halihazırda yaşanan uygarlaşma sürecinden 'düşmeyi' ve ilkelleşmeyi temsil ediyor. Nuh (as)'da tekniği yeni bir toplum ve yaşama alanı kurmak için kullanmıştı. Nuh'un gemi inşaatı bilgisinin karaya ulaştıktan sonra işlevsizleştiği düşünülebilir. Çünkü o gemide az sayıda bir topluluk vardı ve hayat ev kurmak, yerleşmek, rızık peşinde koşmak anlamında yeniden (ilkel olarak) başlamıştı. Peygamberlerin kalabalıklara/medeniyetlere gönderildiğini, şehirlerin/karyelerin yerle bir edildiğini tefekkür ettiğimizde medeniyetlerin sürdürülebilirlik problemlerinin en başta gelen meselelerden biri olduğunu teslim etmek kaçınılmaz görünüyor. Çöken bir topluluk din-insan-doğa dengesinin yıkıldığının işareti gibi algılanmalı. Dikkat edilirse Batı düşüncesinde de denge zinciri aynı sıralama ve aynı kavram örgüsüyle kullanılmakta. Ancak o felsefede insan, Prometheus yani Homo Faber (imalatçı insan)dır. Bu insanın özelliği "ışığı" çalarak insanlığa sunan ve doğaya iktisadi düzeyde egemen olmayı başaran bir güdüyü yansıtır. Toynbee, uygarlıkların çökmesiyle ilgili bir "kader"i kabul etmez ve uygarlığın başarısızlığını, Prometheuscu atılımın sönmelerini "kendini belirleme yeteneğinin kaybedilmesi" ile ilgili görür (Toynbee, 1975, c:1, s. 182). O'na göre yaratıcı bir kişinin başarıdan sonra içine düşeceği edilgin sapma, bir zamanlar kendini sıkıntıya soktuğu için şimdi 'ebediyen mutlu yaşamak hakkı'nı elde ettiğini sanmaktır. Kendi eserlerinin büyüünden kurtulmayan yaratıcı birey/toplum, edilginliğine geçerek çevrenin efendisi

olacak yerde kölesi olur. Çevre değişmeden durduğu sürece, durdurulmuş toplum aynı durumunu sürdürse bile, çevre değişmeye başlar başlamaz toplum çöker. Toynbee'ye göre ikinci bir çökme edimi, toplumların bu sefer eserlerine değil ama yaratıcılarına tapmalarıdır. Uygarlıkların çöküşünde, bir toplumsal andaki başarılı yaratıcıların başka bir toplumsal anda da yaratıcı rolü oynamalarının yaratıcılığı kısırlaştıracağı; çünkü eski başarıların eski yaratıcıları kilit yerlere koymasıyla, kısır yaratma iktidarsızlıklarının başgöstereceği, yeni meydan okumalara karşı manevi dirilişten geçen yaratıcı azınlıkların yeni yeni meydan okumaları ele alma hakkını kazanması gerektiği savunulur (age). Toynbee'nin yaklaşımları için diyebiliriz ki bir şey yok. Ancak İslam düşüncesinde Toynbee'nin yaklaşımlarının tersine insan; tarihi yaparak, toplumsal gelişmeyi sürdürerek, çaldığı bilgiyle ilerleyerek... kendini varkılamaz. Prometheuscu bilgi, kayıp cennet'in arz üzerinde teşekkül edebileceğini ararken müslümanlar iman-salih amel pratiğinde sebatın cennete taşıyıcılığını biliyorlar. Müslümanların medeniyet telakkilerinin Batı düşüncesi ile senkronize edilmesi halinde hem uygarlaşma süreci yeni bir meydan okumadan kurtulmuş olacak; hem de Batı'da ahlaki temeli zayıf, isyankar, suçlu olan Prometheuscu insanın yeni bir insanla aşılması, böylece yeni bir yaratıcı azınlığın 'yaratılması' müslümanların bu işlem için kullanılacak aktörler/denekler haline getirilmesi mümkün olacak. Müslümanların medeniyet dışında yaşayamaz hale getirilmeleri ile artık Kıyametten başka toplumsal helak görmeyecek olan insanlığın uygarlığına yönelik tehdit bastırılmış olacak. İnsanlığın, ilk insanların/ademilerin/ilkellerin ahlakıyla ilintileri kalmayacak. Adem (as)'in oğulları Kabil'in suçu ortaya çıkıncaya dek ilkelliğin, ahlakiliğin, medeniliğin çağrışımlarını yansıtıyorlardı. ■

Referanslar

- Çelebi İlyas/Yılmaz Ziya, *İslam Düşüncesinde Arayışlar*, Rağbet, 1999.
- Ersoy Mehmet Akif, *Safahat*, haz: Ertuğrul Düzdağ, İz, 1991.
- Kara İsmail, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi I-II-III*, Risale-Pınar.
- Nursi Said, *Divan-ı Harbi Örfi, Sözler*, tarihsiz broşür.
- Okay Orhan, *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Midhat*, MEB, 1989.
- Özel İsmet, *Yeni Şafak*, 26 Mayıs 2000.
- Özakpınar Yılmaz, *Bir Medeniyet Teorisi*, Ötüken, 1999.
- Toynbee Arnold, *Tarih Bilinci*, Bates, 1975.

“Kutsal”, “Din” ve “Devlet” İlişkileri -II

Prof. Dr. Ahmed Yüksel Özemre

C. “Devlet”in Temelindeki İlkeler

1. Hukukun Üstünlüğü İlkesi

Bilindiği gibi sosyal alanda ileri sürülen *ilkeler*, herkes tarafından benimsenmeleri ya da reddedilmeleri için zorunlu sebepler bulunmasa dahi, toplumu belirli yönlere ya da davranış biçimlerine yönlendiren kılavuzlar gibidir. Bunların toplum ya da toplumun belirli bir kesimi üzerinde “*Temel İnsan Hakları*”nı kısıtlayıcı, ve söz konusu toplum kesimi ile diğer kesimler arasında bir nifâk ya da en azından bir zıtlık ihdâs edici etkileri yoksa yâni açıkçası *bu ilkeler toplumun zâhiri ve bâtinî huzûrunu bozmuyorsa*, kânûnlarda zikredilmemiş olsalar bile, bunlara uymakta bir mahzur olmayabilir.

Bununla beraber kendilerine kânûnların dışın-da ve hattâ üstünde bir önem ve görev atfedilen bu kabil ilkelerin ifâde ettikleri anlamları, kapsamlarını ve sınırlarını sıkı bir eleştiriden geçirmek her zaman isâbetlidir. Çünkü bu *insan-icâdı-ilkelerin* dahi sonlu bir ömürleri vardır. Buna belki de en güzel misâl Cumhuriyet Halk Partisinin altı okundan biri olarak 1950 başına kadar Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde baş tâcı edilen ve devletin ekonomisini yönlendiren “Devletçilik İlkesi”nin

miyâdını doldurmuş, toplumun çok gerisinde kalmış, artık lâfı bile edilmeyen kavramsal bir fosile dönüşmüş olmasıdır.

“Hukukun Üstünlüğü İlkesi” hukuk sistemini ve dolayısıyla yürürlükteki kânûnları ve diğer kânûnî mevzuâtı Devlet’in temeli olarak gören bir felsefenin savunmakta olduğu bu kabil bir ilkedir.

“Hukukun Üstünlüğü İlkesi” aştında kendi yaptığını her şeyden üstün tutan insan beyninin bir ürünüdür. *Adâlet* ise her insanda çocukluğundanberi ve hukuk kavramından bağımsız olarak yeşeren kuvvetli bir sezgi ve histir. Ayrıca, *belirli* bir “Hukuk Sistemi” de: 1) ya “İlâhî Vahiy” yoluyla, 2) ya belirli bir zümrenin kaba kuvveti zoruyla, 2) ya da seçilmiş bazı kimselerin oylarıyla ihdâs edilen bir sistemin adıdır. Bundan dolayıdır ki her ülkenin hukuku aynı değildir. Eğer bir hukuk sistemi “İlâhî Vahiy” yoluyla teessüs etmişse, o zâten tanım gereği (*ipso facto*) âdildir. Ancak İlâhî Hikmet’in insan aklı tarafından ihâta ve nüfûz edilememesi özelliğinden ötürü bu ilâhî hukuk sisteminin her bir umdesi *rasyonel* gözükmebilir.

İnsanların vaz ettikleri hukuk sistemlerinin Adâleti kemâliyle yansıtması arzu edilirse de bunun her zaman böyle olmadığının günümüzde dahi sayısız örneği bulunmaktadır. Bu bakımdan “Huku-

kun Üstünlüğü İlkesi” de, teoride de uygulamalarda da *Adâlet* kavramını kapsamayabilmektedir.

Nazi Almanyası bir hukuk devleti idi; bununla beraber kendi vatandaşları olan yahudileri aynı hukuk sistemi içinde dışlamış ve hattâ kütle hâlinde jenoside tâbî tutmuştur. İngiltere bir hukuk devletidir ama Anglikan, Katolik, Protestan Mezhabeleri’ne ve Yahudî Dini’ne karşı yapılan sövgüleri İngiliz kânûnları cezâlandırırken aynı hukuk sistemi İslâm Dini’ne karşı yapılan alenî sövgüler için mahkeme açılmasına dahi müsaade etmemektedir. A.B.D.’nin her bir eyâleti kendi başına bir hukuk devletidir de pekçoğunda hâlâ zencilerle kızıl derililer kânûn önünde beyazlarla aynı haklara sâhip değildirler. Güney Afrika Cumhuriyeti de kânûnlarla idâre edilen bir hukuk devletiydi ama Apartheid’i da kânûnlaştıran gene onun kendine özgü hukuk sistemiydi.

2. Lâiklik İlkesi

Eski Roma’daki *laicus* (lâik) kavramı tarih boyunca çeşitli anlam kaymalarına uğramıştır. “Lâik’in lûgat mânâsı “ruhban sınıfının dışında kalan halk demektir”. Büyük Fransız İhtilâl’inden sonra bu kelime “*din ile devlet işlerini birbirinden ayrı tutan kimse ya da davranış*” anlamını yüklenmiştir. Daha sonra da “*kişilere vicdân hürriyeti tanıyan, kimse-nin dinî itikadına karışmayıp dinini istediği gibi yaşamasına imkân tanıyan kişi ya da davranış biçimi*” anlamını yüklenmiştir. Zamanımız Türkiye’sinde ise bu hususta tam bir kavram kargaşası yaşanmaktadır. Bugün bâzı mahfeller ve medyanın bâzı kesimleri tarafından, Anayasa’da pekçok kere zikredilmesine rağmen Anayasa içinde bir tanım verilmemiş olan “lâik” kelimesine: “*İnsanların İslâm dinine ve itikadına uygun yaşamalarına engel olan kişi*”, ve “lâiklik” kelimesine de: “*İnsanların İslâm dinine ve itikadına uygun yaşamalarına engel olunması gerekliliği*” anlamları yüklenilmiş bulunmaktadır. Bundan birkaç yüzyıl sonra Türkiye târihine eğilecek bir kimse “lâik” ve “lâiklik” kavramlarının Cumhuriyet’in kuruluşundan sonra 1923-1937, 1937-1950, 1950-1960, 1960-1980, 1980-1996 ve 1996 sonrası dönemleri için semantik değerlerini

tesbit edemezse Türkiye’nin siyâsî ve sosyal târihi hakkında isâbetli tahliller yapamıyacaktır.

“Lâiklik İlkesi” de toplumu yönlendiren bu kabul ilkelerden birisidir ve Türkiye için, bugün, belki de en önemli ilke konumundadır. Devletin lâik olduğunu ilân eden iki Anayasa’dan birisi Fransa’nın diğeri ise Türkiye Cumhuriyeti’nin Anayasa’larıdır. Ama ne gariptir ki her iki Anayasa’da da “Lâiklik İlkesi”nin 1) *açık*, 2) *seçik*, ve 3) *bilimsel tanımı* verilmemektedir. Bundan dolayı da bunun bir kavram kargaşasına yol açmasının önüne geçmek her iki ülkede de mümkün olmamaktadır.

Batıda “Lâiklik İlkesi” Katolik Kilisesi’nin ve onun emrindeki “Ruhban Sınıfı”nın halk üzerindeki otoritesinin kırılabilmesi için, ve uzun bir mücadele sonucu oluşmuştur. Türkiye’de ise: A) ne: 1. *merkezî*, 2. *güçlü*, 3. *otonom*, 4. *bağımsız* ve 5. *kendi vergisini Devlet’e hesap vermeden kendisi toplayan Katolik Kilisesi’nin benzeri bir örgüt vardır*; ve B) ne de İslâm’da bir *ruhban sınıfı* vardır. Şu hâlde Türkiye’de lâikliğin tesis ve ilânı için ileri sürülmüş olan sebeplerin, Fransa’da yüzyıllar boyu dramatik bir biçimde yaşanmış olan *gerçek sebeplerinki* gibi bir realitesi aslâ olamaz.

Bundan dolayı *Lâiklik İlkesi*, tıpkı *Kemalizm Dini* gibi zaman zaman, seküler güçlerin kendi irâdelerini dayatabilmelerine ve ele geçirmiş oldukları statülerini muhafaza edebilmelerine imkân veren politik bir baskı unsuru olarak tecellî etmektedir. İlkenin Anayasa’da tezekkür edilmesine ve dolayısıyla da hukuk sistemimizin bir parçası olmasına rağmen açık, seçik ve de bilimsel bir tanımının verilmemiş olmasının ilkenin etrafında hâsıl ettiği muğlâklık hâlesi de bu ilkeye, çoğu da biribiriyile ve bâzen de temel insan haklarıyla çelişen, pekçok farklı yorum atfedilmesine sebep olmuştur.

Aslında Türkiye’de uygulanmakta olduğu şekliyle “Lâiklik İlkesi”, İllâhî Vahy’in özünü reddetme se bile *en azından*, buradan hareket ederek Devlet’in şekillendirilmesinin kalkışılmasına müsaade etmeyen, *hukukî olma ve hukukî bir şey vaz etme ve ahlâk normları üretme yetkilerini*, dinden bağımsız bir şekilde, yalnızca ve yalnızca Devlet’e münhasır kılan bir ilke konumundadır. İşte “Lâiklik İlkesi”ne gönül verenlerin, açıkça dile getireme-

seler bile aslında, bu ilkedan anladıkları ve hedefleri budur.

Bununla beraber, Türkiye söz konusu olduğunda, Devlet'in hukukî düzenlemelerinin büyük bir bölümünün dinî akîdelerle çelişik olduğunu iddia etmek de insafsızlık olur. Ayrıca Türkiye'de uygulanmakta olan "Lâiklik İlkesi" kendine özgü, ve Diyânet İşleri Başkanlığı'nı Devlet örgütünün içine alıp onunla birlikte *belirli bir âhenk içinde* idâme-i hayat etmesi (*cohabitation*) bakımından da bir yönden, Fransa'dakinden daha az radikal ve biraz daha mütedil bir ilke görünümündedir.

Buna karşılık Fransa'da uygulanmakta olan "Lâiklik İlkesi", Türkiye'deki uygulamalara bakılacak olursa, vicdan özgürlüğü açısından ferdin kendisini temel hakları zedelenmeksizin rahat bir biçimde ifade etmesine daha müsait, daha özgür bir zemin temin etmektedir.

Ashına bakılacak olursa vahye dayanan *üç büyük dinin hiç birisinde* de vahiy yoluyla *bir devlet biçimi* empoze edilmiş değildir. Yahudiler kurallıkla idâre edilmişlerdir. Hz. İsa "Sezar'ın hakkının Sezar'a iade edilmesini" tavsiye etmiştir. Kur'an ise Allah'a, Peygamber'e ve mü'minlerin arasından

ulü'l-emr'e (*emir sâhibine*) itaat etmeyi emretmektedir (IV/59).

Hz. Muhammed'in kurduğu Şehir-Devleti'ne gelince, bu: 1) "Medîne Anlaşması" diye târihe geçmiş olan yazılı bir belgeyle tevsik edilmiş, ve 2) kayda geçmiş olan, 3) istişâre ve karşılıklı anlaşmaya dayanan *bir hukuk sisteminin ihdâsına yol açmıştır*. Bu hukuk sisteminde bu

günkü hukukî düzenlemelerde görülmesi mümkün olmayan bir *vicdan özgürlüğü* ve birlikte

âhenk içinde yaşamak ve "Lâ ikrâhe fi'd-dîn" ("Dinde zorlama yoktur": II/256) umdesini hükümrân kılmak irâdesi vardı. Gerek müslüman, gerek hıristiyan, gerekse yahudî cemaati bu anlaşma çerçevesi içinde hukukî ve vicdânî özgürlüklerini muhafaza ediyorlardı ve ancak hukukî problemlerinin çözümsüz kaldığı zamanlarda nihâi temyiz makamı olarak Hz. Muhammed'in hükmüne baş vuruyorlardı. Ayrıca her cemaat de diğerlerinin düşmanlarıyla dostluk etmemeye söz vermişti. Bu açılardan bakıldığında, temelinde şahısların aslı haklarına saygı ve *Adâlet* bulunan bu devletin târihte gerçek "Lâiklik İlkesi"ne dayanan ilk devlet olduğunu söyleyebiliriz.

Ne yazık ki bu devlet modeli İslâm Âlemi'nde muhafaza edilememiştir. İlk bozulma iş başına getirilenlerin tâyinlerinde liyâkatlerinin değil de ailevî yakınlıklarının ağır basmasıyla Hz. Osman döneminde başlamış; Emevî ve Abbâsî dönemlerinde devlet yönetiminin babadan oğula intikal eden hânedanların keyfine terkedilmesiyle Peygamber'in Sünneti'nden uzaklaşmış, hilâfet de devlet sistemi de iyice dejenere olmuş, Sünnet'in yerini onunla ilgisi olmayan yeni örf ve âdetler almış ve bunlar bigayırhakkın dinî vecibeler düzeyinde tutulmuş, ve zaman içinde de gerçekten de terkedilmemesi gereken dinî vecibeler gibi kabûl görmüş ve öyle algılanmışlardır.

Devlet şekli olarak "Cumhuriyet", ihdâs ettiği hukuk sistemi ve uygulamada mâruz kaldığı aksaklıklar yönünden değil de, sınırlı da kalsa, istişâre ve icmâ-i ümmet'e (*consensus'a*) verdiği değer bakımından Peygamber'in Sünnet'ine yaklaşan bir idâre biçimi olmak özelliğine sâhiptir. Ancak, *Cumhuriyet bu idâre biçimine tâbî olan halkın refâhı için olmalıdır; asla, hasbelkader idâreci olmuş olanların rahatı için olmamalıdır*. Seküler güçlerin, toplumu yönlendirici ilkeleri: 1) halkı farklı ve giderek birbirlerinden soğutan kamplara ayıran, 2) nifâk ihdâs edici ve 3) dayatmacı bir tavır takınarak değil de, halkın zâhirî ve bâtnî huzurunu temin edecek bir itidâl ile uygulamaları gerekir. "Lâiklik İlkesi" de böyle bir temkin ve itidâl ile uygulanmalı, bir takım vatandaşları canlarından bezdirecek bir katılığa vesile kılınmamalıdır.

Devlet şekli olarak "Cumhuriyet", ihdâs ettiği hukuk sistemi ve uygulamada mâruz kaldığı aksaklıklar yönünden değil de, sınırlı da kalsa, istişâre ve icmâ-i ümmet'e (consensus'a) verdiği değer bakımından Peygamber'in Sünnet'ine yaklaşan bir idâre biçimi olmak özelliğine sâhiptir.

3. Devlet'in Kutsallığı İlkesi

Devletin *seküler bir müessese olmasına rağmen* Târih, yönetim gücünü *kutsal* bir ya da birkaç kaynaktan aldıklarını savunan yöneticiler tarafından yönetilen devlet misâlleriyle doludur. Emevî ve Abbâsî hânedanları güclerini IV/59. âyetten aldıklarını iddia etmekteydiler ama çoğu kere Kur'ân'ın XXXIII/1 ve LXVIII/13 âyetlerinin varlığından haberdar değilmemiş gibi hareket etmişlerdir. Vatikan Devleti gücünü Teslis'in üçüncü şahsı olan Rûhul-kuds ile Papa'dan almaktadır. Mukaddes Roma-Germen İmparatorluğu gücünü Papa'dan almaktaydı. Tibet devleti ise, son Dalai Lama ülkeyi terkedinceye kadar, gücünü Buddha'nın tenâsüh etmiş çağdaş cismânî şekli (*reenkarnasyonu*) olan Dalai Lama'dan almaktaydı. Bu izâfetler devlete bir *kutsallık* bahşetmekteydi.

Günümüzün lâik dünyasında, Büyük Fransız İhtilâli'ndenberi, her ne kadar din ile lâik devlet birbirlerine müdâhele etmeyecek bir biçimde birlikte yaşamaya kendilerini adapte etmiş iseler de lâik devletin çoğu kere dinin kutsallığına özendiği ve kendisine seküler bir kutsallık izâfe ettiği gözlenmektedir.

Günümüzde farklı iki devlet kavramı vardır: 1) "*Kutsal Devlet*", ve 2) *seküler devlet*. Devletin kutsal olduğu fikrini egemen kılmaya çalışanlar iktidarda iken kendilerini bu kabil bir kalkanın ardına gizleyerek en olmayacak suçları işleyebilmişlerdir. Bazı Osmanlı pâdişahları da mümkün bir taht kavgasının çıkarması muhtemel nifâkın devletin bekâsına ve kutsallığına hâlel getirmemesi için kardeşlerini boğdurtmamışlar mıdır?

Kutsal Devlet'te:

- 1) Devlet vatandaşların vasîsidir.
- 2) Vatandaşlar devlet için vardır; devletin hizmetkârı ve kuludurlar. Devlet vatandaşlarının özgürlüklerini ve hattâ *Temel İnsan Hakları*'nı kendi kutsallığının bekâsı için kısıtlamak, onlara hayâtından etmek hakkına sâhiptir.
- 3) Devletin bekâsı için çalışanlar da, sırf bundan ötürü, "*Kutsal*"dırlar. İfâde edilmiş olsa da olmasa da dokunulmazlıkları vardır. Davranışlarını

vatandaşlar onaylamasa da ve hattâ bu davranışlar genel ahlâka ve kanunlara aykırı olsa da bu kimse-ler korunur ve aklanırlar.

4) Devletin dayandığı sistem, çoğunlukla, "*Kutsallar*" zümresinin keyfi yorumuna bağlı, çifte standartlı, kamunun vicdânında mâkes bulan adâleti yansıtmayan bir ya da birkaç farklı hukukdan oluşan bir hukuk sistemidir.

5) Devletin bekâsı için yapılan her şey mubahtır. "*Kutsallar*" devletin âlî menfaatleri için Anayasa'yı da Kânun'ları da çiğneyebilirler. "*Kutsallar*" vatandaşlara karşı hesap vermeğe mecbur tutulamaz.

6) Devlet "Baba"dır. Bu bakımdan, vatandaşlara verdiği her hak onun bir lûtfudur.

7) Devletin "*Kutsallar*" zümresinin bir ferdi olmak en yüce fazilettir. Bu fazilet kişiyi diğer vatandaşların üstünde "kendisinden vaz geçilmez" bir mevkie oturtur. Her türlü ayrıcalık ve imtiyaz onun hakkıdır.

Seküler devlette ise:

- 1) Devletin vasîsi vatandaşların vicdânıdır.
- 2) Devlet vatandaşların maddî ve mânevî refahı, ve *Temel İnsan Hakları*'nın ihlâl edilmemesi için vardır.
- 3) Devlet de vatandaşların maddî ve mânevî refahı için çalışanlar da "*kutsal*" değildir. Devlet de vatandaşların maddî ve mânevî refahını arttırmak için hizmet edenler de sorgulanabilir, tenkid edilebilirler. Herkes kendi hatâsından sorumludur. Kimseye herhangi bir dokunulmazlık ya da bir imtiyaz bahşedilemez.
- 4) Devletin temelinde vatandaşların maddî ve mânevî refahını temin ve garanti eden *âdil* bir hukuk sistemi vardır.

Lâiklik İlkesi, tıpkı Kemalizm Dini gibi zaman zaman, seküler güçlerin kendi irâdelerini dayatabilmelerine ve ele geçirmiş oldukları statülerini muhafaza edebilmelerine imkân veren politik bir baskı unsuru olarak tecellî etmektedir.

5) Devletin bekası ve kutsallığı bahâne edilerek adâlete aykırı hiçbir işleme müsaade edilmez. Hiçbir kimseye ve ve hiçbir kuruma adâleti bozan bir ayrıcalık tanınmaz. İstisnâsız herkes *üniter bir adâlet sistemine* karşı sorumludur.

6) Devlet "Baba" değil, vatandaşların hizmetkârıdır.

7) Fazilet âmir olmakta değil, hasbelkader âmir iken vatandaşların hizmetkârı olabilmektedir.

Dünyâ'da devlet kavramı ve devletin yapılanması konularında sürmekte olan değişime bir göz atıldığında insanların *Temel İnsan Hakları* na dayanan seküler devlet kavramını egemen kılabilmek için vermekte oldukları mücadelenin büyüklüğü kolayca görülür. XXI. yüzyılın tümünün bu mücadeleye sahne olacağını öngörmek hiç de olağanüstü bir kehânet değildir.

Ç. Sonuç

Kutsal, Din ve Devlet kavramları tarih boyunca iç içe girmişler ve uygulamalarında da büyük ölçüde kavram kargaşasına ve iltibâsa sebep olmuşlardır. *Kutsal*, insanların: 1) varlığı tartışma-dışı olan, 2) beşere has zaatlardan yoksun, 3) beşerin gücünü aşan, 4) beşerden, başkaldırma değil, uyum bekleyen, 5) uyumsuzluk halferinde cezaî yaptırımlarla korunan, kısacası 5) aşkın (*müteal*), fakat 6) normatif bir *izâfet*'tir.

Din kelimesinin ise bazı dil bilginlerine göre arapçada otuzu aşkın farklı anlamı bulunmaktadır. Bu bile *din* kavramının ne kadar muğlak bir kavram olduğunu anlamak için yeterlidir. Bir inanç müessesesi olarak dinin çeşitli tezâhürleri vardır. Ancak ne türden tezâhürlerin *otantik* bir dinin göstergesi olacağı hususunda genel kurallar vaz etmek mümkün görünmemektedir. Bu konuda yapılabilecek olan tek şey bir inanç müessesesinin din sayılabilmemesinin asgarî şartlarını tesbit etmekten ibârettir.

Gerek etimolojik anlamı gerekse sosyolojik olgusu bakımından otantik sayılabilecek bir dinden söz edebilmek için, *en azından*: 1) insanların derûnlarında kendisine karşı bağlılık ve saygı duygularını gereken bir ya da birkaç "*kutsal*"ın mevcûd

olması, ve bu bağlılık ve saygının da 2) bir çeşit *ritüel* aracılığıyla, ve 3) kalıcı ve sürekli bir biçimde açığa vurulması ve 4) bunlardan sapmalara bir cezâ sisteminin uygulanması gereklidir (*günahların cezâlandırılması*) yeterlidir.

Bu açıdan bakıldığında Anadolu Aleviliği'nin müfrid uçları da, Fanatik Nükleer Enerji Karşıtları da, Masonluk da, Sabataycılık da ve Kemalizm de dine has tezâhürler arz etmektedirler.

Bugün din ile devletin belirli bir zâhiri ahenk içinde idâme-i hayat ettikleri (*cohabitation*) söylenebilir. Aslına bakılacak olursa vahye dayanan üç büyük dinin hiçbirisinde de vahiy yoluyla bir devlet biçimi empoze edilmiş değildir. Yahudiler kiralıklı idâre edilmişlerdir. Hz. İsa "*Sezar'ın hakkının Sezar'a iade edilmesini*" tavsiye etmiştir. Kur'ân ise Allah'a, Peygamber'e ve mü'minlerin arasından ulû'l-emr'e (*emir sâhibine*) itaat etmeyi emretmektedir.

Cemiyetlerin çağdaş sorunu ise kendisine seküler bir kutsallık izâfe edilen ve bu niteliğiyle, vatandaşlara karşı bir kalkan ve bir zulüm vâsıtası olarak kullanılan bir devlet ile devleti vatandaşın hizmetkârı kılan seküler bir devlet arasındaki büyük mâhiyet farkının idrâki ve seküler devletin gerçekleştirilmesi yolunda insanların vermekte oldukları mücadeledir. ■

DİPNOTLAR

- 13 1) Behçet Kemâl Çağlar'ın Yeni Mevlid'inin sonu şöyle biter: "...Meclise nâzırdı rûh-i Mustafâ/Bî hurûf-i lafz ü savt etti nidâ/Türkte cevher işledim yıllarca ben/Biliniz; her biriniz bir parça ben/ Kalbolundum hep size hiç kalmadım/Ölmedim ben ölmedim, ben ölmedim/Her birin rûhu gün güş eyledi/Şevk u şâdiye erip cûş eyledi/Başka fâniler farkı gördüler/İnönü'de Atatürk'ü gördüler.../Ger dileriz bulasız şevk u necât/ Atatürk'e Atatürk'e esselât". 2) "... Atatürk öldükten sonra Tanrı, Şeytan'a uymayarak millete hizmet edecek insanların başı geldiğini görünce, Atatürk'ün rûhuna emretti: güvendiğin insanların rûhuna gir! 27 Mayıs'da Atatürk rûhu, ordu ileri gelenlerine girdi..." Avni Altınar'den alıntı. Bk. a.g.c., s. 381. 3) Bununla ilgili olarak Harb Okulu'nda, yoklamada, Mustafa Kemâl'in okul numarası okunduğunda bütün öğrencilerin koro hâlinde: "Burada" diye cevap vermesi de bu Kemalizm'e özgü reenkarnasyon ve şahsi kütesel panteizm anlayışının efsâneleşmiş tezâhürünü yansıtmaktadır.

Ahmet Gündoğdu ve Şevket Sezer'le*

Eğitim, Eğitimin Sorunları ve Çözüm Yolları Üzerine...

Umrans: Sayın Gündoğdu, Eğitimciler Birliği Sendikası ve amaçları hakkında bizleri bilgilendirir misiniz?

Ahmet Gündoğdu: Meslek mensuplarının ekonomik, sosyal haklarını geliştirmek, yardımlaşmayı, sosyal dayanışmayı sağlamak, eğitimin kangren olmuş problemlerine çareler aramak, ülkemiz politikalarını olumlu yönde etkilemek amacı ile 14.02.1992'de kurulan Eğitimciler Birliği Sendikası (Eğitim-Bir) kamu alanında kurulan ilk sendikalardan biridir. Başlangıçta kamu sendikacılığının önüne çıkarılan bir çok idari ve adli engelleri kararlılığı ve azmi ile aşmasını bilmiş ve bugün yurt genelinde teşkilatlanmasını büyük ölçüde tamamlamıştır. İstanbul il şubesine bağlı olarak 30 ilçede ilçe başkanlığı seviyesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Eğitim Bir'e göre; bugün Türkiye'nin en önemli iki problemi demokratikleşme ve eğitimidir. Demokratik ülkelerde bizdeki gibi dayatmalar yoktur. Halka rağmen halk için hiçbir şey yapılmaz, yapılamaz. Hukukun üstünlüğü esastır. Bu sebeple Eğitim Bir'in öncelikli konularının başında *demokratikleşme* gelmektedir.

Eğitim Bir; ülkemizde bugüne kadar uygulanan eğitim politikalarının temelden yanlış olduğuna inanmaktadır. Sosyal bunalımların, yaşamakta olan vahim olayların, ahlaki çöküntünün, eğitim politikalarından kaynaklandığı günümüzde Türkiye'nin en hayati prob-

lemi eğitimidir. Bu problem halledildiğinde diğer bütün problemler çözüm yoluna girecektir.

Eğitim Bir; ideoloji sendikacılığı ve ücret sendikacılığının boyutlarını aşmış bir sendikadır. Tüm eğitim çalışanlarını kardeş olarak gören ve onların tamamını çatısı altında toplamayı şiar edinen, ilkeli ve sorumlu bir sendikadır. Bu anlayış içerisinde sorunlara alternatif çözümler üreten, mesleki bir kuruluştur.

Eğitimciler Birliği Sendikası toplum barışının bozulmamasını, insan hak ve özgürlüklerinin eksiksiz yaşanmasını istemektedir. Mücadelesinin sonunda öğretmenlik mesleğinin itibarının kurtarılacağına, insanca yaşama şartlarına ulaşılacağına inanmaktadır.

Umrans: İsterseniz eğitimin sorunları, öğretmen ve öğrenci sorunları üzerinde konuşalım biraz da:

Ahmet Gündoğdu: Avrupa ülkeleri ile meslektaşlarımızı kıyasladığımız zaman; bizde öğretmenlerin maaşı ortalama 330 \$', yani, 207 milyon ile 270 milyon arasındadır. Şimdi eğitimin-öğretimin kalitesi, öğretmenin saygınlığıyla eş orantılıdır. Ne demek istiyorum? Öğretmen ne kadar sosyal statüsünü geliştirip sağlıklı ortama kavuşursa, vereceği eğitim-öğretim de o kadar sağlıklı olur. Okuldan çıktığı zaman ikinci, üçüncü iş aramak zorunda kalan bir eğitimcinin verimli olmasını düşünmek biraz zor diye düşünüyorum. Örneklerini görüyoruz. Mesela, bordroyu inceleyin, kira yardımı 400 bin ile 600 bin arasındadır. Nerede yaşıyoruz, diye sormak lazım. Bugün İstanbul'da kenar yerlerde bile 100

* Ahmet Gündoğdu, Eğitim-Bir-Sen Dış İlişkiler Sekreteri.

* Şevket Sezer, Eğitim-Bir-Sen Marmara Bölge Başkanı

milyon'dan aşağı kira yoktur. Daha iyi bir semtte oturayım derse, bir öğretmen, aldığı maaşın tamamını kiraya vermesi gerekir. Ders ücretleri halen 1.500.000 liraya bile ulaşmamıştır.

Milli Eğitim sistemi bilimsel ve katılımcı bir özelliğe kavuşturulmalıdır. Sistem halkın değerleriyle çelişmemeli, halkın istek ve ihtiyaçları doğrultusunda yapılandırılmalıdır.

Herhangi birine, gel şurada 45 dakika bekle, dense herhalde orada beklemeyi hakaret sayarlar. Bu ders ücreti ile ders veriyor öğretmen. Bu örnekleri genişletmek mümkün. İstanbul, Ankara, İzmir gibi hayat şartlarının zor olduğu yerlerde öğretmene özel statü kazandırılmalıdır. En fazla öğretmen açığı olan yerlerimiz buralardır; neden? Çünkü geçim zor, öğretmen gelmek istemiyor. Kira, ulaşım... Anadolu'da görev yapan bir öğretmen, görev yerine yürüyerek gidip gelirken, İstanbul'da iki üç araba değiştirmesi gerekiyor. Bu da artı masrafları getiriyor.

Umran: *Tüm eğitim camiasını konuşmamız gerekiyor. Öğretmenler, memurlar, öğrenciler, hepsi. Ama öğretmen için merkezinde gibi. Eskiden tüm sorunlara karşı bir idealizm vardı. Şimdilerde sanki bu idealizm de yok oluyor gibi.*

A. Gündoğdu: Bunun sebebini şöyle izah edeyim. 1963 yılında ortalama bir memur maaşı 300\$ civarında idi. Bu da bir milletvekili maaşının % 33'üne tekabül ediyordu. Saygınlık diyoruz Saygınlık ekonomiyle direkt ilgili. Bugün %8'ine tekabül ediyor. Bir milletvekili ile öğretmen maaşının farkı. 1954 yılında bir aylık maaşıyla 150 kg. koyun eti alabilen bir memur, bugün 45 kg. et alabiliyor. Bu ister istemez eğitime yansıyor. Bir takım elbiseyi 4-5 sene aynı öğrencinin karşısında giyiyorsa, bu ister istemez saygınlığı etkiliyor. Bugün gelinen bu durumdan öğretmen değil onu bu hale getirenler sorumludur.

Umran: *Toplumda eğitimin hayati önemi, toplumun kültürel gelişiminde, ve ülkenin kalkınmasındaki yeri her fırsatta söyleniyor, ama bu statünün yıpranmasıyla, kutsal bir meslek olan öğretmenlik, toplumda iş bulamayan, yapacak başka işi olmayanların tercih ettiği bir meslek haline geldi. Bunun sebepleri ne olabilir?*

A. Gündoğdu: Bu meslek ayağa düşecek bir meslek değil, ama bilinçli olarak düşürülüyor. Türkiye'de yetkililerin eğitim diye bir sıkıntıları yok. Kaliteli eleman yetiştirme diye bir sorunları yok. Türkiye'nin tüm meselelerinin sebebi eğitimidir. Çözümü de eğitimidir. Bir sorun varsa, onun kaynağında eğitimsizlik var demektir. Bankaların, halkın parasını boşaltanların ahlaki yapısından tutun da, meclisteki milletvekillerinin tavırlarına varıncaya kadar hepsi bir eğitim sorunu.

Şimdi bakıyorsunuz X hükümetinin bakanı geliyor; "kredili sistem" diyor. Sistemin alt yapısını araştırmadan, Türkiye'ye ne kazandırır, ne kaybettirir diye sormadan sistemi uyguluyorlar. Başka biri gelip bu sistem bize uygun değil, deyip kaldırıyor. Dolayısıyla bakanlık sorun çözme değil, sorun üretme bakanlığına dönüşüyor. Son yıllarda alınan ve "çağdaş" diye takdim edilen kararlara bakın. Bugün 70-80 kişilik sınıflarda eğitim yapıyoruz. 40 dakikalık ders yoklama ve sorunla geçiyor. Bizim savunduğumuz bir şey var. Bir eğitim, iki sağlık, hükümetler kendi içinde tutarlı olsunlar. Eğitim ve sağlığı siyasetin, politikanın dışında tutsunlar. Yani eğitim probleminin hallolması için konuya ciddi bir önem verilmesi lazım.

Eğitime ayrılan ödeneğe bakıyorsunuz %7; %7'nin %90'ı personel giderleri, geriye kalanla hangi çağdaş eğitimden bahsedebiliriz. Hangi kaliteden, hangi verimden bahsedebiliriz. Bugün İstanbul'un birçok yerinde ücretli öğretmen, yani emekli olmuş, pedagojik formasyonu olmayan insanlar derse giriyor. Kasap ameliyat edecek olursa, mühendis reçete yazacak olursa, doktor da inşaat planı çizer mi? Kalitesizliği katkıda bulunmuş oluyor. Bu işin çözümünü, merkezde alınan eğitim hakkındaki kararlarda aramak lazım.

Şevket Sezer: Bu meseleye ben de değinmek istiyorum; vekil veya ücretli öğretmen, yani mesleğin dışındakilerin öğretmen olması konusuna. Eski bakanlardan Uluğbay "ben branşlaşmayı lüks olarak görüyorum" diyordu. Pratisyen doktor gibi. Bu çağımız felsefesine aykırı. Çağımız branşlaşmayı gerektiriyor. Hatta bir branşın bile üç-beş dala ayrıldığı bir zamanda, bunların branşlaşmayı reddeden "Asprin öğretmen" önerileri tepkimizi çekmektedir. Milli Eğitim uzun zamandır öyle ihmal edilmiş ki, bilhassa öğretmen açığı korkunç boyutlara ulaşmıştır. Mesela 200 bin öğretmen açığından bahsediliyor. Normal bir eğitime geçmek ve 35-

40 kişilik sınıflar olmalı. Üç sene içinde bu hedefe ulaşılacaktı. 25-30 kişilik bilgisayarlı sınıflara ulaşılacaktı. Ama bakıyorsunuz, üç senedir atanan öğretmen sayısı 106 bin. Bu sene, içinde emekli öğretmen de var, yaklaşık aynı sayıda; demekki şu andaki öğretmen açığı nüfus artışını da göz önünde bulundurursanız kapanmamış, artmış. Devlet sadece öğretmen açığını kapatmanın yollarını arıyor. Sınıflarda dersler boş geçmesin, sınıfların başında biri olsun, bekçilik görevi yapsın, diye düşünülüyor. Öğretmenliğin vekilliği olmaz. Mesleklerin en önemlisi öğretmenlik mesleğidir.

Çünkü öğretmenin işi insanı yetiştirmektir. Doktorun işi hastalığı tedavidir. Öğretmenlik kadar önemli dünyada başka bir iş yoktur.

Bu sorunlar milli eğitim denen kurumun aciziyetidir. Öğretmen yetiştiremiyor, ihtiyaç da hızla büyüyor. Bu ihtiyaca cevap veremediğinden, öğretmen yetiştirip atayamadığından, sınıflar boş kalmasin diye yapılan işler çok üzücüdür.

A. Gündoğdu: Burada yeri gelmişken eklemek fayda var. Öğretmenlik en saygın meslek olursa, 18 üniversite tercihinden son tercih olarak öğretmenliği tercih eden değil de 1. sırada tercih eden öğretmen olacaktır. Branş öğretmenleri sınıf öğretmeni olarak atanıyor. Şimdi branş öğretmenlerinin yetiştiği alan ile sınıf öğretmenlerinin alanı başkadır. Bu bir aciziyettir. Öğretmenliği 1. tercih yapanların öğretmen olduğu bir zamanda eğitimin kalitesi de artacaktır. Bunun için de öğretmen yetiştirmek için bir politikaya sahip olmak gerekir.

Umrans: Bir eğitimci olarak öğretmenin kendini geliştirmesi, sosyal etkinliklere katılması gibi bir şey çok lüks oluyor herhalde:

A. Gündoğdu: Biraz açalım: 1936 yılında Refet Angin öğretmenlik yapıyor. 59 lira maaş alıyor. 10 lirasını kiraya veriyor, bir kaç lirası ile de evde bir hizmetçi

çalıştırıyor. 2000 yılına geldiğimizde manzaraya bakın, en son yapılan araştırmalara göre asgari geçim standardı 530 milyon lira, ki bunlar hayatta kalmak için gerekli olan ihtiyaçlar, sosyal anlamda bir şey yok. Biz öğretmenler bu rakamın yarısını bile alamıyoruz. Öğretmen için kitap okumak, sinema, tiyatro gibi etkinlikler çok lüks harcamalar, öğretmen bunu düşünemez bile. Kendini geliştirmek, yenilemek için kitap, dergi, gazete alamıyor.

Umrans: *Söylediklerinizden şöyle bir soru geliyor aklıma. Kısa vadede çözüm görünmüyor. Bi gidişin toplumsal yansımaları neler olabilir? Son günlerde yaşanan uygulamalar sonrasında öğrenci, veli, devlet karşı karşıya gelmiştir. 15-16 yaşındaki kız çocuklarının üzerine panzerlerle gidiliyor. Havaya ateş açılıyor. Polisiye bastırmalarla nereye kadar gidilebilir?*

A. Gündoğdu: Bu uygulamalar bizce tek tip insan yetiştirme zihniyetinden kaynaklanıyor. Türkiye'de kendi vatandaşından korkan, yarınına güvenle, ümitle bakmayan insanlar, kendilerini bu şekilde davranmak zorunda hissediyorlar. Tek tip insan yetiştirmek insanların geleceğiyle oynamak demektir. Anayasada eğitimde fırsat eşitliği hakkı olmasına rağmen, bu eşit olmayan uygulamalar yetkililer tarafından uygulanmaya çalışılmaktadır. Son yıllarda okulda tekli sisteme geçilecek

deniliyordu, olmadı. Derslik açığı kapatılacaktı, olmadı. Okul yaptıran insanların hayır duyguları ile oynandı. Eğitime katkı payı olarak çoğu zorunlu 2.9 katrilyon lira toplayacaksınız, hala nereye harcandığı, harcanmadıysa niye harcanmadığı açıklanmadı. Anayasal hak olarak ilköğretim bir haktır. Ama eğitim neredeyse ücretli eğitime doğru gitmektedir. Bu olayda da tavşana kaç, tazıya tut mantığı uygulanmaktadır. Okul müdürüne, sana para veremiyorum, başının çaresine bak diyorsunuz, velilere de para ödemek zorunda değilsiniz, diyorsunuz.

Norm Kadro uygulamasına gelelim: Öğretmen açığı var; şimdi bunu İstanbul için düşünelim: Hükümetin bir vaadi var; sınıflar 30 kişiye indirilecek. İstanbul'da sınıflar 30 kişiye indirilecek olursa öğretmen açığı 12 bin değil bu rakam 60 bin olacaktır. Dolayısıyla İstanbul'da norm kadro fazlası diye bir tane öğretmen olmayacaktır. İşin garip tarafı, bunun hedefi meslek liseleri içindir. Yani İmam Hatip, Meslek, Ticaret Meslek, Endüstri Meslek, Kız Meslek.. niye bu okullar üç sene öncesine kadar üniversite sınavında hem kendi bölümlerine hem de diğer bölümlere karşı eşit şartlarda yarışan okullarken, bir anda bir şeyler oldu? Üniversite sınavı teke indirildi. Bir rüzgar esti, Meslek liseleri mezunları bir-kaç okulun haricinde tercih yaptıkları takdirde, en az 24 puan geriden başlıyorlar. Örnek verelim: Endüstri Meslek Lisesinin Elektrik bölümünden mezun olan bir öğrenci Elektrik öğretmenliğine giderse, ek 0.5 ile çarpılıyor. Elektrik mühendisliğine gitmek isterse 0.2 ile

çarpılıyor. Düz liseden elektrik diye bir ders görmemiş bir öğrenci Elektrik Mühendisliğine gidebiliyor. Bu Meslek liselerinin yok edilmesi değil de nedir?

Umrans: Neler yapılabilir?

A. Gündoğdu: Eğitim Türkiye'nin birinci meselesi. Hükümetlerin buna samimiyetle inanması lazım. Bilimsel sonuçlara dayanarak işler yapılması lazım; sivil toplum gruplarının, toplumu oluşturan bu insanların görüşlerinin alınıp uygulamaya sokulması lazım. Eğitimde üç ana unsur vardır: Öğretmen, öğrenci, veli; bu üçüne bu işi sevdireceksiniz.

Umrans: Öğrenci açısından eğitimin sorunları nelerdir?

A. Gündoğdu: Okula gelmeden sorun başlıyor. Vatandaşın evinin önünde bir okul var. O okula göndermiyor. Servis masrafını göze alarak birkaç semt uzaklıktaki okula gönderiyor. Şimdi, Adalara bakıyorsunuz öğrenci mevcudu 20-25 kişi, Bağcılar, K. Çekmece, Güngören 80-90 kişi, öğrenci okula geldi. Fen laboratuvarı var mı? Yabancı dil laboratuvarı var mı? Öğrenci sınıfa girdi. Yazmayı, çarpmayı, çıkarmayı, bölmeyi bilmeden liseye gelmişse, bu öğrencinin sınıftaki durumunu düşünün. Hiç yabancı dil almamış, ilköğretimde öğretmen yokluğundan ders yapmamış bir öğrenciye nasıl lise müfredatı vereceksiniz? Bu politikaların yanlışlığının öğretmene olduğu kadar öğrencilere de zararı oluyor. Biz öğretmeni öne alıyoruz, neden? Çünkü öğretmenin sıkıntıları azaldıkça fedakarlığı artar. Bizim öğretmenlerimiz halen çok fazla idealist; en basitinden bu ücrete rağmen halen çalışıyorlar. Bunun başka isbatı var mı?

Öğretmen sınıfta yaptığı ek işin yorgunluğunu üzerinde taşıyorsa, bu olumsuzluk öğrenciye yansıyor. Yani öğretmene verilen cezayla öğrenciyi cezalandırıyoruz. Veliyi cezalandırıyoruz. Dolayısıyla ülkeyi cezalandırıyoruz.

Şevket Sezer: Eğitimde amaç nedir? Öğrenciyi eğitmektir. Öğretmen, okul bunlar araçtır. Bu araçlar yeterli olmayınca, amaca yeterince hizmet edemiyor, amaç gerçekleşmiyor. Öğrenci eğitilemiyor. Öğrenci yetiştirilemiyor. Esas can alıcı nokta bu; eğitim iflas etmiş. Düşülecek nokta öğrencinin buradaki durumu, öğrenci bu kadar olumsuzluklar içinde psikolojik olarak eğitime hazır mı? 90 kişilik sınıfta öğrenci kendini nasıl derse versin. Öğretmenin dersi verebilmesi kadar, öğ-

rencinin de bunu alabilecek durumda olması lazım. Ne öğretmen konsantre olabiliyor, ne öğrenci; ne çıkıyor karşımıza: Kalite. Şimdi kalitenin ölçüsü olarak geçen yılki üniversite sınavlarına bakın; geçen yıl sıfır alanların sayısı 7 bin, bu yıl 9 bin beşyüze ulaşmış, devamlı kalite düşüyor. Kalitenin düşmesi nedir? Bu ülkenin geleceği bu gençlerle paralellik arz ediyorsa, geleceğin pek parlak olduğunu nasıl söyleyeceğiz?

A. Gündoğdu: Biz eğitimciyiz. Şu anda eğitimin göstergesi olarak hükümete bir karne verecek olsak, bugün bakıyorsunuz iki ay olmuş, halen yeter sayıda öğretmen atanmamış, bu işler böyle yürümez. Yaz tatilinde bu iş bitirilecek, 70 şartı arıyor musunuz, aramıyor musunuz, ne yapacaksın yap ta vaktinde yap. Halen okullar öğretmen bekliyor:

Şimdi hükümete bir ara karne verelim.

Ekonomide büyüme zayıf, İMF'ye uyum pekiyi, ihracat zayıf, hayali ihracat pekiyi, Amerika'ya uyum pekiyi, Avrupa Birliği'ne uyum zayıf, töreye uyum pekiyi, insan haklarına uyum zayıf, halkla ilişkiler zayıf, mutlu azınlıkla ilişkiler pekiyi, (bankaları boşaltanları görüyorsunuz, kameralarla çekiliyor. Verilecek ceza çok az. Toplumda hukuka saygı yok oluyor. Çalıp-çırpma, nasıl gasp edebiliriz anlayışı topluma yansıyor. Bu da toplumsal faciaların davetiyesini oluşturuyor), sosyal güvenlik zayıf, (dünyanın ileri ülkelerinde sivil toplum örgütleri ön plana çıkarılırken, bizde yok edilmeye çalışılıyor), demokratikleşme zayıf, dayatmacılık pekiyi, yolsuzluklarla mücadele zayıf, aklanma paklanma yerinde, eğitimde çağı yakalama çağdı, zayıf... Yani bugün bir karne verecek olsak, durum bu. Yetkililere diyoruz ki, hukuku siyasallaştırmadan, herkes için hukukun elzem olduğuna inanarak, hiç değilse uluslararası anlaşmalara, İLO sözleşmelerine saygı duyarak herkes için, eşit olarak hukukun uygulanması gerekliliği kanaatindeyiz.

Bu durumlar devam ederse güven duygusu azalacak, güven duygusu azaldıkça da toplumsal facialann, intihar olaylarının artması kaçınılmaz olacaktır.

Umran: Eğitimin özelleştirilmesi ve paralı eğitim konusunda sizin ve sendikanızın tavrını öğrenebilir miyiz?

A. Gündoğdu: Anayasada devletin ilk öğretimi ücretsiz vereceği mevcut. Son yılların eğitim-öğretim politikalarında çelişkiler görüyoruz. Bir taraftan özel okulla-

ra, dershanelere karşı bir tavır seziyorsunuz. Diğer taraftan dershaneleri, özel okulları devreden çıkarabilecek kalitede bir eğitim ortaya konamıyor. Biz sendika olarak eğitimin yerelleşmesinden yanayız. İstanbul'daki eğitimi İstanbul'da yaşayanlarla yerel yönetimler, okul örgütleri, halkla, sivil toplum örgütleri ile paylaşmak lazım. Kaliteli, eşit şartlarla eğitim alınmış olur. Bakıyorsunuz, Anadolu'dan yetişen gençler üniversite sınavında başarısız oluyor, neden? Büyük şehirlerde dershaneye imkanı var, özel öğretmen imkanı var. Anadolu'da gariban halkın eksik-gedik neyse okuldaki eğitim dışında şans yok. Aynı sınava giriyorlar. Burada eşitlikten bahsedilebilir mi?

Eğitimde fırsat eşitliği diyoruz: % 70'i dar gelirli, 15 milyon insanın açlık sınırında yaşadığını dikkate alırsak, özelleştirmeye karşı değiliz, ama bunun adı konulmalı. Yerinde çözüm aranmalıdır.

Şevket Sezer: Sendika olarak biz, kurulduğumuz günden beri yerelleşmeyi savunuyoruz. Yerelleşme

derken, yerel yönetimlere, belediyelere değil, belediye-nin de içinde olduğu bir konsorsiyumla yönetilmesi, özel idare ve vakıfların çalışmaları ile ihtiyaçların giderilmesi. Ankara ve bakanlık çok hantallaşmış durumda. Bu meselelere müdahaleden çok uzak görüyoruz. Bu sorumluluğun özel konsorsiyum tarafından paylaşılması savunuyoruz. Bu bahsedilen birçok soruna çözüm olacaktır. Ankara, merkezi yönetim gözetim yapan, gelişmeleri takip eden, koordinasyon görevi yapan bir merkez olmalı. Biz eğitimin özelleşmesini değil, yani mevcut okulların özelleşmesini değil, bunun yerelleşmesini istiyoruz. Özel eğitim, özel okulların önü açılsın, teşvik edilsin, çünkü açılan her özel okul eğitim açısından bir yükü azaltacaktır. Şu andaki mevcut okullar yerelleşmeli, okul açmak isteyenler de teşvik edilmeli diyoruz.

Umran: *Eğitime ayrılan bütçe, toplanan vergiler, eğitime katkı payları, bu paraların nasıl kullanıldığı, verimli bir şekilde kullanılıp kullanıldığı konusunda neler söyleyebilirsiniz?*

A. Gündoğdu: Verimli bir şekilde kullanıldığını söylemek mümkün değil. Niyе değil; sadece deprem bölgesi için toplanan vergilere bakıyoruz; bu paraların acilen orada eğitim ve öğretimin hizmetine verilmesi gerekiyordu. Depremden bu yana bir yıl geçti. Şimdiye kadar toplanan paralarla orada eğitim-öğretimin normale dönmesi gerekiyordu. Biz onbeş gün kadar önce deprem bölgesini yeniden gezdik. Malesef toplanan paralarla orantılı bir çalışma göremedik. 2.9 katrilyondan bahsediliyor, bu büyük rakam ve bakanlık da bu paraların tamamının hesabını vermiyor. Şimdi soruyoruz: Sayın bakan, sayın yetkililer, harcamadıysanız neden harcamadınız? Şu kadarını harcadık, diyorsanız, nereye harcadınız? Niçin bekletiyorsunuz? Bundan daha olumsuz bir dönem mi bekliyorsunuz?

Umran: *Genel olarak toparlayacak olursak, tüm bu sorunlar nasıl aşılabilir?*

A. Gündoğdu: Biz Eğitimciler Birliği Sendikası olarak bir reformdan yanayız. Reformdan kastımız, bu felç olmuş yapıyı tedavi edecek reformlardır. Bu konuştuğumuz olumsuzlukların tamamı, Türkiye'de eğitim sisteminin felç olduğunu gösteriyor. Sistemimiz merkezîyetçi ve hanital, katılımcı değil, ezberci ölçme ve değerlendirme, yönlendirme yok, halktan kopuk, bilim çağının gerisinde. İşte açılış konuşmasındaki ilkelliğe bakın;

üniversitelerin bilim yuvası olması lazım. Avrupa devletleriyle demokratikleşmede yarışmalı. Bilimde yarışmalı. Öğretim üyesi, bilim dışında herşeyle uğraşılıyor.

Altyapı, finans, eğitim sorunları, kalite ve öğretmen sorunları, tüm bunların çözümsüzlüğü içerisinde sistemimiz. Pansuman tedbir yerine gerçek, köklü değişikliklere ihtiyacımız var. Eğitim yerelleşmeli, devletçe karşılanmayacak finansman yüküne yerel yönetimler dahil edilmeli. Katılımı sağlanmalı, yerel bir konsorsiyum oluşturulmalı.

Milli Eğitim'e bütçeden %7 ayınlıyor, bunun da %90'ı personel harcamalarına gidiyor. Neyle vaatlerimizi yerine getireceğiz? Olumsuzlukları nasıl gidereceğiz? Otuz kişilik sınıflar, bilgisayarlı sınıflar hayal oluyor. Çünkü bütçe yok. Parasız olur mu bu işler.

Öğretmen yetiştirmeye önem verilmeli. Hiç değilse bir öğretmen olayım değil, ah bir öğretmen olabilsem dedirtmeli. Öğretmenlik en saygın, en çok kazandıran bir meslek olmalı. Branşlaşmaya önem verilmeli.

İlköğretim kademeli hale getirilmelidir. Biz sekiz yıla karşı değiliz; sekiz değil on yıl olsun, 11 yıl olsun ama dayatma olmasın, öğrencinin isteğine, becerisine göre beşinci yıldan sonra yönlendirme yapılmalı. Milli Eğitim sistemi bilimsel ve katılımcı bir özelliğe kavuşturulmalıdır. Sistem halkın değerleriyle çelişmemeli, halkın istek ve ihtiyaçları doğrultusunda yapılandırılmalıdır.

Eğitimin herhangi bir kademesinde bir değişiklik yapılacağı zaman sendikaların görüşü alınmalı, bilimsel araştırmalar yapılmalı ve kamuyona sunulmalıdır.

Milli Eğitime bir teklif sunuyoruz. Biz buna "3 T" formülü diyoruz: Tesbit, Tenkit, Teklif.

Tesbit belli, bunu bakanlık dahil herkes yapıyor. Tenkiti de farklı kesimlerden herkes yapıyor. Ama biz Eğitimciler Birliği Sendikası olarak Teklif noktasında farklı olduğumuzu düşünüyoruz. Eğitim ve sağlığın politikalar üstü olmasını istiyoruz. Bir bakan göreve geldiğinde şu milli eğitim müdürü benim görüşümden, şu değil gibi bir ayırım yapması eğitimde liyakatı yok ediyor. Beceriksiz olsun benden olsun, değil, becerikli olsun farklı olsun, bana lazım olan işini yapması, iyi yapması, diye düşünülmalıdır.

Umran: *Sayın Ahmet Gündoğdu Bey, Sayın Şevket Sezer Bey, teşekkür ediyor, çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.* ■

Memleketimden Eğitim Manzaraları

M. Ali Kaynak

Eğitim sistemi günlük siyasi politikalarla bir türlü dikiş tutmuyor. Her gelen hükümet hatta aynı hükümetin farklı bakanları bile yaptıkları değişikliklerle eğitim sistemimizi yaz-boz tahtasına çevirdiler. İlköğretim 11-12 yıl olsun tartışmalarının başladığı şu günlerde, ülke gerçekleri göz ardı ediliyor. Beş yıllık temel zorunlu ilköğretimin bile verilemediği özellikle doğu ve güneydoğuda halen binlerce okulun kapalı olduğu, ülkenin açık olan sınıflarında ya öğretmensizlikten yada bakımsızlıktan eğitim-öğretim hizmeti verilmediği düşünülürse tüm bu uygulamaların ardından siyasi bir takım amaçların olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Eğitimin özellikle ilköğretimin her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının anayasal hakkı olduğu düşünülürse, devlet vatandaşına bu hizmeti veremekte, verdiği yerde de yeterince sağlıklı bu hizmeti sürdürememektedir.

Eğitim, öylesine bir çıkmaza girmiştir ki artık devletin resmi ağızlarından bile bu gerçeği duyabiliyorsunuz.

Örneğin YÖK başkanı Kemal Gürüz'ün ağzından "Üniversite İflas Etti" sözünü duymak olayın mahiyetini gözler önüne sermektedir.

2001 yılı bütçesinden eğitime ve üniversitelere ayrılan pay ancak personel maaşı masraflarını karşılamaktadır. Eğitim kalitesinin yükseltilmesi, çağdaş araç-gereçlerle eğitim sadece nutukları süsleyen birer objeden öteye gitmiyor.

Yeterli, çağın ihtiyaçlarını karşılayacak eğitim ve öğretimi alamayan yeni nesil hızla bir boşluğa sürüklenmektedir.

Bu gerçeği Kocatepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Şan Özalp şöyle ifade ediyor: "Ülkenin geleceği tehlike altında."

Bolu Abant İ. Baysal Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nihat Bilgen ise: "Türkiye'de gelirin çoğunu küçük bir insan topluluğu elde ediyor. İnsanlarımızın büyük çoğunluğu bu gelirden eşit pay almıyorlar. Nüfusumuzun %10'u açlık sınırının altında yaşıyor. Böyle bir ülkede bu insanların kurtuluşu eğitimidir. Bu yüzden bu eğitimi kısıtlayacak herhangi bir olayı doğru bulmuyorum. Üniversiteleri (eğitimi) paralı hale getirmek yoksul gençlerin önünü kesmektir" diyor. (Y. Binyıl 14.10.2000)

Şu anda üniversitelerde öğrencilerin harç protestosu, dini tercihinden dolayı başını örten öğrencilerin türban, bere ve şapkalarından dolayı bırakın eğitim-öğretim hakkını içeriye bile alınmama-

ları, saçları uzun, sakallı öğrencilerin okula alınmalarını vs. yaşıyor.

Liselerde, imam-hatip öğrencileri yine başörtüsü yüzünden okullara alınmıyorlar. Tarihe geçecek komedi gibi inanılması güç olaylar yaşıyor. 15-16 yaşındaki kız öğrencilerin üzerine panzerlerle gidiliyor. Robokoplar, çevik kuvvet gibi polisiye güçlerin yanı sıra tarihte eşine az rastlanılan cinsten bir uygulama ile 'ikna odaları' genç beyinleri özgür tercihlerinden vazgeçirmeye zorluyor.

İmam-hatip liselerinin önünü kesmek için gözü dönmüşçesine körü körüne bir uygulamayla tüm meslek liselerinin önünü tıkayan ÖSS uygulamasıyla yüzbinlerce gençle birlikte milyonlarca aile mağdur ediliyor. Puanı geçtiği halde istediği üniversitede okuyamayan bir genç için ideal diye bir şeyden söz etmek ne kadar doğru olur?! Anayasada ifadesini bulan eşitlik ilkesinden ne kadar söz edilebilir?!

İşte basından bir haber:

"Okulların açılmasıyla birlikte başlayan başörtüsü yasağı, Bakırköy, Küçükköy Kazım Karabekir, Güngören, Eyüp, İmamhatip liselerinden sonra ibresini Tuzla'ya çevirdi.

Veliler Rahatsız

"Çocuklarımızın başörtülerinden dolayı rahatsız edilmesini istemiyoruz. Kimse huzurumuzu bozmasın" (28.09.2000 Akit)

Kim bu huzuru bozanlar. Şimdiye kadar sorun olmayan bu olayları bu hale getiren hangi güçler? Toplumun huzurunu bozmaya çalışanlar bunu neden yapıyorlar? Bu kargaşadan, insanların bu panik halinden medet umanlar kim ve ne yapmak istiyorlar? Hangi soygun ve talan gizlemek istiyorlar?

Yüzlerce Öğretmen İhraç Edildi

Devlet Krizine rağmen KHK'da ısrar eden 28 Şubat hükümeti aslında toplumsal huzuru kaçırıcı uygulamalarını daha çabuklaştırmak için bu kararnamede bu kadar ısrar ediyor. Oysa yapılan uygulamalara bakılırsa zaten KHK'nın uygulandığı

görülecektir.

Bugüne kadar yüzlerce öğretmen, aldıkları üç kuruş maaşa bile razı olan, vatani ve ülkenin geleceği için mücadele veren fedakar öğretmenlerimiz bu şartlarda çalışmayı kabul etmesine karşılık birde siyasallaşmadan kaynaklanan hukuksuzluklara maruz kalmaktadır. İşte örnekler:

"Başörtülü oldukları gerekçesiyle iki öğretmen MEB Yüksek Disiplin Kurulu tarafından hem meslekten hem de memuriyetten ihraç edildi.

"MEB Yüksek Disiplin Kurulu tarafından 657 sayılı Devlet Memuriyet Kanunu'nun 125/E -a'ya istinaden 4041 sayılı ve 2000/163 sayılı dosya üzerinden "görev yerinde başı kapalı buldukları, bu konuda ısrarcı oldukları, ideolojik veya siyasi amaçlarla kurumun huzur, sükun ve çalışma düzenlerini bozdukları" iddiasıyla ihraç kararı verildi. Mağdur öğretmen Saliha Gündüz 'yıllarımı verdiğim bu meslekten zorla el çektiğimden dolayı çok üzgünüm. Öğrencilerimi çok seviyordum. Sevgiye dahi tahammül edilmedi. KHK'yı çıkarmalarına gerek yok. Zaten hergün yüzlerce öğretmen soruşturma geçirip atılıyor. Bu psikolojik baskılar hem öğrencileri hem de velileri çok ciddi olarak olumsuz etkilemektedir." (Akit, 10.9.2000)

ÖSS Komedi

ÖSS'de ilk 200'e giren bir öğrencinin puanı istediği okula yetmesine rağmen, istediği okula giremiyor. Böylesine bir olay herhalde bizden başka bir yerde yaşanmamıştır.

"Öğrenci Seçme Sınavı'nda (ÖSS) eşit ağırlıktan 209 puan alarak Türkiye 114'üncüsü olan Pınar Pakçe ile 207 puan alarak Türkiye 118. incisi olan Ayşegül Cengiz'in sevinçleri kısa sürdü. 2 yıldır yoğun tempoda çalıştığını ve haklı bir başarı elde ettiğini ifade eden Ayşegül Cengiz, elde ettiği başarının sadece meslek lisesi mezunu olduğu için elinden alındığını, 35 puanının kaybolduğunu belirtti. 207 yerine 171 puanla tercih yapmak durumunda bırakıldığını kaydetti. Ayşegül Cengiz'in babası Mustafa Cengiz de "kızımı Maliye Meslek Lisesi'ne kaydederken böyle bir sistem yoktu. Eğer sistem değişmeseydi kızım ODTÜ, Bilkent, Boğa-

ziçi gibi üniversitelerde okuyabilecekti. Bu adaletsizliğin düzeltilmesi için gereken mücadeleyi vereceğiz.”

Memlekette bu tarjikomik olaylar yaşatılırken 28 Şubat süreciyle hukukun ve her alandaki uygulamaların siyasallaştığı bir döneme girildi. Bu dönem 28 Şubat Hükümetinin uygulamalarıyla adeta bir kaosa döntüştü. Her ne kadar sözde ‘istikrar ve uyum hükümeti’ olduklarını söyleseler de bu süreç aslında topyekün bir toplumsal çöküş sürecidir. Bu sürecin en fazla mağdur ettiği eğitim sistemimiz üç yıl gibi kısa bir sürede Cumhuriyet döneminin en karanlık dönemi olarak tarih sayfalarında yerini alacaktır.

Eğitimde En Karanlık Dönem

Sırf din eğitimini katletmek uğruna halka dayatılan 8 yıllık kesintisiz eğitim 4 yaşına girerken, eğitim artık içinden çıkılmaz bir bataklığa döndü. Mustafa N. Yılmaz, “Bir inat uğruna hem meslek lisesi, hem imam-hatip okulu öğrencileri mağdur edilmiş, okullar kapanma noktasına getirilmiştir. öğretmen açığı, derslik açığı devam etmektedir; eğitim araçları yüzyıllar öncesindeki gibi ilkel özelliklerini koruyor. Gelişmiş ülkeler hızlı bir değişim

yaşarken, biz halen derslik ve öğretmen açığı ve kalabalık sınıflarla boğuşuyoruz. Yıllardır bir aldatmacadır gidiyor.” dedi. (Akit, 11.9. 2000)

Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu söylemlerine devam ede dursun, bu utanç tablosu 2000 yılında Türkiye’ye aittir. İthaf olunur.

Taşınmalı Komedi

8 yıllık kesintisiz eğitim dolayısıyla yeterli sayıda okul ve öğretmen olmadığı için ‘taşınmalı eğitim’ adı verilen merkezi bölgelerle civar köylerin birleştirilmesi projesinde ilginç olaylar oluyor. Bunun örneklerini basında görüyorsunuzdur, ama ‘Ülkemizin Eğitim Manzarası’ni yazıp da bir-iki örnek vermemek olmaz.

Kars’tan bir örnek: Okul var, öğretmen var ama eğitim-öğretim yapılamıyor. Nasıl olur?

“Kars’ın Selim ilçesine bağlı Tuzluca köyünde, öğrenci ve öğretmen bulunmasına rağmen okul binasının harabe olması nedeniyle eğitim ve öğretime başlanamıyor. 4 yıldır kapalı olan okulda sıra ve masa yok. Okulun bakımsızlığı nedeniyle eğitime başlanılamadı. Köyün muhtarı yaptığı tüm müracatlara rağmen gerekli malzemelerin gönderilmediğini ifade ediyor.” (Akit, 3.10.2000)

Bir Örnek de Diyarbakır'dan:
"Diyarbakır merkeze bağlı Kırkıncık köyünde okul bulunmaması nedeniyle çocuklar hergün yaya olarak 2 kilometre uzaklıktaki Develi köyüne gidip geliyorlar. 8 yıllık zorunlu eğitime geçişle birlikte

geliştirilen "taşımali eğitim uygulaması"na rağmen, 12 çocuk Develi köyüne yaya olarak gidip geliyorlar. Köyde okul bulunmaması nedeniyle, sayıları 15'i bulan kız çocuklarını ise komşu köye göndermiyorlar. Veliler okulun uzak olması nedeniyle kız çocuklarımızı gönderemiyoruz. Okula giden çocuklarımız da yolda büyük zorluklar yaşıyorlar. Yazın yine idare ediyorlar; ancak, kışın çok zorluk çekiyorlar. Kar yağınca bu bölgede yabani hayvanlara da çok rastlanıyor, şeklinde konuşuyorlar." (Y. Şafak, 12.10.2000)

İşte Çöküş Tablosu

- Türkiye'de 9 milyon 588 bin kişi okuma-yazma bilmiyor.
- 200 bin öğretmen açığı bulunuyor.
- 17 bin okul hala kapalı.
- 13 milyon öğrenciden sadece yüzde 2'si bilgisayarla tanıştı.

- Yurt genelindeki derslik açığı 90-100 bin. Sadece İstanbul'daki açık 15 bin.
- 8 yıllık kesintisiz eğitim, okula gitme oranında yüzde 20 civarında fire verirdi.
- Taşımali eğitim çökme noktasına geldi. Yüzlerce çocuk canından oldu.

• Meslek eğitimi büyük darbe aldı. Gelişmiş ülkelerde yüzde 65 düzeyinde olan meslek eğitimi alan öğrenci oranı Türkiye'de yüzde 20'lere geriledi.

• Kesintisiz eğitim, ahlaki çöküşü ortaya çıkardı. Çocuk suçları arttı. Alkol ve sigara kullanma yaşı düştü.

Ülkemizin bugünü ve geleceği açısından son de-

rece hayati bir öneme sahip olan eğitim sisteminde ülke insanının istek ve ihtiyaçları doğrultusunda halkın geniş katılımının sağlanacağı geniş bir konsensüsle şekillenmesi gereken eğitim sistemimiz, politik dayatmalara tercih ediliyor. Ülkenin geleceği tehlikeye atılma pahasına bu yanlışlıktan dönülmüyor. Devlet İstatistik Enstitüsü, Adalet Bakanlığı ve Eğitim-Bir-Sen gibi kurumların yaptığı araştırmalar, eğitimin içerisinde bulunduğu batağı gözler önüne seriyor.

Araştırmalar, çağdaş eğitim adı altında yapılan değişikliklerin ülkenin doğal, ekonomik ve sosyal şartları gözönünde bulundurulmadığı için bu şartlarda başarılı olunması olanaksız görülüyor. Eğitim sistemini daha yararlı, etkili yapmanın yolu geniş katılımlı bir yapıdır. Ancak bu halkıyla bütünleşmiş hükümetlerin işidir. "Halka rağmen" mantığı ile başarı sağlamak mümkün değildir. Onun için önce bu temel şartın oluşması gerekir. ■

DENEME

Caner Doğan

OKU OKU ADAM OL

Son zamanlarda kafamı kurcalayan ve içinden çıkmakta zorlandığım bazı sorunlarıma cevap arama meylindeyim. Muhatabı tarafından cevaplandırılması dileğiyle sorularımı sıralıyor, cevaplarımı sabırsızlıkla bekliyorum.

Babama;

Babacığım sınıfta biraz düşünsem, ima ile, öğretmenim hindi, biraz konuşsam papağan olduğumu söylüyor. Hem düşünüp hem konuşacağım bir okul yok mu?

Televizyonlarda kılık kıyafetle ilgili bir sürü arbede yaşanıyor. Bütün öğrencilere aynı tip elbise giydirdeseler giyim kuşamda birlik olmaz mı?

Edebiyatçımız Emine Hanım'a,

Bize gazel okutuyorsunuz; ama bir türlü başaramıyoruz. Siz isterseniz bizden hariçten gazel okumamızı isteyin. Bak o zaman beş üzerinden tam not alıyorum mu, almıyor muyum? Ne dersiniz?

Bana bakıp bakıp çok zekisin çocuğum, diyorsunuz. Çocukluğum kesin; fakat zeki derken herhangi bir edebi sanat yapıyor musunuz; yapmıyor musunuz?

Coğrafyacımız Temel Beye,

"Dünya yuvarlak, portakal gibidir." Diyorsunuz. 1. Portakal'ın tadı var da niçin dünyanın tadı ve tuzu yoktur? 2. Hadi diyelim yuvarlak, peki o zaman okyanuslar, denizler, ırmaklar her tarafa niçin saçılmıyor?

Uçakla uzak ülkelere ya da Türkiye'ye gelen insanlar ne biliyorlar geldikleri yerleri, üzerinde Türkiye, Danimarka, Fransa... yazıyor mu?

Matematikçimize,

İki noktadan bir doğru mu geçer yoksa sınırsız doğ-

ru mu? Bunu anlamaya çalışıyorum; ancak doğru nedir, kime denir, bunu anlamada zorlanıyorum; hangi öğretmene sorsam bunu bana izah eder?

Bir de "çarp, böl, parçala" gibi teknik terimlerden rahatsızlık duyduğumu bilmenizi isterim. Ara ara derste daha yumuşak sözleri söylememiz mümkün mü?

Biyoloji öğretmenimiz İlhan ya da Külhan Beye,

Normal şartlar altında her mayoz bölünmeyi bir mitoz bölünme izler, diyorsunuz. Ama ben dünyada bütün bölünmelerin anormal şartlarda olduğunu görüyorum. Sizce ben bilimle çatışıyor muyum?

Kommansalizm, (tek taraflı faydalanma) çok hoşuma gidiyor. Mutalizmi (karşılıklı faydalanma) hiç beğenmedim. Çok mu egoistim, sizce bir psikologa mı yoksa medyuma ya da guruya mı görünmem lazım?

Dinci ne demekse ona,

Ezberle bir eğitimden geçtiğimi düşünürseniz, her şeyi ezberlemem ve ezber yapmadan da sınıfı geçmem mümkün gözükmemektedir. Bu durumda kopya çekmem haram mı yoksa kopyanın haramlığı yakalandıktan sonra mı başlıyor?

"Hocanın söylediğini yap; yaptığını yapma." Bizim mi güçsüz olduğumuz yoksa hocaların mı irade fakiri olduğunu gösterir?

Bütün eğitim neferlerine,

Sınıf içinde hiçbir zaman şahsiyet aşlamayan ve öğrenciyi küçümsemeyi büyüklük kabul eden bütün öğretmenlerim. Derslerimiz için yıllık plan yaptığınızı bilmekteyim. Peki bizi pasifize etmek için de özel kılık planı hazırlıyor musunuz?

Topkapı Sarayı

İlknur Özşen

“... taşların dili olsa da konuşsalar.”

Fatih Sultan Mehmet'ten başlayarak Sultan Abdülmecid'e kadar yaklaşık 400 yıl Osmanlı İmparatorluğu tarihinin en ilginç olaylarını bağında taşıyan bir yapı... Topkapı Sarayı.

Bakanlar Kurulu Kararı ile 3 Nisan 1924'te müze haline getirilmiştir.

Tek ve büyük bir bina şeklinde değil de devir devir, bölüm bölüm eklenerek zaman içinde meydana gelmiş bir “külliye”dir. Sarayda Mimar Sinan gibi, Beşir Ağa gibi ünlü mimarlarımızın yapıtları olan bölümler de vardır.

Dünya Buradan İdare Edilirdi

Zamanla Fatih'ten sonraki hükümdarlar bu saraya ilaveler yaptılar. Yüzlerce dönümlük Sarayburnu yalnız padişahların ikametgahı değil, devletin yönetim merkezi haline de geldi. Devlet işlerinin görüldüğü kubbe altında, tavana asılı duran küre biçimindeki avize, dünyayı sembolize ediyor ve oradan dünyaya hükmediliyordu.

İmparatorluk büyüdükçe Topkapı sarayları da genişledi, sarayda bulunanların sayısı arttı. Fatih devrinde saray mevcudu 750 kişi iken, Kanuni devrinde saraylılar sayısı 5000'i geçti. Bugün müze halinde bulunan Topkapı saray ve köşklerinde yüzlerce yıllık şanlı, ihtişamlı geçmişin belgeleri muhafaza edilmektedir.

Oturulacak Yer Burasıdır

Fatih Sultan Mehmet 1453'de İstanbul'u fethettiği zaman bir süre, Beyazıt'ta bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin bulunduğu yerdeki sarayda kaldı. Fakat İstanbul'u gezip dolaştıkça, bugün Sarayburnu adını taşıyan ve zeytin ağaçlarıyla kaplı yarım adayı görüyor, 'oturulacak yer işte burasıdır' diyordu. Burnun önünde kıvrım kıvrım Boğaz, sağında mavi Marmara, solunda

altın bir boynuz gibi Haliç vardı. Kapanmayacak mavi ve ye bir ufuk çevreliyordu bu yarımada. Fatih, yeni sarayı işte b raya yaptırdı.

Bugünkü üniversite merkez binasının bulunduğu yere 'S ray-ı Atik' (Eski Saray) adıyla ilk Osmanlı sarayını ; daha son 'Çinili Kasir' ile Sarayburnu'ndaki 'Saray-ı Cedid-i Amire' yaptırdı. 'Saray-ı Cedid-i Amire' nin yapılmasına 1465 (870) yılında başlandı; yapı, 1478 (883) de sona erdi. Osmanlı Padişahları, 3. Murad zamanına kadar Eski Saray'da yaşadılar. Daha sonraları 'Saray-ı Cedid-i Amire'ye Topkapı Sarayı adı verildi. Osmanlı Padişahları, Dolmabahçe Sarayı'nın yapılmasına kadar Topkapı Sarayı'nda yaşadılar (1853).

Padişahlar; çocukları ve ailesiyle Eski Saray'da yaşıyorlardı. Devlet işlerini ve divan toplantılarını Topkapı Sarayı'nda yürütüyorlardı. Kanuni zamanında Eski Saray yandı; Hürrem Sultan'ın ricası üzerine harem Topkapı'ya götürüldü (1550). 3. Murad, 1578 yılında Topkapı Sarayı'nda ilk harem dairesini Mimar Sinan'a yaptırdı. Kadınları Eski Saray'dan buraya getirtti.

Topkapı Sarayı harem kısmı, daha sonra padişahların yaptırdıkları yeni dairelerle çok genişledi. Özellikle, Avcı Mehmed Edirne Sarayı'na olduğu gibi buraya da yeni ilaveler yapıldı. Çünkü haremde birçok yerleri yanmıştı. Bugün, haremde ayakta kalan dairelerinin önemli kısmı, Avcı Mehmed'in yaptırdığı yapılarıdır.

Fatih'ten sonra gelen padişahlar, Has Bahçe'ye Sarayburnu kıyılarına da birçok kasırlar ve köşkler yaptırdılar, buraları yazlık oturma yerleri veya mabeyn olarak kullandılar. 3. Murad, haremde Topkapı Sarayı'na getirtince, Eski Saray önemi kaybetti. Burası ölen veya tahttan indirilen padişahların, kızıların ve cariyelerinin sürgün ve hapsedildiği bir yer oldu. Eski Saray, 1550 ve 1715 yıllarında iki defa yanmış ve yeniden yapıldı. 1826'da yeniçeri ocağı kaldırılınca buradaki kadınlar Topkapı ve Çiftesaraylar'a götürüldüler. Böylece Eski Saray, sürgün yeri olmaktan kurtulmuş oldu.

Neden Topkapı

Eski adı “*Saray-ı Cedid*” (*Yeni Saray*), Saray’ın sahilde bulunan ve şimdi olmayan bölümünün önünde toprak bulunmuş bu nedenle oraya Topkapı derlermiş daha sonra bu ad sarayın tümüne denir olmuş .

Topkapı Sarayı; bahçeler, köşkler, kemerler, odalar ve socalarla birbirine geçilen, çok sayıda yapıardan kurulu bu kendine has mimari topluluğu, kimi ömrünü at sırtında geçirmiş saraya az uğramış, kimi hiç çıkmamış padişahların karakterine, zevk ve düşüncelerine göre şekillenmiş her bir yanını tarihe şahitlik etmiş sayısız hatıralarla doludur. O taşların dili olsa da konuşmalar kim bilir neler anlatırlardı.

“Topkapı Sarayı ve Ben” yazısında Sami Güner duygularını şöyle anlatıyor; ‘İçinde yaşanılması büyük bir dert, üzüntü, ızdırap olan İstanbul’un her nasılsa bir köşecğinde kalmış, gürültüden uzak, güzelin saraya ayak bassam, içimi büyük bir huzur ve sükun kaplar. Yaşadığımı hissedirim. Burası bana, sıcak çöllerde susamış insanlara sunulan soğuk bir kızılçık şerbeti gibi rahatlık verir. Dünya ile bağlarım kesilir. Alacak verecek ne varsa, renkleri solmuş bu taş duvarların ardında kalır. Yüzyılları dile getiren süslü kapılar, geniş avlular, gül ve lale bahçeleri, asırlık çınarlar, birbiri ardınca sıralanmış selviler, kubbeler, kemerler, bacalar... beni tarihin derinliklerine sürükleyip götürürler. Sessizce odalardan, sofalara, avlulara geçerken; Yüksek, sırmalı kavukları, renk renk kaffanları ile ağalar, paşalar, vezirler, kazaskerler, imparatorluğun her kademesinde yıllarca vazife yapmış insanlar gözlerimin önünden geçerde geçer... Ordular buradan sefere çıkmış,

fermanlar burada okunmuş, ünvanlar burada dağıtılmış, padişahlar burada saltanat eylemiş, burada tahta çıkmış, burada düşürülmüştür.’

Topkapı Sarayı için çok şeyler yazıldı, çok şeyler söylendi. Daha kim bilir yüzyıllarca neler söylenecek? O gözleri kamaştıran, değer biçilemeyen hazinelerin, mukaddes emanetlerin olduğu salonlar, valide sultanların, cariyelerin hâlâ tartışılan esrarengiz, biraz da efsanevi Harem Dairesi, sadrazamların tören yeri olan Bâbüssaâde’si; Topkapı Sarayı’nın müze bölümü ikinci kapısından sonra başlıyor. İkinci avluya geçince de sağda “Matbahlar” yani saray mutfakları vardır. Burada çini ve porselenler teşhir edilmektedir. Üçüncü avluda “Arz odası”ndan başka padişahların elbiselerinin bulunduğu “Seferli koğuşu” ve dünyada bir eşi daha bulunmayan “Hazine Dairesi”, mukaddes emanetlerin bulunduğu “hırka-i saadet”de buradadır. Kütüphaneler, yazına eserler, silah sekisyonu, çini sanatımızın şaheserleri de buradadır. Birer mimarlık incisi olan Bağdat ve Revan köşkleri... Altın yolu, ocaklı sofası, hünkar odaları, şehzadegan ve kadın efendilere ayrılmış daireler ve eşsiz çini dekorasyonu ile *Harem*...

Topkapı da saray değil saraylar var. Topkapı Sarayları bir bütün olarak ele alındığı zaman, yeryüzünde ondan daha muhteşem, daha zengin, daha ince ve güzel eser az görülür. Heybetli olan, aynı zamanda sade, zarif ve tabiata uygun olmalıdır. Aksi halde o heybet kusurludur. Onun içindir ki Sultanahmet, Selimiye, Süleymaniye camileri hem dağ kadar heybetli, hem sülün kadar zarif ve hafiftir. İçlerindeki çiniler tabiatın yeşilini, suyun ve göğün mavisini, çiçeklerin rengini yansıtır. Onun için ‘Dünya bizim çadırımız, gökyüzü de bu çadırın kubbesidir’ derler.

Kriz Dönemlerinde Bürokrasi Siyaset İlişkileri

Hasan Celal Güzel

*Araştırma ve Kültür Vakfı tarafından aylık olarak organize edilen
"İstanbul Toplantıları"nın geçen ayki konuğu Hasan Celal Güzel'di.*

Hasan Celal Güzel, konuşmasına Sidney olimpiyatlarından hareketle şöyle bir Türkiye manzarası çizerek başladı.

"Düşündüm eğer 2000 olimpiyatları Türkiye'de yapılsaydı. Birincisi büyük ihtimal yetişmezdi. Bir taraftan yarışmalar yapılırken, çekiç sesleri gelirdi, diğer taraftan aslan müteahhitlerimiz sayesinde tribünlerin bir kısmı çökebilirdi. Diğer taraftan enerji tasarrufu dolayısıyla tam başlarken elektrikler kesilebilirdi. Daha sonra içeriye girmek isteyen başörtülü öğrencilere mücade edilmez, öğrenciler de bir yerler bulup içeriye girmek

isterlerdi. Arkasından Nuh Mete Yüksel ve Vural Savaş ve arkalarından polis ve jandarma ordusu gelirdi. Arkadan mafya şirketlerimiz ortaya çıkar başta Alaaddin Çakıcı, Nuriş, Karagümrük çetesiyle gelirdi. Sonra Yahya ve Murat Demireller kolkola sahaya girerlerdi. Ardından Özel Çiller'le, Turgut Yılmaz kolkola gelirlerdi. Sonra banka soyguncuları filan, bu arada da tribünlerde gür bir sesle onuncu yıl marşı söyleniyor olurdu. Maa-lesef 2000'li yıllara geldiğimiz şu günlerde millete ve dünyaya verebileceğimiz budur."

Bu kendi tabiri ile "muzip" manzaradan sonra konusuna giriş yaparak, "Kriz dönemlerinde bürokrasi-siyaset arasındaki ilişkiyi iyi düzenlemek lazımdır. Türkiye'de bürokrasi, kalem efendileri grubu yani allame grubu, ilmiyye sınıfı, her zaman seyfiyye'nin emrinde olmuştur. Geçmişten gelen bir alışkanlıktır bu. İlmiyye, seyfiyyeye hizmet etmiştir. Çünkü seyfiyyenin seyfinden hep korkmuşlardır..." dedi.

Daha sonra Türkiye'deki demokrasiye vurulan darbeleri özetleyerek bir manzara daha çizdi. Kriz dönemleri olarak tanımladığı bu dönemlere; 1960, 1971, 1980 antidemokratik darbeler, askeri ihtilaller tüm bunlara aydın, entelektüel dediğimiz, topluma önderlik yapma durumunda olanların bunlara hep korkarak yaklaştığını anlattı.

Türkiye'de bürokrasi-siyaset ilişkisinde ince dengelerden bahseden Hasan Celal Güzel, kriz dönemlerinde halkı örgütleyecek, öncülük edecek aydınlardan yakındı ve sorunun temeline tepkisizliği aldı.

"Türkiye'deki bu krizlerden, bu gidişattan, halka

yapılan baskılardan, antide-mokratik gidişattan, devletin kudretini bu şekilde istismar eden bu tavırlardan bu ülkenin aydınları sorumludur. Aydınların içinde de siyaset adamları sorumludur.”

Örnek olarak Turizm Bakanı Erkan Mumcu'nun konuşmasına değinerek Türkiye'de bilimin ve bir bilim müessesemizin geldiği noktaya vurgu yaparak;

“Turizm bakanı yakından tanıdığım, sevdiğim bir dostum. Çok kibar siyasi

nezakete uygun bir üslupla aslında silahlı kuvvetleride hedef almadan İstanbul Üniversite rektörünü tenkid eden bir konuşma yaptı. Onun konuşmasına Genel Kurmay tepki göstererek bir bildiri yayınladı. Böyle bir ülkede demokrasiden söz etmek mümkün mü?” dedi.

Türkiye'nin bu görüntüsüyle Avrupa Birliği'ne giremeyeceğini, adamların almayacağını vurgulayan Güzel,

“Bir taraftan başbakanlarınızı, bakanlarınızı, düşünen, yazan adamlarınızı içeri atacasınız. Bir yaygara ile yargının başkan üyelerini, başkan vekillerini, hakimleri, bilim adamlarını getirip brifing vereceksiniz ve alkışlatacaksınız. Hukuku böyle siyasallaştıracaksınız. Sonra benim davam onların önüne gittiği zaman ben o adama inanır mıyım, güvenir miyim?

Size bir örnek vereyim. Bana bir kokteyde Batı Çalışma Grubu ile ilgili bir General dedi ki: “Hasan Celal Bey, biz boş yere bu tankları falan yürütmüşüz. İki-üç tane savcı bulduk işi bitirdik.” dedi. İşte bu kadar. İşte budur siyaset-bürokrasi münasebeti. İşte tüm bunlar Türkiye'de aydın geçinen insanların haysiyetsizliğinden dolayıdır.” diyerek konuşmasına devam etti.

28 Şubat'ın oluşum şeklini kendi üslubuyla özetledikten sonra Kriz Yönetmeliğine değindi.

Kriz yönetmeliğini bilmeyen kişinin o koltuğa oturmamasını bilmiyorsa sorması gerekliliğini anlattı.

“Eğer Tuğgeneral size küfrediyorsa, Tuğgeneral ordudan ayrılmadan sizinde o işin peşini bırakmamanız lazım. Çünkü o işin dönüm noktasıdır. Onun üzerine düşmezsen arkası gelir” şeklinde yaşadığı olaylardan anekdotlar anlatan Hasan Celal Güzel burada eleştirile-

rini yoğunlaştırdığı askeriyeyi neden eleştirdiğini ve eleştirilerinde dikkat ettiği bazı inceliklere değinerek, “Bizim askerimiz gerçekten Amerikan askerinden de, Ortadoğu'nun aşiret cumhuriyetlerindeki askerlerden de farklı ve kalitelidir. Hukuka saygı gösterir. Bu konuda duyarlı, hassasiyetleri olan, iyi eğitim almış bir askerdir. Ben katıyken askerimi horlamam, orduyu severim. Normal işlerini yapınlar başımın üzerinde yerleri vardır. Bizim düşmanımız değildirler. Bizim içi-

mizden çıkan, sizlerin evlatları, dostlarımızdır. Bu müesseseye hor bakmayız, büyük kısmını başımızın üzerinde taşıyoruz.”

Daha sonra neler yapılabileceğine değinen Hasan Celal Güzel şöyle devam etti:

“Kendi hukukunu, yetkilerini aşan müdahalelerde açıkça karşı çıkmak lazımdır. Cesur bir şekilde, horlamadan, üzmeden, kovalamadan, mümkün mertebe kamuoyuna intikal ettirmeden, asla haysiyetlerini zedeledirmeden. Çünkü haysiyetsiz bir silahlı kuvvetler bizi müdafaa edemezler. Kesin bir lisanla, bir tavırla, arkadaş bu böyle olmaz demek lazımdır. Dersek, söylediklerini yapmazsak ne olur? Hiç birşey olmaz. Bundan kötüsü ne olabilir?

MGK'da alınan her karar uygulanacak diye birşey yok. İlgili kanun ve yönetmeliklerle sabittir ki iade yetkiniz vardır.

Anayasa'nın 118. maddesine göre MGK kararlarının hükümet tarafından kabul mecburiyeti yoktur. Peki efendim sen öyle diyorsunda, bu adamlar darbe yaparlar. Yapsınlar. Ne olurdu yönetime el koysalardı. Bizi de garnizonlara doldururlardı. Sıkı yönetim ilan ederlerdi. Sıkıyönetim mahkemesi kurulurdu. DGM'ye çıkartırlardı. Ne olurdu? En kötü darbe 27 Mayıs darbesidir. 27 Mayıs konjonktür bir düşünün 1980'i düşünün 2000'i düşünün hangisi darbelere daha müsaittir? 1997 müsaait midir? Peki darbe yapılsa ne olurdu? İnanın darbe yapılmış olsa idi çoktan bu iş bitirilmişti. Nitekim Şimdi 28 Şubat filan olmayacaktı. Sistem normalleşecekti. Onun için öyle bir darbe kolay kolay olmaz.

12 Eylül'ü düşünün hepsi bir araya geldi. Krizler

çıktı. Parlamento kapandı. Siyasi partiler kapandı. herkes toplanıp götürüldü. Askeri bir yönetim kuruldu. Ne kadar sürdü tam 3 sene 2 ay devam etti. 28 Şubat'tan bu yana 3 sene 8 ay geçti. O zaman 1997'de beni ekrana çıkarıp korkmadan konuşuran Kanal 7 şimdi adımı anmaya korkuyor. 97'de başörtülülerin çok az bir kısmı üniversitede problem yaşıyordu. Şimdi hiçbiri üniversiteye giremiyor. Demirel'in dediği gibi '28 Şubat müesseseleşti' Şimdi daha zor değişebilir. Üstü kapalı bir darbe oldu.

Demek istediğim bundan sonrası için, mücadeleyi iyi seçmek lazım..

TSK'nın 35. maddesindeki TC'ni koruma ve kollama görevi dış düşmanlara karşıdır. TSK'nın bütün demokrasilerde olduğu gibi Türkiye'de de iç güvenlikle ilgili vazifesi yoktur. Sadece Anayasa'nın 119. maddesindeki sıkı yönetimle ilgili bazı yetkilere sahiptirler, onlarda sivil idareciler tarafından verilir. İlgili maddelerde TSK'nın hiçbir kademesindeki mensubunun siyasi beyanat veremeyeceği belirtilmiştir. Bunları hatırlatmak lazımdır.

Daha sonra herşey yoluna girecektir. Halktan yana olanlar, sivil, demokratik yönetimden yana olanlar her zaman kazanacaklardır. Bizim en büyük eksikliğimiz cehalettir, cesaretsizliktir, haysiyetsizliktir. Eğer bunlardan kurtulabilirsek kriz dönemlerini çok rahat aşarız. İdareyi kaybetmeyiz."

İnsanların rahatları kaçmadan, haklarını birilerinin getirip vermesini bekler gibi bir tembellik ve korkaklıkla beklediğini, bir imza dahi atmaktan çekindiğini ve üşendiğini ifade eden Hasan Celal Güzel, Hazreti Peygamberin hayatından örnekler verdi.

"Hepimiz Peygamberimizi severiz. Yolunda yürümeye çalışırız. Hani onun çektikleri, hani onun çektiği sıkıntılar, bu korkaklık niye? İmanla-korku aynı kalpte bulunamaz" buyuruyor. Sizlere soruyorum: Korkak mısınız, imansız mısınız?...

Ben Ayaş'ta düşünüyorum; Gecemi, gündüzüme katıp devlet, millet hizmetinde çalışıp durdum. Teşekkür edeceklerine, hapishaneye koydular. Ben böyle memleketin içine diyorum... Dünya Bankası'ndan teklif aldım, gidebilirdim. Sonra kendimi topluyorum. Bu vatan benim, bu devleti benim dedem kurmuş, sütçü imamlar kurmuş, inançları sayesinde kurtulmuş, kurulmuş nereyi bırakıp gideceğim. Kime bırakıp gideceğim üç-beş tane serseriye mi? Böyle düşünmek lazım. Kork-

mamak lazımdır. Ya... ölümünden öte ne var?"

Kendine yöneltilen eleştirilerin başında konuştuğularına dikkat etmediği, aklına ne gelirse konuştuğu sonra da başına türlü işler geldiği şeklindeki yakınmalara şöyle cevap verdi.

"Şöyle diyorlar ya bu Hasan Celal Güzel'de kendisine hiç dikkat etmiyor. Anap'ın başında kalsaydı, başbakan olurdu, memlekete faydası olurdu. Politikada başarılı olurdu. Ben bunlara katılmıyorum. Politikada başarılı olduğumu zannediyorum. Çok genç yaşta gelinebilecek her yere geldim. Bir Mesut gibi başbakan, Süleyman gibi de Cumhurbaşkanı olmadım. Onlar gibi olacağıma hiç olmam daha iyi. Şimdi orduya bir defa daha teslim olurum onbaşı, yüzbaşı olarak askerliğimi ikinci kez bir daha yaparım. Onlar gibi başbakan, cumhurbaşkanı ne diye olayım. Olmam daha iyi."

Son olarak Hasan Celal Güzel şunları ekledi.

"Fedakarlık olmadan, bedel ödemededen hiçbir şeye ulaşamazsınız. Hele hürriyetinize hiç ulaşamazsınız. Geri çekildikçe, adamlar ilerleyeceklerdir. Bu şekilde geri çekilmeye devam ederseniz. Şimdi başınızı açarlar, yarın yolda da yürüyemezsiniz. Hakkınızı arayın. Korkmayın. Bunlar kim oluyor. Yarın ellerindeki çarpıttıkları adalet terazisiyle Yassıada hakimleri gibi tarihin karanlıklarına gömülecekler, bizlerde aydınlıkta kalacağız. Cesur olmamız lazımdır. Haysiyetli olmamız lazımdır. Prensipli olmamız lazımdır. Akıllı, zeki olmamız lazımdır. Rahmetli Necip Fazıl'ın dediği gibi 'kim dendiği zaman terettüd etmeden arkasına, sağına, soluna bakmadan ben' diyebilmeniz lazımdır. Böyle şartlar oluşunca Türkiye'de herkesin kendi işine, gücüne döneceğini düşünüyorum."

Bu hareket ve canlılık vermeye çalışan sözlerden sonra yeni bir hareket oluşturulmasının gerekliliğinden bahsetti.

"Türkiye'de evvela haysiyetli aydınlardan meydana gelen yeni bir politika tesbit etmek lazım. Yeni bir politika ekibi kurmak lazım. Gençlerin işin içinde olduğu bir hareket. Bu insanlardan şimdiye kadar vazifesini yapan yaptı. Nankörlük etmeyelim, vefasızlık etmeyelim. Allah razı olsun ama bu görüntünün değişmesi lazım. Sizde eskidiniz diyorsanız biz de olmayalım. Açıkça birileri çıkısın benim desin. Bunun zamanı geldi. Hiç kimseden korkmayın, haysiyetsizlikten korkun, şerefsizlikten korkun. Göreceksiniz karşınızda dağlar eriyecek." diyerek sözlerini tamamladı. ■

RAMAZAN'DA KUR'AN'LA DIRİLMEK

ÖMER MİRAÇ YAMAN

Zulümlerin çığ gibi büyüdüğü, sıkıntıların katlanarak arttığı ve Mü'minlerin, hayatın her alanında ambargo altına alınmaya çalışıldığı bir dönemi yaşıyoruz halihazırda. Ve bu ruh hali içinde nur dolu bir Ay'ı; Ramazan'ı karşılamaya hazırlanıyoruz. Böyle bir ortamda Ramazan'ı anlamlı kılmak, yaşamı ise yeni bir gözle yeniden şekillendirmek, elbette Kur'an'la olacaktır. Kendisine uyup uymadığımızdan sorguya çekileceğimiz (43/44) tek kitap olan Kur'an'ı yeniden tüm okumalarımızın en başına yerleştirmemizin tam da sırasıdır. Karanlıkların üstümüze kabus gibi çöktüğü ve umutların zayıfladığı bir ortamda; insanları karanlıklardan aydınlığa çıkartan (14/1) Kur'an'a yeniden sarılma zamanıdır şimdi.

Bu ayda tek gündemimiz Kur'an ve O'nun anlaşılması olmalı. İster Arapça, ister Türkçe her şekilde okumalıyız. İster ailemizle, ister dostlarımızla her yerde okumalıyız. İster topluca, ister fert fert; durarak, tefekkür ederek her zaman okumalıyız. Bu ay içinde insanları Kur'an'la tanıştırmalı, birbirimize Kur'an hediye etmeliyiz.

Ve bu Kur'an atmosferinde gecelerimizin yarısı, üçte biri, biraz daha fazlası veya azını anlamlı kılıp, sistemli ve düzenli bir şekilde Kur'an okumaya ayırmalıyız. (73/2-5) Gece ibadetlerimizi hep birlikte yeniden diriltmeliyiz.

Nefsin bitmek tükenmek bilmez arzularını da dizginlemeliyiz. Önce aç kalmayı öğrenmeliyiz. Ardından sıkıntı anında Sabr'ı yeniden diriltmek için dönüp Asr süresini ve diğer sabır ayetlerini okumalı ve üzerine uzun uzun düşünelim.

Açlık ve sabrın ardından fakirleri, yoksulla-

rı düşünmeliyiz. Yokluk içinde olmanın ne demek olduğunu tüm vücudumuzda hissetmeli ve "Sevdiğiniz şeylerden infak edinceye kadar asla iyiliğe erişemezsiniz" (3/92) ayeti gereğince gizli veya açıktan, varlıkta ve de yoklukta infak etmeliyiz.

Tüm hatalarımızın ve günahlarımızın tek Affedicisi olan Allah'a bu Ay'da sık sık dua etmeli ve tevbe kapısının imkanlarını en iyi şekilde kullanmalıyız.

Yine, toplum yaşantımızda izleri silinmeye başlayan ahlaki yükümlülüklerimizi yeniden hatırlamalı ve inşa sürecinde baş rol oynayacak tavırlarımızı Kur'an perspektifinde ve O'nun öğretisiyle yeniden şekillendirmeliyiz. Bu Ay'ı;

- Kızgınlık anımızda öfkemizi yuttuğumuz
- İnsanları küçümsemeyerek, hakaret etmediğimiz,
- Birbirimizin ayıplarını araştırmadığımız,
- Birbirimizi affettiğimiz ve kusurların üstüne bir örtü gibi serildiğimiz,
- Birbirimizin iyiliğine sevinip, sıkıntısı için üzüldüğümüz,
- Müslümanların dertlerini dinlediğimiz,
- Gönüllerimizi hoşça tuttuğumuz,
- Kardeşlerimizin yardımına koştuğumuz,
- Fakir ve zayıflara şefkat gösterdiğimiz,
- Hakk'ı yâdedip Şerr'i uzaklaştırdığımız bir anlayışla yeniden diriltmek yine Kur'an'la mümkün olacaktır.

Vakit, hep birlikte yeniden dirilme zamanıdır.

"Ramazan ayı... İnsanlar için yol gösterici olan, doğru yolu ve hak ile batılı birbirinden ayıran apaçık belgeleri kapsayan Kur'an onda indirilmiştir..." (2/185)

WELCOME TO IMF, BAŞBUĞ COTTARELLİ...

M. Şevket Ayvazoğlu

HÜKÜMETİN İKİLİ OYUNU

Geçtiğimiz günlerde IMF Türkiye Masası Şefi Carlo Cottarelli'ye sözde sert eleştiriler yönelten B. Ecevit, Dünya Bankası ve IMF'ye sunulan niyet mektuplarının satır aralarında tam teslimiyetçi bir tavır ortaya koyduklarını açıkça ifade ediyor. O göstermelik sözde tepki de işin raconu.

Mektubun 12. maddesinde "Hükümet, 2000 yılı bütçe paketindeki geçici önlemleri, 2001 ve 2002 yılları bütçelerini desteklemek üzere daha kalıcı önlemlerle değiştirmek niyetindedir" denilmektedir.

İşte Hükümetin Vaadleri

- Ek tedbirler kalıcı olacak.
- Fonlar kapatılacak.
- Kamu yatırımları sınırlandırılacak.
- Hükümet garantileri sınırlandırılacak.
- Zeytinyağı ve pamuk için ödenen primler azaltılacak.
- Hububat üzerindeki destek de azaltılacak.
- Şeker pancarı ve çay üzerindeki sübvansiyonlar kaldırılacak.
- Telekom'un yüzde 49'u 2001 yılında satılacak.
- Ücretler yüzde 12-15 arasında arttırılacak.

İnce ayara devam edilmesinden söz etti diye kameralar karşısında Cottarelli'ye haddini bildiren Ecevit, IMF'ye ince ayar sözü verirken, ardın-

dan hükümetin sınav günü olan 2001 Bütçesinin açıklanması sonunda ülke gündemini Bütçe tartışmaları aldı. Bütçeden ne hükümetin bakanlıkları kendi paylarına düşen miktardan memnunlar ne de bu ülkenin memuru, işçisi, emeklisi, vatandaşı. Kimsenin memnun olmadığı bu bütçe ve zamlardan memnun olan kimler? Ki **Mutlu Türkiye** tabloları çizilmeye çalışılıyor.

Mutlu Türkiye mi? Açlar Ülkesi mi?

Üç yıllık istikrar programının ilk yılını oluşturan 2000 yılında hiçbir macro hedefi tutturamayan hükümet, polyannacılık oynuyor gibi, halkının gözünün içine baka baka istikrar programını başarılı göstermek için tutmayan her hedefe bir kılıf bulmaya çalışıyor. Ülke yönetimini devraldıkları günden bu güne vatandaşın, kamuoyunun olumlu desteğini almayı başaramayan, aksine her seferinde reform adına halkıyla ters düşen, demokrasi, insan haklarından bahsedip, reformlarını polisiye tedbirlerle kabullendirmeye çalışan 28 Şubat Hükümeti; ekonomik alanda da tam anlamıyla fos çıktı.

Hesap Bilmemek Yutturacaklar Yani

Bunların hesap vermeleri çobanın hesap vermesine benziyor. Hikaye bu ya, anlatılır ki;

Bir adam, hacca giderken süt mahsulü kendinin olmak üzere bir çobana onüç koyun bırakır. Avdetinde

çobana,

- Koyunların hesabına bakalım! dedikçe çoban;

- Şimdi işim var. Bir aralık bakarız!

Diyerek başından savarmış. Bir gün çobana, iki çanak yoğurtla bir yere giderken rastgelip,

- Mutlaka şimdi koyunların hesabını görmeliyiz!

Diye sıkıştırınca, çoban çaresiz kalır,

"Pekil!" der. Bir tarfa otururlar. Çoban der ki:

- Hacı babal Ben söyleyim, sen say:

Kayadan uçtu baş toklul

-Bir!

- Yanı sıra beş toklul

-Altı!

- Üçünü verdim kasabal

- Dokuz!

- Üçü de gelmez hesaba!

- Etti oniki. Hani birî?

- Birinin de çocuk kulağına çingirak takmış, ne sana verir, ne banal

Der demez hacı, yoğurt kaselerini kaptığı gibi çobanın başına geçirmiş. Yoğurtlar çobanın yüzüne bulaşınca, eliyle yüzünü sıvazlayarak şöyle demiş:

- Elhamdülillah! Hesabı doğru verenin yüzü işte böyle ak olur!...

Şimdi bizimkiler de, 2000 yılının dokuzuncu ayında yıl sonu hedefine ulaşan enflasyon rakamları için, "13 yılın başarısı" derken, %5.5'lik hedefin altında kalan büyüme hızı için de tarihi küçülmenin yaşandığı "1999 yılından daha iyi" savunması yapıyorlar. Buna kendileri de inanmıyor, ama vatandaş yer nasıl olsa diye düşünüyorlar herhalde; ama vatandaş artık uyandı. Vatandaş, lafa değil, midesinin sesine kulak veriyor.

Ve "açların öfkesinden korkun"...

Hükümet hangi hedefte ne teselli buluyor?

Enflasyon: Yüzde 20'lik TEFE, yüzde 25'lik TÜFE enflasyonu, yılın dokuz ayında açıldı. Hükümet, enflasyon rakamlarının son 13 yılın en düşük seviyesinde olduğunu belirterek, enflasyonla mücadelede başarılı olduğunu ifade ediyor.

Özelleştirme: 2000 yılında 7.6 milyar dolarlık özelleştirme hedefleyen hükümet, Telekom ihalesini gerçekleştiremedi, ikinci 1800 GSM lisansını satamadı. Yılın üçüncü çeyreğindeki özelleştirmeler aksadı. Hedefin en az 2 milyar dolar sapsması bekleniyor. Hükümet, yine de özelleştirmede rekor kırıldığını kabul

ediyor.

Büyüme: Hükümet, 2000 yılında yüzde 5.5'lük bir büyüme hedefledi. Ancak, yılın ilk yarısında büyüme rakamı yüzde 4.3 olarak gerçekleşti. Hükümet, yine de özelleştirmede rekor kırıldığını kabul ediyor.

Hükümet, 2000 yılında yaşanan büyüme hızını, yüzde 6.4 daralmanın yaşandığı 1999 yılıyla karşılaştırarak, ekonomide büyük bir canlanmanın olduğunu kabul ediyor.

Dış Ticaret: Hükümetin uyguladığı kur politikası nedeniyle, 2000 yılında ithalat adeta patladı. 1999'un yedi ayında 103 milyon dolar olan cari açık, 2000 yılının aynı döneminde 5.6 milyar dolara ulaştı. Hükümet, yılın yedi ayında ihracatın yüzde 5 oranında artmasını büyük bir başarı olarak kabul ediyor.

TÜRKİYE'NİN BÜTÇESİ

TC bütçelerinde, 1999 sabit fiyatlarıyla 149.5 kat gider artışına karşılık 136.6 kat gelir artışı oldu. 1999 yılı sabit fiyatları dikkate alındığında, 1934 mali yılı 192.5 trilyon liralık gider, 204.5 trilyon liralık gelire kapandı. Bu hesaplamalar 1924 bütçesinde 10 trilyon liralık fazlalık oluşuyor. 2001 yılı bütçe rakamları ise 1999 yılı sabit fiyatları dikkate alındığında, 28.7 katrilyon liralık gider

1924'ten günümüze Türkiye Cumhuriyeti bütçesi

Yıllar	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi	Yıllar	Bütçe Giderleri	Bütçe Gelirleri	Bütçe Dengesi
1924	192.5	204.5	10.0	1963	2032.4	2034.3	0.9
1925	263.7	222.4	-41.2	1964	2286.9	2185.5	-101.4
1926	245.2	245.2	0.0	1965	2351.7	2209.2	-142.6
1927	277.0	283.2	6.2	1966	2833.2	2530.3	-302.9
1928	273.5	308.7	35.2	1967	2903.1	2816.9	-86.2
1929	310.5	327.1	16.6	1968	2925.3	2837.4	-87.9
1930	315.4	368.6	53.2	1969	3276.5	3045.8	-230.7
1931	458.0	409.4	-48.6	1970	3891.8	3921.3	29.5
1932	496.3	501.7	5.4	1971	4732.2	4113.1	-619.1
1933	571.4	531.3	-40.1	1972	4711.2	4735.6	24.4
1934	631.5	667.7	36.2	1973	4931.4	4742.8	-188.6
1935	646.4	664.7	18.2	1974	4623.8	4354.0	-269.8
1936	632.9	642.4	9.5	1975	5579.6	5484.3	-95.3
1937	702.2	716.5	14.3	1976	5579.6	6342.2	762.6
1938	742.0	770.5	28.5	1977	8064.8	7619.8	-444.9
1939	813.6	899.1	85.5	1978	8073.4	7436.7	-636.7
1940	1032.1	1043.9	11.8	1979	7999.7	7172.0	-827.7
1941	798.3	877.9	79.6	1980	7618.9	6534.0	-1084.9
1942	637.0	944.1	307.1	1981	7507.3	7037.7	-469.6
1943	436.5	436.8	0.3	1982	6311.5	5731.5	-580.0
1944	988.9	594.9	-394.0	1983	4389.2	7588.7	3199.5
1945	343.2	378.7	35.5	1984	5840.5	7011.5	1171.0
1946	635.0	677.0	42.0	1985	7954.6	7296.8	-657.8
1947	894.3	924.0	29.7	1986	7354.4	6199.0	-1155.4
1948	742.1	764.8	22.7	1987	8600.2	6831.2	-1769.0
1949	827.1	867.6	40.5	1988	8477.7	6939.9	-1537.8
1950	798.0	773.9	-24.1	1989	8479.5	7105.9	-1373.6
1951	814.0	844.9	30.9	1990	9970.2	8216.5	-1753.7
1952	1124.6	1170.1	45.5	1991	12104.3	9026.5	-3077.8
1953	1097.3	1089.2	-8.1	1992	11643.8	7984.3	-3659.5
1954	1109.7	1094.6	-15.1	1993	16585.8	12020.2	-4565.6
1955	1332.4	1110.1	-222.3	1994	14718.4	12273.2	-2445.2
1956	1276.0	1210.0	-66.0	1995	15057.8	12357.0	-2700.8
1957	1220.2	1173.5	-46.7	1996	15411.2	13322.0	-2089.2
1958	1458.9	1284.8	-174.1	1997	22457.7	16089.6	-6368.1
1959	1511.2	1458.1	-53.1	1998	24154.0	18171.5	-6000.5
1960	2281.1	2191.7	-89.4	1999	27196.6	17940.0	-9256.6
1961	1672.3	1660.0	-12.3	2000	17773.6	22778.9	5005.3
1962	1672.3	1660.0	-12.3	2001	28783.8	25631.9	-3151.9

*Bütçe rakamları 1999 fiyatlarıyla ve Trilyon TL cinsindedir

karşılık 25.6 katrilyon liralık gelire denk düşüyor.

BAŞBUĞ BUYURDU

Yıllara göre bütçe gelir giderleri ve bütçe dengesi böyle gerçekleşirken, bütçe gelirlerinin büyük bir kısmını omuzlayan memurların maaşlarında IMF'nin dediği oldu. "Memura düşük zam verin" diyen IMF Şefi Carlo Cottarelli'nin dediği oldu. Halkın, çalışanın bu ülke şartlarında bu ücretle nasıl yaşayacağını bir kez olsun düşünmeyen adaletsiz hükümet, gözü kapalı IMF'nin dediğini yapıyor.

Batan bankalara bugüne kadar 8 milyar dolar harcayan hükümet, yaklaşık 2 milyonu bulan memuruna toplam 1.5 milyar dolar zam verecek.

Maliye Bakanlığı'nın verilerine göre 2 Milyon civarındaki memurların 1 milyon 400 bini halen 200 milyon liranın altında maaş alıyor. Hükümet %10'luk zam oranı ile birlikte yaklaşık 1.4 milyon memura 14-20 milyon lira arasında zam yapmış oluyor.

% 10'luk zamlarla birlikte 141 milyon lira olan en düşük memur maaşı 14 milyon artarak 155 milyon lira oluyor.

1 Ocak'tan itibaren yürürlüğe girecek olan 14 ile 20 milyon lira arasındaki zamlar, araştırmaların ortaya koyduğu yoksulluk sınırı 567 milyon lira olarak düşünülürse bu zam oranı ile memurun, yoksulluk değil açlık sınırının altında yaşam mücadelesi verdiği ortaya çıkıyor.

BÜTÇE EMEKÇİLERİN SIRTINDA

Memuruna %10 zam veren hükümet, bu sefalet zammı yetmiyormuş gibi verdiği pahalılık ve 'ek vergilerle' tekrar alacak.

2001 yılı bütçesinde vergi hedefini 24 katrilyon lira olarak belirleyen hükümet, bu geliri elde etmek için işçi ve memurlara ek yükler getirecek yeni vergileri yürürlüğe koyuyor. Bu yıl deprem bahanesi ile uygulanan Özel İşlem Vergisi ve Özel İletişim Vergisi tekrar gündemde. "Vergi Reformu yaptık" diye övünen hükümet 1999 yılının Temmuz ayında yaptığı düzenlemeler ile borsa, faiz ve gayrimenkul gelirlerini 2002 yılına kadar vergi dışında bıraktı.

Öte yandan işçi ve memurlar tam anlamıyla ödedikleri vergiler ile 10 yıldır bütçeyi

sırtlıyorlar. Emekçiler 1990-1999 yılları arasında toplam 59.9 milyar dolar yani yaklaşık 40 katrilyon 200 trilyon lira gelir vergisi ödemişler. Bu yılda işçi ve memurların sadece Gelir Vergisi olarak bütçeye katkısı yaklaşık olarak 4 katrilyon lirayı aşıyor. Yani hükümet hedeflediği gelir vergisinin yarısına yakını sadece çalışan kesimden karşılamış oluyor.

Vergiler İşçi ve Memurdan Alınıyor

1990-1999 yılları arasında işçi ve memur ücretlerinden kesilen Gelir Vergisi dolar bazında yıllar itibariyle şöyle:

Yıllar	Dolar*
1990	5.002.708
1991	6.109.209.44
1992	6.648.525.410
1993	7.443.745.654
1994	4.316.133.304
1995	5.201.525.267
1996	5.751.347.564
1997	6.357.944.223
1998	6.585.617.435
1999	6.484.092.065

* Verginin ödendiği yıllara ait dolar kuru baz alınmıştır.

Sermayeye Vergi Yok

Hükümet 1999 yılında vergi yasasında yaptığı bir değişiklik ile rant elde edenler ile borsadan kazananlara vergi istisnaları getirmişti. Buna göre;

- Kaynağı belirsiz olan ve kaçakçılığı, kayıt dışı ekonomiyi, kara parayı engellemek amacıyla "vergi reformu" içinde yer alan "Nereden buldun?" düzenlemesi üç yıl ertelendi. Yani 2001 yılı sonuna kadar kimseden geliri konusunda hesap sorulmuyor.
- Borsa kazancı vergi dışı bırakıldı. Böylece borsada kayıtlı olan hisselerin satış kazancı 1999 yılı da dahil olmak üzere 31 Aralık 2002 tarihine kadar vergi dışı bırakıldı. Gayrimenkulleri dört yıl elinde tutup daha sonra elden çıkaranlardan da vergi alınmayacak.
- Devlet tahvili ve Hazine bonusu faizlerine yürürlükteki kanuna göre belirlenecek indirim oranı uygulandığı zaman hiçbir vergi alınmış olmuyor.
- Yatırım indiriminde stopaj uygulanmıyor.

- Repo gelirleri ve mevduat faizleri beyan dışında. Sadece yüzde 15 stopajla yetiniyor.
- Kurumlar Vergisi oranı yüzde 25'ten yüzde 20'ye düşürüldü.
- Gayrimenkul ve iştirak hissesi satışı kazanç istisnası 31 Aralık 2002 tarihine kadar uzatıldı. Bu tarihe kadar gayrimenkul satış sermayesine katanlardan vergi alınmayacak. Bu uygulama sermayesi 5 milyon dolar olan yabancı şirketler için de geçerli. Ayrıca sermaye artırımını sırasında şirketlerin çıkardıkları hisse senetlerinin satışından elde edilen kazançlara da gelir vergisi stopajı uygulanmayacak.

2001'de Hangi Vergi Ne Kadar Olacak?

Taşıtlar vergileri: Motorlu taşıtlar ve taşıtlar alım vergisi tutarları, 1 Ocak 2001'den geçerli olmak üzere yüzde 55 artacak. Bakanlar Kurulu'nun taşıtlar vergilerini yeniden değerlendirme oranının yarısı kadar ayrıca arttırma yetkisi bulunuyor. Bu yetki de kullanılırsa, taşıtlar vergilerindeki artış yüzde 82.5'a kadar ulaşabilecek.

Bakanlar Kurulu hiç yetki kullanamazsa 951-1.200 kg. arası otomobillerin motorlu taşıtlar vergisi 55 milyon 590 bin liradan 86 milyon 165 bin liraya, taşıtlar alım vergisi ise 557 milyon 110 bin liradan 863 milyon 520 bin liraya yükselecek. Hükümet, artış yetkisini kullanırsa bu defa 55 milyon 590 bin liralık motorlu taşıtlar vergisi 101 milyon 452 bin liraya, 557 milyon 110 bin liralık taşıtlar alım vergisi de 1 milyar 16 milyon 725 bin liraya çıkacak.

Maliye, lüks gruba giren ve diğerlerine oranla 2 ile 3 kat arasında fazla vergi ödenen ta-

şıtlardaki vergiyi de, bir miktar daha arttırmayı düşünüyor.

Emlak Vergisi: Emlak vergisine tabi değerler de 2001'de yeniden değerlendirilme oranının yarısı kadar artış görecektir. Bu durumda söz konusu değerler yüzde 27.5 zamlanacak.

Damga Vergisi: Maktu rakamlar yeniden değerlendirilme oranı kadar artacak. Bakanlar Kurulu, nispi oranları ise 1 katına kadar arttırma yetkisine sahip. Bu yetki de kısmen veya tamamen kullanılacak.

Maktu hadlerdeki yüzde 55'lik artış ile makbuz senedi 1 milyon 230 bin liradan 1 milyon 907 bin liraya yükselecek.

Harçlar: Onlar da yeniden değerlendirilme ile birlikte otomatikman zamlanacak. Bakanlar Kurulu, artış oranını yetkisi dahilinde daha da yüksek tutmayı planlıyor. Yüzde 55'lik artış olursa, trafik tescil harcı 14 milyon 950 bin liradan 23 milyon 172 bin liraya çıkacak.

Çöp Vergisi: O da yeniden değerlendirilme oranının yarısı kadar, yüzde 27.5 oranında artışa tabi olacak. Bu durumda çöp vergisinde en düşük tutar, 23 milyon 875 bin lira, en yüksek tutar da 49 milyon 152 bin liraya ulaşacak.

ZENGİNLERİN DEVLETİ Mİ?

Uluslararası para Fonu (IMF) destekli uygulanan istikrar programıyla "ekonomide iyiyeye gidişin" olduğu söylenece de rakamlar ül-

ke gerçeğinin hiç de öyle olmadığını, olsa olsa Mutlu Azınlıkların Türkiyesi olduğunu gösterir.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) rakamlarına göre, AB'ye aday olma yolunda olan Türkiye'nin illere göre kişi başına düşen milli gelirin de, ülkenin doğusu ile batısı arasında büyük bir fark olduğunu gösteriyor.

İstikrar Programının Gerçek Yüzü

Kocaeli, Yalova, Muğla, İstanbul, Kırklareli, Edirne, İzmir gibi illerde kişi başına düşen milli gelir 4 bin dolarla 7 bin 500 dolar arasında değişirken, Muş, Ağrı gibi illerde bu rakam 1000 doların altında kaldı.

Kişi başına düşen gelirden zengin iller ile en yoksul il arasında 8 kata varan gelir farkı yaşanıyor. İlk 10 il Türkiye'nin gayri safi yurt içi hasılasının % 57'sini üretirken, geri kalan 70 il'in payı %43'te kalıyor. Kocaeli 7 bin 500 dolarlık kişi başına gelirle birinci il olurken, bu ili 4 bin 769 dolarla Yalova izliyor. Muğla 4 bin 736, İstanbul 4 bin 658, Kırklareli 4 bin 585, İzmir 4 bin 735 dolarla sıralanıyor.

Rakamlar sözde istikrarın Türkiye geneline bakıldığında oluşmadığını, bu programın istikrar anlamında hiç etkili olmadığını gösteriyor... En düşük kişi başına gelir 827 dolarla Ağrı'da yaşanırken, Ağrı'yı 828 dolarla Muş, 1.075 dolarla Bitlis, 1.021 dolarla Şırnak, 1.181 dolarla Hakkari, 1.198 dolarla Adıyaman, 1.212 dolarla Van, 1.221 dolarla Bingöl izliyor.

Üretim Yarıları İlk 10 İl'in

İllerin Türkiye gayri safi yurtiçi hasıla içindeki payına göre yapılan sıralamada İstanbul %21.7, Ankara %7.2, Adana %3.1, İçel

ve Antalya %2.7'ser, Konya %2.5 ve Manisa %2.3 üretimde pay alıyorlar. Bu on ilin Türkiye GSYH içindeki toplam payı %57.3 olarak hesaplandı.

Ekonomik ve Sosyal Uçurum

Türkiye'nin en önemli sorunu geliyor dağılımındaki bu dengesizlik ve adaletsiz uçurum. Bu dengesizlikten dolayı Türkiye AB ülkelerine uyum sağlamakta da zorlanıyor. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki Türkiye özellikle son 10 yıldır ekonomik ve toplumsal uçuruma doğru hızla sürükleniyor. Bu gidişatin sonu toplumsal barışın tehlikeye girmesidir. Kaostur:

Ac Nielsen Zet Araştırma Grubu'nun 12 milyon aile üzerinde yaptığı araştırma, 55 milyon çoğunlukla 8 milyon azınlığın arasındaki gelir

ve imkan farkını belirgin biçimde gözler önüne seriyor.

Araştırmalar sonucunda tahminler yıllar geçtikçe bu uçurumun büyüdüğünü gösteriyor.

Ac Nielsen Zet Araştırma Grubu'nun yaptığı araştırmanın sonuçlarının DİE'nin verileriyle karşılaştırıp kamuoyuna sunan PİAR Araştırma Şirketi gelir dağılımındaki dengesizliği "iki vitesli Türkiye'nin tablosu" sözleriyle değerlendiriyorlar. Türkiye'de 2 milyon aileden müteşekkil 8 milyonluk nüfusun giderek daha fazla refah kazandığını, 55 milyonluk kesimin ise hızla fakirleştiği söylenebilir.

Bu dengesizliği mutlu azınlığın devleti şeklinde tanımlamaktan başka çare de kalmıyor. Bu mutlu azınlık gücü elinde tutmak istiyor ve görülen o ki kolay kolayda paylaşma taraftarı değil... Televizyonlar, gazeteler gündem oluşturan araçlar da ellerinde olunca ülke insanı suni gündemlerle meşgul edip saltanatlarını sürmeye devam ediyorlar. Nereye kadar bu devran böyle gider, bilemeyiz. ■

Yolsuzluk Ekonomisi Bir Sistem ve Devlet Geleneği

Mustafa Ertekin

Yıllardır çevremizde karşılaştığımız haksızlıklardan, adam kayırmalardan, hukuksuzluk yolsuzluk ve hırsızlıklardan şikayet eder dururuz. Fakat bir çoğunu kanıksadığımız için ancak olağan dışı bir vaka ile karşılaştığımızda irkilip tepki veririz. Toplumsal bir tepkinin oluşması için ise yaygın bir vatandaşlık bilincinin oluşması gerekir. Oysa başlangıçtan bugüne seçkin yönetimi anlayışı böyle bir bilincin oluşmasına hiç imkan vermemiştir. Çetin Altan'ın da dediği gibi "bu ülke halkı "ol mahiler ki derya içredirler, deryayı bilmezler" körlüğüne mahkum edilmişlerdir."

"Ankara'nın egemenleri, kendi aralarında -tıpkı eski saray kavgaları gibi- çatışıp duranlar da; yönetilen "kullar"ı, hamaset edebiyatıyla hipnotize edip durmakta ortaklılar..

Bu tür iç propagandalarla çok daha kolaydır ekonomik çöküntüleri de gözlerden saklamak; çeşitli avantajları da; "Mafya-bürokrat-slyasetçi" soygunlarını da..

Türkiye'yi, Türkiye'nin içinden görme olanağı yok gibidir. Çünkü Türkiye kendi gerçekleriyle yüzyüze gelmeye alışık değildir. En akılsız hezimetlerle, en akılsız uygulamalar bile; şanlı şerefli zaferler ve kahramanlıklar olarak anlatılır bizim okullarda...

Türkiye'nin gerçek fotoğrafını, Türkiye'nin içinden çekemezsiniz bu yüzden..." (Çetin Altan 5.10.2000 Sabah)

O halde biz de bir yabancıнын, bir dönem Der Spiegel'in yayın yönetmen yardımcılığını yapan Dieter Wild'in gözündeki Türkiye imajına bakalım:

"Atatürk 20. yüzyıl Avrupasının en büyük kültür devrimcisidir. Zorlayıcı olmakla birlikte inanılmaz bir eğitim diktatörlüğü kurmuştur. Türkiye'nin İslami-Doğu-

lu geleneğini yerle bir etmiştir. Kuran yazısı olan Arap alfabesi yerine Latin harflerini benimsemiş, hafta sonunu Müslümanların kutsal günü olan Cuma'dan Hıristiyanlar'ın dinlenme günü olan Pazar'a almış, çokeşliliği, fes ve çarşaf giymeyi yasaklamış, İsviçre Medeni Kanununu benimsemiş, halifeliği kaldırmıştır."

"Öte yandan şunu da belirtmek gerek: Üst ve orta sınıftan Türkiere otoriter Kemalist devlet fikrini öylesine aşlamıştır ki, bu ülkede vatandaşlık bilincinin ve hukuk devleti fikrinin gelişmesine engel olmuştur. Yolsuzluk, kayırma, devlet terörü ya da grup terörü ülkeye damgasına vurmuştur."

Dieter Wild, 2.10.2000 Der Spiegel
(Aktüel 12-18 Ekim)

Nasıl biz çok yakından tanımadığımız, gidip gelmediğimiz ülkeleri temel bazı göstergeler ve dışarda en çok tanınan özellikleriyle hafızalarına resmediyorsak bu batılı yazarın gözönünde de ülkemiz ne yazık ki yolsuzluklar, kayırmalar, devlet terörü ve çetelerle özdeşleşmiş durumda.

Peki Yolsuzluğun Gerçek Boyutu Ne?

Geçen sayımızda basında satır aralarında sıkışmış bir soygun ve vurgun düzeninin artık gizlenemez olmuş, gün ışığına çıkmış yansımalarını kuş bakışı göstermeye çalışmıştık. Son bir ay içinde medya zamanlama olarak -bir takım siyasi gerekçelerle de olsa- projelerini "yolsuzluk ekonomisi" üzerine çevirince pislikleri artık satır aralarında değil manşetlerde, gece yarısı entelektüel yorumlarda değil, "prime time'da ilk haberlerde izler hale geldik. Ve yıllardır süregelen bu yolsuzluk geleneğinin boyut-

ların hiç de öyle küçümsenecek düzeyde olmadığını gördük. İçişleri Bakanımızın deyişiyle ortaya çıkanlar gerçeğin binde biriydi. Ve bakanlık konferans salonunda yaptığı açıklamada "Yolsuzluk Ekonomisi"ni "Öncelikli Tehdit" olarak değerlendiriyordu. (Sabah 5.10.2000)

Bu çürümüş statükonun en sadık bekçilerinden Emin Çölaşan bile Hürriyet'teki (6.10.2000) köşesinde;

"Koalisyon ortakları önce kamu bankalarını aralarında paylaşıyor. Geçmişte de öyleydi. Bugün de öyle. Kamu bankalarının iktidardaki partilere peşkeş çekilmediği bir dönem hiç yaşanmadı Türkiye'de."

diye serzenişte bulunuyor, "Türkiye'de büyük bir soygun süreci yaşıyoruz" diyordu.

İsmet Solak bu pisliklerin medyaya da yansımasına üzülerek işaret ediyor ve bir durum tesbiti yapıyordu:

"Bir ülkede namusluluk meziyet haline gelmişse, işler iyice boka sarmış demektir. Siyaset, kamu yönetimi, medya aynı bataklıkta debeleniyor. İsmet Paşa ne demiş? Namus erbabı namussuzlar kadar cesur olmazsa, çek kuyruğunu!

Tam o noktadayız. Ne günlere kaldık!'" (Hürriyet 14.10.2000)

Oysa Cüneyt Ülsever bir genelleme yaparak bu durumun arızı bir şey olmadığını yolsuzluğun bir sistem haline geldiğini vurguluyordu....

Türkiye'de Yolsuzluk Bir Sistemdir

İşimiz zor. Zira, yolsuzluk bizim gibi ülkelerde bir sistem! Devletin ekonomiyi yönlendirdiği ülkelerde devlet eli ile palazlanmak, devlet erkini ardına alarak milleti soymak esasında egemen düzenin doğal parçası. Biz de bu oyunun ufak bir parçasıyız. Biz de hazine arazimize af, yeğenimize devlet kapısında iş, kaçak elektrik, vergi kaçırma vb. peşinde değil miyiz?

Bakın, bu ülkede "devletten alırken" esasında "milletten alındığını" kabul etmeden düzlüğe çıkmayız. Şimdi onlara sadece "büyük götürdükleri" için kızıyoruz. Kızgınlığımızın kökeni prensip meselesi haline gelmeden Demireller bitmez. Sistem çökmez.

(16.10.2000 Hürriyet)

Ve bu sistemin genel karakterini açıklamaya çalışıyordu:

"Sistemin özü; zerre kadar üretme gayreti göstermeden, emek sarfetmeden; tüketmeyi hak haline getirmektedir. Bu konuda bir milli mutabakat yaratılmıştır. Eline fırsat geçen herkes bu yapıdan payına düşeni almaya çalışır.

Öteki Türkiye fukaralığın tümünü tarif etmez.

Olsa olsa "Öteki Türkiye", üretmeyen ülkelerin tek hedefi haline gelen devleti soyma yarışında, oyuna katılmayanları ifade eder.

Bu ülkede devletten az kapan, kendisinden fazla kapa kızıyor".

Fazla kapanlar arasında; yakalanmayanlar yakalanmayanları kınıyor.

(9.10.2000 Hürriyet)

Bu sistemin devamını isteyen ve bu ekonomik yapıdan beslenenleri ise kendi silahları ile vuruyordu:

"Yolsuzluk ekonomisi sadece en büyük tehlike değil, aynı zamanda en tehlikeli irticadır.

Bu ekonomik yapıdan beslenenler güçlüdürler, etkindirler ve ülkedeki statüko taleplerinin en etkin referentlerdir. Dünyadaki akıl almaz hızla ülkenin ayak uydurma çabalarının önünde durdukları için de statükodaki inatları, onları birer azılı mürteci haline getiriyor." (9.10.2000 Hürriyet)

Diğer yandan Gülay Göktürk bu soygun düzeninin yıllardır sürdürülebilmesinin ancak toplumdaki gizlenmesiyle mümkün olabileceğine dikkat çekiyor ve bu son yaşananları siyasi literatürümüzdeki kav-

ramların gerçek tariflerini vererek açıklıyordu.

Geleneğe Suçüstü

"Bu kez suçüstü yakalanan şey, türedi bir işadama değil, koskoca bir devlet geleneğidir.

Peki bu gelenek nedir?

Bu gelenek, devlet yönetmeyi devletin elinde toplanan ekonomik kaynakların dağıtım mekanizmasını ele geçirmek olarak gören ve böyle uygulayan gelenektir. Bu geleneğe iktidar olmak, o rant mekanizmasının başına geçebilmek demektir. Siyasi gücünüz sayesinde o mekanizmanın başına geçer, ama o mekanizmayı bir kez ele geçirdiniz mi, rant dağıtımını sayesinde siyasi olarak yıkılmaz olursunuz. Sistem, bu gelenek sayesinde kendi kendini üretir, siyasetin haciyatmazları bu sayede ayakta kalır.

Siyasi literatürümüzün popüler kavramları olan "devlet adamlığı", "devlet terbiyesi" devlet sırrı" gibi kavramlar, gerçek anlamlarına bu geleneğin ışığında kavuşurlar.

Bu geleneğe devlet sırrı adı verilen şey, o rant dağıtım mekanizmasının işleyişini açık etmemektir. Devlet adamlığı ise bu sırların hangilerinin, hangi koşulda, kime karşı kullanılacağı, hangilerinin ucu gösterilerek rakipler korkutulurken hangilerinin ömür boyu sır olarak saklanacağı; o rant mekanizmasından beslenen farklı çevreler arasındaki dengelerin nasıl kurulacağı gibi konularda ustalaşmaktır.

Bütün bunlardan rahatça anlaşılabilmesi gibi, bu geleneğin hukuka düşman olmasından anlaşılacak bir şey yok. Bu geleneğe hep hukuktan değil, kanundan sözedilir. Ve hukuk (siyasileştirilip) kanunlar işe geldiği gibi çekiştirilerek, o da yetmediği zaman kişiye özel kanunlar çıkarılarak, kanun çıkarılmıyorsa kanun hükmünde kararnamele devreye sokularak geleneksel devlet yönetme alışkanlıklarına kılıf dikilir.

Bu geleneğin bir başka kilit kelimesi de istikrardır. Aslında istikrar denip duran şey, bu geleneğin sürmesinin diğer adıdır. İstikrarın korunması için, "takımın" bozulmaması esastır. Sistemin kilit taşı konumundaki üç-beş kişi arasında al teke ver külah bir ilişkiyi sürdürme konusunda konsensüs sağlanmış olmalıdır. Bu konuda atılacak yanlış bir adım, yani bir "oyunbozanın" bu kilit noktalarından birine gelmesi, "takım"ın en büyük kabusudur.

İstikrarın, yani geleneğin bozulmasını önlemek için Anayasa ihlali dahil her yol mübahtır. En çok başvuru olan yol ise dönemine göre farklı öcüler yaratarak halkı korkutmaktır". (3.10.2000 Sabah)

İki gün sonraki yazısında ise Zekeriya Temizel'in, bankanın soyulduğuna ilişkin murakıplar raporunun bankaya el konulmadan 8 ay önce hazırlanıldığını gördüğünü, dosyaları Tantan'a götürdükten sonra ise neden en az 4.5-5 ayın boşa geçirildiğini soruyor ve bir başka devlet geleneğini deşifre ediyordu.

"Artık gayet iyi biliyoruz ki Türkiye'de devlete, hükümete, rejime ilişkin en hayati bilgiler sadece ve sadece devletin kurumları arasındaki çekişme bir iç hesaplaşma düzeyine yükseldiğinde, ya da devletin tepelerinde kurulmuş güç dengelerinde sürpriz değişiklikler yaşandığında ortaya dökülüyor.

Bu yüzden de bir türlü gerçeğin bütünüyle yüz yüze gelemiyor, öğrenememiz istenenleri, ancak öğrenememiz istenen zamanda öğreniyoruz. Devlet içindeki iktidar savaşında kanatlardan biri tasfiye olduğunda, güçlü tarafın lutfedip de bize sızdırdığı kadarıyla vakif oluyoruz gerçeğe.

Böyle "güdümlü gerçekler"le estirilen kasırgalarla şöyle bir sersemliyoruz sadece. Kasırganın dinmesinden üç beş ay sonra (şaşkın) bir halde birbirimize soruyoruz. Sahi, Susurluk Skandalı nasıl sonuçlandı? Egebank Skandalı'ndan geriye ne kaldı?

Resmin bütünü görmemize asla izin verilmiyor." (5.10.2000 Sabah)

Temiz Bir Topluma Doğru

Peki çözüm için atılması gereken ilk adım nedir? Temiz toplum nasıl oluşacaktır?

Bekir Coşkun epey olumlu tepki aldığını söylediği bir öneriyi dile getiriyor; kirli elleri kırın!

"Askerler irticanın ve bölücülüğün önlenmesini gerçekten istiyorlarsa, ilk MGK toplantısına "kirli yönetimi" getirsinler.

Kirli ellerle yönetilen bir ülke yıkılma-bölünme tehditlerinden asla kurtulamaz.

Çünkü; insanlar rejimden umudunu kestikçe, devletten başka sığınacak yer aradıkça, hukuku bulmak için başka yerlere koştukça, o ülke nasıl ayakta durabilir, nasıl?

Türkiye için ilk tehlike irtica değildir. Bölücülük de değil. İlk tehlike kirli yönetimdir.

Şu hale bakın:

Türkiye otuz yıldır cumhurbaşkanlarının, başbakanların, bakanların, iktidarların, ülkeyi yönetenlerin hırsızlığı iddialarını konuşuyor.

Ama bir türlü bitmiyor.

Sıradan insanlar yutkunurken, otuz yıldır Türkiye'yi yönetenlerin çarptıkları trilyonlar, katrilyonlar havada uçuşuyor.

Tüm bunları görmemezlikten gelip "Yıkıcı ve bölücü faaliyetler" diye tutturmak, aldanmaktır.

Bence MGK ilk toplantısında ilan etmeli: En büyük tehlike kirli ellerdir. Dincilerin oyları genelde düşerken, rakamlar İstanbul ve Ankara'da laiklerin de dinci belediyelerle oy verdiklerini göstermiyor mu?

Niçin?

İnsanlar çağdaş gözükümler tarafından soyulmaktan bıktıkları için.

Ben çağırımı yeniliyorum:

Milli Güvenlik Kurulu irtica ve bölücülüğü gerçekten durdurmak istiyorsa, kirli ellerle yönetimi ilk tehlike

saymalı ve önlemlerini açıklamalı.

Bu böyle gitmez gidemezi Ülkemizi esir alan bu talanı tehlike saymayıp, onun yan etkilerini "En büyük birinci tehlike" görmek, toplumu kandırmaktır. İçişleri Bakanı elbette yanılmıyor. Türkiye'ye yazık. Güzel ülkemizin hak ettiği bu değil. Kıpırdayın artık. Yine de duymamazlıktan- bilmemezlikten gelmek, ihanettir. İhanet..."

(5.6.10.2000 Hürriyet)

"Ben size söyleyeyim:

Eğer Türkiye; bedenini sarmış, devletin tüm birimlerine sinmiş,

Anayasa'daki üç kuvveti -yürütmeyi- yasamayı-yargıyı-esir almış bu ölümcül tehditten kurtulamazsa...

Çok yakında ne demokrasi kalır, ne rejim.

Çünkü demokrasi, bataklık çiçeği değildir. Yönetenleri tarafından soyulan bir rejimin ayakta kaldığı da görülmüş değil

Kırın kirli elleri, kırın!..

(19.10.2000, Bekir Coşkun, Hürriyet)

Elbette balık baştan kokuyor. Annenizi taciz eden "kadı"yı kime şikâyet edeceksiniz? Kim sizin sesinize kulak verecek? Kim yaranıza merhem olacak Kim? Kim?

Olaya karamsar yaklaşsanız, bir çok cevaplayamayacağınız soruyla karşılaşır ve daha da umutsuzluğa düşersiniz. Ancak bardağın yarısından fazlasının dolu olduğunu da unutmamak gerekir.

Düşünsenize tek bir devlet televizyonu, tek bir radyo olduğu dönemlerde bu tür soğunlar "devlet sırrı" olarak çoktan hasır altı edilmiş olacaktı.

Bugün eskiye göre bir adım öndeyiz en azından. "Yönetenleri tarafından soyulan bir rejimde" yaşadığımızı öğrenmiş oluyoruz. Evimizi süpürmek, temiz bir toplum ve temiz bir yönetime kavuşmak için önce bir pislik deryasında yaşadığımızı görmemiz gerekiyordu. Hem de "rejim düşmanı ve hain" ilan edilmeden. Sonra gerisi gelecektir.

Bu ülkenin sadece yönetenlerin mülkü olmadığına karar verilecek ve kendi nefsimizden başlayarak yönetimin kalitesinden herkesin sorumlu olduğu bir vatandaşlık bilinci oluşacaktır.

Çünkü "siz nasılsanız öyle yönetilirsiniz." ■

BAŞÖRTÜSÜ

28 Şubat'ın mağdurları kimdir? sorusuna ilk akla gelen cevap herhalde tesettürlü öğrenciler ve memurlardır olacaktır.. Bu mağdurların haklarının yeterince aranmadığına inananlar çoğunlukta. Bu kişilerden Sağlık-İş Başkanı Mustafa Başoğlu Sendika,Oda ve Siyasi Parti başkanlarından oluşan 300'ü aşkın kişiye mektup göndererek başörtü yasağına karşı tepki göstermeye çağırdı. Başoğlu mektubunda "başörtüsü konusunda siyasi partiler, işçi ve memur sendikaları konfederasyonları ve bütün sivil toplum örgütlerinin gerekli tepkiyi göstermediklerine dikkat çekerek, "bir dini vecibenin zorla ortadan kaldırılmak istendiğini" söyleyerek "olayın vahametinin bugün bütün sorunların üstünde olduğunu" vurguladı.

Başörtü mağdurlarına bir destek de DYP İstanbul milletvekili Celal Adan'dan geldi. Kazım Karabekir İHL'de derse alınmayan öğrencileri ziyaret eden Adan burada yaptığı konuşmada "Bu bin yılda bilgi edinmek, öğrenmek, daha güçlü olmak noktasındaki gayretinizi durduranlar tarih önünde mutlaka suçlu olacaklardır. Her şeye rağmen çökmüş ve mutlaka çökecek olan, bu gün hırsıza, arsızla, vurguncuya açık olan bu sistemi demokratik yollardan bu millet mutlaka değiştirecektir... Haklı mücadelenizde sizin yanınızdayım" diyerek başörtüsü mağdurlarına moral destekte bulundu.

Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde başörtülerinden dolayı okula alınmayan mağdurları ziyaret eden BBP İl Başkanı Emrullah Önalın, başörtüyü irtica ve tehlike olarak görenlerin devletin okullarında eğitim almak isteyen öğrencilerin haklarını ellerinden alarak asıl mürteciliği kendilerinin yaptığını belirterek "bizim ülkemizde de bir gün hukuk tecelli edecektir. Başörtülü öğrencileri devletin ve okulların kapılarında sü-

ründürenler elbet bir gün hukukun üstünlüğü karşısında hesap vereceklerdir" dedi.

Türkiye İmam Hatipliler Vakfı da yayınladığı bir bildiri ile başörtüsü yasağının kaldırılması için partileri göreve çağırdı. TİMAV'ın bildirisini bir çağırısı ile sona eriyordu. "TİMAV olarak; sağduyulu ANAP'lılara, MHP'lilere, DYP'lilere ve diğer siyasi parti temsilcilerine sesleniyoruz. Allah'a inanınız, İslam'a inanınız varsa bu zulmü durdurun. Meslek liselerine uygulanan haksız ve kansuz uygulamaları önleyiniz"

İKNA ODALARI YARGIDA

Kazım Karabekir İHL'de öğrencilere uygulanan baskılar ve İkna odaları yargıya taşındı. Öğrenci velileri öğrencilere baskı yapan okul idaresi ve İkna odalarında görev alan psikologlar hakkında Gazi Osmanpaşa Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Böylelikle üniversitelerde başlayan, sonrada liselere inen baskı odaları hukuksal alana taşınmış oldu.

ADLİYEDE ÖRTÜ YASAĞI

Başörtüsü yasağı adliyeye kadar sıçradı. Akit Gazetesi yazarlarından Demet Tezcan bir dava nedeni ile ifade vermek için gittiği Sultanahmet adliyesinde başörtü yasağı ile karşı karşıya kaldı. Demet Tezcan

davaya katılmak üzere Avukatı Necati Ceylan ile gittiği adliyeye sokulmak istenmedi. Akit Gazetesi olayın devamını şöyle aktarıyor (10 Ekim 2000)"Avukat Necati Ceylan, başörtülü müvekkilinin adliye binasına alınmaması karşısında İstanbul Cumhuriyet başsavcısı Ferzan Çitici ile görüşme talebinde bulundu. Çitici önce Ceylan'a Demet Tezcan'ın başörtülü olarak mahkemeye giremeyeceğini söyledi. Avukat Necati Ceylan ise başsavcıdan

müvekkilinin başörtülü olarak adliyeye sokulmamasına ilişkin yazılı belge istedi. Çitici ise " adam öldürmenin suç aleti olan tabanca ile adliyeye girmesi mi gerekir, girebilir mi" gibi garip bir benzetmede bulunurken, başörtüsünün yasak olduğuna dair bir belge gösteremedi...Başsavcı avukatların başörtüsünün yasak olduğunu gösteren yasal düzenleme olmadığını hatırlatması ve yazarımız Tezcan'ın kıyafetini görmesi üzerine 12. Asliye Ceza mahkemesindeki duruşmaya girmesine izin verdi."

ÖNCE TEŞVİK SONRA ENGEL

Gazetelerde çıkan haberlere göre Gümüşhane'nin Köse İlçesi kaymakamı köyleri dolaşarak kızlarını okula göndermeyen aileleri razı etmek için, kızını okula göndermek istemeyen ailelere, kızlarını okula gönderme karşılığında 10 koyun verileceğini duyurmuş. Bu kampanyayı salt başına düşünürsek ilginç ve olumlu bir çalışma. Ama Gümüşhane muhafazakar yapısı ile tanınan kentlerimizden birisi. Merak ediyorum ya veli kampanyanın etkisi ile ilköğretimden sonra kızını okutmaya karar verirse muhafazakar yapısından dolayı kızını da dinini daha iyi öğrenmesi için İHL' ye gönderirse ne olacak ? O zamanda başındaki örtüsünden dolayı kapıda bekletecekler. Ve bu öğrenci İlahiyat da dahil bir üniversiteyi kazanırsa? Gitti koyunlar.

YENİ YASAKLAR: BERE, ŞAPKA

Üniversitelerde ki tesettür yasağı trajik durumların yanında bazen komik daha doğrusu trajikomik durumlara da yol açabiliyor. Özel Beykent Üniversitesi YÖK'ün kılık-kıyafet yönetmeliğini sebep göstererek okula bere, şapka ile girişini de yasakladı. Üniversite rektörü ile görüşen Mazlum-Der avukatları üniversite yetkililerinden konu ile ilgili bir yazı isteyerek dava açacaklarını söylediler.

Yasakla beraber bir kısım öğrenciler peruk takmayı tercih etmişlerdi. Yakında peruk kontrolü başlarsa hiç şaşırmanın.

YASAK LOJMANLARDA

YÖK tarafından Van 100. Yıl Üniversitesi Rektörlüğüne gönderilen bir yazıda kampüs dahilindeki lojmanlarda ikamet eden öğretim üyesi ile personel eş ve yakınlarına başörtüsü yasağı getirilmesi tepki topladı. Üniversite Öğretim Elemanları Dayanışma Derneği (ÜNDER) Genel Başkanı Prof. Şefik Dursun YÖK'ün üniversiteleri kışlaya çevirdiğini belirterek "öğrenci ve öğretim üyelerinden sonra sıra ailelerine geldi. Üniversitelerden beklenen, bilimsel üretimi artırmak olacakken birkaç yıldır bu işle uğraşıyorlar" diyerek uygulamayı eleştirdi. Bu uygulama Mazlum-Der ve İHD tarafından da kınandı.

SOKAKTA DERS DAHA ÖZGÜR

Başörtülerinden dolayı Okula alınmayan Kazım Karabekir İHL öğrencileri bu durumu sokakta işledikleri **Anayasa** dersi ile protesto ettiler. Sokağa kurulan karatahtaya ilk yazılan 82 Anayasası'nın 24. maddesinin 1. fıkrası "**Kimse eğitim-öğretim hakkından yoksun bırakılamaz**". Sonraki ders **İnsan Hakları** dersi idi. Son olarak tahtaya Kur'an-ı Kerim'den Nur Suresi 31. ayet ve Ahzap Suresi 59. ayetler yazıldı. O ana kadar olaya müdahale etmeyen polisler olaya müdahale ederek yazı tahtasını kaldırtılar.

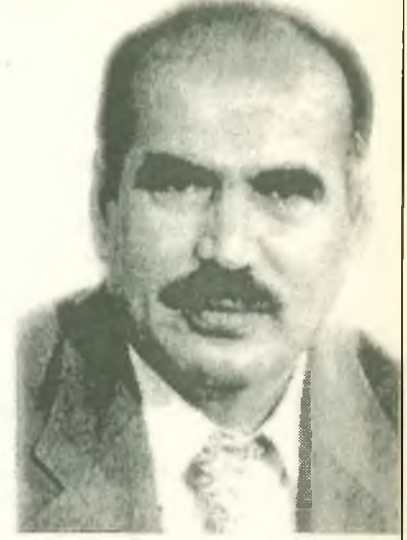
KOMBASSAN SUÇ ÜLKEYE DÖVİZ GETİRMEK Mİ?

Kombassan'a son darbe SPK' dan geldi. SPK Kombassan'ın gayri menkullerine ihtiyati tedbir koydu. Müsiad Başkanı Ali Bayramoğlu "Kombassan Holding'in eğer mevzuat eksikliği varsa bunların ancak yapıcı bir diyalog ile giderilebileceğini, ancak SPK'nın Kombassan meselesinde yıkıcı ve hasmane bir tavır içinde olduğunu" söyledi. Haşim Bayram da yaptığı toplantıda kendileri hakkında bu tür kararların çıkması ve engellemelerin sebebinin anlattı "Devlet korumacılığı altında büyüyenler korumacılık istemiyorlar. Hele Anadolu'yu hiç istemiyorlar. Anadolu'ya yatırım istemiyorlar. Güneydoğu'ya yatırım yapmak istiyoruz engelleniyoruz. Eşit şartlarda rekabet istenmiyor. Birilerine bedelsiz arazi tahsis ediliyor, sen yatırım belgesi bile alamıyorsun" Haşim Bayram toplantıda bazı ilginç bilgiler de verdi "Türkiye'de erken öten horozun başını kesiyorlar. Bunun bir örneğini Petlas özelleştirme sırasında yaşadım. Fabrikalarını yaktılar. Ölümle tehdit ettiler. Ancak şunu bilmenizi isterim ki bir gün gelecek isim de vereceğim"(Akit 15 Ekim 2000)

Peki bu operasyonun arkasında başka sebepler var mı ? Bu konuda açıklayıcı haberler basında yer aldı. Yeni Şafak (15 Ekim 2000) "Mengitürk'ün seçim operasyonu" başlıklı haberi şöyle idi "Görev süresi 13 ekimde dolan SPK Başkanı Muhsin Mengitürk'ün son olarak Kombassan'ın tüm gayri menkullerine ihtiyati tedbir koydurmasının arkasında SPK başkanlığına tekrar seçilme hedefinin yattığı söyleniyor. Hü-

kümetin DSP ve MHP kanadı tarafından istenmeyen ancak Mesut Yılmaz destekli Mengitürk'ün yeniden seçilebilmek için zinde güçlerin desteğini alabilmek ve bu kesimlere şirin gözükebilmek için Kombassan'ın gayri menkullerine ihtiyati tedbir koydurduğu belirtiliyor"

Abdurrahman Dilipak "Kombassan'ın başına gelen" (15 Ekim 2000) başlıklı yazısında, operasyon öncesi halkın bankalar operasyonlarına odaklandığını belirtiyordu. "O kadar çok duyum var ki bunların gerçeğini ortaya çıkarma görevi istihbarat, emniyet ve yargı yetkililerinin. Kartel medyası tepeden tırnağa bu işin içinde, patronundan yöneticisine, yazarından program yapımcısına kadar... Tehdit, şantaj, her numara var. Yani dikkatlerin dağıtılması lazım, Halkın dikkatleri bu noktaya fazla odaklandı. Biraz hava değişikliği lazım... Çek bir kombassan! Tam da 29 Ekim öncesi. Cumhuriyet ve irtica! Arkasından Kasım, Aralık! Tamda yurt dışından ortak bulan şirketlerin kâr dağıtmaya hazırlandıkları bir zamanda, şirketin bütün mal varlıklarını bir anda donduracaksınız"

ERMENİ İDDİALARINA YENİ KARDEŞ PONTUS KATLIAMI

Ermeni İddiaları son anda ABD Temsilciler meclisinde gündemden çekildi de Türkiye rahat bir nefes aldı. Ancak gazetelerde bir Clinton hayranlığı tekrar nüksetti: İkinci Erkan Bebe Vakası. Tarihi olaylar ters yüz edilerek, siyasi rant uğruna Türkiye'yi zor durumda bırakacak bir tasarıyı geri çektiler diye adamlara nasıl teşekkür edeceğimizi bilemiyoruz. Neyse bu olayın farklı bir boyutu. Ancak o kadar sevinmeyin yeni belalımız Pontuslular. Pontus kelimesi ilk defa gündeme ünlü bir iş adamının katkıları ile patrikhane ile ortak düzenlenen bir seminerde Karadeniz bölgesinin üzerine yazıldığı zaman gündeme gelmişti. Pontus yani Rumların Karadeniz'e verdikleri isim. Yunanlılar (mı acaba) New York'ta çıkarılan bir kitapla birlikte Pontus katliamı iddialarını tekrar gündeme taşıdılar. Onlara göre 1916- 1923

yılları arasında zorunlu göçe tabi tutulup, öldürülenlerin sayısı 353 bin. Kitap tek başına bir şey ifade etmiyor. Ancak diğer bazı parçaları da yanyana koyduğumuzda iş çetrefilleşiyor. Çünkü ABD Ankara büyükelçiliğinde görevli iki diplomat geçtiğimiz günlerde Karadeniz bölgesine giderek Pontus kalıntıları konusunda araştırma yapmıştı. Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Papeandreu'nun Türk-Yunan yakınlaşması çerçevesinde Ankara'dan ilk istekleri arasında ise Trabzon'da bir Yunan Başkonsolosluğu açılması isteği yer almıştı. Aslında işlerde bir terslik olduğu Amerikalı bir grup araştırmacının Karadeniz'in altında bir şehir bulduklarını ilan etmeleri ile başlamıştı. Dünya televizyonları Nuh Tufanı ile ilişkilendirerek verince Karadeniz bir anda dünya gündemine girdi, köşesinden, bucağından da olsa. İnsan merak ediyor. O kanallar haberde bölgeden Pontus olarak mı bahsettiler, yoksa Karadeniz olarak mı? Ayıkla pirincin taşını.

EGE BANK

Geçtiğimiz aya damgasını vuran en önemli olay herhalde Ege bank skandalı idi. Bu konuda gerektiği kadar yayın yapıldı. Ama sanki giden para ile ilgilenirken bazı şeyler gözden kaçtı. Deniz Baykal da bu konuda arka plana dikkat çekenlerden. Baykal batık banka sayısının 8, zararın ise **10 Milyar dolar** olduğuna işaret ederek, bir banka ile ilgili olarak hazırlanan murakıplar raporunun siyasi iradenin önüne gelmesinden 6 ay sonra işleme konulduğunu savundu ve daha sonra

yaşanan sürece dikkat çekti: "Bu altı ay içinde reklam kampanyaları ile yüz milyonlarca dolarlık tasarruf oraya akıtılıyor. O bankanın tükenmiş olduğunu siyasi irade biliyor...Siyasi otoritenin gözetimi altında aylarca bu olay yaşanıyor. Raporun verilmesinden sonra hazineden sorumlu bakan intihara teşebbüs ediyor. Türkiye hala bu intihar teşebbüsünün nedenini bilmiyor. Sayın Hikmet Uluğbay, niçin intihara teşebbüs etti? O, murakıpların raporunun gereğini yapamıyor ama intihara teşebbüs ediyor. Daha sonra gelenler ne yapıyor? Onlar ne intihara teşebbüs ediyor ne de raporun gereğini yapıyor."

Güngör Uras da Köşesinden benzer sorular yöneltiyordu (15 Ekim 2000 - Milliyet) "Banka soyanlar taşlanıyor. Banka soyanlar bankaları

tek başına soymadı ki... Onlara bankaları Ankara soydurdu. Ankara ile işbirliği yapmadan banka soymak imkansızdır. Ankara'da bankaları soydurmak için gerekli düzenleme yapıldı. Sonra küçük oyuncular sahneye salındı...Ankara'daki 'büyük devlet büyükleri' soygunun himayecisi oldu. Hiçbir banka bir günde soyulamaz Soygun uzun bir eylem olarak gerçekleşir. Ankara her bankanın içinde olanı günü gününe bilir. Çünkü bankacılık rakam işidir. Her bankanın röntgeni her akşam saat 17.00 de

Ankara'daki etkili ve yetkili kişinin önüne konur...Sayın halkım, sayın vatandaşlarım, üç beş soyguncu yakalandı, soygun sona erdi sanma... aldanma... kanma... ödediğiniz her kuruş size hizmet olarak dönecektir levhasını oku... ama inanma... ödediğin her kuruş, kamu ban-

TOPLUMUN RUH SAĞLIĞI BOZULUYOR

Sık sık yaşadığımız hayatın insanı strese soktuğunu söyleriz ve stresin de asrın hastalığı olduğu söylenir. Stresin bir adım ötesi de herhalde psikolojik rahatsızlıklar. Sağlık Bakanlığının yaptırdığı bir araştırmaya göre Türkiye de ruhsal rahatsızlık sıklığının % 17.2 oranında olduğu ve en çok depresyona rastlandığı belirlendi. Oysa Psikolojik rahatsızlık teşhisi konulan kişilerin ruh sağlığı hizmetine başvuru oranı, sadece % 4.7 olarak belirlendi. Çalışmada ayrıca "bu bulguların toplumun ruh sağlığı konusunda bilgi yetersizliği, ön yargıları ya da hizmet sunma sistemindeki yetersizlikler nedeniyle ruh sağlığı hizmeti alamadıkları" vurgulandı.

10 Ekim Dünya Ruh Sağlığı Günü dolayısı ile Milliyet'te çıkan bir habere göre bu oran daha yüksek. Bu habere göre " nüfusumuzun % 25'i ruhsal problemlerle boğuşuyor" Tabii maddenin bu kadar önemsendiği bir dünyada insanların ruh sağlığına bu kadar önem vermemesi gayet normaldir. Kaldı ki beden sağlığının tam olarak sağlandığını kim iddia edebilir. Benim dikkat çekmek istediğim nokta biraz farklı insanların ruhi huzur buldukları en önemli sığınak dindir. Dinin zayıflatıldığı bir toplumda bu rakamların daha da yukarı çıkması da gayet normaldir. Unutmayın ki Amerika'da en gözde mesleklerden biri psikologluktur.

kalarına ve özel bankaları soyanların cebine bahşiş olarak girecektir. Bunu bil de rahatla..."

Bazı kaynaklar ise "bu kadar batık banka arasında niçin Egebank" diye soruyorlar ve zamanlamaya dikkat çekiyorlar. Çünkü Ekim-Kasım ayı Demirel'in siyasete dönüş ayı olarak gösteriliyordu siyasi senaryolarda. İsmet Sezgin'de yaklaşık olarak aynı düşünenlerden. Tekrar DTP Genel Başkanı seçilen İsmet Sezgin DTP Kongresi sırasında sorulan bir soruya verdiği cevapla bu konunun arka planı hakkındaki düşüncelerini de ortaya koydu : "Sayın Demirel'in Ekim'de siyaset piyasasına çıkacağı ifade edilmeseydi, Egebank olayı böyle patlak vermezdi. Kasım deseydi Kasım, Aralık deseydi Aralık olacaktı. Bunu siyaset sahnesinden bir soyadı silmeyi amaçlayan davranış olarak görüyorum. Suçlular cezalandırılmalı fakat, günah keçisi olarak birisinin cimbrizla seçilmesi yoluyla değil hakkında dedi-kodu olan herkesin araştırılmasını yararlı görüyorum."

- Türkiye'deki sokak çocuğu sayısı 6000
- Doğudaki çocukların % 30'u, batıdakilerin % 10'u 5 yaş altı kronik beslenme yetersizliği ile karşı karşıya
- Yoksul çocuk sayısı 6 milyon
- Nüfus kaydı olmayan 0-4 yaş altı çocuk yüzdesi % 26
- Bebek ölümlerinin toplam ölümlerdeki payı % 37
- Tiryakilerin % 90'ı 11-19 yaş arasında sigaraya başlıyor
- Son yirmi yılda Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden terör nedeniyle göç eden çocuk sayısı 2 milyondan fazla

FIRAVUN SOKAĞI

Tartıştığınız birine firavun dersiniz karşınızdaki insan bunu çok rahat bir biçimde hakaret olarak kabul edebilir. Aslında bu sıfat Mısır hükümdarlarının sıfatı. Ancak Kuran-ı Kerimde anlatılan Hz Musa kıssasında anlatıldığı gibi o İlahi tebliğe engel olmaya çalıştığı için lanetlenmiştir. Dolayısı ile Firavun bir hakaret kelimesi kabul edilir. Kimse bunu sevdiği birine söylemez. Ancak Türkiye'de bir ilk oldu ve Eskişehir belediyesi bu ismi bir sokağa verdi.

Yorumsuz.

YARININ GARANTİSİ ÇOCUKLAR GARANTİDE Mİ ?

2 Ekim Dünya çocuklar günü dolayısı ile Çocuk Vakfı'nın yayınladığı 'Sayısal Çocuk Uyarı Raporu' yarının garantisi dediğimiz çocukların ne durumda olduklarını gözler önüne acı bir şekilde serdi. İşte rapordan bir kaç rakam :

- 7-13 yaş arası okula kayıtlı olmayan çocuk yüzdesi % 31.9
- Özürlü çocukların okullaşma oranı % 2

GÜNEYDOĞU'DA ÖĞRENCİ OLMAK (İHH'dan Güneydoğu'ya Eğitim Yardımı)

Ayşe Yalçın

Siyah tahta ve beyaz tebeşirin aşkıydı yıllardır dinleyeceğimiz. On yıl öncede vardı, on yıl sonra da varolacak; aynen bugün olduğu gibi... 2000-2001 eğitim- öğretim dönemine girerken yine selamladık onları. Güneşin doğduğu yerden

battığı yere dek; Hakkari'den Edirne'ye uzanan, unutulmaz ve vazgeçilmez bir hikayenin adıydı anlatılan. Tek bir ferdin dahi selamlamadan geçmesi olmazdı. Kah isimli bir mağazadan alınmış okul takımları ile bir kolejin konferans salonunda; kah abladan, abiden kalan bir forma ile bir okul bahçesinde; kah lastik ayakkabı, olmayan önlük ile çamurlu kıraç topraklarda... Dedik ya selamlamadan olmaz diye!

Bu coşkuyla karşıladı öğretim yılını Güneydoğu'nun, mahcup ve onurlu çocukları. Ama hayat zordu, Doğu'nun sarp dağlarında. Hele küçük bedenler, hele onlar için herşey daha da yıldırcıydı. Olanca ağır şartlar altında okula gidip gelmekteydiler, tabi gitme imkanı bulabilmişlerse! Ülkenin doğusunda, güneşin her gün umut adına doğduğu yerde; başkaldırının adıydı Ağrı, yalnızlıkla yükselmişti Nemrut, sabrın bitmez yolcusuydu Fırat,... ve çocuklar her şeye rağmen geleceğin umut bekçileriydi.

Bizler unutsak da, bunu her daim görev addederek o onurlu ve mahcup çocukların yanında bu yıl yine (İHH) İnsani Yardım Vakfını bulduk. Bir yerlerde öğretmen ve öğrenci olmanın zorluklarını, gidip yerlerinde gören İHH çalışanları yeni öğretim yılını çile erleriyle beraber selamladı. İHH, deprem bölgesinde 2000 öğrenci ile başlattığı eğitim yardımını Güneydoğu'da devam ettir-

mekte. Yardımlarını Van'ın merkez ilköğretim okulları ile köy okullarında çanta ve kırtasiye malzemeleri şeklinde sürdürerek, 25 merkez ilköğretim okulunda ve 12 köy okulunda yaklaşık 5000 öğrenciye ulaştı. bölgede ekonomik koşulların ve göçün getirdiği olumsuz

şartlardan en çok okul çağına gelmiş çocuklar etkilenmekte. Buna, 8 yıllık kesintisiz eğitimin bölgeye yansımasını ve bundan dolayı çekilen sıkıntıları da eklersek bölgedeki eğitimin şartlarının ne derece ağır seyrettiği daha iyi anlaşılacaktır. İnsani Yardım Vakfı yetkilileri, birçok velinin defter, kalem, kitap alamadıkları için çocuklarını okula gönderemediklerini belirtmekte. Öğretmenler, özellikle sivil yardım kuruluşlarından ve yüreğini, ben merkezli çağın girdabında yitirmemiş yüreklerden yardım beklemekte. Hiç değilse bir tebeşir!... büyük bir istek olmasa gerek, ne dersiniz?

203 KİŞİLİK SINIF

Okulların açılması ile birlikte Milli Eğitim'de aksayan yönler tekrar gündeme geldi ve bu konuda bir çok haber yapıldı. Bunlar arasında (30 Eylül 2000) Türkiye Gazetesi'nde çıkan bir haber bana ilginç geldi. Şimdiye kadar 70 - 80 kişilik sınıflar duymuştuk. Ama bu Van'a bağlı Özalp ilçesinde bir sınıf tam 203 kişilikti. Bu habere göre " Van'ın Özalp ilçesine bağlı Şehittepe Köyü İlköğretim Okulu'ndaki 203 öğrenciye aynı sınıfta tek öğretmen tarafından ders veriliyor. Muhtar Cengiz Temizaltın "çocuklar bulabildikleri sıralara 5'er, 6'şar olarak oturuyorlar. Tek öğretmenin bu kadar çok kişi ile ilgilenmesi ve istenilen düzeyde eğitim vermesi mümkün değil. Sınıfları farklı da olsa çocuklar aynı sınıfta eğitim görüyorlar. Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ikinci bir öğretmen talebinde bulundum ama sonuç alamadım. Bu konuya bir çare bulunmasını ve köyümüze öğretmen gönderilmesini istiyorum" dedi.

RUSYA AVRASYA'YI BOŞ BIRAKMIYOR

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Ortak Güvenlik Konseyi üyesi ülkelerin liderleri 10 Ekim'de Bişkek'te biraraya gelerek BDT Gümrük Birliği'nin Avrasya Ekonomik Topluluğu'na dönüşmesini öngören anlaşmayı imzaladılar.

Kırgızistan Devlet Başkanı Askar Akayev'in evsahipliğinde biraraya gelen Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Belarus Devlet Başkanı Aleksandr Lukaşenko, Ermenistan Devlet Başkanı Robert Koçaryan ve Tacikistan Devlet Başkanı İmamali Rahmanov'un katıldığı zirvenin ana gündem maddesini, Orta Asya'daki son durum ve bölgeyi tehdit eden tehlikenin önlenmesi oluşturdu.

Zirvede ayrıca, taraflar arasında askeri entegrasyonu pekiştirme, savunma bakanları konseyi çalışma organı, üye ülkeler arasında acil bilgiler takası, ortak güvenlik konseyinin yabancı kuruluşlarla işbirliği, konsey üyesi ülkelerin ortak askeri güçlerinin statüsü konuları ile gelecek toplantının gündemi de ele alındı.

Liderler özellikle "ortak güvenlik güçlerinin kurulması" prosedürü üzerinde anlaşmaya vardılar. Liderlerden sonra ise ilgili ülkelerin savunma bakanları, bu güçlerin nasıl kurulacakları ve ne şekilde operasyonlar yapacakları konusundaki taslaklar üzerinde çalıştılar.

Güvenlik sisteminin, "askeri, siyasi ve ekonomik" kanatlarının olacağı da kaydediliyor.

Anlaşmaya göre taraf ülkelerden birinin dış tehditle karşılaşması durumunda, o ülkeye ortak

silahlı güç gönderilecek. Bu gücün sayısı ve kalış süresi, altı ülkenin devlet başkanları tarafından belirlenecek. Nerede üstleneceği ve sayısı henüz bilinmeyen güce en büyük katkı Tacikistan'da 25 bin askeri bulunan Rusya'nın yapması bekleniyor.

Umuyoruz ki, yönünü batıya çevirmiş Türkiye buralarda da olması gerektiğini idrak eder ve bu yönde de stratejiler geliştirir. Aksi halde bir kısım adımlar vaktinde atılmazsa yarın çok geç olacaktır.

Vladimir Putin

SUDAN

BM Konseyi Üyeliği Engellendi

Kolombiya, İrlanda, Norveç, Singapur ve Mauritius, BM Güvenlik Konseyi üyesi oldu. ABD 15 üyeli Güvenlik Konseyi'ne Sudan'ın seçilmesini engelledi. Sudan, BM'nin uluslararası barış ve güvenlikten sorumlu üst düzeydeki karar mekanizması olan konseyde Afrika sandalyesi için, Afrika grubunun adayı olmuştu. BM, 1995'te Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'e karşı suikast girişimi suçundan aranan üç kişiyi teslim etmediği gerekçesiyle 1996'dan bu yana Sudan'a diplomatik yaptırım uyguluyor. ABD'nin dışında tüm konsey üyeleri, Etiyopya ve Mısır'ın üç şüphelinin artık Sudan'da olmadıkları yönündeki açıklamalarının ardından, Sudan'a yönelik ambargonun kaldırılmasını istiyorlar.

SOMALİ Dünyanın En Aç Ülkesi

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO), yeni hazırladığı bir rapor, Somali, Afganistan ve Haiti'nin dünyada en çok açlık çeken ülkelerin başında geldiğini ortaya koyuyor. Rapora göre, dünyada 826 milyon kişi diğer bir deyişle ortalama her altı kişiden birisi, yeterli yiyecek bulamıyor. Bunlar arasında 792 milyon insan gelişmekte olan ülkelerde yaşıyor. Raporda, Somali'de halkın yüzde 75'inin, Afganistan'da yüzde 70'inin, Haiti'de ise yüzde 62'sinin yetersiz beslendiği belirtiliyor.

Dünya Gıda Zirvesi'ne katılan ülkeler, açlık çeken insanların sayısını 2005 yılıyla birlikte 400 milyona indirmeye karar vermişti. FAO'nin raporunda, bu yönde çalışmaların yavaş gittiği ve sözkonusu hedefe 2030 yılından önce ulaşmanın

IRAK

Iraklı Muhaliflere ABD Desteği Sürüyor

ABD Başkan Yardımcısı Al Gore'un güçlü desteğiyle, Irak'ta Saddam Hüseyin rejimine muhalefet eden Irak Ulusal Kongresi'ne (INC) Amerikan Dışişleri Bakanlığı'ndan 4 milyon dolar yardım çıkarırken, Saddam karşıtı çabaları örgütlemek için INC'nin İran ve Suriye'de büro açacağı ileri sürüldü. ABD'nin saygın gazetelerinden *The Washington Post*'ta çıkan bir yorum-haberde, gelecek yılın başında 4 milyon doların daha INC'ye verileceği belirtildi. Gazete, bu 4 milyon dolarlık yardımın bir kısmının, uydulu televizyon istasyonu, Irak içinde yayın yapacak bir radyo istasyonu gibi çabalara harcanacağını kaydetti. ABD Dışişleri'nin ayrıca Güney Irak'a ilaç ve yiyecek gibi insani yardım malzemeleri için 425 bin dolar, Saddam karşıtı faaliyetlerini Tahran ve Şam'da büro açarak yürütmesi için yaklaşık 190 bin dolar vermeyi önerdiği de ifade edildi. Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ın, bürokratların "İran fobisine" karşın desteklediği girişimin, Saddam'ı "çılına çevirmesinin" beklendiği belirtildi.

zor olduğu belirtiliyor. Rapora göre en çok açlık çeken insanlar Asya kıtasında yaşıyor. Buna karşın, Afrika'nın Aşağı Sahra bölgesi gıda teminatının en az olduğu bölge. Buradaki 46 ülkeden 19'unda yaklaşık 300 kilokalorilik bir yiyecek açığı bulunuyor.

Açlık çeken ülkelerde bebek ölümlerinin daha yüksek ve yaşam süresinin daha kısa olduğu belirtilen raporda, kadınların açlık probleminden daha olumsuz etkilendiği kaydediliyor. Bir erkeğe kıyasla vücudu daha küçük ve az kaslı olan kadınların günlük besin ihtiyacının erkeklerinkinden oldukça farklı olduğu belirtiliyor. Bir kadın özellikle hamileyse daha besleyici yiyeceklere ihtiyaç duyuyor.

AB TEMEL HAKLAR ŞARTI

AB üyesi ülkelerin devlet başkanları Ekim ayı içinde biraraya gelerek, onaylanması halinde AB Anayasası niteliğini kazanacak Temel Haklar Şartı üzerinde prensip olarak anlaşılabilir. Tasarı Aralık ayında Nice'de tekrar görüşülecek ve resmileşecek. Söz konusu tasarı özetle şu şartları içeriyor:

- İnsan onuru dokunulmazdır. Saygı duyulmalı ve korunmalıdır.
- Herkesin yaşama hakkı vardır. Hiç kimse idam cezasına çarptırılmamalıdır ve idam edilmemelidir.
- Bireyin fiziksel ve zihinsel bütünlüğüne saygı. Tıp ve biyolojide öngörülen ilkeler ve saygı esastır.
- İşkence, aşağılayıcı muamele ve cezalandırma yasaklanmalıdır.
- Kölelik yasaklanmalıdır.
- Özgürlük ve güvenlik hakkı.
- Özel ve aile yaşamına saygı.
- Kişisel bilgilerin korunması.
- Evlenme ve aile kurma hakkı
- Herkes, düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkına sahiptir. Bu hak, din veya inancını değiştirme özgürlüğünü ve din veya inancını tek başına veya topluluk halinde, aleni veya gizli olarak ibadet etme, uygulama ve gereklerine uyma şeklinde açığa vurma özgürlüğünü içerir. Bu hakkın kullanılmasına ilişkin ulusal mevzuata uygun olarak dini nedenlerle askerlik görevini yapmayı reddetme hakkı vardır.
- İfade ve haber alma özgürlüğü. Herkes, ifade özgürlüğüne hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ulusal sınırlarla kısıtlanmaksızın bir görüşe sahip olma, haber ve düşünceleri elde etme ve bunları ulaştırma özgürlüğünü içerir.
- Eğitim hakkı.
- Mülk edinme hakkı.
- Sığınma hakkı.
- İhraç, sınır dışı veya iade etme yasağı. Hiç kimse, ölüm cezası, işkence veya başka insanlık dışı veya alçaltıcı muamele veya cezaya tabi tutulması konusunda ciddi bir tehlike bulunduğu bir devlete geri gönderilemez, sınır dışı edilemez veya iade edilemez.
- Cinsiyet, ırk, renk, etnik, sosyal köken, dil, din veya inanç, siyasi düşünce, ulusal azınlığa üyeliği, cinsel tercihi nedeniyle ayrımcılığın yasaklanması.
- Birlik kültürel, dini ve dil farklılıklarına saygı duyacaktır.

- Kadın, erkek eşitliği.
- Çocuk hakları.
- Yaşlıların hakları.
- Engellilerin toplumla bütünleşmesi
- İşçilerin işletme içinde bilgi alma ve danışma hakkı.
- Toplu sözleşme görüşmeleri yapma ve eylem hakkı.
- İşe yerleştirme hizmetlerinden yararlanma hakkı.
- Haksız işten çıkarmaya karşı koruma.
- Adil ve hakkaniyete uygun çalışma koşulları.
- Çevresel koruma.
- Tüketici koruması.
- Dolaşım ve ikamet özgürlüğü.
- Diplomatik ve konsolosluk koruması.
- Etkili hukuki bir yola başvurma ve adil yargılanma hakkı.

ORTA ASYA Sezer Orta Asya'da

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer geçtiğimiz ay Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Kazakistan'ı kapsayan bir Orta Asya turu yaptı. Cumhurbaşkanı ilk olarak Özbekistan'ı ziyaret etti. Heyetlerarası görüşmelerden sonra iki ülke arasında işbirliğini öngören 3 metin imzalandı. "Türkiye ile Özbekistan Arasında İşbirliği Hakkında Ortak Bildiri", "Terörizm, Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Örgütlü Suçlarla Mücadelede İşbirliği Ortak Bildirisi" ve "Askeri ve Teknik İşbirliği Anlaşması".

Cumhurbaşkanı Özbekistan'da iki gün süren temaslarından sonra gününbirlik ziyaretler için Türkmenistan, Kırgızistan ve Kazakistan'a geçti. Ahmet Necdet Sezer gezi boyunca, bölge ile ilişkilerin kişisel dostluk ilişkilerinden kurularak kurumsal bir yapıya dönüştürülmesi gerektiği yönünde vurgular yaptı.

Bu arada İçişleri Bakanı Saadetdin Tantan'ın Özbekistan ziyaretinde Özbekistan İslami Hareketine karşı savaşan Kerimov yönetimine gönderilmesi kararlaştırılan silah ve mühimmatın ilk partisi de Taşkent'e ulaştırıldı. Orta Asya'yı yakın gelecekte daha hareketli günler bekliyor.

NEFİS

Yazıklar olsun sana ey nefis, acele et, ölüm yaklaştı, helâke yöneldin, korkutulan zaman geliyor. Sen öldükten sonra kılmadığın namazları kim kılacak ve tutamadığın oruçları kim tutup Rabbini senden râzi edecek?

Vay sana ey nefis, günlerin azaldı. Sermayeni bugünlerde te'min edeceksin. Geri kalan günlerinde boşa geçirdiğin günler için ağlasan kendin için yine bir eksiklik. Ya geride kalan günlerini de eskisi gibi kaybeder ve âdetin üzerinde israf edersen hâlin nice olur?

Ey nefis, ölümün seni beklediğini, varacağın yerin mezar, yatağının toprak, arkadaşlarının kurt ve bocekler olacağını ve büyük mahşer gününün önünde bulunduğunu bilmiyor musun? Ey nefis, ölüm askerlerinin kapıda beklemekte olup seni almadan gitmeyeceklerini düşünmüyor musun? Ey nefis, ölülerin, bir saat olsun bile dünyaya geri dönmeyi temenni ettiklerini, eğer imkan olsa bir saat geri dönüp hiç olmaz-

sa iman ederek geri dönmeleri için bütün dünyayı vermeğe hazır olduklarını bilmiyor musun? Hâlbuki onların temenni edip bulamadıkları imkanlar bugün senin elindedir. Sen onları nasıl gafletle geçirirsin?

Ey nefis, asıl şaşılacak şey, bu perişan durumunla bir de akıllı ve basiret sahibi olduğuna iddia etmendir. Her gün malının artmasına sevinmeyi bir akıllılık sanırsın da omrünün eksilmekte olduğuna aldırış etmezsin. Ömür eksilirken malın artmasında ne kâr vardır?

Yazıklar olsun sana, ahiret sana yaklaşırken sen ondan uzaklaşmak istersin. Ondan yüz çevirirsin. Dünyaya yönelirsin, halbuki dünya senden vazgeçmektedir. Nice kimseler vardır ki, umdukları yarımlara kavuşamamış ve niceleri var ki, içinde buldukları günlerini tamamlayamamışlardır. Sen, bütün bunları konu komşularında görmektesin. **İmam Gazali**

DİKEN

Bu iş, o tath sözlü, fakat kötü huylu adamın yol üstüne diken dikmesine benzer.

Yoldan geçenler ona danılmaya başladılar; bu dikenleri sök diye bir hayli söylediler, fakat fayda etmedi.

Her an o dikenler çoğalmakta, halkın ayağı dikenler yüzünden kanamaktaydı.

Halkın elbisesi dikenlerden yırtılmakta, yoksulların ayakları paramparça olmaktaydı.

Vali, ona "Mutlaka bunları sök" dedikçe "Evet, bir gün sökerim" diyordu.

Bir müddet "Yarın, yarın" diye vâde verip durdu. Bu müddet içinde de diktiği dikenler kökleştii, kuvvetlendi.

Vali, bir gün "Ey va'dinde durmayan, beri gel, emrettiğimiz işi sürüncemede bırakma" dedi.

Adam dedi ki: "Babacığım, bir hayli gün var, bugün olmazsa yarın!" Vali, "Hayır, acele davran, işi savsaklama.

Sen yarın bu işi görürüm diyorsun, ama şunu bil ki gün geçtikçe,

O dikenler daha ziyade yeşeriyor, dikenli sökecek kişi de ihtiyarlayıp âciz bir hale geliyor.

Diken kuvvetlenmekte, büyümekte; diken sökecekse ihtiyarlamakta, kuvvetten düşmekte.

Diken her gün, her an yeşerip tazelenmekte. Diken her gün perişan bir hale gelmekte, kuruyup kalmakta!

O daha ziyade gençleşiyor, sen daha fazla ihtiyarlıyorsun. Çabuk ol, zamanını geçirme!" dedi.

Her kötü huyunu bir diken bil; dikenler kaç keredir senin ayağını zedelemekte.

Nice defalardır kötü huydan perişan bir hale düştün. Fakat duygun yok ki. Pek duygusuzlaştın.

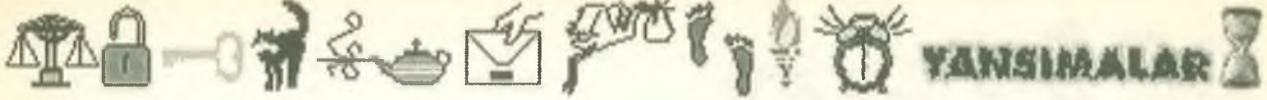
Çirkin huyundan başkalarını zarara soktuğundan, başkalarına mazarrat verdiğinden,

Gafilsen hiç olmazsa kendi yaralandığını bilirsin ya. Sen hem kendine azapsın, hem başkalarına!

Ya baltayı al, ercesine vur; Ali gibi bu Hayber kapisını kopar.

Yahut bu dikenli gül fidanına ulaştır, sevgilinin nuruna nâra kavuştur? **Mesnevi'den**

Ertuğrul
Bayramoğlu

İpin Ucu Katırın Elinde Olursa!

Bir vaiz varmış. Salih bir zatmış. Ancak, sarf ve nahivde rüsh sahibi olmadığından, bir hadis-i şerif yahut Arapça bir ibare okurken, ekseriya hata yapar, bu da dinleyiciler arasında istihzayı mucib olurmuş. Vaizin ilim ehli bir mollası varmış. Bu hal, mollanın gayretine dokunup vaize:

- Hocam! Mürur-ı zaman ile sarf ve nahiv kaidelerinden bazıları hatırımdan çıkmış. İrabta ve lafızda hata ediyorsunuz. Gerçi ehemmiyeti yoksa da bilip bilmeyenlerin dedikodusunu mucib oluyor. Bundan sonra, buna mahal kalmaması için ben bir çare düşündüm. Kimsenin fark edemeyeceği gibi, mesela at kılından bir ip peyda edelim. Kürsiye çıkacağınız zaman ayağınızın baş parmağına bağlayalım. Bir ucunu da ben elime alayım. Bir hata ettiğiniz zaman, ben ipi çekerim, hatanızı anlar ve tashih edersiniz.

Der. Bu tedbiri vaiz de makbul görür. Ertesi günden itibaren tatbik ve icra mevkiine koyarlar. Tam vaiz kürsiye çıkıp "kâle Rasûlullah" diye bir hadis-i şerif okuyacağı sırada, terbiyesiz herifin biri, gelip kunduralarını ipin üzerine kor. Tabii ip çekildiğinden vaiz, hata ettiğini sanarak "kûle Rasulallah" der. Molla işin farkına varıp kunduraları bir tarafa atarak ipi çeker. Vaiz bu defa da, "kıyle..." der. Cemaat birbirlerinin yüzüne bakarak kıyl ü kâle başlarlar. Molla ipi tekrar çekince vaizin sabrı yanıp şöyle der:

- Ey cemaat! Ben bunun doğrusunun "kâle" olduğunu pek güzel bilirim. Lakin ne çare ki ipin ucu bir katırın elinde, beni istediği yere çekip götürüyor.

BAŞ ÜSTÜNE DİYE DİYE

Hariciye nazırlarından şair Hayri Efendi, ihtiyaç sahiplerinden hiç kimseyi reddetmez, herkese, "Peki, baş üstünde!" der, ama hiçbirinin isteğini yerine getirmezmiş. Efendinin kavuğu daima sağ tarafından, çakşırı da diz kapaklarından eskirmiş. Buna dikkat edenlerden biri, kahya efendiden sebebini sorar. Kahya efendi şöyle der:

- Efendinin hali malum; kendisinden birşey rica edildiği vakit, "baş üstüne" diye elini kavuğuna vurur; sonra işin nasıl olduğu sorulduğu zaman, "eyvah, unuttum!" diye dizlerini döver. İşte bunun için kavuğuyla çakşırı çabuk eskir.

Hem çok, hem iyi söylemek beliglerin;
Hem az, hem iyi söylemek hâkimlerin;
Hem çok, hem fena söylemek ahmakların;
Hem az, hem fena söylemek budalaların kârıdır!

AYIN SÖZÜ

Kendi geçmişini yaratmak
her iktidarın ön şartıdır.

Gore Vidal

Umut, iyi bir kahvaltı,
kötü bir akşam yemeğidir.

Kitap

Dünyası

Zafer Özdemir & Ömer Miraç Yaman

HATEMİ'NİN İRANI **Gelişen Dünyada ABD Politikasının Yeni Hatları** **Ruşan Çakır-Sami Oğuz**

Son dönemde, Batılı yazarların İslam ve İslam'ın geleceği hakkında kaleme aldıkları eserler fazlasıyla gündemimizi işgal ediyor. Özelde ise İran üzerine yoğun araştırmalar çıta yük-selterek devam ediyor. Geçtiğimiz ay Oliver Roy'un "İran: Bir Devrimin Tükenişi" adlı eseri dilimize çevrildi. Türkiye'de de bu gelişmeleri yakından inceleyen araştırmalar kaleme alınıyor değil. Basından; özellikle dünyada ve Türkiye'deki İslami hareketler üzerine çalışmalarıyla tanıdığımız araştırmacı Ruşan Çakır ve Sami Oğuz'un kaleme aldıkları son kitapları çıktı. Kitap özellikle; kuruluşundan itibaren İran İslam Cumhuriyeti'nin temel-lerini, devlet yapısını ve örgütlenmesini, ulemanın

İletişim yay., 316 sh.

durumunu, reform hareketlerini ve bu hareketlerin önderlerini in-celıyor. Son İran meclis seçimleri ve ardından gelişen olayların bir tahlili de sunuluyor. Konuyla ala-kalı olarak; "Türkiye'deki Radikal İslamcılık ve İran bağlantısı" başlı-ğı altında da Burhan Kavuncu'yla bir dizi söyleşi yapılmış. Kitap, önemli sayılacak yedi ek ve resim-lerle zenginleştirilmiş. Son bölüm-de ise Devrim'den Bugün'e başlığı altında İran kronolojisi sunulmuş ve sonunda da reform hareketleri-nin gelecekleriyle ilgi tahminlerde bulunulmuş. İran Devrimi'ni ve gelişim-dönüşüm sürecini inceleyenler için bakılma-ya değer bir eser.

Kur'an'da Hikmet Kavramı **Bilal Tan**

Pınar yayınları'nın Kur'an serisinden çıkan bu araştırma, "Kur'an-ı Kerim'e göre Hikmet Kavramı" adında yüksek lisans tezi olarak Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yapılmış. Hikmet kavramının dilbilimsel incelemesi, diğer kavram ve bilimlerle ilişkisi irdelendikten sonra bir ahlak felsefesi olarak hikmet ilmi ve konu hakkındaki görüşler ele alınıyor. Kitabın üçüncü bölümünde, Kur'an açısından hikmetin kaynağı ve hikmet kavramının Kur'an'daki anlamları üzerinde duruluyor; ayrıca hikmet kavramının geçtiği ayetler verilip, anlam çerçevesi çiziliyor. Yoğun ve hacimli bir çalışma olan kitap için geniş bir kaynakça da kitabın sonunda bize sunuluyor. Kitap, Kur'an üzerinde kavramsal tahliller yapan ve bu konularda fikir sahibi olmak isteyenler için, geniş bakış açıları sağlıyor.

Pınar yay., 276 sh.

Halkın Sirtından Kazanç Neoliberalizm ve Küresel Düzen

Noam Chomsky

"Ekonomik eşitsizlikte çok büyük artış, dünyanın en yoksul ülkelerinin ve halklarının durumlarının dikkate değer ölçüde kötüleşmesi, tüm yeryüzünde çevrenin içinde bulunduğu acıklı durum, istikrarlardan uzak bir küresel ekonomi ve varlıkların elinde hayal bile edilmeyecek denli verimli kazanç kaynakları: Başlangıçta Reagan ve Thatcher'la birlikte anılan son yirmi yıldır tüm küredeki en yaygın politik ekonomik trend olan neoliberalizmin sonuçları.

Özellikle ABD'deki bazı akademisyenleri ve iş dünyasının üyelerini bir yana bırakacak olursak, neoliberalizm, geniş halk kitlesi tarafından pek bilinmeyen ve kullanılmayan bir terimdir.

Neoliberal demokrasinin en kısa tanımı, aynı iş dünyası yanlısı politikaları benimseyen partilerin, ikincil önemde konular üzerine incir çekirdeğini doldurmaya-

cak tartışmalar yürütmeleridir.

Noam Chomsky, Vietnam savaşını eleştiren en önemli Amerikalı oldu, genel olarak bakıldığında Chomsky'nin, Amerikan dış politikasının demokrasiyi ve insan haklarını nasıl ayaklar altına aldığı ve nasıl varlıklı azınlığın çıkarlarına hizmet ettiğini çözümlleyen en dobra eleştirmen olduğu söylenebilir.

1990'lı yıllarda, Chomsky'nin siyaset üzerine yaptıklarına konu olan bütün bu dallar-antiemperyalizm ve eleştirel medya çözümlemesinden, demokrasi ve işçi hareketleri üzerine yazılarına kadar-birleştirilerek bu kitap gibi, demokrasi ve neoliberalizmin tehditleri üzerine kitaplarda toplandı."

Om yay, 201 sh.

İslam'da Özgürlük Kavramı

Franz Rosenthal

Bu kitapta, İslam'da Özgürlük konusuyla ilgili düşünceler derlenmeye çalışılıyor. Özgürlük kavramının kökeni, kavramın dil yönünden incelenmesi, getirilen çeşitli tanımlar üzerinde durulduktan sonra, kitabın en geniş bölümünde özgürlük kavramının sosyal ve hukuki bo-

lutları derleniyor. Fakat yayınevi özellikle bu bölüm için yazarın yöntemini -konuyla ilgili bütün malzemeyi derleyip sonra zamanı dikkate almaksızın bu malzemeyi çözümlenmeye dayandırmasını- kavramın gelişimini izlememizi güçleştirdiği noktasından değerlendiriyor. Kitap, yelpazeyi açan, özgürlük kavramına felsefi bakışlar getiren ve kavramın tasavvufi düşüncedeki yansımalarının yer aldığı bölümlerde dikkat çekiyor.

Ayışığı Kitapları, 144 sh.

Yeni Çıkan Kitaplar

- 1- Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası, Peter Mansfield. Söylem yay, 208 sh.
- 2- Kadim Bilimler ve Bazı Modern Yanılgılar, René Guénon, İnsan yay, 189 sh.
- 3- Harflerin İlmî, İbn Arabî, Asa yay, 240 sh.
- 4- İslam'da Özgürlük Kavramı, Franz Rosenthal, Ayışığı Kitapları, 140 sh.
- 5- İslam'da İhya Hareketleri, Mevdudi, Pınar yay, 124 sh.
- 6- İslam Düşüncesinde İman Kavramı, Toshihiko Izutsu, Pınar yay, 296 sh.
- 7- Ebuzer, Ali Şeriatî, Söylev yay, 180 sh.
- 8- Büyük Düş: Türk-Yunan Siyasi İlişkileri, Prof. Dr. A. Suat Bilge, 21 yy, yay, 295 sh.
- 9- Organize Suç A.Ş.: Mafyanın 100 Yıllık Tarihi, William Balsamo-George Carpozi Jr, Sabah Kitapları, 311 sh.
- 10- Kalem Artığı Öyküler, Yılmaz Tekin, Ümit yay, 216 sh.
- 11- Terörizm Kültürü, Noam Chomsky, Pınar yay, 320 sh.
- 12- Abdülhamid'in Hatıra Defteri, İsmet Bozdağ, Pınar yay, 220 sh.
- 13- Kur'an Fihristi, Recep Aykan, Pınar yay, 1176 sh.
- 14- Kur'an ve Hayat, Celaleddin Vatandaş, Pınar yay, 240 sh.
- 15- Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e İktidar Kavgaları ve İrticâ, Abdullah Yıldız, Pınar yay, 240 sh.
- 16- Filistin Sorunu, Edward Said, Pınar yay., 320 sh.

EĞİTİM RAPORU

Derginiz Umran 75. sayısında '**Eğitim, eğitimin sorunları ve çözüm yolları**' üzerinde duruyor.

Eğitim, insanlığın yaratılış serüveni ile başlayan bir olgudur. Eğitim bir toplum için hayati önem arzeden en temel meselelerden biridir.

Bugün Türkiye'de, senelerdir süregelen yanlış politikalar, ihmaller ve yanlış uygulamalar sık sık yapılan sistem değişiklikleri sonucunda sorunlar yumağına dönüşmüş bir eğitim sistemi vardır.

Umran, '**ek**' olarak hazırladığı bu bölümde eğitimin; idari açıdan, öğretmen açısından, öğrenci açısından ve toplumsal açıdan yansımaları üzerinde durmaktadır. Böylesine önemli bir konuya ileriki sayılarımızda da değineceğiz.

Bu belge: 'Eğitimciler Birliği Sendikası'nın geçen eğitim-öğretim yılı sonunda hazırladığı raporu, basın bildirileri, basından derlenen haberler ve Milli Eğitim Bakanlığı verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

İşte Eğitim sistemimizin hali...

Umran

Eğitim ve Öğretimde Düşündürülen Rakamlar

- Her sene 1 milyon 550 bin öğrenci eğitime yeni başlıyor.
- Eğitime ayrılan ödenek 3 katrilyon 330 trilyon TL'dir. (toplam 5.4 milyar dolar) Bunun 513 trilyonu yatırımlara 2 katrilyon 613 trilyonu personel giderlerine ayrılmıştır.
- Amerika'da her sene eğitime yeni başlayan çocukların sayısı 2 milyon 600 bin, eğitime ayrılan ödenek 333 milyar dolar.
- Almanya'da her sene eğitime yeni başlayan çocuk sayısı 330 bin, eğitime ayrılan ödenek ise 83 milyar dolar.
- Ülkemizde 9 milyon 588 bin kişi okuma yazma bilmiyor.
- 5 yaş altındaki 1 milyon 583 bin çocuk nüfusa bile kayıtlı değil.
- Okul çağında (çocuk yaşta) 335.831 anne var.
- 8 Yıllık kesintisiz zorunlu eğitimde başarı sağlanamamıştır.
- Zorunlu eğitimde % 20 fire var.
- İlköğretimde veli ister, kurul uygun görürse, kaç zayıfı olursa olsun, bir öğrenci sınıf geçebilmekte.
- İlköğretim okullarında disiplin yönetmeliği bile yok. Öğretmeni döven öğrenciye idari kovuşturma dahi yapılamıyor.
- İkili öğretimden normal öğretime bir türlü geçilemedi. Sınıf mevcutları hala 70-80 kişi.
- Yurt genelinde derslik açığı 90-100bin. İstanbul'da ise 15 bin.
- 190 bin öğretmen açığı devam ediyor.
- Lise birinci sınıfta 13 dersten, Edebiyat, Matematik ve Yabancı Dili pekiyi olan bir öğrenci diğer on dersi sıfır bile olsa not ortalaması ile bir üst sınıfa geçebilmekte.
- Eğitimde fırsat eşitliği zedelendi. Meslek Liseleri kapanma durumuna geldi.
- Anadolu Liseleri ve Süper Liselerin dışında bir türlü yabancı dil öğretilemiyor. Türk dili öğretiminde bile başarı sağlanamıyor.
- Eğitimde kalite kalmamıştır. 1999 ÖSS 'de 7300 öğrenci sıfır almış, 1174 lise birincisi ise üniversiteye girememiştir.
- İlköğretimden üniversiteye kadar okul çağında olup ta okula gitmeyen gençlerin sayısı 10 milyon.
- Eğitim sistemimiz çökme sınırında, altyapı yetersiz. Öğretmen sayısı yeterli değil. Sistem

kolaycı. Sınıfta kalmak, sınıf geçmekten zor. Lise seviyesinde hala dört işlem bilmeyen öğrenciler var.

- Orta öğretim işlevini yitirmiştir.

Öğretmen başına düşen ilköğretim çağındaki öğrenci sayısı: Libya'da 12, Çin'de 18, Nepal'de 45, Endonezya'da 20, Norveç'de 6, İsveç'de 6, Papua Yeni Gine'de 45, İstanbul'da 66 kişi.

8 Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim Sınıfta Kaldı

- Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitimde hedefler tutturulamadı. "Kesintisiz" ısrarı yüzünden sistem tıkanıp işlemeze hale geldi. Kesintisiz zorunlu eğitim sınıfta kaldı.
- 2000 yılına kadar 147 bin derslik yapılacaktı. Buna karşı 61 bin yeni derslik yapıldığı açıklandı. 90-100 bin derslik ihtiyacı devam ediyor. Sadece İstanbul'da derslik ihtiyacı 15 binden fazla.
- 30 kişilik sınıflarda eğitim yapılacak dendi. Hala 70-80 kişilik sınıflarda eğitim yapılıyor. Marmara Bölgesinde Sınıf ortalaması 70 Güneydoğu Bölgesinde sınıf ortalaması 73 Akdeniz Bölgesinde Sınıf Ortalaması 60
- İlköğretim okullarında bilgisayar laboratuvarı kurulması, bilgisayar destekli eğitime geçilmesi ve her öğrenciye bilgisayar kullanılmasının öğretilmesi hedeflendi. Ancak okullara bilgisayar laboratuvarı kurulmadığı gibi öğrencilerin bilgisayarla tanışması bile sağlanamadı.
- Bilgisayar destekli eğitim için dünya bankasından 600 bin dolar Eğitim Kredisi sağlandı. Bunun 300 bin doları ile 2806 ilköğretim okuluna 56.605 bilgisayar ile 3191 bilgisayar laboratuvarının kuruluşu için çalışmalar devam etmekte (sırada on binlerce ilköğretim okulu daha var)
- İlköğretimde en az bir yabancı dil öğretilecekti. Öğrencilerin büyük çoğunluğu yabancı dil öğretmeniyle bile tanışmadı.
- Öğretmen açığı kapatılamadı. Kaynaktan yetiştirmek yerine, Eğitim Fakülteleri yanında bütün fakülte mezunları branşları ne olursa olsun, öğretmen olarak atandı. 190 bin olarak açıklanan açığa karşılık 117 bin atama yapılabildi. Buna karşılık 100 binin üzerinde emeklilik ve istifa yolu ile öğretmen kaybı olduğu düşünülürse, yeni öğretmen alımları

ancak kaybı karşılayabili.

- Sisteme kaynak oluşturmak amacı ile çıkartılan "eğitime katkı payı kanunuyla" toplanan miktar 1 katrilyon 26 trilyon TL. ulaştı. Yapılan açıklamaya göre bu paranın bir miktarıyla 425 ilköğretim okulu yapılıyor. (350 tane si bitti) Toplam 61 bin derslik yapıldı. 82 trilyonu bu sene taşımali sistem için, geri kalanı da arsa alımı, etüp proje, donanım ve kitap basımı için harcandı.
- Meslek eğitimi büyük darbe yedi. Yönlendirme yapılmadı. Sonuçta sistem tükendi. Başarısız oldu. Sınıfta kaldı.

Taşımali Sistem İflas Etti

- 8 Yıllık kesintisiz Zorunlu Eğitimin temel taşlarından biri olan taşımali sistemden vazgeçileceği açıklandı. Uygulama yanlıştı, bu yüzden iflas etti.
- MEB'nin Nisan ayında yayınladığı "Taşımali İlköğretim Yönetmeliği"ne göre köy okullarında; 1,2 ve 3. Sınıflarda toplam 10 öğrenci, ya da ilk 5 sınıfta 15'er öğrenci olması halinde taşıma yapılmayacak. Taşımali ekonomik olmayan, şartları elverişsiz olan yerler taşıma kapsamı dışında tutulacak. Buradaki öğrenciler Yatılı Bölge Okullarına yerleştirilecek. Bunun için planlama komisyonları kurulacak.
- Türkiye'de köy başına düşen derslik sayısı 2,4. 12 bin köy tek derslikli. 23 bin köyün derslik sayısı beşin altında. Bu alt yapı ile kesintisiz 8 yıllık eğitim yapmak mümkün değildi.
- Taşımali Eğitim ile 17 binden fazla köy okulu kapatıldı. Kapatılan bu okullar şimdi yeniden açılıyor.
- Kış şartlarında sıhhatli bir taşıma yapılamadı. Eğitim büyük ölçüde aksadı. Kazalar sebebiyle birçok öğrenci hayatını, soğuk ve yağışlar sebebiyle sıhhatini kaybetti.
- Bu sene taşıma ücreti olarak 82 trilyon 645 milyar TL. harcandı.
- Taşımali sisteme olumsuzlukları sebebiyle karşı çıkanlar, 8 yıllık zorunlu eğitime karşı çıkmakla suçlanmıştı.
- Ülkemizde, eğitimin alt yapısı kesintili sisteme göre kurulmuştu. Bu yüzden sistem uygulanamadı 17 bin köy okulu bu sebepten kapandı.
- 8 yıllık zorunlu eğitim bir zorunluluk-

tu. Kesintisiz üzerinde dayatmak yanlıştı. Kurtuluş yolu açık. Yapılması gereken, tek tipçilikten vazgeçmek, gelişmiş ülkelerdeki uygulamaları ülkemiz şartlarına uyarlamaktır.

Mesleki Eğitim ve Meslek Okullarının Durumu

- Ülkemiz için hayati öneme haiz olan meslek okulları kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır.
- Gelişmiş ülkelerde meslek eğitimi alan öğrencilerin oranı %65 düzeyinde iken, bu bizde üç sene öncesinin verilerine göre % 35 idi.
- Yeni sınav sisteminde uygulanan ağırlıklı orta-öğretim başarı puanı hesabında, branş (alan) dışındaki tercihler için uygulanan farklı katsayı (0,5 yerine 0.2) uygulaması zaten yetersiz olan meslek eğitimi tamamen ortadan kaldırma noktasına getirmiştir.
- Yeni sınav sistemi, tercih esnekliğini yok ettiğinden, meslek okulları devamlı öğrenci kaybediyor. Üniversiteye gidişte başarı oranları da devamlı düşüyor.
- Fen Liseleri gibi çok başarılı ve gözde okullar, orta öğretim başarı puanı nedeniyle boşalma noktasına gelmiştir.

Tablo incelendiğinde Anadolu ve Fen Liselerinde üniversiteye girişte başarı artarken, İmam Hatip Liselerinde başarı oranı % 11.6'dan %2.9'a, Ticaret Meslek Liselerinde % 3.2'den %0.7'ye, Teknik Liselerde % 10.8'den % 5.7'ye Endüstri Meslek Liselerinde %3.3'ten % 1.8'e kadar düştüğü görülmektedir.

Bu öğretim yılında, Mesleki ve Teknik eğitim veren okullardaki birçok bölüm, üniversiteye girişteki uygulamalar yüzünden kapanma noktasına getirilmiştir. Dünya Bankası kredileri ile alınan ve trilyonlarca TL'ye mal edilen makine, araç geç ve malzemeler çürümeye terk edilmektedir.

OKULLARIN ÖSYS BAŞARI ÇİZELGESİ 1998				ÖSS BAŞARI ÇİZELGESİ 1999		
Okul Türü	Sınav Giren Öğrenci	4Yıl Fak. Kazanan	Başarı %	Sınav Giren Öğrenci	4Yıl Fak. Kazanan	Başarı %
Genel Lise	759.399	89.135	11.7	757.995	78.049	10.2
Anadolu Lisesi	24.120	12.069	50	32.774	17.503	53.4
Fen Lisesi	1.633	807	49.4	3.112	2.048	65.8
Özel Fen Lisesi	2.224	1.237	55.6	2.275	1.629	59.7
Öğretmen Lisesi	11.594	4.027	34.7	13.077	5.302	40.5
İmam Hatip Lisesi	84.759	9.885	11.6	121.455	3.561	2.9
Ticaret Meslek Lisesi	106.555	3.460	3.2	118.959	900	0.7
Teknik Lise	19.117	2.080	10.8	22.689	1.312	5.7
End. Meslek Lisesi	175.269	5.923	3.3	189.415	3.556	1.8
Kız Meslek Lisesi	42.050	2.045	4.8	48.969	2.079	4.2

Veliler

- 15 Milyon velinin 10 milyonu çocuğunun okulunun yolunu bile bilmiyor.
- Çocuklarını yakınlarında bir okula vermek yerine, kendilerince iyi ama uzak bir okula vererek, günde üç dört saatlerinin yolda geçmesine göz yumuyorlar.
- Pahalı olduğu kadar, en karlı yatırım insana dolayısıyla eğitime yapılan yatırımdır. Velilerimiz ve devletimiz eğitime karşı mali yönden daha duyarlı olmalıdır.
- Çocuğu ile ilgili velilerden bir kısmı "neden az ödev veriliyor" derken bir kısmı "ödevsiz eğitim" diye tutturuyor.
- Kimileri; sosyal etkinlikler neden yok, neden bu kadar az derken, kimileri müzik, tiyatro çalışması, spor gibi tüm sosyal etkinliklere lüzumsuz zaman kaybı nazarı ile bakıyor.
- Veliler çocuklarının eğitimleri ile daha yakından ilgilenmeli, eğitimde okul-aile-öğrenci üçlüsünün önemini iyi kavramalıdır.

Yök ve Üniversite

- Hala mali, idari ve bilimsel özerklikten yoksun olan üniversitelerimiz merkezîyetçi ve keyfî yönetimlerden kurtarılmalı, özerk ve demokratik bir yapıya kavuşturulmalıdır.
- Öğretim üyeleri ve öğrenciler tam bir baskı altında, YÖK'ten izinsiz bir panele bile katılmaları imkansız.
- Öğretim üyelerinin 28 Şubatçı anlayışların zorlaması ile demokratik tutum ve geleneklere ters düşecek şekilde, akademik birikimleri göz ardı edilerek, keyfî biçimde görevlerine son verilmektedir.
- On binlerce kız öğrencinin eğitim ve öğretim hakkı engelleniyor. Polis devamlı kapılarda nöbet tutuyor.
- Bu sene üniversitelere alınacak öğrenci sayısı 264.312'den 281.130'a çıkartılarak kontenjan 16.818 artırıldı.
- Üniversitelerde öğrenci sayısı artarken ödenek miktarı azalıyor.
- Üniversitelerde örgün öğretimde öğrenci başına yapılan yıllık harcama %7 azalarak 2002 dolardan 1886 dolara düştü.
- OECD ülkelerinde öğrenci başına harcanan para 10 bin 444 dolar.

- Türkiye'de sayılabanı 474'i bulan tıp fakültelerinin bir kısmında kütüphane bile yok. Öğretim üyesi ve alt yapı eksigi var.
- Beklenen öğrenci affi bir türlü çıkarılmadı.
- Yayınlanan bilimsel makale sayısı Afrika ülkelerinden bile az.
- Öğretim üyesi sorunu artarak devam ediyor.
- Bilgi birikimine sahip öğretim üyelerinin vakıf ve özel üniversitelere kaçışı sürüyor.
- Birçok fakülte hala kağıt üzerinde kurulu.
- YÖK kanunu değiştirilemedi.
- ÖSS sistemi eşitlik ilkesine aykırıdır.

Bilime Ödenek Yok

Hükümetin ayırdığı kısıtlı ödeneği, sayıları 73'e ulaşan üniversitelerle YÖK paylaşacak. Bu ödeneğin büyük bölümü personel giderleri ve diğer cari harcamalarda kullanılacak, 347 trilyon lira dolayında bir ödenekle de üniversiteler yatırım yapacak ve proje geliştirecek.

Üniversitelerin sayısı 1996'da 61 iken 1997'de 69'a, 1998'de 71'e, 2000'de de 73'e yükseldi. 1996'ra üniversitelerde kayıtlı öğrenci sayısı 500 bin iken bu sayı 2000'de 1 milyon, 500 bin'e ulaştı. Aynı yıllarda 10 bin olan öğretim elemanı sayısı da bugün 70 bin dolayında. Ancak temel işlevi bilim üretmek olan üniversiteler öğrenci ve öğretim üyesi sayısındaki artışa karşın gerekli yatırımlar yapılmayınca yalnızca diploma dağıtan kurumlara dönüştü.

Üniversitelere bütçeden ayrılan ödenekler YÖK'ün tekliflerinin hep altında kalıyor. Ödeneklerin (yatırım, personel, transfer ve cari harcamalar) Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) içindeki düşüklüğü de dikkat çekiyor. 1990-2000 döneminde üniversitelere ayrılan kaynağı gösteren tablo şöyle:

Yıllar	Tahsil edilen ödenek	GSMH'deki payı
1990	2 trilyon 505 milyar 4 milyon TL	0.56
1991	4 trilyon 696 milyar 1 milyon TL	0.69
1992	9 trilyon 122 milyar 9 milyon TL	0.84
1993	16 trilyon 659 milyar 5 milyon TL	0.90
1994	31 trilyon 182 milyar 8 milyon TL	1.10
1995	45 trilyon 232 milyar 8 milyon TL	0.90
1996	92 trilyon 172 milyar 8 milyon TL	0.80
1997	202 trilyon 352 milyar 4 milyon TL	0.80
1998	422 trilyon 656 milyar 9 milyon TL	0.86
1999	663 trilyon 399 milyar 8 milyon TL	0.84
2000	1 Katrilyon 46 trilyon 610 milyar 7 milyon TL	0.80
2001	1 Katrilyon 364 trilyon 910 milyar 6 milyon TL	0.88

ÖSS Yerleştirme Sonuçlarından Çarpıcı ve Acı Gerçekler

- 1581 okul birincisi hiçbir okula giremedi. Toplam okul birincisi 5691. Okul birincilerinin % 27.7'si kayıp.
- Sıfırın altında kalanların sayısı artık on binlerle ifade ediliyor. (9322)
- 19.894 ek kontenjan açığı var.
- Kazananların % 31'i tercih yapmıyor.
- Liseyi yeni bitirenlerin kazanma oranı %21.
- Önceki yıllarda yerleşemeyenlerin kazanma oranı %36.
- İzmir, İstanbul, Ankara yerleştirmeye göre ilk sıralarda. Dersahane yoğunluğunun bu illerde olduğunu dikkate alırsak sonuç biraz daha düşündürüyor.
- Yalova, Sakarya, Düzce, Bolu, Kocaeli ÖSS depresimini yaşıyor.
- Meslek Liseleri mezunlarının hakkı gasbediliyor.

Okulların ÖSS Başarı Çizelgesi

Okul Türü	Yılı ve Başarı %		
	1998	1999	2000
Genel Lise	11.7	10.2	10.7
Anadolu Lisesi	50	53.4	57
Fen Lisesi	49.4	65.8	74
Özel Fen Lisesi	55.6	59.7	67
Öğretmen Lisesi	34.7	40.5	46
İmam Hatip Lisesi	11.6	2.9	4.6
Ticaret Meslek Lisesi	3.2	0.7	0.7
Endüstri Meslek Lisesi	3.3	1.8	2.2

Öğretmenlerin Hali Perişan

- Öğretmen yetiştirilmesi ve istihdamında uygulanan yanlış politikalar, öğretmenlerin ekonomik ve sosyal durumlarını bozmuş, gerek moral gerekse mesleki saygınlıkları zaafa uğramıştır.
- Mevcut 533 bin öğretmene karşılık hala 190 bin öğretmen açığı vardır.
- Öğretmenlerin %75'i meslek hastalığı taşıyor. (Falantjit, Varis vs.)
- Öğretmenlerin %70'i ikinci iş yapıyor.
- En düşük öğretmen maaşı 204 milyon TL (9/1)
- En yüksek öğretmen maaşı 270 milyon TL (1/4)

4 Kişilik Bir Öğretmen Ailesinin Asgari Geçim Standardına Göre Aylık Giderleri

Mutfak	180 milyon
Kira	100 milyon
Yakacak	40 milyon
Giyecek	40 milyon
Kırtasiye+Okul Mas	20 milyon
Ulaşım	30 milyon
Elek., Su., Isıtma	70 milyon
Toplam	480 milyon

Dünyanın bazı ülkelerindeki Öğretmen maaşları (Dolar Bazında)

ABD	3324 \$
İsviçre	4725\$
Almanya	2950\$
Avusturya	2036\$
Fransa	972\$
Hollanda	2355\$
İngiltere	2712\$
S. Arabistan	2340\$
Türkiye	330\$

- Öğretmen Refet Angın 1936 yılında 59 lira maaş alıyor. Bunun 10 lirasını kiraya veriyor. Bir lirasıyla da bir hizmetçi çalıştırıyordu.
- 4 senelik bir öğretmen 200 milyon TL. maaş alıyor. Bunun 100-150 milyonu kiraya veriyor Geçinmek için ikinci bir iş yapıyor.
- Son on sene içinde ücretler 65 kat, fiyatlar ise 328 kat artmıştır. Buna göre memurun 100 bin lirası on sene de 20 bin liraya inmiştir.
- Sadece 1999 yılındaki kaybımız %25 civarındadır. Hükümetin ilk altı ay için lütfettiği maaş zammı olan %15 dört ay için de eriyip gitmiştir. Yapılan %4'lük ek zam öğretmenler tarafından gülünç bulunmuştur.
- Ödenmekte olan sosyal yardımlar, son derece onur kırıcı olarak değerlendirilmektedir.
- Her sene adaletsizce nemalandırılan zorunlu tasarruf kesintilerinin vakit kaybedilmeden nakit olarak ödenmesi bekleniyor.
- Öğretmenler de diğer kamu çalışanları gibi grevli ve toplu sözleşmeli sendika yasasının bir an önce çıkartılmasını sabırsızlıkla bekli-

yorlar.

- Son üç sene içinde 35 bin öğretmen kurumu ile mahkemelik oldu.
- Kılık kıyafet yönetmeliğini ihlal etmesinin cezası uyarı, tekrarında kınama olmasına rağmen, aynı sebepten dolayı 380 öğretmene meslekten çıkarma cezası verildi.
- Öğretmenler son derece rahatsız, huzursuz, küskün. Saygınlığını geri kazanacağı günü bekliyor.

Çağdaş Sürgün Norm Kadro

- 16.07.1999 tarih ve 99/13184 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilerek uygulamaya konulmuştur.
- Bu yönetmelikle bilimsel gerçekler göz ardı edilmiş, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda belirtilen eşitlik, kıdem ve kariyer gibi öncelikle değerlendirilmesi gereken kavramlar yok sayılarak yüz binlerce öğretmenimiz huzursuz edilmiştir.
- Yönetmelik, temel ilkeler bağlamında bizim de temel doğrularımızdır. Ancak bir çok maddesi yasalara aykırıdır ve hukukun temel prensipleri çiğnenmek istenmektedir.
- Eğitimcilerimizin müktesap hakları gaspedilmektedir. Bu bağlamda binlerce okul müdür yardımcısının kadroları iptal edilmiştir.
- "Erken Gelen Oturur" mantığı ile hazırlanmış birikim, deneyim, tecrübe ve kıdem göz ardı edilmiştir.
- Yönetmelikle, köy statüsünde bulunan yerleşim merkezlerindeki öğrenciler branş öğretmenlerinden mahrum bırakılmaktadır.

- Sekiz yıllık kesintisiz eğitimle kalkınmayı kırsal kesimden başlatacaklarını okur yazar oranını Avrupa Birliği düzeyine çıkaracaklarını, eğitimde kaliteyi artırarak, gelişmiş bölge ile kırsal bölge arasında eğitim eşitsizliğini ortadan kaldıracaklarını savunanlar, bu yönetmelik hükümlerine göre, köy statüsündeki ilköğretim okullarına branş öğretmeni bile vermemektedir.
- Ülkemizde 23 bin ilköğretim okulu birleştirilmiş sınıflarda eğitim yapmaktadır. Köy başına düşen sınıf ortalaması da 2.4'tür.
- Müdür yardımcısı başına ilköğretim okullarında 800, liselerde 600 öğrenci verilmesi ön görülmüştür. Bu sayılar çok yüksektir. Şu anda okullarda idari çalışmalar felç olmuştur. Okullar çalışamaz durumdadır. Belirlenen rakamlar en az yanya indirilmelidir.
- Üç beş memurun çalıştığı bir büroya bile bir müdür atanırken, 150 kişiden daha az öğrencisi alan (mesela 149 öğrencili) bir okula müdür kadrosu bile çok görülmektedir.
- Norm kadro uygulanması nedeni ile eğitimcilerimizin huzursuzluğuna son verilmeli, eğitim çevrelerinin görüşü de alınarak düzeltilmeli veya uygulamadan kaldırılmalıdır.

Avrupa Birliği Ülkelerinin Bazılarında Öğretmen Yetiştirme Modelleri

Norveç: Norveç hem merkezi hem yerel yönetim odaklı bir eğitim sistemine sahiptir.

Öğretmenler okul öncesi, ilkokul ve ortaöğretim okullarına üniversite ya da yüksek öğretim enstitülerinden mezun olmaktadır. Öğretmen çalışacağı okul türünün özelliğine göre kurumsal ve uygulamalı eğitimden geçmektedir. Eğitim düzeyi 4 yıl.

Öğretmen sendikaları ve yerel örgütler meslek içi eğitim düzenlemektedir.

Almanya: Almanya'da öğretmen yetiştirme 2 kademeyi içerir. Bilimsel öğretim ve hazırlık hizmeti. Eğitim süresi 4.5 ile 6 yıl arasında değişmektedir.

İlkokul öğretmenliği pedagojik formasyon ve uygulamalı ortaokul öğretmenliği ise alan bilgisi lise ise; tamamen bilimsel eğitim içerir.

Öğretmenlerin tümü hizmet içi eğitimden geçmektedir. Mesleğe alınmaya ve meslekte ilerlemeye federal devlet karar vermektedir.

Fransa: Öğretmen yetiştirme merkezleri üniversiteler bünyesindeki öğretmen yetiştirme

enstitülerinde toplanmaktadır.

Ana okullara ve ilkokullara öğretmen yetiştirme kaynağı meslek öğretimi gören adaylar arasından 2 yıllık bir üniversite eğitiminden sonra girilen sınavı kazanarak atanma yapılabilmektedir.

Bu öğretmenlerden lisanslı olanlar; üniversite ya da dengi bir okulu bitirdikten sonra ulusal düzeyde açılan bir sınavı kazanmak koşulu ile herhangi bir eğitim bilim merkezinde bir yıl süreli uygulamalı eğitim görürler. Staj sonunda çalışmak istedikleri ortaöğretim kurumunun türüne göre ayrı ayrı sınavlara girerler. Alınan başarı sertifikası ile ortaöğretimin bütün sınıflarında ders verebilirler. Ortaöğretim öğretmenleri 5 yıllık bir eğitim-öğretimden geçmektedir.

Sendikalar ve yerel yönetimler meslek içi eğitime katkıda bulunmaktadır.

İngiltere: Eğitim yerel yönetim odaklı, öğretmenler iş bulabilmek için lisans üstü eğitim görmek zorundadırlar.

İlk ve ortaöğretim kurumlarında görev yapacak öğretmenler üniversite eğitimi almaktadırlar. Ortaöğretimin ileri basamağında beş bölümün üniversitede ya da üniversite eğitimi veren enstitülerde öğrenim görecektir öğretmen adaylarını yetiştirmektedir. Mezun olanlar 15-20 haftalık uygulamalı eğitimden geçmek zorundadırlar.

Ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin lisans üstü eğitime bağlı olarak 15 haftalık staj süresi eklenmiştir. Öğretmen adaylarının uygun sınav için başvurabilmesinin ön koşulu "Post Certificate In Education" diye adlandırılan diplomaya sahip olması zorunludur.

Aynı okulda görev yapan öğretmenlerin grup çalışanları yerel düzeyde tartışılmakta, bilimsel düzeyde çözümler üretilmektedir.

Sonuç olarak örneklenen ülkelerin öğretmen yetiştirme modellerine kısaca bakıldığında aşağıda yazılı sonuçlar özetlenebilir.

Avrupa'da Öğretmen Yetiştirme Modellerinin Sonuçları:

1- Öğretmen yetiştirme en az 4 yıllık bir lisans eğitimi ile üniversiteler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bazı ülkelerde lisans üstü eğitimde gereklidir.

2- Öğretmen yetiştirmede, öğretmenlik formasyonu kazandıran dersler uygulama ve stajyerlik oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

3- Öğretmen yetiştiren kurumlar ile eğitim

bakanlığı ya da yerel eğitim örgütleri sıkı bir işbirliği içindedirler.

4- Bu ülkelerin çoğunda öğretmenliğe geçiş için yeterlilik sınavı uygulanmaktadır.

5- Öğretmenlerin meslek içi eğitimi bütün ülkelerde çok önemli yer tutmaktadır. Üniversiteler, yerel yönetimler, sendikalar, meslek odaları ve işveren örgütleri sıkı bir işbirliği içindedirler.

6- Öğretmenlik sürekli yenilenen ve gelişen bir olgu olarak algılanmakta, öğretmenin kendini yenilemesi ve geliştirmesi vazgeçilmez bir ilke olarak benimsenmektedir.

7- Her düzeydeki öğretmenin alanında uzman olmasını gerektiren zorunluluklar ve yaptırımlar konulmaktadır.

Öğretmenin Hangi Ülkede Hangi Hakları Var?

Ülkeler	Toplu Sözleşme	Hak Grevi	Genel Grev	Miting	Boykot	Siyasal Görüş Savunma
Belçika	+	+	?	+	+	+
İngiltere	+	+	?	?	?	+
Fransa	+	+	?	+	?	+
İspanya	+	+	?	?	?	?
İtalya	+	+	?	?	?	?
Yunanistan	+	+	+	+	?	+
KKTC	+	+	?	+	?	?
ABD	+	+	?	+	+	?
Japonya	+	+	?	?	?	?
Türkiye	-	-	-	+	-	-

GSMH ve Konsolide Bütçe İçindeki MEB Bütçesinin Payları

Yıllar	MEB Bütçesi	MEB Bütçesinin GSMH'ya Oranı %	MEB Bütçesinin Konsolide Bütçeye Oranı %
1989	2.967.077	1.29	9.01
1990	8.506.541	2.14	13.21
1991	14.943.536	2.36	14.10
1992	30.357.203	2.75	14.56
1993	57.506.445	2.88	11.35
1994	93.911.410	2.41	11.36
1995	136.506.629	1.73	10.17
1996	257.603.140	1.71	7.21
1997	512.234.445	1.74	8.05
1998	1.243.108.000	2.34	8.40
1999	2.131.808.500	2.70	7.85
2000	3.350.330.000	2.70	7.13

Çözüm: Eğitimde Reform

Milli Eğitim sistemimiz merkezîyetçi ve hantaldır. Katılımcı değil, ezbercidir. Ölçme değerlendirme ve yönlendirmeden uzaktır. Halktan kopuk, bilim çağının gerisinde, altyapı, finans, kalite ve öğretmen sorunlarının çözümsüzlüğü içindedir. Pansuman tedbirler yerine gerçek reformlara acilen ihtiyaç vardır. Kaybedecek, boşa harcanacak zamanımız yoktur.

Eğitim yerelleşmeli, devletçe karşılanmayacak kadar büyüyen finansman yüküne yerel yönetimlerin ve halkımızın katılımı sağlanmalıdır. Okulların yönetimi, altyapı ve öğretmen giderleri yerel bir konsorsiyum tarafından sağlanmalıdır.

MEB idari ve ekonomik açıdan küçültülmeli, teknik bir yapıya dönüştürülmeli, araştırma denetim ve koordinasyon görevleri yapan bir kurum haline getirilmelidir.

Öğretmen yetiştirmeye önem verilmelidir. Öğretmenler kaynaktan yetiştirilmeli, bunun için yeni öğretmen liseleri ve eğitim fakülteleri açılmalıdır. Öğretmen adayları belirlenirken seçici olunmalıdır.

Öğretmenlik en çok kazanan, en ayrıcalıklı meslek haline getirilmelidir.

Öğretmen personel kanunu mutlaka çıkarılmalıdır.

Branşlaşmaya önem verilmeli, her derde deva aspirin öğretmen yetiştirme mantığından vazgeçilmelidir.

İlköğretim kademeli hale getirilmeli, yönlendirme 5. sınıfta yapılmalıdır.

Sistem milli bir yapıya kavuşturulmalı, bilimsel ve katılımcı bir özellik kazandırılmalıdır.

Dayatmacılıktan vazgeçilmeli, eğitim sistemi halkımızın değer ölçüleri ile çalışmamalı. Halkın istek ve ihtiyaçları doğrultusunda yapılandırılmalıdır.

Okullarımız araç gereç ve altyapı bakımından bilgi çağına göre yeniden dizayn edilmelidir.

Her açılan özel okulun devletin sırtından kalan bir yük olduğu unutulmamalı, özel eğitimin önündeki mevzuat engelleri kaldırılmalıdır.

Talim Terbiye Dairesi özerk bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Eğitim ile ilgili olarak uzun vadeli eğitim politikalarının oluşturulabilmesi için partiler üstü bir uzlaşma sağlanmalıdır.

Eğitimin her hangi bir kademesinde, yeni bir

uygulamaya başlamadan ve yürürlükteki bir uygulamayı kaldırmadan önce, sendikaların görüşü alınmalı, akademik çevrelerin araştırma yapması sağlanmalı ve konu kamuoyunda tartışılmalıdır.

Özgür bir toplum olarak varlığımızı sürdürmek, ahlaki değerlerimizi, kültürümüzü yarınlara taşımak ve bilgi toplumuna ulaşmak istiyorsak, insanımızı en iyi şekilde yetiştirmek zorundayız. Bunun için tek yol hantallaşan, köhneleşen, başan ve kalitesini sıfırlayan bu eğitim sistemini değiştirecek gerçek bir reformdur.

Sonuç Olarak

Sistem bozuk, öğretmenler küskün, veliler şaşkın. Faturayı ödeyen ise bizim çocuklarımız. Ruh halleri bozuk, topluma karşı duyarsız, saldırgan, öz güvenden yoksun ve başarısız.

Çözüm Önerileri

- ÖSS'nin acilen, Türkiye gerçeklerine göre yeniden gözden geçirilmesi gerekir.
- Eğitimde şekilciliği ve taklitçiliği bırakıp öze ve gerçeğe dönülmelidir.
- Öğrencilerin bilmedikleri dikkate alınarak değil, bildiklerinden hareketle yerleştirmeye yön verilmesi gerekir.
- Mesleki eğitime önem verelim derken, meslek lisesi öğrencilerinin eşit şartlarda yarışma hakları ellerinden alınmamalıdır.
- Okullarda dershaneleri gerektirmeyecek kalitede eğitim ve öğretimin gerçekleştirilmesi lazım.
(Dershanelerde olmasaydı yukarıdaki tablo nasıl olurdu? Düşünmek bile korkulu rüya)
- Deprem Bölgesine özel ihtimam gerektiği unutulmamalıdır.
 - a- Çalışanlar için acilen asgari ücret iki katına çıkarılmalıdır.
 - b- İşsizlik sigortası pilot bölge olarak derhal uygulanmalıdır.
 - c- Memurlar için 100 milyondan aşağı olmamak şartıyla her ay kira yardımı yapılmalıdır.
 - d- Psikolojisi alt üst olmuş öğrenci ve öğretmenleri dikkate almak lazım.
 - e- Deprem bölgesine artı olarak yapacağımız bir şey yok deniyorsa halkın ve sivil toplum örgütlerinin önü açılmalıdır.